

1963

Πρακτικά
αγ' Επιστροφής Αναδευραίας
με δεμεριωδών διατάξεων του Συντάγματος
13 Μαρτίου 1963

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ
ΜΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Συνεδρίασις: Α΄

Τετάρτη 13 Μαρτίου 1963 (ώρα 12η μεσημβρινή)

Προεδρία: κ.Κ.Γ.ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

Παρόντα μέλη οί κ.κ.Ι.Βαρβιτσιώτης,Κλ.Γιαννουδης,Παναγ. Γυιόκας,Θ.Δούκας,Σοφ.Εύστρατιάδης,Κ.Ήαλλίας,΄Αριστ.Καλαντζάκος, Θ.Κονίτσας,Ν.Κοντογιαννόπουλος,Γερ.Λύχνος,Στεφ.Μακρόπουλος,΄Αρ. Μπασιάκος,Κ.Παπακωνσταντίνου,Β.Παπαρρηγόπουλος,Γ.Πλατῆς,Γ.Σταμάτης,Κ.Τσαῖτσος,Ν.΄Αλξάβανος καί Πανσ.Λυκουρέζος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Κύριοι βουλευταί,γνωρίζετε τόν σκοπόν διά τόν όποϊον συνεκλήθημεν.Νομίζω ότι,πρῶτον,πρέπει νά καταρτισθῶμεν είς σῶμα καί άκολουθως νά καθορίσωμεν τόν τρόπον τῶν έργασιῶν μας.Πρέπει λοιπόν νά προχωρήσωμεν είς τήν έκλογήν ένός ΄Αντιπροέδρου καί ένός Γραμματέως.Όσον άφορᾷ είς τόν ΄Αντιπρόεδρον τῆς ΄Επιτροπῆς, θά έπεθύμουν νά είπω,χωρίς νά θέλω νά προκαταλάβω κανέναν,καί έπειδή τό θέμα τοῦτο έμμέσως άφορᾷ καί έμέ,ότι ό έκλεγόμενος θά πρέπει νά κατέχη καί τό Συνταγματικόν θέμα,άλλά νά έχη καί πείραν διευσθύσεως τῶν έργασιῶν ένός σώματος.Κατόπιν τούτου προτείνω ὡς ΄Αντιπρόεδρον τόν κ.Πλατῆν.

Γενομένης άποδεκτῆς τῆς προτάσεως τοῦ κ.Προέδρου,έκλέγεται παμφηφεί ΄Αντιπρόεδρος τῆς ΄Επιτροπῆς ό κ.Γ.Πλατῆς.

Έν συνεχείᾳ εκλέγεται ὡς Γραμματεὺς τῆς ΄Επιτροπῆς ό κ. Βαρβιτσιώτης.

Άκολουθως ό Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ.Κ.Γ.Ροδόπουλος έξεφώνησε τόν άκόλουθον λόγον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Εἶναι ή πρώτη φορά είς τήν πολιτικῆν ιστορίαν τῆς Πατρίδος μας,κατά τήν όποϊαν συνεκροτήθη Κοινοβουλευτική ΄Επιτροπή, έχουσα τό άντικείμενον,τό όποϊον άνετέθη είς ὑμᾶς:Τήν έπεξεργασίαν κατατεθείσης είς τήν Βουλήν προτάσεως περί άναθεωρήσεως μή θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος.Εἶναι,συγχρόνως, καί ή πρῶ-

τη φορά εις τήν 'Ιστορίαν μας ως έλευθέρου Κράτους, κατά τήν οποίαν κινεῖται κατά τρόπον σύμφωνον πρός τήν έπιταγάν τοῦ Καταστατικοῦ μας χάρτου ή διαδικασία τῆς αναθεωρήσεως αὐτοῦ. "Ολοι αἱ κατά τό παρελθόν γενόμεναι αναθεωρήσεις έπραγματοποιήθησαν, υπό τήν πίεσιν τῶν πραγμάτων, χωρίς νά τηρηθοῦν ἅπασαι αἱ εις τήν διαδικασίαν τῆς αναθεωρήσεως αναφερόμεναι διατάξεις τοῦ ἄρθρου 108 τοῦ Συντάγματος.

Ἡ κατατεθεῖσα πρό εἰκοσαήμερου εις τήν Βουλὴν πρότασις, ή οποῖα ἤδη φέρεται ἐνώπιον ὑμῶν πρός έπεξεργασίαν, ἀνταποκρίνεται εις πραγματικὴν ἀνάγκην, τήν οποίαν ἔχει πλήρως συνειδητοποιήσει ή Κοινὴ γνώμη. Ἀνάγκην, διαπιστουμένην ἀπὸ καιροῦ καί τῆς οποῖας ή ικανοποίησις καθίσταται ὁσημέραι περισσότερον έπιτακτικὴ. Οὐδενὸς διαφεύγει τήν ἀντίληψιν ὅτι τό ἰσχύον Σύνταγμα μολονότι τύποις ἀριθμεῖ ἔνδεκα μόλις ἔτῶν ζωὴν, εἶναι ἀσυγχρόνιστον καί συστηματικῶς ἀγνοεῖ τὰς μεγάλας κοινωνικὰς καί οἰκονομικὰς ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς μας. Κατ' οὐσίαν εἶναι αὐτό τοῦτο τό Σύνταγμα τοῦ 1911 μέ ἐπουσιώδεις τροποποιήσεις, δηλαδή κείμενον ἀναγόμενον εις τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας, εις ἐποχὴν κατὰ τήν οποίαν καί ἄγνωστα ἦσαν, ἀλλὰ καί οὔτε ἦτο δυνατόν νά προβλεφθοῦν τὰ σήμερον παρυσιάζόμενα προβλήματα.

Αὐτὴν τήν έπιτακτικὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ καί ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ ἐγγαίρως διέγνωσεν ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Καραμανλῆς, ὅστις κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1961 περιέλαβε πρὸ θέμα εις τό πρόγραμμά του.

Ἡ διάρθρωσις τοῦ πολιτεύματος καί ὁ παλμός τῆς Κρατικῆς μηχανῆς εἶναι ἀνάγκη νά προσλάβῃ τὸν ἐπιβαλλόμενον σήμερον γοργὸν ρυθμόν. Εἰς αὐτό κυρίως ἀποβλέπει ή προτεινομένη ή υπό τήν κρίσιν ὑμῶν φερομένη ἀναθεώρησις.

Τό ἔργον τῆς ἀναθεωρήσεως, ὡς ἄλλωστε εἶναι καί ή πρόθεσις τῶν προτεινόντων αὐτήν, θά πρέπει νά πραγματοποιηθῇ ἐντὸς τῶν διαγραφόμενων υπό τοῦ Συντάγματος πλαισίων. Μὲ ἀπόλυτον σεβασμόν πρός τοὺς θεμελιώδεις θεσμούς τοῦ πολιτεύματός μας πρός τὰ ἰδανικὰ τῆς πολιτικῆς καί τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, πρός τὰ οποῖα ἀνέκαθεν βαθυτάτα εἶναι προσηλωμένος ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, Μὲ ἀπόλυτον ἐλευθερίας γνώμης, τήν ἐλευθερίαν ἐκείνην, ή οποῖα εἶναι ἐπιβεβλημένη

- 3 -

ἐπὶ συνταγματικῶν θεμάτων, θά κρίνεται καὶ θὰ ἐπεξεργασθεῖτε τὴν πρότασιν, διὰ νὰ ἀποβῇ ἡ ἀναθεώρησις ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ἐξασφαλισθοῦν αἱ προϋποθέσεις εὐημερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ ἡ πρόοδος τῆς Χώρας ἡμῶν.-

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἦδη θὰ πρέπει νὰ εἰσέλθωμεν εἰς πρὶν δίκονομίαν τῆς λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εἶναι ἀκριβές αὐτό τό ὅποῖον εἶπατε, ὅτι οὐδέποτε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος ἔγινε σύμφωνα μέ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Ὅλαι αἱ ἀναθεωρήσεις ἔγιναν εἴτε ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων, εἴτε κατόπιν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, μετὰ τὰς ὁποίας εἴχομεν εἴτε συντακτικὴν συβέλευσιν, εἴτε ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν. Πρώτην φοράν ἀκολουθεῖται ἡ Συνταγματικὴ διαδικασία. Τό Κόμμα τῶν Προοδευτικῶν ἔχει ἀπὸ καιροῦ διακηρύξει τὴν ἀνάγκην τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Συντάγματος. Ἦδη, ἐν ἔτει 1960 ὁ Ἀρχηγός τῶν Προοδευτικῶν κ. Μαριεζίνης εἰς δημοσίαν συγκέντρωσιν φίλων τοῦ Κόμματος ἐξέθηκε τὴν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος μέ βχσικόν σκοπὸν μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας, τὴν ὁποίαν διασφαλίζει τό Συνταγμά μας νὰ θεμελιωθῇ καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ κοινωνικὴ δημοκρατία. Διότι ἡμεῖς πιστεύομεν, Κύριε Πρόεδρε, ὅτι ἡ πρόοδος τῆς Δημοκρατίας καὶ εἰς τὸν τομέα τὸν πολιτικόν καὶ εἰς τὸν τομέα τὸν κοινωνικόν ἐπιτυγχάνεται μέ τὴν παροχὴν περισσοτέρας δημοκρατίας. Τό Κόμμα τῶν Προοδευτικῶν ἐδήλωσεν ὅτι, θὰ συνεργασθῇ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ παρίσταται διὰ τοῦ κ. Ἀλαβάνου καὶ ἐμοῦ καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ἴσως νὰ μᾶς δοθῇ ἡ εὐκαιρία κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ διατυπώσωμεν καὶ τὰς ἰδικὰς μας ἀπόψεις ἐπὶ τῶν μεταρρυθμιστέων διατάξεων, πάντως, κατὰ τὴν συζητήσιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ὁ Ἀρχηγός τοῦ Κόμματος θὰ ἔχῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ λάβῃ σαφῆ θέσιν. Ἡμεῖς, Κύριε Πρόεδρε, θὰ συνεργασθῶμεν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀξιοτίμων μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ θὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς ἐάν ἡ παρουσίᾳ μας ἀποβῇ ἀποδοτικὴ καὶ δημιουργικὴ διὰ τό ὅλον ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος, κ. συνάδελφε, διὰ τὴν ἀπόδοσιν

τῆς συνεργασίας σας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ διότι τὸ Κόμμα σας εἶναι δημιουργικόν καὶ προοδευτικόν, τὸ λέγει ἄλλωστε καὶ ὁ τίτλος αὐτοῦ, καὶ διότι ἔδωσε χωρὶς θὰ θέλω νὰ μειώσω τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων συναδέλφων τοῦ Κόμματός σας, δύο ἐπίλεκτα μέλη του, διὰ νὰ μετᾶσχουν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν αὐτήν. Θὰ ἤθελα τώρα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν δικονομίαν τῆς λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς. Θὰ παρεκάλουν νὰ ἔχωμεν ἐλευθέραν διατύπωσιν τῶν σκέψεών μας, ἐδῶ δὲν ὑπάρχει πλειοψηφία καὶ μειοψηφία, δὲν προσχωρεῖτε σεῖς εἰς τὴν ΕΡΕ οὔτε ἡμεῖς εἰς τὸ Κόμμα τῶν Προοδευτικῶν, ἀλλὰ εἴμεθα ἓν ἑνιαῖον σῶμα, Βεβαίως πρέπει νὰ ὀρισθοῦν γενικοὶ εἰσηγηταὶ καὶ κατόπιν, ὅταν θὰ ἀνακύπτουν τὰ θέματα, νὰ ὀρίζωνται καὶ εἰδικοὶ εἰσηγηταὶ, διότι εἶναι εὐκταῖον κατὰ τὴν γνώμην μου νὰ ἀσχοληθοῦν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότεροι εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, ὥστε νὰ ἔρχονται πλήρως μελετημένα τὰ διάφορα θέματα ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ λαμβάνωνται αἱ δέουσαι ἀποφάσεις.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Θὰ παρεκάλουν ἐφ' ὅσον συμφωνεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ θεωρῶ τοῦτο αὐτονόητον, νὰ σημειωθῇ ὅτι θὰ ὑφίσταται τὸ δικαίωμα τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ προτείνουν καὶ ἄλλας μεταρρυθμίσεις πέραν ἐκείνων, τὰς ὁποίας προτείνει ἡ Κυβέρνησις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αὐτό εἶναι αὐτονόητον, δὲν ὑπάρχει θέμα νομίζω, οὔτε πρέπει νὰ γεννᾶται τοιοῦτον θέμα.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ἐδῶ θὰ προτείνωμεν ὅλας τὰς τροπολογίας ποὺ νομίζομεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αἱ προτεινόμεναι ἴσως νὰ ἀποτελέσουν ἓνα διάγραμμα ἀπλοῦν ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦν θέμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ληφθῇ ἀπόφασις.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὅρθόν εἶναι νὰ ὀρισθοῦν εἰδικοὶ εἰσηγηταὶ, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συζητήσεως, νὰ ὑποβληθοῦν καὶ ἄλλαι προτάσεις.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ (Ὑπουργὸς Κοιν. Προνοίας): Τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον θίγεται τῆς εἰσηγήσεως, νομίζω ὅτι εἶναι μία πρώτη ἀφετηρία συζητήσεως καὶ ἐπομένως δύναται ἡ Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία εἶναι ἓνα σῶμα, καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ καὶ νὰ προσθέσῃ, δὲν δεσμεύεται κατ' οὐδένα τρόπον. Ἡ σκέψις μου εἶναι ὅτι χρειάζονται οἱ εἰσηγηταὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἀποτελέσουν καὶ

- 5 -

τούς θέτοντας τὰ ζητήματα/ ^{κατά} τὰς απόψεις των καί φυσικῶ βάσει αὐτῆς τῆς τοποθετήσεως θά διεξάγεται ἡ συζήτησις εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν. Ἐπειδὴ τὰ θέματα αὐτά, ἄλλα μὲν ἔχουν εἰδικόν χαρακτήρα, ἄλλὰ συγχρόνως τὰ ἴδια θέματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν εἰδικόν χαρακτήρα πρέπει νὰ θεωροῦνται καί ἀπὸ μιᾶς γενικωτέρας σκοπιᾶς, ἐγὼ θά ἐπρότεινα νὰ ὁρισθοῦν δύο γενικοὶ εἰσηγηταί, οἱ ὁποῖοι νὰ ἔχουν τὴν εὐθύνην τῆς γενικῆς εἰσηγήσεως ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μεταρρυθμιστῶν ἄρθρων καί ὕστερα εἰς ἕκαστον κεφάλαιον νὰ ὑπάρχουν AD HOC εἰσηγηταί, οἱ ὁποῖοι ἐκαστοτε νὰ ὁμιλοῦν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐγὼ συμφωνῶ μὲ τὴν ἄποφιν αὐτὴν καί συμφωνῶ ὅπως οἱ κ.κ. Λυκουρέζος καί Καλλιὰς ὁρισθοῦν ὡς γενικοὶ εἰσηγηταί. Ἐκαστος γενικός εἰσηγητὴς νὰ παρουσιάσῃ ὅπως τὸ νομίζῃ τὸ θέμα καί κατόπιν κατὰ κεφάλαια, ἀφοῦ κατατεθῇ ἓνα εἶδος γενικῆς εἰσηγήσεως, κατόπιν κατὰ κεφάλαια νὰ ὀρίζονται οἱ εἰδικοὶ εἰσηγηταί, οἱ ὁποῖοι νὰ συζητοῦν τὰ θέματα.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Νομίζω ὅτι οἱ γενικοὶ εἰσηγηταί θά ἔπρεπε νὰ εἶναι μᾶλλον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ἧτις ὑπέβαλε ἥδη προτάσεις μεταρρυθμίσεως. Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ἵπουργός Κοιν. Προνοίας) Ἐχῶ τὴν γνώμην ὅτι θά ἦτο πολὺ οὐσιαστικωτέρα ἡ συζήτησις ἐάν μεταξὺ τῶν εἰσηγητῶν ὑπῆρχε καί κάποιος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὰς μείζονας ἀποκλίσεις ἀπὸ τὴν γενομένην πρότασιν καί νομίζω ὅτι αὐτό θά ἦτο τὸ καλῦτερον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἀντὶ νὰ ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφήν εἴτε ἀντιθέσεως, εἴτε μειοψηφίας, θά ἐμφανισθῇ πλέον ὡς γενικὴ ἄποφιν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δέν πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως ἢ μεθοψηφίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τὴν ὁποῖαν ἡμπορεῖ νὰ τὴν χωρίσωμεν εἰς ὠρισμένα θέματα.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει σήμερον μία πρότασις τῶν ἀξιότιμων Ἵπουργῶν-Βουλευτῶν ἐπὶ ὠρισμένων καί συγκεκριμένων θεμάτων, νομίζω ὅτι θά ἦτο καλῦτερον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, ἢ ὁποῖα υἱοθετεῖ τὴν πρότασιν, δέν λέγω τὴν Κυβέρνησιν, νὰ ὑπάρχουν δύο γενικοὶ εἰσηγηταί.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατανομήν τῆς ὕλης εἰς τὴν δικονομίαν τῆς συζητήσεως, ἔχω ὑπ' ὄφιν μου καί τὴν λειτουργίαν τῶν δύο ἐπιτροπῶν τοῦ Συντάγματος, τοῦ προηγουμένου καί νομίζω ὅτι

ἐκεῖνο, τό ὁποῖον εἶναι ὀρθότερον εἶναι τό ἐξῆς. Νά προηγηθοῦν οἱ εἰδικοί εἰσηγηταί, θά ὀνομασθοῦν ἀπλῶς οἱ γενικοί εἰσηγηταί καί ἡ συζήτησις θά ἀρχίσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προτάσεων τῶν εἰδικῶν εἰσηγητῶν, διότι θέμα γενικῆς εἰσηγήσεως ἀνακύπτει ὅταν θά τελειώσῃ τό ἔργον. Δέν εἶναι δυνατόν νά ἀρχίσῃ ἀπό γενικῆν εἰσηγήσιν, διότι τότε εἶναι ὡσάν νά πρόκειται περὶ Νομοσχεδίου. Προτείνω νά ὀνομασθοῦν εἰσηγηταί οἱ κατὰ κεφάλαια εἰσηγηταί, νά ἀρχίσῃ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰδικῆς εἰσηγήσεως, ἀλλά λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καί τῶν γενικῶν εἰσηγητῶν καί τό θέμα τῆς γενικότητος τῆς εἰσηγήσεως θά εἶναι κυρίως τό ἀποτέλεσμα τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς, τό ὁποῖον θά ὑποβληθῇ εἰς τὴν Βουλὴν, διότι ἄλλως προκαταλαμβάνεται τό ἔργον διὰ τῆς γενικῆς εἰσηγήσεως.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ἰπουργός Κοιν. Προνοίας) Νομίζω ὅτι τό πρῶτον πρᾶγμα, τό ὁποῖον ἔχομεν νά κάμωμεν, εἶναι νά κάμωμεν ἓνα διάγραμμα τῶν ἐξεταστέων θεμάτων. Ἐν πρώτοις δέν πρέπει νά ἐπηρεασθῇτε ἀπό τόν τρόπον τῆς λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος τῶν ἐτῶν 1946-1952, διότι τότε ἔγινεν ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, ἐνῶ ἐδῶ δέν πρόκειται νά κάμωμεν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, ἐδῶ ἀπλῶς θά καθορίσωμεν τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις. Ἐδῶ κάμνομεν τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, τὴν ὁποῖαν θά συζητήσῃ ἡ Βουλὴ ἡ μέλλουσα. Εἶναι ἐντελῶς διαφορετικόν πρᾶγμα. Τοῦτου δοθέντος νομίζω ὅτι πρέπει νά ὑπάρχουν δύο πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θά καταβάλλουν μίαν μείζονα προσπάθειαν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καί τὰ ὁποῖα θά ἔχουν τὴν συνολικὴν ἐποπτεῖαν τοῦ θέματος διὰ νά ὑπάρχῃ καί ἐνότης σκέψεως καί συζητήσεως. Θέλομεν δύο πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν θά ἔχουν τὴν δυνατότητα νά εἰσηγοῦνται ἐπὶ παντός θέματος ἐν τῷ πνεύματι μιᾶς ἐνότητος, ἡ ὁποῖα νά διέπῃ τό ὅλον ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς καί αὕτῃ θά εἶναι εἰς τό τέλος καί ἡ ἔκφρασις καί ἡ γενικὴ εἰσηγήσις. Ἔτσι νομίζω ὅτι θά πᾶμε καλύτερα.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Τότε ἡ ἔννοια τῶν γενικῶν εἰσηγητῶν θέλει μίαν συμπλήρωσιν, ὅτι θά εἶναι εἰς τὰ ἐπὶ μέρους θέματα οἱ εἰδικοί εἰσηγηταί καί συγχρόνως γενικοί εἰσηγηταί, ἀλλὰ δέν θά ἀρχίσωμεν ἀπὸ γενικῆς εἰσηγήσεως, θά εἶναι εἰδικοί εἰσηγηταί. Δηλαδή, θά προηγοῦνται τῶν γε-

νικῶν εἰσηγητῶν οἱ εἰδικοί εἰσηγηταί καί εἰς τό τέλος θά γίνῃ τό πραγματικόν ἔργον τῆς γενικῆς εἰσγήσεως. Αὐτός εἶναι ἕνας συγκε-
ρασμός τῶν δύο ἀπόψεων

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Νομίζω ὅτι πρωτίστως πρέπει νά ἀποφασίσωμεν ἐάν δεόν νά λάβῃ χώραν ἡ ἀναθεώρησις τῶν μὴ θεμελιωδῶν, τῶν μὴ βασι-
κῶν διατάξεων, Βεβαίως ἀπόφαισις τοῦ ὁμόματος καί τῶν μετεχόντων Κομμάτων εἶναι ὅτι πρέπει νά γίνῃ ^ἡ ἀναθεώρησις. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τελεία ἐλευθερία τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, πρέπει πρωτίστως νά ἐξετασθῇ καί αὐτό εἶναι θέμα γενικοῦ εἰσηγητοῦ, ὁ ὁποῖος θά ἀνα-
πτύξῃ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νά προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐπιβάλλεται νά ἀναπτυχθοῦν αἱ ἀπόψεις ἐκ μέρους τῶν ὀρισθησομένων γενικῶν εἰσηγητῶν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εἴμεθα ὅλοι σύμφωνοι διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, διότι ἐάν ἐφαρμόσωμεν τὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὴν Βουλὴν, τότε ἀρχίζομεν νά συζητῶμεν ὅλοι εἰς τό ἐάν χρειάζεται ἡ ἀναθεώρησις. Ἐγὼ διαφωνῶ μαζύ σας εἰς αὐτό, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἐάν ἀναθέσωμεν εἰς τὸν γενικόν εἰσηγητὴν, ὁ ὁποῖος μετὰ 15 ἡμέρας θά μᾶς εἴπῃ τὴν γνώμην του, δέν λύεται τό θέμα κατὰ τὸν ὀρθότερον τρόπον. Δέν τό νομίζω ὀρθόν.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ἐγὼ εἶπα διὰ ποῖον λόγον πρέπει νά γίνῃ ἡ συζήτησις ἀπὸ τὸν γενικόν εἰσηγητὴν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει πρότασις τῶν Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν, νά ὀρισθοῦν εἰδικοί εἰσηγηταί κατὰ κεφάλαια καί ἄς ὀρισθοῦν καί οἱ ^{δύο} γενικοὶ εἰσηγηταί καί νά προχωρήσωμεν. Π.Χ. κεφάλαιον Α' εἰς τὴν προσεχῇ συνεδρίασιν θά κληθῇ ἕνας ἐκ τῶν συναδέλφων νά εἰσηγηθῇ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου Α'.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ὑπουργός Κοιν. Προνοίας) Νομίζω ὅτι ἔχομεν καταλήξει εἰς τό ὅτι ὁ ρόλος τῶν γενικῶν εἰσηγητῶν, μέχρις ὅτου ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς εἰσγήσεως των εἰς τὴν Βουλὴν, δέν εἶναι ἐκεῖνος μέ τὸν ὁποῖον συνήθως συνδέομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ γενικοῦ εἰσηγητοῦ, διότι ὁ γενικός εἰσηγητής δέν θά προτείνῃ συγκεκριμένας λύσεις, δέν εἶναι ἡ δουλειά του, θά προτείνῃ ἐκεῖνο τό ὁποῖον θά προτείνῃ εἰς τὴν Βουλὴν, ὅτι αὐτὴ ἡ διάταξις πρέπει νά μεταρρυθμισθῇ καί θά ἴδωμεν

ἔως πού ἐντείνεται. Πάντως, ὑπάρχουν θέματα, εἰς τὰ ὅποια χρειάζονται ἄνθρωποι ἔχοντες τήν καθολικήν ἐποπτείαν τοῦ ἔργου τῆς ἀναθεωρήσεως καί ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι θά ἔχουν AD HOC τὰ θέματα. Δι' αὐτό χρειάζονται ἀπό τήν ἀρχήν καί δύο πρόσωπα, τὰ ὅποια θά ἔχουν τήν γενικήν ἐποπτείαν τῶν προσώπων, τὰ ὅποια θά ἔχουν AD HOC τήν εἰδικήν εἰσήγησιν.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Ὑπουργός Δικαιοσύνης), Χωρίς νά ἀποκλείεται καί \$\$\$\$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ \$ οἱ εἰδικοί νά εἶναι καί γενικοί εἰσηγηταί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βεβαίως, δικαίωμά των εἶναι, ἐάν μοῦ ἐπιτρέπετε μέ τήν πεῖραν τήν ὁποίαν ἔχω τῶν Ἐπιτροπῶν, ἐπανέρχομαι εἰς τήν πρότασιν, τήν ὁποίαν ἔκανα καί ἰδοῦ αὐτήν τήν στιγμήν οἱ δύο γενικοί εἰσηγηταί κ. κ. Καλλίας καί Λυκουρέζος. Ἐν πρώτοις θά πρέπει νά συναντηθῶμεν αὔριον διά νά καθορίσωμεν τὰ κεφάλαια καί νά καθορίσωμεν τοὺς εἰδικούς εἰσηγητάς. Πρέπει νά γίνη μία προμελέτη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητηματος, ὅχι ὅτι θά ὑποδείξωμεν αὐτούς, ὅποιοι θέλουν νά ἀναλάβουν τὰς εἰδικάς εἰσηγήσεις, ἀλλά νά ἴδωμεν καί ποῖος θέλει τό ἓνα κεφάλαιον καί ποῖος θέλει τό ἄλλο. Θά συνεννοηθοῦν ἐπὶ ὅλων τῶν θεμάτων ἐνδεχομένως καί μέ τόν κ. Πλατῆν, δέν θά ἔχωμεν ὑποεπιτροπάς. Νῶν ἴδωμεν ποῖα εἶναι τὰ κεφάλαια, πόσα εἶναι αὐτήν τήν στιγμήν, διότι ἐπ' αὐτοῦ δέν εἴμεθα ἔτοιμοι.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ὑπουργός Κοιν. Προνοίας). Τό πρῶτον εἶναι τό πρόγραμμα, ὁ προγραμματισμός τῶν ἐργασιῶν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω οἱ δύο γενικοί εἰσηγηταί μαζί μέ τόν Ἀντιπρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς νά εἰσηγηθοῦν εἰς τήν προσεχῇ συνεδρίασιν πόσα εἶναι τὰ κεφάλαια καί πόσοι πρέπει νά εἶναι οἱ εἰδικοί εἰσηγηταί, ὥστε ἡ Ἐπιτροπή νά λάβῃ ἀπόφασιν.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Οἱ εἰσηγηταί θά ἔχουν τό ἔργον τό ὅποτον ἔχουν κατὰ τήν εἰσήγησιν καί τήν φήφισιν τῶν Νομοσχεδίων. Ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἄρθρων θά πρέπει νά ὑπάρχει μία ἐπιστημονική μελέτη, ὥστε νά εἶναι δυνατόν νά ἀντέχουν εἰς πᾶσαν γενικήν συζήτησιν ἐκεῖνα τὰ ὅποια θά προτείνουν οἱ γενικοί εἰσηγηταί. Ὅπως γίνεται εἰς τὰς Ἐπιτροπάς νά ὑποδείξουν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ποῖα ἐκ τῶν προτεννομένων 22 σημείων \$ \$ \$ \$ ἐπιθυμοῦν νά ἐπεξεργασθοῦν. Καί οἱ δύο εἰσηγηταί ἀπό

τάς προτάσεις τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς θά κάμουν τήν ἔκθεσιν τῆς γενικῆς εἰσηγήσεως.

Β. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Τά κεφάλαια εἶναι ὠρισμένα εἰς τήν πρότασιν. Δέν μένει παρά νά κληθοῦν οἱ κύριοι συνάδελφοι νά δηλώσουν ποῖον θέμα προτιμᾷ ἕκαστος καί νά ἀρχίσουν αἱ εἰσηγήσεις κατὰ σειράν. Μετά τῆς ἐπιμέρους εἰσηγήσεως καὶ οἱ γενικοὶ εἰσηγηταί θά συγκεντρώσουν τά συμπεράσματα καί θά τά εἰσηγηθοῦν εἰς τήν Βουλήν.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: Ἡ συζήτησις μέ ἤγαγε εἰς τήν σκέψιν ὅτι χρειάζονται οἱ δύο γενικοὶ εἰσηγηταί. Τό πρῶτον θέμα εἶναι νά καθορισθοῦν τά κεφάλαια. Ἐγώ, κ. Πρόεδρε, προτείνω οἱ δύο εἰσηγηταί, ὑπὸ τήν Προεδρίαν τοῦ Προέδρου ἢ τοῦ Ἀντιπροέδρου, βοηθούμενοι καί ὑπὸ τοῦ Γραμματέως, νά καθορίσουν τά κεφάλαια καί ἐν συνεννοήσει μέ ὅλους τοὺς συναδέλφους, ἐρωτωμένους νά ἀνατεθοῦν ἀκολούθως αἱ κατ' ἰδίαν εἰσηγήσεις. Θά ἔλθῃ κατόπιν ἡ Ἐπιτροπή καί θά ἀποφασίσῃ περί τῆς κατανομῆς τῶν κεφαλαίων. Ἐγώ, τοῦλάχιστον, δηλῶ ὅτι, ὅ,τι ἀποφασίσῃ ἡ Ἐπιτροπή θά τό δεχθῶ.

Π. ΔΑΔΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, τά τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος, ὡς γνωστόν ὀρίζει τό ἄρθρον 108. Ἐκεῖ φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν δύο στάδια ὡς πρός τήν ἀναθεώρησιν. Ἐνα προπαρασκευαστικόν καί ἓνα ἀποφασιστικόν. Τό ἀποφασιστικόν ἀνήκει εἰς τήν μέλλουσαν Βουλήν. Ἡ μέλλουσα Βουλή θά κρίνῃ ἀποφασιστικῶς ποῖα εἶναι τά ἀναθεωρήτέα ἄρθρα. Κατά συνέπειαν θά ἡμποροῦσε κανεὶς νά ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ τοιαύτη διατύπωσις τοῦ ἄρθρου 108 ἔχει τήν βασιικωτέραν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἐργασία ἡ ἰδική μας, ὡς Ἐπιτροπῆς, καί ἡ ἐργασία τῆς παρούσης Βουλῆς εἶναι ἐργασία διαφωτιστική διὰ τό ἐκλογικόν σῶμα. αὐτὴν ἔννοιαν πρέπει νά ἔχῃ ἡ ἐργασία ἡ ἰδική μας, ἐφ' ὅσον ἡ μέλλουσα Βουλή ἡμπορεῖ νά εἴπῃ διαφορετικὰ πράγματα.

Β εβαίως ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 108 εἶναι ἐλλειπής. Ἐδῶ παρουσιάσθη ἓνα φαινόμενον, τό ὁποῖον, κατὰ κάποιον τρόπον, προλαμβάνει τό ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς. Κατετέθη μία πρότασις ἐνώπιον τῆς ὁμομελείας τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία ὑπογράφεται ὑπὸ τῶν ἀξιολόγιμων μελῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μέ ἐπικεφαλῆς τόν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία πρότασις ἀναφέρει καί τὰς κατὰ τὰς ἀπόψεις τῆς Κυβερνήσεως

αναθεωρητέας διατάξεις, Κατά τινα τρόπον, όσον καί αν θέλωμεν να υποστηρίξωμεν ότι ή 'Επιτροπή θά είναι απόλύτως έλευθέρα, έχει δεσμευθή τουλάχιστον ή πλειοψηφία της, θά ήτο ίσως ένδεδειγμένον, προτού κατατεθ ή πρότασις, να συνεκροτείτο ή 'Επιτροπή, να έγένετο ή συζήτησις καί ή Κυβέρνησις υίοθετοῦσα τά κατά πλειοψηφίαν αποφασισθέντα να κατέθετε τήν πρότασιν της εις τήν Βουλήν. 'Εν πάση περιπτώσει, έφ' όσον ή πρότασις κατετέθη, είμαι υποχρεωμένος θά διαφωνίσω με τήν άποφιν του κ. Τσάτσου όσον 'φορῶ τόν διορισμόν γενικών εισηγητών, οί όποιοι, εάν καλώς άντελήφθην, θά έχουν τό δικαίωμα της άσκήσεως γενικῆς έποπτείας.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: "Οχι έποπτείας, Συναρμολογήσεως.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: 'Εν πάση περιπτώσει νομίζω ότι, με βάση τήν κατατεθεισαν εις τήν Βουλήν πρότασιν, θά πρέπει να αρχίσωμεν τήν συζήτησιν κατά κεφάλαια καί άνευ γενικών εισηγητών. Εις τό τέλος ποῦ θά ανακύψη θέμα εισηγήσεως πλέον εις τήν Βουλήν, τότε να όρίσωμεν εισηγητάς διά να αναπτύξουν τάς προτάσεις της 'Επιτροπῆς ενώπιον του Σώματος.

Κ. ΚΑΚΚΙΑΣ: Πρέπει να διευκρινισθῇ ότι ο ειδικός εισηγητής δέν θά έχη καμμίαν εξάρτησιν από τόν λεγόμενον γενικόν εισηγητήν. θά είναι παράλληλος;

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Υπάρχει μία πρότασις ή ^{όποία} αποτελεῖ τήν βάση καί ή ^{όποία} καθορίζει τά σημεία τά όποία κατά τήν εισήγησιν των προτεινόντων πρέπει να αναθεωρηθοῦν. 'Από εκεί καί πέρα όρθόν είναι να όρισθοῦν από τώρα ειδικοί εισηγηταί έφ' ^{εκάστου} σημείου καί να προχωρήσωμεν. Καί όταν θά καταλήξωμεν εις συμπεράσματα θά όρισθοῦν τότε οί γενικοί εισηγηταί οί όποιοι θά εισηγηθοῦν επί τη βάσει των συμπερασμάτων της 'Επιτροπῆς. Τί έναρμονισμόν να κάμουν από τώρα οί γενικοί εισηγηταί, δέν αντιλαμβάνομαι. 'Ο ειδικός εισηγητής θά εισηγηθῇ καί τά μέλη θά αποφασίσουν. Ιδίιστα, προτείνω να όρισθῇ από σήμεραν ο πρώτος εισηγητής. Τό θέμα του έναρμονισμού καί της διευθύνσεως των συζητήσεων ως καί του καθορισμοῦ των όρίων πέραν των όποιων τίγονται θεμελιώδεις διατάξεις, είναι θέμα ποῦ ανήκει εις τόν Πρόεδρον.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: "Ηθελα νά είπω εἰς τόν κ. Ἀλαβάνον, ὃ ὁποῖος εἶπεν ὅτι ἔπρεπε πρῶτον νά συγκροτηθῇ ἡ Ἐπιτροπή καί νά συζητήσῃ καί ἀνολούθως νά κατατεθῇ πρότασις εἰς τήν Βουλήν, ὅτι ἡ κατάθεσις τῆς προτάσεως εἶναι τό πρῶτον σημεῖον ἐκκινήσεως.

Ἐτέθη τό ἐρώτημα τί θά κάμουν οἱ γενικοὶ εἰσηγηταί. Πρῶτον εἶναι τό θέμα τοῦ ὁρίου ἐργασίας, ἀρμοδιότητος τῶν καθ' ἕκαστα θεμάτων. Δηλαδή πού εἶναι τό θέμα, μέχρι ποίου σημείου θά προχωρήσῃ ἡ Ἐπιτροπή καί πού θά σταματήσῃ. Διότι ἐκεῖ πλέον ἀρχίζει τό ἔργον τῆς ἐπομένης Βουλῆς. Ἐπειτα εἶναι τό θέμα θεμελιωδῶν καί μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Θά ὁμιλήσωμεν, ἀνολούθως, περί ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ἐπὶ πού θά ἀρχίσωμεν. Τοιαῦτα θά εἶναι πᾶς θέματα καί πρέπει νά ὑπάρχῃ ἕνας ὃ ὁποῖος θά δώσῃ τὰς γενικὰς ἀρχάς. Χρειάζονται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θά ἔχουν ὄχι τόν ἔλεγχον, ἀλλά τήν ἐποπτείαν, τήν καθοικικωτέραν θεώρησιν καί ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θά ἔχουν πῆν εἰς βάθος δερεύνησιν τῶν θεμάτων. Δι' αὐτό ἐμμένω εἰς τήν πρότερον τῶν δύο γενικῶν εἰσηγητῶν.

Β. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐτόνισα καί προηγουμένως ὅτι τό θέμα τῶν ὁρίων τῆς ἀρμοδιότητος ^{τῆς Ἐπιτροπῆς} πέραν τῶν ὁποίων θίγονται θεμελιώδεις διατάξεις εἶναι τοῦ Προεδρείου. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς δὲ διευθύνει τήν συζήτησιν θά χαράσῃ τὰ ὅρια αὐτά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέν νομίζω ὅτι πρέπει νά καταναλώσωμεν χρόνον πολύν εἰς τό θέμα τῆς δικονομίας τῶν ἐργασιῶν μας.

Σ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀνεγνωρίσθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἕκαστος ἐξ ἡμῶν δέν δεσμεύεται νά ὑποστηρίξῃ τὰς ἰδικὰς του ἀπόψεις. Εἶναι δυνατόν πέραν τῆς προτάσεως τήν ὁποίαν ὑπογράφει ἡ Κυβέρνησις, νά ὑπάρξουν καί θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐνδεχομένως νά ὑπάρξῃ πρωτοβουλία ἐνός ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς. Θά πρέπῃ καί αὐτά τὰ θέματα νά ὑποστοῦν ἡ ἡποῖαν ἔνταξιν εἰς τό γενικόν πρόγραμμα. Καί δι' αὐτόν τόν λόγον εὗρισκω ἀπαραίτητον τήν συνεργασίαν τῶν γενικῶν εἰσηγητῶν μέ τοὺς εἰδικούς εἰσηγητάς.

Α. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Ἡ πρότασις περί ἀναθεωρήσεως κατέθη ἀπὸ Βουλευτὰς - Ὑπουργοῦς. Ἐξ αὐτῶν δύο εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπεξεργάσθησαν

τά θέματα καί εἶναι παρόντες. Εἶναι οἱ εἰσηγηθέντες τά θέματα καί ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν τήν αἰτίαν διὰ τήν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις ἤχθη εἰς τήν ἀπόφασιν τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Νομίζω ὅτι οἱ κ.κ. Τσατσός καί Παπακωνσταντίνου εἶναι οἱ ἀρμόδιοι ὡς γενικοί εἰσηγηταί.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: 'Επὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Τσατσόου ἤθελον νά εἶπω ὅτι βεβαίως ἡ διαδικασία τοῦ ἀρθροῦ 108 ἔπρεπε νά ἀρχίσῃ μέ μίαν πρότασιν. 'Αλλ' ἡ πρότασις θά μείνῃ μέχρις ἐκεῖ ποῦ δέν εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀναθεωρητέα ἀρθρα. Ὡς ἔχει διατυπωθῇ ἡ πρότασις εἶναι πλήρης. 'Εάν κ. Τσατσό, συνεκαλεῖτο ἡ Βουλὴ ἐπὶ τῆς προτάσεως αὐτῆς νά ψηφίσῃ θά εἴμεθα ἐν τάξει μέ τό ἀρθρον 108. Διότι αὐτό λέγει τό ἀρθρον 108.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ('Υπ. Δικαιοσ.): 'Εάν δέν ὑπεβάλλετο, ὡς ὑπεβλήθη ἡ πρότασις περί τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, θά ἦτο δυνατόν νά κατηγορηθῶμεν ὅτι ἀγνοοῦμεν τήν διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 108 καί ὅτι ὑποβάλλομεν μίαν πρότασιν, ἡ ὁποία δέν βασίζεται πουθενά.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: 'Εάν ἡ Κυβέρνησις ἤχθη εἰς τήν ἀπόφασιν νά κινήσῃ τήν ἀναθεωρητικὴν διαδικασία καί προτείνει ἡ 'Επιτροπὴ αὐτὴ νά ἐπεξεργασθῇ τὰς διατάξεις καί νά εἰσηγηθῇ εἰς τήν Βουλήν ποῖαι εἶναι αἱ ἀναθεωρητέαι διατάξεις, νομίζω ὅτι θά ἦτο συνεπέστερον τὸ ἔργον μας, ἐνῶ τώρα ἐχρῖσκόμεθα πρό μιᾶς ὁλοκληρωμένης προτάσεως.

Γ. ΠΛΑΤΗΣ: 'Εθεωρήθη σφᾶλμα τό 1946 τό ὅτι ἡ 'Επιτροπὴ τότε εἰργάσθη χωρὶς νά ἔχῃ ὑπ' ὄφιν τῆς ἓνα πρότυπον σχέδιον, μίαν βάσιν δηλαδή. ἔχω τήν γνώμην ὅτι ὡς ἔχει ἡ πρότασις εἶναι ἀόριστος ἀπολύτως. Ποῖαι μεταβολαί πρόκειται νά γίνουν εἰς τὰ ἀρθρα αὐτά τοῦ Συντάγματος αὐτό θά μᾶς τό εἶπῃ ἡ Κυβέρνησις ἢ οἱ προτείνοντες Βουλευταί. - Ὑπουργοί καί ἄλλο ἐάν θά τὰ δεχθῶμεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέν ὑπάρχει Κυβέρνησις ἐδῶ μέσα, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰσερχόμεθα εἰς τήν οὐσίαν.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: ('Υπ. Κοιν. Προν.) Ἦμπορεῖ νά βγῇ μία πρότασις πρὸς τήν Βουλήν τελείως διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην ποῦ προτείνει ἡ Κυβέρνη-

σις.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Γνωρίζετε, Κύριε Πρόεδρε, ότι δεν μου άρξεται ή επιμήκυνσις τών συζητήσεων, αλλά πρέπει νά εξαντληθώ τό δικονομικόν θέμα: Εγώ επιμένω επί τής απόφews του συναδέλφου κ. Αλαβάνου. Καί νομίζω ότι έφ' όσον έχομεν συγκεκριμένην πρότασιν ~~ορίσμένων~~ ^{ορίσμένων} Υπουργών-Βουλευτών, επί τής προτάσεως αυτής πρέπει νά ορισθοῦν εκάστοτε ειδικοί εισηγηταί. "Όσον άφορᾷ τήν γενικήν εισήγησιν, έν καιρῷ θά τήν αντιμετωπίσωμεν. Σήμερον δέν βλέπω ποῖον θά εἶναι τό έργον τών γενικῶν εισηγητῶν. Αυτό ποῦ εἶπεν ὁ κ. Τσατσος, ότι οἱ γενικοί εισηγηταί θά ὁμιλήσουν περί τών θεμελιωδῶν καί μή θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, δέν εἶναι ὀρθόν, διότι ὑπάρχουν σοβαραί άμφισβητήσεις περί τών θεμελιωδῶν καί μή θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Επομένως, κᾶθε μέλος τής Ἐπιτροπῆς θά εἴπῃ τήν γνώμην του ἐπ' αὐτοῦ. Νομίζω ότι θά πρέπει νά άφήσωμεν τό θέμα τών γενικῶν εισηγητῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος καί ἄς προχωρήσῃ ἡ Ἐπιτροπή μέ τόν καθορισμόν δύο ^{ειδικῶν} τριῶν εισηγητῶν διά τά πρῶτα κεφάλαια καί σύν τῷ χρόνῳ νά ορισθοῦν καί οἱ ἄλλοι εισηγηταί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λυποῦμαι ἀλλά διαφωνῶ μαζί σας κ. Λυκουρέζο. Νομίζω ότι πρέπει νά ὑπάρχουν οἱ γενικοί εισηγηταί, εἰς τοὺς ὁποίους κατόπιν θά παραδίδωνται τά συμπεράσματα τής Ἐπιτροπῆς ἀπό τὰς εισηγήσεις τών ^{ειδικῶν} εισηγητῶν καί οἱ ὁποῖοι θά ἐτοιμάζωνται διά τήν γενικήν εισήγησιν. Δέν εἶναι δυνατόν κατόπιν νά ὀρίζωμεν ~~κινάπη~~ γενικούς εισηγητάς. Πρέπει ἀπό τοῦδε δύο μέλη τής Ἐπιτροπῆς νά γνωρίζουν ότι θά ἔχουν αὐτό τό βαρὺ φορτίον, ὥστε τά ἀποτελέσματα αὐτά νά τοὺς βοηθήσουν εἰς τήν γενικήν εισήγησιν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐάν καί ἐφ' όσον ἡ Ἐπιτροπή υἱοθετήσῃ τήν άποφίν σας, κ. Πρόεδρε, τότε παρακαλῶ νά μή εἶναι οὔτε ὁ κ. Αλαβάνος οὔτε ἐγώ μεταξύ τών γενικῶν εισηγητῶν, διότι δέν βλέπομεν ποῖον θά εἶναι τό έργον τής γενικῆς εισηγήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εγώ, ἐάν ἐπρότεινα δύο γενικούς εισηγητάς τό εἶπα διά νά ὑπάρχῃ ἡ γενική εισήγησις.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Υπουργ. Κοιν. Προν.). Μήπως θέλετε τό θέμα τοῦ δευτέρου

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Β΄

Τετάρτη 20 Μαρτίου 1963 (Ώρα 12η μεσημβρινή)

Προεδρία: Κ.Γ.ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

Παρόντα Μέλη

Ίωάννης Βαρβιτσιώτης, Κλεόβουλος Γιαννούσης, Παναγιώτης Γυιόκας, Θεόδωρος Δούκας, Σοφοκλής Ευστρατιάδης, Κωνσταντίνος Καλλίας, Άριστείδης Καλαντζής, Θεμιστοκλής Κονίτσας, Γεράσιμος Λύχνος, Άριστείδης Μπασιάκος, Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου, Βασίλειος Παπαρρηγόπουλος, Γεώργιος Πλατής, Γεώργιος Σταμάτης, Κωνσταντίνος Τσατσός, Νικόλαος Άλαβάνος και Πανσανίας Λυκουρέζος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άρχεται ή συνεδρίασις. Επί τῶν πρακτικῶν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Θά ήθελα νά θέσω, Κύριε Πρόεδρε, ένα ζήτημα επί τῶν Πρακτικῶν. Πρῶτον, νομίζω, ὅτι ὀρθῶς βεβαίως τηροῦνται ἐστενογραφημένα πρακτικά καί ὀρθόν εἶναι, ἐφ' ὅσον αἱ συνεδριάσεις γίνονται μετά 8ήμερον, εἰς τό μεταξύ διάστημα νά διανέμονται ταῦτα, ὥστε νά γίνωνται αἱ διορθώσεις. Ὑπάρχει ὁ χρόνος πρὸς τοῦτο. Δεύτερον, ήθελον νά παρακαλέσω διά τό θέμα τοῦ Δελτίου, διότι ἐκεῖνο τό ὅποῖον συνέβη κατὰ τήν πρώτην συνεδρίασιν δέν ήτο ὀρθόν. Ἐξεδόθη ένα δελτίον, τό ὅποῖον πέραν τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Προέδρου οὐδένα ἕτερον ἀνέφερεν ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, οὐδέ τὰς ἀφ' οὗς τὰς ὁποίας ὑπεστηρίξαμε. Ὀρθόν ὅμως εἶναι, ἡ περίληψις ἡ ὁποία θά δίδεται εἰς τόν Τύπον νά ἀποτελῇ μίαν ἀκριβῆ περίληψιν τῶν λεγομένων εἰς τήν Ἐπιτροπήν. Δι' αὐτό θά παρακαλέσω τό ζήτημα συντάξεως τοῦ Δελτίου νά ἀναληφθῇ ὑπευθύνως ἀπό κάποιον, ὁ ὅποῖος νά θέτῃ ὑπ' ὄφιν καί ἡμῶν ἐκεῖνο, τό ὅποῖον θά δοθῇ εἰς τόν τύπον. Διότι αὐτό τό ὅποῖον ἔγινε προχθές, νά δίδεται ένα δελτίον, νά ἀποσύρεται, νά ξαναδίδεται κ.λ.π. δέν εἶναι ὀρθόν πρᾶγμα. οὔτε διά τήν Ἐπιτροπήν, οὔτε διά τήν σοβαρότητά μας. Θά παρακαλέσω λοιπόν τό ζήτημα αὐτό νά ρυθμισθῇ. Νά κᾶμεν μίαν περίληψιν τῶν ἐστενογραφημένων καί νά διανέμεται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω ὅμως, ὅτι τὰ ἐστενογραφημένα πρέπει νά μένουν ἀπόρρητα, καί ἐμεῖς θά εἴπωμεν πότε θά χρειασθῇ.....

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δέν λέγω νά δίδωνται εἰς τόν τύπον. Ἀλλά νά γίνεται

- 2 -

μία περίληψις, από ένα γραμματέα ειδικόν, δυνάμενον να παρακολουθήσῃ τὴν συζήτησιν, να καταλαβαίνει νομικά-τῶν διατυπωμένων απόψεων, ἡ ὁποία περίληψις να δίδεται εἰς τὸν τύπον, διὰ να μὴ δημοσιεύῃ ὅ,τι θέλει.

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Νομίζω, ὅτι εἰς τὴν προηγουμένην Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος αὐτό ἦτο ἔργον τοῦ γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποίου Γραμματέως;

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Τοῦ Βουλευτοῦ, ἐιδικοῦ γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς. Καί τό λέγω αὐτό διότι διετέλεσα Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς Β' Ψηφίσματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σεῖς ἐβγάζατε τό ἀνακοινωθέν;

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα, ἐγώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τί να σᾶς πῶ. Δέν μοῦ ἐπιτρέπεται βεβαίως ὡς Πρόεδρος τῆς Βουλῆς.... Ἀλλὰ ἡ δουλειά ἡ σωστή πρέπει να γίνεται πρῶτον ἀπό κάποιον ἄλλον, ἀπό ὑπηρεσίας αἱ ὁποῖαι ἔχουν πεῖραν. Διότι δέν εἶναι δυνατόν-κατ' ἀνάγκην θά βάλωμεν τόν κ. Βαρβιτσιώτην, πρὸς τόν ὁποῖον τρέφω ἐκτίμησιν κ.λ.π.-ἡμεῖς οἱ Κοινοβουλευτικοί ἔχουμε πολλά μειονεκτήματα. Ἡμπορεῖ ἕλλωστε καί να ἀπουσιάσῃ εἰς μίαν ἔκτακτον συνεδρίασιν. Λοιπόν ἐγώ θά προτιμοῦσα, να τό συνδυάσωμε τοῦτο μέ τὴν ὑπαρξίν καί διοικητικοῦ Γραμματέως. Καί θά παρέκάλουν μάλιστα, ἀφοῦ δώσουμε καί κάποιον ἄλλον τίτλον, τοῦ κ. Γεωργοπούλου, ὁ ὁποῖος εἶναι καί Ὑψηλότης τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, να ἀναλάβῃ ἕνα εἶδος Γεν. Γραμματείας, παρά αὐτῇ δέ να ἀποσπάσουμε διὰ τοῦ κ. Βοζίκη καί 1 ἢ 2 ἐκ τῶν κρατούντων τὰ πρακτικά τῆς Βουλῆς, τοὺς πῖο μορφωμένους, οἱ ὁποῖοι να βγάζουν τό Δελτίον, ὥστε μετὰ να τό βλέπωμε, εἴτε ἐγώ, εἴτε ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος, εἴτε ὁ κ. Καλλίας, ἕνας ἐκ τῶν τριῶν. Μοῦ ἀρέσει βλέπετε να προβλέπω τὰ πάντα,

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Νομίζω, ὅτι ἡ πρότασις διὰ τόν κ. Γεωργοπούλον εἶναι ὠρῖμος. καί σιλόπιμος, διότι εἶναι ἐπιστήμων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριε Βοζίκη, θά δώσετε ἕνα ἐκ τῶν καλυτέρων ἐκ τῶν κρατούντων τὰ πρακτικά τῆς Βουλῆς ὡς βοηθόν εἰς τόν κ. Γεωργόπουλον, ὁ ὁποῖος θά ἀρχίζῃ ἀπὸ τόν κ. Βαρβιτσιώτην, τόν εἰσηγητήν, τόν Ἀντι-

- 3 -

πρόεδρον καί τόν Πρόεδρον. Ένας ἐκ τῶν τεσσάρων θά ἔχη τήν εὐ-
θύνην.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Θά ἤθελον νά παρακαλέσω τό ἐξῆς.Διά νά γίνουν τά
πράγματα νομοτύπως νά ὀρισθῇ ἡ θέσις τοῦ κ.Γεωργοπούλου εἰς
τήν Ἐπιτροπὴν.Νομίζω ὅτι θά πρέπει νά ὀνομασθῇ εἰδικὸς Γραμμα-
τεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς νά ἀποσπασθοῦν δέ παρ'αὐτῷ δύο βοηθοί,διὰ
νά τόν βοηθοῦν διότι δέν θά εἶναι εἰς θέσιν οὔτοι νά κάμουν πε-
ρίληψιν.Νά γίνεται λοιπόν τό Δελτίον ὑπὸ τήν ἐπίβλεψιν τοῦ κ.
Γεωργοπούλου καί εἰς τήν ἀρχὴν νά λαμβάνωμεν γνῶσιν αὐτοῦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Ποῦ θά εὕρισκόμεθα εἰς τὰς 8.30- 9 διὰ νά τό βλέπωμεν.
Δι'αὐτό ἐγὼ εἶπον^{ἢ, ἢ, ἢ}...Νά βάλωμε λοιπόν,ὅτι θά συντάσσεται ἀπὸ
τῶν δύο βοηθῶν,ὁ δέ κ.Γεωργόπουλος θά ἔχη τήν εὐθύνην.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Ὁ κ.Γεωργόπουλος θέ ἔχη τήν εὐθύνην,ὑπὸ τήν Κοινο-
βουλευτικὴν εὐθύνην τοῦ κ.Βαρβιτσιώτη ὡς γραμματέως τῆς Ἐπιτρο-
πῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Λοιπόν ἐλύθησαν αὐτά τά θέματα.Ἐπαναφέρω τό θέμα τῶν
Γενικῶν εἰσηγητῶν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Κύριε Πρόεδρε,ἐάν κατὰ τήν διαδρομὴν τῶν ἐργασιῶν
τῆς Ἐπιτροπῆς ἔχωμεν τήν εὐκαιρίαν νά διατυπώσωμεν τὰς ἰδικὰς
μας προτάσεις ἐπὶ τῶν μεταρρυθμιστέων διατάξεων τοῦ Συντάγματος,
θά παρακαλούσαμε νά συμμετάσχωμεν εἰς τὰς εἰδικὰς,ἀλλὰ καί τὰς
γενικὰς εἰσηγήσεις.Ἀλλὰ ἐφ'ὅσον δέν γνωρίζωμεν,ἐάν θά μᾶς δοθῇ
πρὸς τοῦτο ἡ εὐκαιρία,θά παρακαλούσαμε νά μὴ μετάσχωμεν,οὔτε
εἰς τὰς εἰδικὰς οὔτε εἰς τὰς γενικὰς εἰσηγήσεις,διότι θά εὕρεθῶ-
μεν εἰς τήν δύσκολον θέσιν διατυπώσεως ἀπόψεων,τὰς ὁποίας δέν
θά ἔχωμεν διατυπώσει εἰς τήν Ἐπιτροπὴν ἢ τήν Βουλὴν.Διότι,ἢ
κατὰ τήν διαδρομὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς δι'ἡμῶν θά διατυπώσω-
μεν τὰς ἀόψεις μας ἐπὶ τῶν μεταρρυθμιστέων διατάξεων,ἢ εἰς τήν
διατύπωσιν τῶν ἀπόψεών μας θά προβῇ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Κόμματός μας.
Εἰς τήν περίπτωσιν δέ κατὰ τήν ὁποίαν θά ἀναλάβωμεν ἡμεῖς τήν
διατύπωσιν τῶν ἀπόψεών μας εἰς τήν Ἐπιτροπὴν,τότε θά παρακαλέ-
σωμεν νά μᾶς ἐπιτρέψητε νά κάμωμεν χρῆσιν τῆς προτάσεως,ὅπως γίνῃ
ἓνας ἐξ ἡμῶν γενικὸς εἰσηγητής,ἐπὶ δέ τῶν ἄλλων θεμάτων εἴμεθα

δύο εισηγηταί. Ἐάν ὅμως δέν πρόκειται εἰς τήν Ἐπιτροπήν νά δια-
τυπώσωμεν τάς ἰδικάς μας ἀπόψεις, ἡ θέσις μας ὡς εἰσηγητῶν θά
εἶναι δύσκολος. Δι' αὐτό θά παρακαλέσωμεν πρὸς τό παρόν νά θεωρη-
θῶμεν ἀπλά μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὡς πρὸς μέν τό θέμα τῆς γενικῆς εἰσηγήσεως ἡμπορεῖ
κανεῖς νά συμφωνήσῃ μέ τήν ἄποφίν σας. Δέν πρόκειται βεβαίως
αὐτό πού θά εἴπω, νά τό εἴπω, διά νά σᾶς εἴπω ὅτι πρέπει νά μετα-
βάλετε γνώμην.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἡ γνώμη σας εἶναι σεβαστή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἀλλά ὡς πρὸς τό ἄλλο, τό νά λάβετε μέρος εἰς τάς εἰδι-
κάς εἰσηγήσεις, ἡμπορεῖ νά εἴπω τοῦτο. Ἐδῶ λαμβάνομεν μέρος ὁ κᾶθε
ἕνας ὡς ἄτομα. Θά καταλήξωμεν νά εἴπωμεν, ὅτι εἶναι ἀναθεωρητέα
τά τᾶδε ἄρθρα. Εἰς τήν ἄλλην Βουλὴν θά τεθῇ τό θέμα, ποῖα θά εἶναι
θά ἄρθρα. Συνεπῶς διατί νά μή πάρετε μερικάς εἰσηγήσεις; Δέν δε-
σμεύουν τό Κόμμα σας. Καί σᾶς ἀκόμη δέν σᾶς δεσμεύουν. Ἡμπορεῖτε
αὔριον νά εἴπητε, ὅτι "τό Κόμμα μου ἐπῆρε αὐτήν τήν γραμμὴν, θά
πᾶμε εἰς τήν γραμμὴν αὐτήν". Νομίζω ὅτι εἶναι καλύτερον νά συνερ-
γαζόμεθα κατ' αὐτόν τόν τρόπον.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Τάς ἰδικάς μας ἀπόψεις, τάς προσωπικάς, ἐπὶ τῶν συζη-
τουμένων ἐκάστοτε θεμάτων, θά τάς ἀκούῃ ἡ Ἐπιτροπὴ. Δέν εἶναι λοι-
πόν ἀναγκαῖα ἡ εἰσήγησις. Νομίζω λοιπόν, ὅτι ἐπὶ ἐκάστου κεφαλαίου
θά πρέπει νά ὀρισθῇ ἕνας εἰσηγητής, διότι ἐδῶ εἶναι πολλὰ τά προ-
κύπτοντα θέματα. Βασικῶς θά πρέπει νά αἰτιολογηθῇ, διατί ἐπιδιώκε-
ται ἡ μεταρρύθμισις τοῦ συγκεκριμένου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος,
ἔπειτα νά τεθῇ, ἐπὶ τίνι σκοπῷ ἐπιδιώκεται ἡ ἀναθεώρησις. Τά πρά-
γματα δέν εἶναι ἀπλᾶ. Νομίζω λοιπόν, ὅτι πρέπει νά προχωρήσωμεν
εἰς τήν ἀρχὴν μέ κᾶποιαν προσοχήν. Ὅσον ἀφορᾷ ἐκεῖνο πού λέγεται
ὅτι αἱ γνώμαι δέν δεσμεύουν, ἐπὶ τῶν συνταγματικῶν πραγμάτων ὑπάρ-
χει μακρά παράδοσις, ὅτι οἱ Βουλευταί ἔχουν ἰδίαν γνώμην. Θά μοῦ
ἐπιτρέψετε ὅμως, διά τήν συγκεκριμένην περίπτωσιν νά εἴπω ὅτι, τό
θέμα ἔχει μίαν ἔντονον πολιτικὴν ἀπόχρωσιν, τήν ὁποῖαν ἡμεῖς πρέ-
πει νά σεβασθῶμεν καί δι' αὐτό θά παρακαλούσαμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος
νά μὴν ἀναλάβωμεν εἰσηγήσεις.

- 5 -

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έπομένως τώρα απομένει ο καθορισμός των εισηγητών, μέ-
 βάσιν ότι σεῖς δέν θέλετε οὔτε είδικάς εισηγήσεις.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: Διατηρούμεν τήν έλπίδα, ότι κατά τόν ροῦν των έργασιων
 θά θελήσῃ ο κ. Λυκουρέζος νά αναλάβῃ τόν ρόλον γενικοῦ εισηγητοῦ,
 ἐφ' όσον τοῦτο ἀποτελέσει ἀπόφασιν τοῦ Κόμματός σας. Θά ἀκούσωμεν
 βεβαίως τάς ἀπόψεις σας ἐπί των ἄρθρων, πρῶτον διότι τιμῶμεν τά
 πρόσωπα καί δεῦτερον διότι ἐνδιαφερόμεθα νά ἀκούσωμεν τάς ἀπό-
 φεις τοῦ Κόμματος εἰς τό όποῖον ἀνήκουν, διότι πράγματι εἶναι τι-
 πολιτικοῦ χαρακτῆρος ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος καί θέλομεν
 νά γνωρίζωμεν ποῖος εἶναι ο ἰδεολογικός κόσμος κάθε ἐνός, ο όποῖος
 ἀνήκει εἰς ἄλλην παράταξιν ἀπό ἐκείνην εἰς τήν όποίαν ἀνήκομεν
 ἡμεῖς. Αὐτό δέ ἦτο τό αἷτιον, διά τό όποῖον ἠθέλαμε νά ἀκούσωμεν
 τάς ἀπόψεις ὑμῶν, ἐν τῇ όλότητί των διατυπωμένας. Ἡδη ὅμως θά
 τάς ~~τίς~~ ἀκούσωμεν ἐν τῇ κριτικῇ καί θά πρέπει/νά ^{ἡμεῖς} κάμωμεν μίαν
 σύνθεσιν ὅλων αὐτῶν. Θά μᾶς ἀπηλλάσσετε ἀπό τό ἔργον αὐτό ἐάν
 τό ἐκάμνατε σεῖς καί θά ἦτο καί δι' ἡμᾶς εὐκολώτερον νά ἀντιμετω-
 πίσωμεν τάς ἀπόψεις σας καί νά πεισθῶμεν, ότι εἰς τινα σημεῖα
 πλανόμεθα. Δι' αὐτό νομίζω ότι πρέπει νά διατηρήσωμεν τήν έλπίδα
 αὐτήν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἀφοῦ σᾶς εὐχαριστήσω διά τούς καλούς σας λόγους,
 θέλω νά θέσω ὑπ' όφιν ὑμῶν, ότι δέν θέλω οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νά θεωρη-
 θῇ ότι δέν θέλομεν νά αναλάβωμεν εισηγήσεις, ότι ἀποβλέπει εἰς
 τήν δυσχέρυνσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐντιθέτως θά συνεργασθῶ-
 μεν μετά πάσης δυνατῆς εὐσυνειδησίας διά τήν προώθησιν των έργα-
 σιων τῆς Ἐπιτροπῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μετά τά λεχθέντα απομένει νά καθορίσωμεν τά κεφάλαια
 καί τούς εισηγητάς, ὥστε νά προχωρήσῃν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐπιτρο-
 πῆς. Προηγουμένως ὅμως ἔχω καί ἓνα παρεμπίπτον ζήτημα. Θά ἤθελα
 νά ἐπιτρέψῃ ἡ Ἐπιτροπή νά παρίσταται εἰς τάς συνεδριάσεις ὡς
 τεχνικός μου Σύμβουλος ο κ. Βοζίκης.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δέν ἔχομεν ἀντίρρησιν. Θά σᾶς παρακαλέσω ὅμως καί
 πάλιν νά ρυθμισθῇ τό ζήτημα τοῦ κ. Γεωργοπούλου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις. Ο κ. Γεωργόπουλος ὠρίσθη Εἰδικός
 Γραμματεύς.

./.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: 'Επίσης νά τηρήσωμεν ἐκεῖνα πού εἴπωμεν τήν τελευ-
ταίαν φοράν, νά βέπωμεν ποῖοι εἶναι παρόντες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βεβαίως. Πρίν δώσωμεν τόν λόγον εἰς τόν κ. Καλλίαν, ἤθε-
λα νά ἀποφασίσωμεν πότε θά συνέλθωμεν κί ἔτι πάλιν. Τήν ἄλλην Τε-
τάρτην, νομίζω, εἶναι ἀδύνατον νά ὑπάρχη ἐτοιμη εἰσήγι, σίς.

Τήν μεθ' ἐπομένην ὅμως, νομίζω, ὅτι ἡμποροῦμεν νά ἀρχίσωμεν. Νά
ὀρίσωμεν λοιπόν, ὡς προσεχῇ συνεδριάσιν τήν Τετάρτην, 3ην Ἀπρι-
λίου καί ὥραν 6 μ.μ. διά νά ἀκούσωμεν τόν πρῶτον εἰσηγητήν. Καί
τώρα δίδεται ὁ λόγος εἰς τόν κ. Καλλίαν, νά μᾶς εἰσηγηθῇ πῶς
βλέπει τά κεφάλαια, καί νά ὀρίσωμεν τοὺς κ.κ. εἰσηγητάς.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ἐκύταξα τό θέμα τῆς ὕλης τῆς Προτάσεως.
Νομίζω, ὅτι πρέπει αὕτη νά διαιρεθῇ εἰς 8 κεφάλαια καί νά ὀρι-
σθοῦν δι' ἕκαστον τοῦτων δύο εἰσηγηταί.

1-5 "Περί δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων"

3 "Περί τύπου"

6-7 "Περί συντάξεως πολιτείας κ.λ.π.

8-10 "Περί Νομοθετικῆς ἐξουσίας"

11-14 "Περί Βουλῆς"

15-16 "Περί Κυβερνήσεως"

17-19 "Περί διοικητικῆς δικαιοσύνης καί δικαστικῆς ἐξουσίας".

20-21 "Περί διοικήσεως τοῦ Κράτους"

Γ. ΠΛΑΤΗΣ: Τό 22;

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Τό 22 εἶναι ἀναπροσαρμογή διατάξεων ἐπὶ τῇ βάσει ἐκεῖ-
νων πού θά ἀποφασισθοῦν εἰς τά ἄλλα κεφάλαια. Ἐπομένως ἡ μέν
οὐσία των θά κριθῇ τότε, ὁ δέ τύπος εἰς τό κεφάλαιον περί διοι-
κήσεως τοῦ Κράτους.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Ὑπουργ. Δικαιοσ.): Τό 22 συναρτᾶται μέ ὅλα
τά ἄλλα.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Λέγει περί ἐκλογοδικείου, Βουλευτῶν κ.λ.π. Αὐτά δέν
ἀναφέρονται εἰς τήν Νομοθετικὴν ἐργασίαν.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Τό 22 δέν ἔχει τίποτε ἰδιόν του. Παρέχει τήν δυνατότητα
εἰς τήν μέλλουσαν Βουλὴν νά ἀναπροσαρμώσῃ καί ἄλλα ἄρθρα, βά-
σει τῶν ἀποφάσεών της ἐπὶ τῶν προηγουμένων.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ(΄Υπ.Δικασ.)Καί ἴσως καί ἄλλα σημεῖα τῆς προτάσεως ἤμποροῦσαν νά πᾶνε εἰς τό 22.

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ:Κύριε Πρόεδρε,προτάσεις τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς πέραν τῶν σημείων τά ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τήν πρότασιν τῶν Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν,νομίζω ὅτι πρέπει νά γίνωνται κατὰ τήν συζήτησιν τοῦ σχετικοῦ κεφαλαίου καί ὄχι εἰς τό τέλος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Ἀναμφισβητήτως εἰς τό σχετικόν κεφάλαιον θά εἴπητε τήν γνώμην σας.Καί ἡ γνώμη σας εἶναι καί πρότασις.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ:Ἐάν πέραν τῶν προτάσεων τῶν προβλεπομένων διὰ τῆς προτάσεως ταύτης,εἰς ἓνα κεφάλαιον ἔχει τις νά προτείνῃ καί ἄλλην τροποποίησιν θά γίνῃ τοῦτο εἰς τό σχετικόν κεφάλαιον ἢ εἰς τό τέλος;

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ:Εἰς τό σχετικόν κεφάλαιον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Εἰς τό σχετικόν κεφάλαιον.Εἰς τό τέλος θά συζητηθῇ καί τι πού εἶναι καινούργιο."Ἀλλωστε ἐδῶ πέρα ἔχομεν βεβαίως ἓνα.Κανονισμόν,ἀλλά ὁ κανονισμός αὐτός δέν εἶναι ἄκαμptos.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Νομίζω κ.Πρόεδρε,ὅτι ἡ διαίρεσις τοῦ κ.Καλλία εἶναι πολύ ἐπιτυχής.Νά τήν ἀποδεχθῶμεν καί νά προχωρήσωμεν εἰς τόν ὁρισμόν τῶν εἰσηγητῶν.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:(΄Υπ.Δικασ.)Τό ὑπ'ἀριθ.7 μήπως ἤμπορεῖ νά χωρήσῃ.....

Θ.ΔΟΥΚΑΣ:Ἡ πρότασις ἡ ὁποία ἔγινε εἶναι συνοπτική.Μήπως,διὰ νά ἀντιληφθῶμεν ὅλοι ποῖον εἶναι τό πνεῦμα καί ποῖος,.,.,

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Ὁ εἰσηγητής εἶναι εἰσηγητής τῆς ἰδικῆς μας Ἐπιτροπῆς καί ὄχι τοῦ Σχεδίου.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:Τό σχέδιον πρέπει νά τό θεωρήσῃτε ὡς ἀφορμήν συζητήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Δέν εἶναι γενικός εἰσηγητής τοῦ Σχεδίου.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ:Ἐάν ἐπρόκειτο νά γίνῃ καίποια γενικωτέρα εἰσήγησις, αὐτήν θά ἔπρεπε νά τήν κάμουν ἐκεῖνοι,οἱ ὁποῖοι συνέταξαν τό σχέδιον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Ἐγώ θά ἔλεγον διὰ τό περί τύπου νά ὀρίσωμεν τόν κ. Λύχνον.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ:Τά υπ'ἀριθ.10-11-12-13 καί 14 ὁ κ.Γυιόνας ὡς ἐπίσης καί τό 18, 'Επί τοῦ 18 ὡς δεύτερος εἰσηγητής ὁ κ.Δούνας.

Εἰς τά 15 καί 16 ὁ κ.Παπαρρηγόπουλος.

Εἰς τά 20 καί 21 οἱ κ.κ.Σταμάτης καί Κονίτσας.

Εἰς τά 17 καί 19 ὁ κ.Μπασιάκος.

Εἰς τό 6 ὁ κ.Γιαννοῦσης.

Εἰς τό 8,τό ὁποῖον ἄπτεται μέ τό 16 ὁ κ.Παπαρρηγόπουλος.

Εἰς τό 16 ὁ κ.Καλλίας μαζί μέ τά 8 καί 9.

Εἰς τό 7 ὁ κ.Καλαντζάκος.

Συνεπῶς ἔχομεν τήν ἐξῆς/^{τελικήν}κατ'ἀνομήν τῶν εἰσηγήσεων.

Εἰς τά υπ'ἀριθμόν σημεῖα τῆς προτάσεως:

1,2,4 καί 5 οἱ κ.κ.Καλαντζάκος καί Βαρβιτσιώτης.

3 ὁ κ.Λύχνος.

6 ὁ κ.Γιαννοῦσης.

7 οἱ κ.κ.Γιαννοῦσης καί Καλαντζάκος

8 οἱ κ.κ.Καλλίας καί Παπαρρηγόπουλος

9 ὁ κ.Καλλίας

10,11,12,13 καί 14 οἱ κ.κ.Γυιόνας καί Γιαννοῦσης

15 ὁ κ.Παπαρρηγόπουλος

16 οἱ κ.κ.Παπαρρηγόπουλος καί Καλλίας.

17 καί 19 οἱ κ.κ.Μπασιάκος καί Εὐστρατιάδης.

18 οἱ κ.κ.Γυιόνας καί Δούνας.

20 καί 21 οἱ κ.κ.Κονίτσας καί Σταμάτης.

Καί τό υπ'ἀριθμόν 22 εἶναι τοῦ γενικοῦ εἰσηγητοῦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ πρῶτος εἰσηγητής θά πρέπει νά εἶναι ἕτοιμος εἰς 15 ἡμέρας ἀπό σήμερον. Ποῖος θά εἶναι πρῶτος εἰσηγητής;

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ἐγώ κ.Πρόεδρε.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: ('Υπ.Κοιν.Προν.) Κατά τήν πρώτην συζήτησιν θά ἔχωμεν καί ὠρισμένα προδικαστικά θέματα σοβαρώτατα, ὅπως ἕως ποῦ θά φθάσῃ ἡ συζήτησις. Καί αὐτό θά τό ἀνφωτμετωπίσωμεν εἰς κάθε περίπτωσιν.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Αὐτό ἀκριβῶς τό θέμα ἤθελα νά θέσω καί ἐγώ, διότι τό θέμα μας εἶναι πρῶτον ποίας διατάξεις, μή θεμελιώδεις, θεωροῦμεν

- 9 -

ἀναθεωρητέας. Καί πρέπει ἐπομένως νά θέσωμεν τό θέμα ἐάν μία διάταξις εἶναι θεμελιώδης ἢ μή. Συνεπῶς θά περιορισθῶμεν εἰς τό ἀρνητικόν μέρος ἢ θά προχωρήσωμεν καί εἰς τό θετικόν μέρος; Τό θέμα αὐτό εἶναι σπουδαιότατον καί θά ἔπρεπε ἴσως νά ἀσχοληθῶμεν ἀπό σήμερον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλύτερα πού τό ἐθέσατε σήμερα, ὥστε ἕκαστος νά ἐτοιμασθῇ δι' αὐτήν τήν συζήτησιν.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: Δηλαδή κατά τήν ἑναρξιν τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Γιαννινοῦ-^{τό} ση, θά τεθῇ αὐτομάτως καί αὐτό / θέμα. Δηλαδή εἰς ποῖον βάθος θά προχωρήσῃ ἡ συζήτησις. Τό θέμα τῆς παρούσης Βουλῆς, ἡ ὁποία ἔχει ὡς προπαρασκευαστικόν στάδιον αὐτήν τήν Ἐπιτροπήν δέν εἶναι διαφορετικόν ἀπό ἐκεῖνο τοῦ 1946. Ἐδῶ γίνεται καί ἄλλο. Θά τεθῇ τό ἐρώτημα: Διατί θέλετε τήν ἀναθεώρησιν, ἄρα θά γίνῃ μέν κριτική ἀρνητική. Ἀλλά θά μπορούμε νά εἴπωμεν μέ ποῖον πνεῦμα ξεκινήσαμεν καί αὐτό κάθε φορά θά τό ἐξετάζωμεν, ἐάν πρέπει νά πᾶμε εἰς βάθος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἀναμφισβητήτως, δέν εἶναι δυνατόν ἀπό ἀπόψεως λογικῆς νά ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἕνα ἄρθρον θέλει ἀναθεώρησιν χωρίς νά εἴπωμεν πρῶτον διατί θέλει καί μέσα εἰς τό "διατί" περιλαμβάνονται καί ποῖαι εἶναι αἱ ἐλλείψεις του.

Αὐτό βέβαια δέν εἶναι θεραπευτικόν διὰ κανένα. Δηλαδή μπορεῖ νά ὑπάρχωσιν 5 γινῶμαι δι' αὐτό τό θέμα, αἱ ὁποῖαι θά διατυποῦνται εἰς τά πρακτικά καί θά καταλήγουν ἐξ ἄλλης αἰτίας ἕκαστος εἰς τό νά λέγῃ ὅτι αὐτή ἡ διάταξις εἶναι ἀναθεωρητέα. Δέν μπορούμε ἡμεῖς νά δώσωμεν τήν μορφήν τήν ὁποίαν πρέπει νά λάβῃ τό ἄρθρον αὐτό. Αὐτό εἶναι ἔργον τῆς ἄλλης Βουλῆς.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐκαστος θά ἐκθέτῃ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποῖους κρίνει ὅτι μία διάταξις εἶναι ἀναθεωρητέα. Ἐάν αὐτή ἡ πρότασις περί τῆς ἀνάγκης ἀναθεωρήσεως ἀσχέτως τῆς αἰτιολογίας διὰ τήν ὁποίαν ἕκαστος κρίνει ἀναθεωρητέαν μίαν διάταξιν συγκεντρῶνῃ τήν πλειοψηφίαν, θά καταλήξωμεν εἰς τό νά εἴπωμεν ὅτι εἶναι ἀναθεωρητέα. Αὐτό θά ἀνακύπτῃ κάθε φορά καί ταυτόχροτως θά συνάπτεται αὐτή ἡ πρότασις μέ τό θέμα μήπως προσκρούει εἰς

τάς θεμελιώδεις διατάξεις.

Θά κἀμωμεν μίαν γενικήν συζήτησιν. Ἡ συζήτησις αὕτη εἶναι δυνατόν νά γίνη; καί ὑπό ποίαν ἔννοιαν;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αὐτά τά ὅποια εἵπομεν τώρα θά τά ἐκφράσωμεν καί θά καταλήξωμεν.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Τά δύο πράγματα γενικά θέματα τῆς ἀναθεωρήσεως εἶναι ἡ ἔκτασις τῶν συζητήσεων καί τό ποῖαι εἶναι θεμελιώδεις.

Τό δεύτερον αὐτό δέν εἶναι δυνατόν παρά νά κριθῇ κατ' ἄρθρον ποῖαι εἶναι θεμελιώδεις καί ποῖαι ὄχι.

Τό πρῶτον μπορεῖ ἀπό τήν ἀρχήν νά ρυθμισθῇ ὡς μέθοδος, δηλαδή νά εἴπωμεν ὅτι ἓνα ἄρθρον εἶναι ἀτελές θά προχωρήσωμεν νά εἴπωμεν, τό διατί εἶναι ἀτελές ἢ θά προχωρήσωμεν καί περαιτέρω, θά μπορούσαμε νά κρίνωμεν διατί εἶναι ἀτελές καί εἰς τί ἀποβλέπομεν μέ τήν πρότασιν αὐτήν. Νομίζω λοιπόν ὅτι αὐτά τά θέματα μπορούμε νά τά συζητήσωμεν εἰς τήν προσεχῇ συνεδρίασιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μοιραίως θά τά συζητήσωμεν.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Νομίζω ὅτι προδικαστικόν θέμα τῆς ὅλης συζητήσεως ὅλων τῶν θεμάτων πού ἐτέθησαν εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ ἁρθρου 108 ἐπὶ τοῦ ὁποίου δυνατόν νά προκύβουν ἀμφιβολίαι.

Πρῶτον ἀπό ὅλα ἂν ἔχωμεν δικαίωμα νά διατυπώσωμεν προτάσεις. Ἀναμφισβητήτως δέν ἔχομεν, ὅπως εἶναι τό γράμμα τοῦ Συντάγματος, θά πρέπει νά εἴπωμεν ἀπλῶς ὅτι πρέπει νά ἀναθεωρηθῇ ἡ α' ἢ ἡ β' διάταξις, ἀλλά εἶναι δυνατόν νά εἴπωμεν ὅτι εἶναι πρόπον νά ἀναθεωρηθῇ χωρίς νά εἴπωμεν ἐπὶ ποίῳ σκοπῷ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τό θέμα εἶναι ὅπως τό ἔθεσα δηλαδή ἕκαστος θά δικαιούται νά ἔχῃ τήν γνώμην του, χωρίς ὅμως ἡ διατύπωσις αὐτῆς τῆς γνώμης νά ἔχῃ ἀνάγκην τῆς φήφου τῆς πλειοψηφίας, τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης, διὰ τήν ἀναθεώρησιν, ἐπειδὴ συμπίπτουν αἱ γνώμαι διὰ τήν ἀναθεώρησιν, ἐξ ἄλλης αἰτίας ὅμως προερχόμεθα. Εἰς τά πρακτικά θά ἀναφέρεται ἡ γνώμη τήν ὁποίαν ἐξέφερε ἕκαστος ἡ δέ ψηφοφορία θά λέγῃ ὅτι αὐτό τό ἄρθρον θά ἀναθεωρηθῇ ἢ ὄχι.

Αἱ γνώμαι θά ἀναγράφωνται εἰς τά πρακτικά καί δέν θά εἶναι ἀντικείμενον ἀποφάσεων ἢ ψηφοφοριῶν. Ἡ ψηφοφορία θά λέγῃ,

- 11 -

ὅτι τό τάδε ἄρθρον συμφωνοῦμε νά ἀναθεωρηθῇ ἢ ὄχι.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:Εἶχον τόν ἐξῆς χαρακτηριστικόν διάλογον μέ τόν κ.

Ἑλίου διά τό ἄρθρον 17.Μοῦ λέγει ὅτι σεῖς οἱ μεγαλοαστοί θέ-
λετε τήν κατάργησιν τῆς ἀπαλλοτριώσεως, ἡμεῖς θελομεν τήν κατάργη-
σιν τῆς ιδιοκτησίας. Συνεπῶς φηφίζομεν ταύτοχρόνως τήν ἀναθεώρη-
σιν τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ὁ μόνος περιορισμός τῆς μελλούσης Βουλῆς
εἶναι ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένη νά περιορισθῇ εἰς τά ἄρθρα τά ὁποῖα
ἡ παροῦσα Βουλή θά κρίνῃ ἀναθεωρητέα καί δέν μπορεῖ νά ἐπιληφθῇ
εἰς τήν ἀναθεώρησιν ἄλλων διατάξεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέχεσθε νά λύσωμεν τήν συνεδρίασιν διά τήν 3ην Ἀπρι-
λίου ὥραν 6 μ.μ.;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Μάλιστα, μάλιστα.

Μεθ' ὅ περί ὥραν 1.20 μ.μ.λύεται ἡ συνεδρίασις.-

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Γ'

Τετάρτη 3 'Απριλίου 1963 (Ώρα 6 μ.μ.)

Προεδρεύει κ.Κ.Γ.ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

Παρόντα Μέλη:

'Ιωάννης Βαρβιτσιώτης, Κλεόβουλος Πιαννούσης, Σοφοκλής Ευστρατιάδης, Κωνσταντῖνος Καλλίας, 'Αριστείδης Καλαντζάκος, Θεμιστοκλής Κονίτσας, Γεράσιμος Λύχνος, Στέφανος Μακρόπουλος, Κωνσταντῖνος Παπακωνσταντίνου, Βασίλειος Παπαρρηγόπουλος, Γεώργιος Πλατῆς, Γεώργιος Σταμάτης, Κωνσταντῖνος Τσαῖτσος, Νικόλαος 'Αθαβάβος καὶ Πανσανίας Λυκουρέζος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Θά ὁμιλήσῃ ὁ κ. Γιαννούσης.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ: Πρὸ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θέματος περὶ ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ συζητηθῇ τὸ περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἔργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Βουλῆς, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἄρθρου 108, διότι τὸ θέμα θά ἀνοήκη εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Δηλαδή θά ἐξετάσωμεν τὸ τί θά κάμνῃ ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς ἐκάστην περίπτωσιν καὶ διατί ζητεῖται ἡ μεταβολή. Τὸ διατί ζητεῖται ἡ μεταβολή ἔχει κάποιαν σχέσιν ὡς πρὸς τὸ εἰς τί ἀποβλέπουν αἱ συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλωστε νομίζω θά ἀπετέλουν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν ἴσως δέσμευσιν τῆς νέας Βουλῆς, ἡ ὁποία νομικῶς εἶναι τελείως ἀδέσμευτος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θά εἶναι καὶ μία δέσμευσις διότι θά καταλήγωμεν θά προτείνωμεν τὴν τροποίησιν ἐνὸς ἄρθρου.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ: Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς συζητήσεως νομίζω ὅτι τὸ εἶχαμεν ὅλοι ἀποδεχθῇ. Ὁ κ. Γιαννούσης τὸ θέμα τὸ ἔθεσεν εὐρύτερον. Καὶ τὸ εἶχε δεχθῇ ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἐννοιαν, ὅτι ὁλόκληρος ἡ ἐξένοια τοῦ ἄρθρου 108, ἐν λεπτομερείαις πρέπει νὰ συζητηθῇ εἰς μίαν συνεδρίασιν. Δηλαδή τὸ πρῶτον σκέλος εἶναι τοῦ ποῖαι διάταξεις εἶναι θεμελιώδεις διατάξεις καὶ τὸ δεύτερον σκέλος εἶναι ἡ αἰτιολογία τῆς προτάσεως περὶ μεταβολῆς, ἡ ὁποία αἰτιολογία συνδέεται πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν.

ΚΛ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἔχω νὰ εἶπω τὰ ἐξῆς: Τὸ θέμα τὸ ὁποῖον θίγει ὁ ἀξιότιμος συνάδελφος κ. Καλλίας εἶναι

σοβαρώτατον καί εύρύτατον. Ἐτέθη δέ προχθές, ἐάν καλῶς ἀντελήφθην ἡ ἀρχή ὅτι θά προειδοποιεῖται ἡ Ἐπιτροπή περί τοῦ κεφαλαίου τό ὁποῖον θά συζητηθῇ ἐκάστοτε, ὥστε νά εἶναι ἔτοιμοι ὅλοι οἱ κ.συνάδελφοι καί νά δύνανται νά ἐκφέρουν τήν γνώμην των. Φοβοῦμαι ὅτι ἐάν ἐκθέσωμεν τάς ἀπόψεις μας ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ θέματος, δέν θά εἴμεθα ἔτοιμοι νά τό συζητήσωμεν καί νομίζω ὅτι θά ᾔτο σιοπιμώτερον νά τό ἀφήσωμεν διά τήν προσεχῇ συνεδρίασιν.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ: Ὁ κ.συνάδελφος ἔχει δίκαιον ὡς πρό τό ὅτι ἡ προειδοποίησις συντελεῖ εἰς τό νά εἴμεθα περισσότερον προετοιμασμένοι.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Αὐτό εἶναι ὀρθόν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅμως ὅτι εἴχομεν εἶπει ὅτι θά συζητηθῇ σήμερον τό θέμα αὐτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καί ἐγώ εἶχον μείνει μέ αὐτήν τήν ἐντύπωσιν.

ΓΕΡ.ΛΥΧΝΟΣ: Καί ἐγώ νομίζω ὅτι εἴχομεν καταλήξει εἰς τήν ἀπόφασιν νά τό συζητήσωμεν τό θέμα αὐτό.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ἵπ.Κοιν.Προν.) Τό εἴχομεν θέσει τό θέμα αὐτό. Νομίζω ὅτι ἡ ἐξέτασις του θά ᾔτο ἐπιτυχεστέρα ἐάν συνεζητεῖτο AD HOC εἰς τήν ἐξέτασιν ἐκάστου ἄρθρου. Εἰς κᾶθε συζήτησιν θά γίνεται αὐτομάτως ἡ συζήτησις τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Νομίζω ὅτι θά ἔπρεπε νά τό συζητήσωμεν προδικαστικῶς αὐτό τό θέμα. Τό νά συζητήσωμεν ποία εἶναι ἡ ἔκτασις τῶν ἐργασιῶν τῆς παρούσης Ἐπιτροπῆς καί τῆς παρούσης Βουλῆς, ἀλλά καί τῆς ἐπομένης εἰς τό ἔργον τό ἀναθεωρητικόν, δέν νομίζω ὅτι αὐτό δέ ἐν ἀπετέλει AD HOC συνάρτησιν μέ ἕναστον θέμα. Θά ἔπρεπε νά γίνη μία γενική ἀρχήσις εἰς τό θέμα αὐτό. Θά ᾔτο καλλίτερον νά δώσωμεν τό περίγραμμα ἐντός τοῦ ὁποίου θά κινηθῶμεν καί κατ'αὐτόν τόν τρόπον θά διευκολύνωμεν καί τούς εἰσηγητάς, διότι ὁ κᾶθε εἰσηγητής εἶναι δυνατόν νά φθάσῃ μέχρι καί διατυπώσεως ἐνός ἄρθρου. Εἶναι καί αὐτό μία ἀποφίς. Δι' αὐτό νομίζω ὅτι θά ἔπρεπε καί πρό τῆς πρώτης εἰσηγήσεως νά συζητήσωμεν τά ὅρια καί τήν ἔκτασιν τοῦ ἔργου ἐκάστου εἰσηγητοῦ.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἵπ.Δικαιουσ.) Δύο θέματα εἴχομεν συζητήσῃ εἰς τήν τελευταίαν συνεδρίασιν, ποῖα θά εἶναι ἡ δικαιοδοσία τῆς παρούσης Βουλῆς καί κατὰ συνέπειαν καί ἡ δικαιοδοσία τῆς ἀναθεωρούσης ἔπειτα Βουλῆς καί μέχρι ποίου σημείου ἡμπορεῖ νά

έξαχθῇ ἡ μέλλουσα Βουλὴ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναθεώρησιν, ποῖαι δηλαδὴ διατάξεις ἡμποροῦν νὰ περιληφθοῦν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Βουλὴν εἰς τὴν ἀποφασίν της ὡς ἀναθεωρητέαι, ἐφ' ὅσον πρόκειται πράγματι περὶ μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων. Ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον θέμα νομίζω ὅτι κατελήξαμεν εἰς συμφωνίαν, ὅτι ἡ σημερινὴ Βουλὴ ἡμπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ ἀπλῶς ποῖαι διατάξεις εἰδικῶς καὶ συγκεκριμένως τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος χρήζον ἀναθεωρήσεως. Βεβαίως θὰ ἐντεθοῦν οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ὠρισμένη διάταξις σήμερον κρίνεται ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐπιζητοῦμεν τὴν ἀναθεώρησιν. Εἶναι δυνατόν νομίζω αὐτὸ τὸ θέμα, νὰ μὴ φθάσῃ εἰς διατύπωσιν κειμένου, διότι αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀποκλειστικὸν ἔργον καὶ δικαιοδοσίαν τῆς ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Τό ποῖαι διατάξεις εἶναι θεμελιώδεις καὶ ποῖαι δέν εἶναι καὶ κατὰ συνέπειαν ποῖαι διατάξεις εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀναθεωρητέαι ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν μας καὶ ἀπὸ τὴν σημερινὴν Βουλὴν, νομίζω ὅτι αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ κριθῇ εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν. Ἐάν μία διάταξις ἡ ὁποία περιλαμβάνεται εἰς τὴν προτάσιν τῶν 26 Βουλευτῶν, εἶναι ἢ δέν εἶναι θεμελιώδης καὶ ἐπομένως ἐάν εἶναι δυνατόν νὰ καταστῇ ἀντιμείμενον ἀναθεωρήσεως, ἢ ἡ πρότασις ἡ ὁποία ὑποβάλλεται ἀπὸ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ἢ ἀπὸ οἷονδήποτε ἄλλον Βουλευτὴν ἡμπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον τῆς συζητήσεώς μας. Δέν εἶναι ὅμως δυνατόν ἐκ τῶν προτέρων νὰ καθορίσωμεν μέχρι ποίου σημείου εἶναι θεμελιώδης ἢ δέν εἶναι μία διάταξις. Αὐτὸ θὰ ἀντιμετωπίζεται εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Νομίζω ὅτι δέν εἴχομεν λάβει ἀπόφασιν εἰς τὴν προηγουμένην συνεδρίασιν. Εἴπομεν ὅτι θὰ τεθῇ τὸ θέμα. Τό θέμα τῆς ἐκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας μας δέν εἶναι τόσο ἀπλοῦν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 208 τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ Συντάγματα ἀπὸ τοῦ 1864 καὶ ἐντεῦθεν διακρίνεται ἡ ἀναθεωρητικὴ διαδικασία εἰς δύο στάδια. Τὸ πρῶτον στάδιον εἶναι ὅτι ἡ προηγουμένη Βουλὴ θέτει τὸ Συνταγματικὸν περίγραμμα ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡμπορεῖ νὰ κινήθῃ ἡ ἐπομένη Βουλὴ. Π. Χ. ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν

ὥς καί τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας δέν πρόκειται νά ἀναθεωρηθοῦν, διό-
τι πρόκειται περί πρωτογεννῶν συντακτικῶν λειτουργειῶν. Ἡ μέλ-
λουσα Βουλὴ θά συζητήσῃ τό περίγραμμα τῆς προηγουμένης Βουλῆς.
Εὐθύς ἀμέσως γεννᾶται τό ἐρώτημα ποῖον εἶναι τό περίγραμμα τῆς
παρούσης Βουλῆς. Δέν εἶναι ἀπλοῦν νά τό προσδιορίσωμεν. "Ὅταν λέ-
γομεν ὅτι μία διάταξις δύναται νά τροποποιηθῇ, δύναται νά τρο-
ποποιηθῇ καί τό νόημα αὐτῆς; Τό θέμα αὐτό τῆς ἐκτάσεως τοῦ
ἔργου μας τό ἐάν μία διάταξις εἶναι θεμελιώδης ἢ μή πρέπει
νά προσδιορισθῇ κατόπιν ἑνδελεχοῦς μελέτης τῆς Ἐπιτροπῆς καί
διά τῆς διαμορφώσεως τοῦ περιγράμματος. Δέν εἶναι μόνον βεβαίως
τό δεύτερον σκέλος, ἐάν μία διάταξις εἶναι θεμελιώδης ἢ ὄχι, ἡμπο-
ρεῖ νά ἀκολουθήσῃ καί ἑτέρα συζήτησις μετὰ τήν εἰσήγησιν τοῦ
εἰσηγητοῦ ἐπὶ τῶν διαφόρων ἄρθρων καί κατ' ἀνάγκην θά τήν ἀκολου-
θήσωμεν. Εἶναι τό πρῶτον σφάδιον τό ὁποῖον εἶναι εὐρύτατον καί
τό ὁποῖον ἔχει ἀνάγκη ἀναπτύξεως. Ἐγώ θά ἔλεγον καί τό ἐξῆς:
διά τήν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου μας ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ πε-
ριγράμματος τοῦ Συνταγματικοῦ, ὅτι εἶναι πράγματι ἐπιτυχῆς ἡ
ἐκφρασις τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ Συντάγματος τῆς Κρήτης. Μοῦ ἔκαμνεν
ἐντύπωσιν ὅτι τό θέμα ἐμελετήθηκε τότε. Τό ἄρθρον 103 τοῦ Συντά-
γματος τῆς Κρήτης τοῦ 1899 λέγει τά ἐξῆς: "...περιοριζομένου
ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ περιγράμματος ὅπερ ἐκανόνισεν ἡ Βουλὴ, διά
τῆς πρό τῆς ἀναθεωρήσεως πράξεώς της". Νομίζω ὅτι ἡ διατύπωσις
τοῦ Συντάγματος τῆς Κρήτης τό ἀποδίδει τό θέμα ὠραιότατα.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τό ἔργον τό ἰδικόν μας εἶναι νά κάμωμεν
τό πρόγραμμα τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, δέν θά ἀπεικλείετο νά φθά-
σωμεν καί μέχρι διατυπώσεως ἄρθρου, μέ μόνην τήν διαφοράν ὅτι
ἡ διατύπωσις ἄρθρου ἐνέχει θέσιν θεωρητικὴν καί οὐχί δεσμεύουσαν,
ἐν σχέσει πρὸς τήν νέαν Βουλήν. Θά ἦτο ἐπικοδομητικόν διά τήν
Ἐπιτροπὴν μας νά δώσωμεν πράγματι ἕναν προγραμματισμόν Συντα-
γματικῶν ἀναθεωρήσεων διά τήν μέλλουσαν Βουλήν. Εἰς τό προγραμμα-
τισμόν αὐτόν θά ὑπάρχει ἡ ἀνάπτυξις ὅλων τῶν γγωμῶν ἔστω καί
ἐάν ἓνας θά κατέληγε νά εἴπῃ ὅτι θά ἡμποροῦσε νά διατυπωθῇ
οὕτως ἢ ἄλλως ἓνα ἄρθρον. Αὐτό δέν θά ἐπετέλῃ περιορισμόν τῆς

νέας Βουλῆς. Ἀποτελεῖ ἓνα στοιχεῖον τό ὅποῖον δίδεται εἰς πῆν νέαν Βουλήν, ὅπως καί εἰς ὅλας τὰς ἀναθεωρητικὰς Βουλὰς. Ἀποσέφυγον εἰς τὰ Πρακτικά τῶν συζητήσεων, αἱ ὅποια ἐγένοντο κατὰ τὰς ἀναθεωρήσεις τοῦ Συντάγματος, ὅπου ὑπάρχουν διάφοροι προτάσεις, αἱ ὅποια λέγουν ὅτι θά ἔπρεπε διά τοῦ Συντάγματος νά καθορισθοῦν καί αἱ μή θελειώδεις διατάξεις.

Τελευτῶν, θά ἤθελον εἰλικρινῶς νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι μέσα μου ἐτέθη τό ἐρώτημα, ποῖον ἔργον εἶναι σπουδαιότερον, τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας Βουλῆς. Νομίζω ὅτι ἐξ ἴσου ὑπάρχει σπουδαιότης εἰς τό ἔργον καί τῆς πρώτης καί τῆς δευτέρας Βουλῆς. Ἡμπορεῖ ἓνα ἔργον ἀναθεωρήσεως νά ἀρχίσῃ καί νά καθορίσῃ τό ἔλασσον, ἡμπορεῖ νά εἴπῃ ὅτι αὐταῖ αἱ διατάξεις εἶναι ἀναθεωρητέαι. Μὲ τὴν ἀναθεώρησιν θά μπορούσαμεν νά φθάσωμεν εἰς τό τελειότερον ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡ φιλοδοξία μας εἶναι νά φθάσωμεν τοῦλάχιστον εἰς τό τέλειον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω ὅτι θεωρητικῶς αὐτά τὰ ὅποια λέγετε, εὐσταθοῦν ἀπολύτως. Ἀλλὰ πολιτικῶς καί ἀπόφως ἐργασίῳ τῆς Ἐπιτροπῆς δέν τὰ βλέπω πῶς ἡμποροῦμεν νά τὰ φέρωμεν εἰς πέρας. Πολύ φοβοῦμαι ὅτι θά ἐπεκταθῇ τό ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς τόσον πολύ μέ μίαν τοιαύτην συζήτησιν ὥς εἴπωμεν πολιτικῆς ἀναρμοδιότητος, διότι αὐτά τὰ ὅποια θά θέλωμεν νά προτείνωμεν δέν θά ἔχουν ἐγκριθῇ ἀπό τόν λαόν. Προσχέδιον κάμνομεν. Ἐπειτα δέν θά εἶναι δυνατόν μέ τοιαύτας συζητήσεις, ἐάν θελήσωμεν νά καταλήξωμεν εἰς συμπεράσματα. Βεβαίως ἡμποροῦμεν νά ἐπεκταθῶμεν εἰς ὅσα λέγετε, διότι χρειάζονται ὅλα, ἀλλὰ δέν θά μπορέσωμεν νά καταλήξωμεν εἰς ἀποτέλεσμα. Νομίζω ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς θά πρέπει νά εἶναι ἢ ὥς περιορισμέναι, διὰ νά ἡμπορέσωμεν νά καταλήξωμεν εἰς ἄποιον συμπέρασμα.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Μοῦ ἐδώσατε ἓνα στοιχεῖον τό ὅποῖον ἐνισχύει αὐτό τό ὅποῖον ὑποστηρίζω. Τό γεγονός ὅτι μεσολαβεῖ καί ἡ ἔγκρισις τοῦ λαοῦ, διότι μεταξύ τῆς πρώτης καί τῆς δευτέρας Βουλῆς συμπιπτει καί ἡ προσφυγή εἰς τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ, καί ὁ λαός θά πρέπει νά ἔχῃ ὑπ' ὄφιν του τί τοῦ προτείνεται καί μέχρι ποίου σημείου.

- 6 -

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέν θά ήμπορέσωμεν νά προτείνωμεν.....

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Έγώ έφθασα είς μίαν θεωρητικήν αντιμετώπισιν τοῦ θέματος,

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Οίανδήποτε μέθοδον καί άν έκολουθήσωμεν πρέπει νά φθάσωμεν είς τό αυτό άποτέλεσμα. Τό άρθρον 108 τοῦ Συντάγματος προσδιορίζει τόν τρόπον τής άναθεωρήσεως. Τό άρθρον τοῦτο αναλύεται είς δύο κεφάλαια, τό πρῶτον εἶναι ποῖαι εἶναι αἱ θεμελιώδεις διατάξεις καί τό δεύτερον εἶναι ό τρόπος τῶν έργασιῶν τής 'Επιτροπής. Όσον άφορᾷ τό πρῶτον, τό ποῖαι εἶναι θεμελιώδεις διατάξεις θά λυθῇ είς έκάστην περίπτωσιν, διότι εάν θελήσωμεν από τήν αρχήν νά προσδιορίσωμεν τοῦτο θά πελαγοδρομήσωμεν. Παρά ταῦτα πιστεύω ότι τό κριτήριον τοῦ θεμελιώδους ἢ μή τῶν διατάξεων, εἴτε εκ τῶν προτέρων εἴτε κατὰ τήν συζήτησιν εκάστου άρθρου θά τό αναζητήσωμεν, διότι άλλοτε εἶναι στενότερα καί άλλοτε ευρύτερα τά όρια τοῦ θεμελιώδους. Εάν όμως τηρήσωμεν τά όρια τῶν συζητήσεων τά όποῖα άνέφερεν ό κ. Υπουργός τότε τό θέμα αυτό θά πρέπει νά λυθῇ εκ τῶν προτέρων, διότι ή συμβαίνει τό εξῆς, είς εκάστην περίπτωσιν δέν θά ήμποροῦμεν νά συζητοῦμεν τό εάν θά έχωμεν μίαν πλήρη αίτιολογίαν ἢ όποῖα εἶναι συνδεδεμένη πρός τόν επιδιωκόμενον σκοπόν. Επομένως, έφ' όσον συνεφωνήσαμεν ότι ή συζήτησις, πλήν τής υποδείξεως τοῦ άναθεωρητέου άρθρου, θά προχωρήσῃ είς τήν πλήρη αίτιολογίαν, τότε νομίζω ότι μποροῦμεν νά προχωρήσωμεν είς αὐτήν τήν διαδικασίαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καί κατὰ τήν προηγουμένην συνεδρίασιν ελέχθη ότι θά κάμωμεν πλήρη αίτιολογίαν.

Θά μοῦ επιτρέψῃτε νά κάμω μίαν πρότασιν. Νά αρχίσωμεν σήμερον τάς εἰσηγήσεις, έφ' όσον έχει έτοιμασθῇ ό κ. Γιαννούσης καί είς τήν άλλην συνεδρίασιν ἄς μάς κάμνῃ τήν εἰσήγησιν ό κ. Καλλίας επί τοῦ άρθρου 108, όποτε καί θά τό συζητήσωμεν τό θέμα.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ομολογῶ ότι δέν θά εἶχον δυσκολίαν νά συμφωνήσω πρός τήν άποφιν τοῦ κ. Τσάτσου εάν δέν έθεώρουν τήν άποφιν τοῦ κ. Αλαβάνου όρθοτέραν. Δέχομαι νά γίνη δευτή ή πρότασίς σας ώστε είς τήν άλλην συνεδρίασιν νά όμιλήσωμεν περί τῶν όρίων καί τής

ἐκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας μας. Τό ἐάν μία διάταξις εἶναι θεμελιώδης ἢ ὄχι θά τό ὑποστηρίξῃ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν κατὰ τήν συζήτησιν ἐκάστου θέματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καί ἐγώ θά προσεχώρουν εἰς τήν ἄποφιν τοῦ κ. Ἀλαβάνου, ἀλλά ἀνηκῶντες πρὸς τὴν ἀπόφιν ἡ ἀπόφιν ὁ ὁποῖος λέγει νά εἴπωμεν καί ποῖα θά εἶναι ἡ διατύπωσις, ἀλλά δέν εἶναι δυνατόν τοῦτο νά γίνῃ.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ἐγώ εἶπον ὅτι ὑπάρχει δυνατότης μέχρις ἐκεῖ νά πᾶμε, ὄχι ὅτι πρέπει νά πᾶμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θά παρειῶλουν ὅπως τά πρακτικὰ ἐτοιμασθοῦν συντόμως. Οὕτως ὥστε νά λάβωμεν ἐγκαίρως γνώσιν τοῦ ποῖα εἶναι αἱ γνώμαι ἐκάστου.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἵπ. Δικαιος). Πρέπει νά κἀμω τήν ἐξῆς διευκρίνισιν. Εἶναι ἀναμφισβήτητον καί νομίζω ὅτι καί οἱ κ.κ. συνάδελφοι οἱ ὁποῖοι ὁμίλησαν, παραδέχονται ὅτι δέν εἶναι δυνατόν ἐκ τῶν προτέρων τά ταχθοῦν ὅρια καί νά καθορισθῇ τό περίγραμμα τῶν μὴ θεμελιωδῶν ἢ θεμελιωδῶν διατάξεων, περί τῶν ὁποίων θά δύναται νά κρίνῃ ἡ Ἐπιτροπή καί ἡ Βουλὴ εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν. Εἶναι γνωστόν καί ἀναμφισβήτητον ὅτι ἕκαστος κανὼν συναγματικός ἢ ἐκάστη ἀρχὴ τοῦ Συντάγματος, εἶναι δυνατόν νά περιλαμβάνῃ καί θεμελιώδη διάταξιν καί μὴ θεμελιώδη. Αὐτό εἶναι ζήτημα ἑρμηνείας ἐκάστης συγκεκριμένης διατάξεως τοῦ κειμένου τοῦ Συντάγματος. Ἐπὶ τοῦ ἐτέρου θέματος ἐπιμένω εἰς τήν γνώμην μου ὅτι ἡ σημερινὴ Βουλὴ, δέν ἔχει τό δικαίωμα καί ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει σύμπτωσις γνωμῶν - νά κἀμω διατύπωσιν κειμένου, οὔτε εἶναι δυνατόν ὁποσδήποτε νά δεσμεύσωμεν τήν νέαν Βουλήν. Ἐμποροῦμεν ἄριστα ἡμεῖς νά διατυπώσωμεν τήν ἀποστολήν τῆς σημερινῆς Βουλῆς καί τά ὅρια ἐντός τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νά κινηθῇ ἡ νέα Βουλὴ. Τήν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς νέας Βουλῆς θά τήν καθορίσῃ ἡ σημερινὴ Βουλὴ, ἡ νέα Βουλὴ θά λαμβάνῃ ἀποφάσεις οἷας θέλει αὐτή, χωρὶς νά παραβιάζῃ θεμελιώδη κανόνα τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ ἐντός τοῦ περιγράμματος τό ὁποῖον καθορίζει ἡ ἡμερησία διάταξις ἢ συνταχθεῖσα ἀπὸ τήν σημερινήν Βουλήν.

Τό εάν τό ἔργον τῆς σημερινῆς Βουλῆς, τῆς προτεινούσης Βουλῆς, ἢ τῆς ἀναθεωρούσης Βουλῆς εἶναι τό σοβαρότερον ἢ μή δέν νομίζω ὅτι εἶναι ἄξιον ἐρεύνης καί δέν εἶναι δυνατόν νά μᾶς ἀπασχολῇ, διότι εἶναι καθαρώς θεωρητικόν θέμα τό ὁποῖον δέν πρόκειται νά ἀπασχολήσῃ τήν Ἐπιτροπήν. Ὁ καθένας μας ἔχει τήν ἀντίληψιν του ποῖα εἶναι ἡ σοβαρώτερα πρότασις, αὐτή τήν ὁποῖαν θά κᾶμῃ ἡ σημερινή Βουλή ἢ ἡ ἀπόφ^{πού}σεις/θᾶ λάβῃ ἡ νέα Βουλή ἢ ἡ ἀναθεωρητική. Ἐγώ νομίζω ὅτι ἡ νέα Βουλή ἔχει μεγαλυτέραν σημασίαν, διότι αὐτή θά μορφώσῃ τᾶς νέας γνώμας, καί θά λάβῃ ἀποφάσεις.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ἐάν ὅμως ἡ παροῦσα Βουλή ἀποφασίσῃ νά ἀναθεωρηθῇ ἓνα ἄρθρον, τότε δέν εἶναι σπουδαιότερα ἢ σημερινή Βουλή;

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἐπ. Δικαιόσ.) Ἡ σημερινή Βουλή θά καθορίσῃ μόνον τήν ἡμερησίαν διάταξιν.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ ἀποφίς τοῦ κ. Ἀλαβάνου ἔχει κᾶποιαν βασιμότητα μεγαλυτέραν εάν κριθῇ ἀπό τῆς ἀπόφews ὅτι ὅσον καί ἂν εἴμεθα ἐλεύθεροι νά ἐκφέρωμεν τᾶς γνώμας μας ὅσον ἀφορᾷ τήν ἀναθεώρησιν καί τόν τρόπον τῆς ἀναθεωρήσεως, πάντως δέν παύει ἡ ἀναθεώρησις νά ἀποτελῇ πολιτικὴν πρᾶξιν. Θά πρέπει ὁ λαός ὁ ὁποῖος θά κληθῇ νά ἀποφασίσῃ περί τῆς ἀναθεωρήσεως νά γνωρίζῃ τᾶς κατευθύνσεις αὐτῆς. Κᾶθε Κόμμα θά κατέλθῃ εἰς τᾶς ἐκλογάς, ὑπό τήν σημαίαν του. Οἱ διάφοροι ἀντιπρόσωποι ἐκπροσωποῦν ἐν προκειμένῳ ὄχι μόνον τοῖς ἑαυτοῦς των ἀλλά μέχρις ἐνός σημείου ἐκπροσωποῦν καί τήν ἀντίληψιν τοῦ κόμματος εἰς τό ὁποῖον ἀνήκουν, τό ὁποῖον θά αἰτιολογίσῃ διατί προτείνει τήν ἀναθεώρησιν καί μέχρι ποίου σημείου θά γίνῃ ἡ ἀναθεώρησις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αὐτό εἶναι ἄλλο θέμα. - Λοιπὸν συμφωνήσαμεν νά ὀρίσωμεν τήν προσεχῇ συνεδρίασιν διὰ τήν συζήτησιν τοῦ ἄρθρου 108.

Ὁ κ. Γιαννούσης παρακαλεῖται νά ἀρχίσῃ τήν εἰσήγησιν του,

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Διὰ τῆς παραγράφου 6 τῆς ὑπὸ συζήτησιν προτάσεως προβλέπεται ἡ δυνατότης ἀναθεωρήσεως τῶν εἰς τό Κεφ. " περί συντάξεως τῆς πολιτείας" διατάξεων, ἐπὶ τῇ τέλει τῆς κατοχυρώ-

σεως τοῦ Δημ. Πολιτεύματος, ὡς τοῦτο ὀρίζεται ὑπὸ τῆς θεμελιώδους διατάξεως τοῦ ἄρθρου 21 τοῦ Συντάγματος, διὰ τῆς δυνατότητος θέσεως ἐντός νόμου, κατόπιν τοῦ οὗτινος διὰ τῆς παραγράφου 19 προτείνεται ἡ ἴδρυσις Ἀνωτάτου Σ/κου Δικαστηρίου, συγκειμένου ἐκ μελῶν τοῦ Σ.Ε. ἢ τοῦ Α.Π., Πολιτικῶν Κομμάτων, ἢ ὁργάνωσις τῶν ὁποίων, οἱ σκοποὶ ἢ τὰ ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιούμενα μέσα κατατείνουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Πολιτεύματος.

Ἐκ τῶν συγχρόνων Σ/των, ἀνάλογον διάταξιν περιλαμβάνει τὸ γερμανικόν τοῦ 1949, ὅπερ ἐν ἄρθρῳ 22 ὀρίζει: "Κόμματα, τὰ ὅποια ἀπὸ ἀπόφews σκοπῶν καὶ τακτικῆς τῶν ὁπαδῶν των τείνουσι νὰ βλάψωσι ἢ ἀνατρέψωσιν τὴν ἐλευθέραν δημοκρατικὴν θεμελιώδη τάξιν ἢ νὰ ἐκθέσωσι εἰς κίνδυνον τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Δημοκρατίαν τῆς Γερμανίας εἶναι ἀντυσυνταγματικά. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀντυσυνταγματικότητος ἀποφαίνεται τὸ Ὁμοσπονδιακόν Σ/κόν Δικαστήριον.

Γεγονός, ὅτι τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα, ὅσον καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν συγχρόνων δημοκρατικῶν δὲν περιέχουσιν παρομοίας θετικὰς διατάξεις,

Ἐξ ἴσου ὅμως γεγονός εἶναι, ὅτι ἡ τοιαύτη παράλειψις ὀφείλεται εἰς δύο λόγους:

α) Ἀφ' ἐνός μὲν εἰς Ἱστορικοὺς, εἰς τὸ ὅτι ὁ Σ/κός Κομοθέτης, δὲν ἦτο δυνατόν, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην— δὲν ἔχομεν Σύνταγμα τοῦ 51 καὶ τοῦ 11, ὡς ἐπεκράτησεν νὰ λέγεται, ἀλλὰ τοῦ 1864, ὡς ἀναθεωρήθη τὸ 11 καὶ 51— νὰ φαντασθῇ τοιαύτην ἐπιβουλήν τῆς δημοκρατίας ἐκ μέρους Κομμάτων ζώντων ἐντός τῆς Δημοκρατίας. καὶ

β) Ἀφ' ἐτέρου, εἰς τὸ ὅτι καὶ ἄνεθ ἴσως θετικῆς διατάξεως, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως τῆς υπάρξεως καλοπίστου συνεργασίας ἀπάντων τῶν Κοινοβουλευτικῶν Κομμάτων ἐπὶ Ἑθνικῶν τοῦλάχιστον θεμάτων θὰ ἠδύνατο ἡ Πολιτεία νὰ λάβῃ τὰ προσήκοντα διὰ τὴν ἄμυνάν της μέτρα, βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς καταχρήσεως δικαιώματος καὶ τῆς τοιαύτης τῆς Ἀμύνης.

Καὶ ἐνταῦθα ὑπενθυμίζω ὅτι ἄλλοτε, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Δημοκρατία πολὺ μικροτέρους διέτρεχε κινδύνους, ἡ Πολιτεία, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων, ἐφήρμοσε

ὑπό τὴν ἡγεσίαν τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου οὕτινος δύσκολον εἶναι ν' ἀμφισβητήσῃ τις τὴν Δημοκρατικότητα, τὸ ἰδιώνυμον, Νόμον ἀπτόμενον ἐν πολλοῖς κατὰ πολὺ εὐρύτερον ἀπ' ὅτι ἡ προτεινομένη διάταξις τῶν ἀτομικῶν Δικαιωμάτων.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου λόγου, θά ἤθελα νὰ ἐκθέσω τὰ ἑξῆς: Ὅλα τὰ Δημοκρατικὰ Συντάγματα, θεμελιούμενα εἴτε τὴν ἀσπικὴν, εἴτε τὴν Φιλελευθέραν Δημοκρατίαν, ἐρεΐδον καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς καθιερωθείσας διὰ τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Διακηρύξεως εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἀνατρέχουν.

Τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην, δέν ἦτο δυνατόν νὰ νὰ διανοηθῇ τις, ὅτι θά ἦτο δυνατόν ἐντός τῶν κόλπων τῆς Δημοκρατίας, ὑπὸ τὴν σκέπην ταύτης καὶ ἐν ὁμόματι τῆς Δημοκρατίας, νὰ ἀναπτυχθῶσι πολιτικὰ κόμματα ὡς ὁ Φασισμός, ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμός, ὁ Κομμουνισμός, ἢ οἵουδήποτε εἶδους Δικτατορία, ἔχοντα ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν ἀφανισμόν τῆς Δημοκρατίας.

Διότι ἐνταῦθα, δεόν νὰ ἔχωμεν πάντα πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἐν τινι μέτρῳ ὁ Φασισμός καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμός, ἀνῆλθον εἰς τὴν ἀρχὴν, διὰ καθαρῶς Δημοκρατικῶν μεθόδων. Εἰδικώτερον μάλιστα διὰ τοὺς Ναζί θά ἠδύνατο νὰ εἰπῇ τις, ὅτι σπανίως συνέβη κοινοβ. ἡγέτης νὰ διαθέτῃ τὴν ὑποστήριξιν τόσον μεγάλου τμήματος λαοῦ ἐπὶ τοσοῦτον φανατισμένου.

Σήμερον ὅμως, μετὰ τὴν τραγικὴν πεῖραν τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασεν ὁλόκληρος ὁ κόσμος καὶ ἰδιαίτερα ἡ χώρα μας ἀπὸ τὰ παντός εἶδους ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, ἡ παραγνώρισις τοῦ κινδύνου τοῦτου μεθ' ὅλων τῶν τραγικῶν συνεπειῶν, ὧν ἐγένεθη ἤδη ὁ τόπος καὶ ἡ παροχή κατ' ἐξακολούθησιν προστασίας εἰς τὰς τάσεις καὶ τὰ κόμματα ἐκεῖνα, ἅτινα ἔχουσιν ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, λόγῳ καὶ ἔργῳ διαδηλούμενον, τὴν ἐξαφάνισιν τῆς Δημοκρατίας, θά ἐπετέλει ἐγνηματικὴν ἀφέλειαν μὴ συγχωρητέαν.

Εἶπον πρὸ ὀλίγου, ὅτι ἡ ἔλλειψις τοιαύτης θετικῆς διατάξεως ὀφείλεται ἴσως καὶ εἰς τὸ ὅτι καὶ ἄνευ τοιαύτης θά ἦτο δυνατόν νὰ ληφθῶσιν τὰ προσήκοντα διὰ τὴν προστασίαν τῆς Δημοκρατίας μέτρα, βάσει τῶν παραδεδειγμένων Γενικῶν ἀρχῶν τοῦ Δικαίου, τῆς ἀπαγορεύσεως δηλοῦν ὅτι τῆς καταχρήσεως δικαϊώματος

καί τῆς τοιαύτης περί ἀμύνης.

Πλήν ὅμως διὰ νά λάβῃ χώραν τοιοῦτον τί ἀπαιτεῖται τοῦλάχιστον καλόπιστος συνεργασία ἂν μή τοῦ συνόλου τοῦλάχιστον τῆς μεγίστης πλειοψηφίας τῶν Κοινοβουλευτικῶν Κομμάτων, ἥτις ἄλλοτε, προκειμένου περί νομικῶν καί ἰδίᾳ περί θεμάτων ἀπομένων τοῦ Συντάγματος, ἐθεωρεῖτο ὥς τί τό σύτονόητον καί ἀνεπίδεκτον Κομματικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἢ καί Κομματικῆς πειθαρχίας ἀκόμη.

Ἡ ἔλλειψις δέ αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς προϋποθέσεως, κατέστησε πλέον ἀναγκαίαν τήν θέσπισιν, διὰ τῆς διαδικασίας τῆς ἀναθεωρήσεως, θετικῆς περί τούτου διατάξεως.

Παρά ταῦτα, ἡ ἀνάπτυξις τόσον τῆς ἀρχῆς περί ἀπαγορεύσεως τῆς Καταχρήσεως δικαιώματος, ὅσον καί τῆς ἀμύνης, παραμένει ἰδιάζόντως Χρήσιμος, διότι ἐξ αὐτῶν θά καταδεχθῇ ἀπό τε οὐσιαστικῆς καί Νομοθετικῆς ἀπόψεως, ἡ ἀνάγκη θεσπίσεως τῆς ὑπό συζήτησιν προτάσεως.

Κατάχρησις δικαιώματος.

Τό Δίκαιον δέν εἶναι ἔννοϊαν αὐθύπαρκτος. Προϋπόθεσις, δικαιολογητικὸς λόγος τῆς ὑπάρξεώς του, εἶναι ἡ κοινωνία, ἥτις δημιουργεῖ αὐτό, πρὸς τὸν σκοπὸν νά τήν ὑπηρετήσῃ,

Ἐκ τούτου ἐπεταί, ὅτι Δίκαιον ἀντικοινωνικόν, δυνάμενον νά ἐπιτρέφῃ τήν διάλυσιν τῆς κοινωνίας, δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ. Τό αὐτό ἀκριβῶς ἰσχύει καί διὰ τὰ ἀτομικά δικαιώματα, τὰ ὅποια ὑπὸ τό φῶς τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας καί ἐπιτήμης, ἐκρίθη ὅτι δέν εἶναι πλέον ἀτομικά ὑπὸ τήν ἔννοιαν τοῦ φυσικοῦ δικαίου, διότι ὁ ἀνθρώπος ἐν τῇ φύσει (ἐντός κοινωνίας) δέν εἶναι νοητόν νά ἔχῃ δικαιώματα, ἀλλὰ κοινωνικόν λειτούργημα, τό ὅποϊον δέν εἶναι νοητόν νά ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μέ τήν Κοινωνικήν ὁλότητα.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω σκέψεων, ἐρείδεται ἡ θεωρία περί ἀπαγορεύσεως τῆς καταχρήσεως τοῦ Δικαιώματος.

Ἀληθές εἶναι, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη εὔρε τήν πλήρη φιλοσοφικήν καί ἐπιστημονικήν ἀνάπτυξίν της, κατὰ τὸν XX αἰῶνα, μόλις δέ κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς, ἔλαβε μορφήν γραπτοῦ δικαίου περιληφθεῖσα καί εἰς καταστατικούς χάρτας.

Ἐξ ἴσου ὅμως ἀληθές εἶναι, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη δέν εἶναι παρά μία παλαιοτάτη ἀρχαίγονος, ἄγραφτος ὅσον καί αὐτονόητος ἀρχή, ἀξίωμα τοῦ Δικαίου σύμφητον αὐτῷ, VERITE ETERNELLE κατὰ τόν JOSSERAND, ἥτις ἀποτελεῖ τόν γνώμονα διὰ τήν ὀρθήν ἐφαρμογήν οἰουδήποτε κανόνος δικαίου, οὔτινος σκοπός καὶ προϋπόθεσις εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ Γενικοῦ Συνόλου.

Τήν ἀρχήν δέ ταύτην, παρά τήν ἑλλειψιν θετικῆς διατάξεως ἀπαντῶμεν εἰς καθεστὸς φιλοσοφημένην ἢ Νομικῶς προηγμένην Κοινωνίαν.

Τό "Δίκαιον ἐστὶ τό συμφέρον τῷ κοινῷ" τοῦ Ἀριστοτέλους καί Πλάτωνος. τό " λυσιτελές τῇ Πολιτείᾳ μηδένα κακῶς κεχρῆσθαι τῇ οἰκείᾳ περιουσίᾳ τοῦ Ρ.Δ., ἡ ἀρχή τοῦ ἐπεικτιμοῦς Δικαίου, δέν εἶναι παρά θεωρητικὴ ἀναγνώρισις τῆς ἀρχῆς ὅτι τό συμφέρον τῆς πολιτείας εἶναι τό ὅριον πέραν τοῦ ὁποίου τό ἀτομικόν Δικαίωμα, ὑπὸ τήν εὐρυτάτην ἔννοιαν καθίσταται ἀνενεργόν.

Ο PIPERT, ἀναλύων τήν θεωρίαν ταύτην ἐκθέτει ὅτι τό δικαίωμα ἦσαν μέσον ὑπερασπίσεως τῶν ἀτόμων κατὰ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ Κράτους, ὅτι εἶναι κατάλειπον τῆς ἀτομιστικῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν τό δικαίωμα ὠρθώθη ὡς ἀντίστασις κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας· μετὰ τήν ἐξαφάνισιν ταύτης, ὁ Λαός, δέν ἀνέχεται πλέον τὰς ἰδιωτικὰς δυνάμεις ὡς ἀπολύτους τοιαύτας, δυναμένους νὰ στραφῶσιν κατὰ τῆς Πολιτείας.

Ὁ δέ ἡμέτερος Π. Ξεράκης, ὅστις νομίζω ὅτι ἔχει ἀσχοληθῇ ἐμβριθέστερον παντός ἄλλου μέ τό θέμα τοῦτο, ὅτι ἡ ἀρχή τῆς μή καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος, εἶναι εὐρυτάτη περιλαμβάνουσα τὰ πάσης φύσεως, ὕλινά καί ἡθινά συμφέροντα.

Ἡ ἀρχή αὕτη, πολύ πρό τῆς γραπτῆς διατυπώσεώς της εὔρεται διαρκῶς μεγαλυτέραν ἐφαρμογήν ἐν τῇ νομολογίᾳ βάσει τῆς ἀρχῆς περί δικαιοπλαστικῆς ἐξουσίας τοῦ Δικαστοῦ.

Παρ' ἡμῖν, διετυπώθη γραπτῶς, διὰ τοῦ 281 τοῦ Α.Κ. ὅπερ ὀρίζει ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος, ἀπαγορεύεται ἐάν αὕτη ὑπερβαίνει προφανῶς τὰ ὅρια τὰ ἐπιβαλλόμενα ἐκ τῆς καλῆς πίστεως ἢ τῶν χρηστῶν ἡθῶν, ἢ τοῦ Κοινωνικοῦ ἢ οἰκονομικοῦ σκοποῦ τοῦ δικαιώματος".

Δέν γεννᾶται ζήτημα, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη, ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀστικὰ δικαιώματα.

Ἐξ ἴσου ὅμως γεγονός εἶναι, ὅτι τὰ θέματα τῶν ὁποίων ἄπτεται, περιλαμβάνονται μεταξύ τῶν ἀτομικῶν Δικαιωμάτων—Ἐλευθεριῶν, τῶν προστατευομένων διά θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ὅπως ἡ ἰδιοκτησία, ἥτις κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἱεροποιήθη, ἀπαγορευθεῖσα ὡς ἡ πρωτίστη τῶν Ἐλευθεριῶν.

Καί οὐδεὶς βεβαίως ἐσκέφθη ποτέ νά ἰσχυρισθῇ ἀντισυνταγματικότητα τοῦ 281, διότι ἄπτεται δικαιωμάτων προστατευομένων ὑπὸ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος.

Καί ἐρωτᾶται: Ἐάν τοῦτο ἀληθές, διά τί ἡ βασικὴ αὕτη ἀρχή, ἡ σύμφωνος τῷ δικαίῳ, ἥτις δέν εἶναι ἴσως, παρὰ ἐρμηνευτικός τοῦ Δικαίου κανὼν τείνουσα εἰς τὴν ὀρθὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δικαίου τοῦ οἰουδήποτε Δικαίου, δέν θά εἶχε ἐφαρμογὴν ὁσάνις ἡ κατάχρησις ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ Δικαίου ἐφ' οὗ ἐρείδεται ἡ Πολιτεία καί εἰς τὴν κατάργησιν τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν;

Ἀμυνα.— Ἡ ἄμυνα—δέν ὑφίσταται περὶ τούτου δευτέρα γνώμη—δέν εἶναι ἀπλῶς δικαίωμα, ἀλλὰ καί καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου, προκειμένου νά προστατεύσῃ τοῦλάχιστον τὰ βασικὰ αὐτοῦ δίκαια, δηλ. τὸ δικαίωμα τῆς συντηρήσεως τῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς ἰσότητος.—

Τὸ αὐτὸ δέ ἀκριβῶς ἰσχύει καί διά τὸ Νομικὸν πρόσωπον τῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία διά τὸν αὐτὸν τῆς ἠθικῆς προσωπικότητος της λόγον, ἔχει οὐ μόνον τὸ δικαίωμα ἀλλὰ καί τὴν ὑποχρέωσιν νά προστατεύσῃ τὴν ὑπόστασίν της, κατὰ παντός ἐπιβουλευομένου αὐτὴν καί ἰδιαίτατα, ὅταν ἡ Συντεταγμένη Πολιτεία φέρει τὸν χαρακτηριστῆρα τῆς Δημοκρατίας, ὅπου πᾶσα ἐνέργεια γίνεται κατ' ἐντολὴν, διά λογαριασμόν καί ἐν ὀνόματι τοῦ ὑπάρχοντος Λαοῦ, συγκειμένου ἐξ ἐλευθέρων ἀτόμων τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη διαδηλώσει τὴν ἀπόφασίν των νά ζήσωσι ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας.

Ἐάν τοῦτο ἤθελε γίνεαι δεκτόν, μοιραίως ἔπεται ὅτι δέν εἶναι νοητόν νά ἔχωσι θέσιν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν Κοινοβουλευτι...

κῆς Δημοκρατίας, Κόμματα, τὰ ὅποῖα οὐ μόνον δέν ἀναγνωρίζουσι ἀνεπιφύλακτως τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς, τοῦ Πολιτεύματος, ἀλλά καί ἐμπράκτως ἀπέδειξαν ὅτι τό πολιτικόν των πιστεύω ἔγνεται εἰς τόν ἀφανισμόν τῆς Δημοκρατίας καί τήν ἐγκαθίδρυσιν οἰασδήποτε φύσεως Δικτατορίας. Ἐπικαλοῦμαι ἐν προκειμένῳ ἐκτός τῶν Ν.Ν. καί Ν.Ι. Σαριπόλου καί τόν Σβῶλον, ὅστις ἀποδεχόμενος τὰς γνώμας τῶν ἁγγλων θεωρητικῶν περί συστήματος Κομματικῆς Κυβερνήσεως ἐπικαλεῖται τόν LOWELL καθ' ὃν τό Κοινοβουλευτικόν Σύστημα δέν δύναται νά εὐδοκιμήσῃ εἰ μόνον μέ τήν ὕπαρξιν δύο (τούλάχιστον) κομμάτων ὑπό τήν προϋπόθεσιν ὅτι ταῦτα δέν εἶναι ἐπαναστατικά. - Εἶναι ἀκατανόητον, ἐν ὀνόματι τῆς ὑπό μόνον τῆς Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας παρεχομένης Ἐλευθερίας, νά αἰτῇται ὡς δικαίωμα τοῦ ἀτόμου ἡ ἀνατίναξις τῆς Δημοκρατίας.

Καί θά ἤθελα ἐνταῦθα νά ἀπευθύνω τό ἐξῆς ἐρώτημα εἰς οἷον-δήποτε ἰσχυριζόμενον ἑαυτόν προστάτην τῶν Δημοκρατικῶν Ἐλευθεριῶν καί ἐν ὀνόματι αὐτῶν, κατηγοροῦντα τήν ὑπό συζήτησιν πρότασιν ὡς Δικτατορικῶν διαθέσεων.

Ἐάν ἐνεφανίζωντο ἐνταῦθα θιασῶται τοῦ Φασισμού ἢ τοῦ Ναζισμού, ἀξιοῦντες ἐν ὀνόματι τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν τήν πολιτικήν δρᾶσιν, θά ἔπρεπε νά τοὺς ἐπιτραπῇ αὕτη; καί ἂν ὅχι ἡ τοιαύτη ἄρνησις τῆς πολιτείας θά συνίστα Δικτατορικὴν διάθεσιν ἢ προσήλωσιν εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς Δημοκρατίας; Μία εὐθεία ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος τούτου ἀπάντησις εἶναι ἀναγκαία.

Φοβοῦμαι ὅτι Δικτατορικοὶ ἢ τούλάχιστον κρυπτοδικτατορικοὶ θά ἠδύναντο νά ὀνομασθῶσι ἀκριβῶς οἱ δέ ἀνάντια ὑποστηρίζοντες, περερμηνεύοντες τό Σύνταγμα εἴτε ἐκ πεποιθήσεως εἴτε διὰ κομματικούς λόγους. Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω, καί ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως εἶναι ἀναγκαία ἡ ἀποδοχή τῆς προτάσεως ἣν εἰσηγοῦμαι· ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅτι αἱ παρά τῶν ἀντιλεγόντων ἐπικαλούμεναι διατάξεις περί ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἠλέχθησαν-ὑπὸ τό πρῆγμα τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης-ὡς ἀναχρονιστικά, ἀντιδραστικά καί ἀντικοινωνικά.

Πράγματι, τὰ πολιτεύματα τῆς Ἀστικῆς Δημοκρατίας τοῦ XIX αἰῶνος, ἀπὸ τόν ὅποῖον ἔλκει τὰς ρίζας καί τό ἡμέτερον, ἐτήρηχθησαν κυρίως ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης μονάδος ἀγνοήσαντα τό Κοιν.

Σύνολον, ὑπερακοντίσαντα ἐν τούτῳ καί αὐτό τό κοιν. Συμβόλαιον, καθ' ὃ ἡ ὑποχώρησις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων ἔναντι τῶν τοιούτων τοῦ γενικοῦ συνόλου, δέν ἀποτελεῖ περιορισμόν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, διότι τό ἄτομον διά τοῦ ἰδρυτικοῦ τῆς Κοινωνίας συμβολαίου, ἔθεσεν ἑαυτό καί τήν ἐξουσίαν του, ὑπό τήν ὑπερτάτην ἐξουσίαν τῆς γενικῆς θελήσεως, ἀποτελουμένης κατ' ἀνάγκην οὐχί ἀπό τήν βούλησιν πάντων, ἀλλ' ἀπό τήν τοιαύτην τῆς πλειοψηφίας.

Κατά τήν διάρκειαν ὅμως τοῦ XIX αἰῶνος καί ἰδίᾳ κατὰ τόν XX, ἀνεγνωρίσθη ὅτι συνάδει τῇ Δημοκρατίᾳ ὁ περιορισμός τῆς ἀτομικῆς Ἐλευθερίας καί ἡ ἄρνησις τοῦ ἀτομοκεντρικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Πολιτεύματος ὑπέρ τοῦ Κοινωνικοῦ Συνόλου καί οὕτω ἐνεφανίσθη ἡ Φιλελευθέρα Δημοκρατία, ἥτις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν Ἀστικήν, δέν ἐνδιαφέρεται μόνον διά τήν ἀτομικήν ἐλευθερίαν, ἀλλά τείνει εἰς τήν ἐπιδίωξιν τῆς Κοινωνικῆς Δικαιοσύνης, τήν ρύθμισιν τῆς Κοιν. ζωῆς καί γενικώτερον τήν πραγματοποιήσιν—καί κατὰ μείζονα λόγον τήν περιφρόνησιν—τῶν δικαιωμάτων τῆς Κοινωνίας καί τῆς Πολιτείας.

Τήν ἐνσάρκωσιν δέ τῶν ἰδεωδῶν τούτων, τῶν ὁποίων τὰς ρίζας ἀνευρίσκομεν εἰς τό ἄρθρον 4 τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων, καθ' ὃ "ἡ ἐλευθερία συνίσταται εἰς τό νά δύναται τις νά πράττῃ πᾶν ὅπερ δέν βλάπτει τόν ἄλλον" ὀρίζοντα δηλ. ὅρια πέρα τῶν ὁποίων καθίστανται ἀνενεργόν τά δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας, βλέπομεν ἀπό τοῦ 1919 ἤδη, εἰς τό Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης τό ὁποῖον ἔκτοτε ἔσπευσαν νά μιμηθῶσι πλεῖστοι Δημοκραταί (Πολωνικόν Σύνταγμα 1921, Σύνταγμα Νέας Δημοκρατίας Τσεχοσλαβανίας, Σύνταγμα Σέρβων Κροατῶν καί Σβολένων τοῦ 21, Αὐστριακόν 20, Ρουμανικόν, Ἰσπανικόν, Φιλανδικόν, Κινεζικόν 1931).

Κατά τὰς ἀπόψεις ταύτας, τά δικαιώματα ταυτίζονται, μέ τὰς ὑποχρεώσεις. Τό Δικαίωμα δέν ἀνήκει πλέον εἰς τό ἄτομον ἀλλά εἰς τό Κοιν. Σύνολον. Τό δέ ἄτομον εἶναι ἐν ἐκάστη δεδομένη περιπτώσει, ἀπλοῦς φορεῦς τοῦ δικαιώματος, δυνάμενος νά ἀξιῶσθαι τήν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Οὐδέποτε ἐξεπομένως εἶναι δυνατόν δικαίωμα τι ν' ἀντιταχθῇ ἄν ἀτρεπτικῶς εἰς συμφέρον τοῦ Κοιν. Συνόλου καί δὴ εἰς τὰς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Πολιτεύματος.

Ἐν ὅφει τῶν ἀνωτέρω, δέν διστάζω ν' ἀποδεχθῶ, ὅτι ἡ μὴ λήψις μέτρων ἐκ μέρους τῶν συντεταγμένων ἐκείνων ὀργάνων τῆς Δημοκρατίας, εἰς τὰ ὅποια ὁ Λαός ἔχει ἐμπιστευθῇ τὴν περιφρούρησιν τῆς Δημοκρατίας ἐναντίον οἰουδήποτε ἐπιβουλευομένου αὐτὴν, δημιουργεῖ τό ὀλιγώτερον βαρυτάς εὐθύνας καί ἐξισοῦται μέ παράβασιν καθήκοντος.

Νομίζω, ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἀρκοῦντας καταφανῆς κατέστη ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος.

Ἐν ὅφει τούτων, γεννῶνται τὰ ἐξῆς ἐρωτήματα:

Α) Ἡ ἀποδοχή τῆς ἀπόφews ταύτης, μήπως ἐνέχει τόν κίνδυνον ἀκριβῶς ἀντιθέτου κατὰχρήσεως;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀδιστάκτως ἀρνητική. Διότι ἡ κρίσις περί τοῦ ποῖα νόμματα εἶναι Δικτατορικά, δέν ἀνατίθεται εἰς τὴν Νομοθετικήν Ἐξουσίαν ἢ τὴν Ἐκτελεστικήν τοιαύτην, ἀλλ' εἰς τό Συνταγματικόν Δικαστήριον (οὗτινος δι' ἄλλης ἰπαραγράφου προτείνεται ἡ σύστασις) συγχεόμενον ἀπό τὴν ἡγεσίαν τοῦ Δικαστικοῦ Σώματος, οἷτινος ἀνεξαρτήτως τῶν Συνταγματικῶν ἐγγυήσεων, τό ἀδέκαστον καί ἡ αὐστηρά προσήλωσις εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς Δικαιοσύνης καί τῆς Δημοκρατίας, ἀποτελεῖ παράδοσιν, διὰ τὴν ὁποῖαν δεδικοιολογημένως εἶναι ὑπερήφανος ὁ Ἑλληνικός Λαός.

Β) Ποῖαι διατάξεις τοῦ Συντάγματος εἶναι θεμελιώδεις;

Γνωστόν εἶναι, κ. συνάδελφοι, ὅτι τὰ ὅρια μεταξύ θεμελιωδῶν καί μὴ διατάξεων, εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ρευστά, ὥστε νά μὴν εἶναι δυνατός ὁ σαφὴς διαχωρισμός των.

Ὁ Ν. Ν. Σαρίπολος, ἀναφέρων, ἐνδεικτικῶς διατάξεις τινάς ὡς θεμελιώδεις, ἐπιλέγει ὅτι θεωρητικὴ λύσις εἶναι ἀδύνατος, δυνατὴ ὅμως ἡ πολιτικὴ τοιαύτη, διὰ τῆς παραπομπῆς τοῦ θέματος εἰς τό Ἐκλογικόν Σῶμα.

Κατὰ τὴν ἐμὴν ἀποφιν, ὑπερτάτη διάταξις τοῦ Συντάγματος, εἶναι ἡ τοιαύτη τοῦ ἀρθρου 21, ἡ ὀρίζουσα τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος, ἥτις εἶναι ἡ μόνη ἥς δυνάμει εἰδικῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος (ἀρθρον 108) ἀπαγορεύεται ἡ ἀναθεώρησις.

Θεμελιώδης δέ, πᾶσα διάταξις, ἥς τό περιεχόμενον ἀποτελεῖ

θεμέλιον λίθον τοῦ Πολιτεύματος τῆς Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας καί τείνει εἰς τήν ἐξυπηρέτησιν καί κατοχύρωσιν τῆς ὑπερτάτης ταύτης ἀρχῆς.

Ἀντιθέτως, πᾶσα διάταξις μή ἀμέσως συνδεομένη μέ ταύτην καί κατὰ μείζονα λόγον, ἀντικειμένην εἰς αὐτήν, ἢ περιέχουσα τό σπέρμα τῆς διαλύσεως τοῦ Πολιτεύματος, εἶναι μή θεμελιώδης καί ἀναθεωρητέα. Εἰς τήν τελευταίαν δέ ταύτην περίπτωσιν, ἡ ἀναθεώρησις ἐμφανίζεται ὡς ὑποχρέωσις πρὸς τό Πολίτευμα.

Γ) Αἱ περί Δημοσίου Δικαίου τῶν Ἑλλήνων διατάξεις εἶναι θεμελιώδεις;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀδιστάκτως καταφατική· ἀλλά μόνον καθ' ὃ μέτρον δέν εὑρίται εἰς σύγκρουσιν μέ τά δικαιώματα τοῦ Κοινωνικοῦ Συνόλου, ὅποτε μοιραίως ὑποχωροῦν καί θεωροῦνται ἀνυπόστατα, διότι ἡ βούλησις τοῦ μεμονομένου ἀτόμου δέν δύναται νά κατῴχῃ τῆς τοιαύτης τοῦ Κοιν. Συνόλου καί προφανῆς ἡ κατάχρησις Δικαιώματος. — Ἀναφέρομαι εἰς ὅσα περί τούτου εἶχον τήν τιμήν νά ἐκθέσω πρό Ὑμῶν πρό ὀλίγου, ὡς καί εἰς τόν Ν.Ν. Σαρίπολον, καθ' ὃν αἱ περί ἀτομικῶν δικαιωμάτων διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἀποτελοῦν ἀξιώματα, δέν ἀποκλείεται ὅμως ἀναθεώρησις αὐτῶν πρὸς μείζονα ἐγγύησιν ἢ πρὸς περιστολήν οὐχί τῆς Ἑλευθερίας ἀλλά τῆς καταχρήσεως αὐτῆς.

Καί ἐνταῦθα, θά ἤθελα νά ἐπιναλεσθῶ τά ἐξῆς:

Τό ἄρθρον 1 τοῦ Συντάγματος, περιλαμβάνει θεμελιώδη διάταξιν—δέν ὑφίσταται διαφωνία περί τούτου—καθ' ἣν "ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας". Πρόκειται, περί πανομοιότυπου, θά ἔλεγε τις, διατάξεως, πρὸς τήν τοιαύτην τοῦ ἁρθρου 21 ὅπερ ὀρίζει τά τοῦ Πολιτεύματος. Τό αὐτό ὅμως ἄρθρον 1 ἐν τῇ αὐτῇ παράγραφῳ, ἐπιλ'γει: "ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμός καί πᾶσα ἄλλη ἐπέμβασις κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας".

Καθ' ὅσον δέ γνωρίζω, οὐδεὶς ποτέ ἐδέχθη ὅτι ἡ τελευταία αὕτη διάταξις ἀντίκειται εἰς τὰς περί ἀνεξιθρησκείας ἢ ἐλευθερίας διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

Καί ἐρωτᾶται: Ἐάν εἰς τό τέλος τῆς 1' παραγράφου τοῦ ἁρ-

θρου 21, προσετίθετο, αὐτονόητος κατὰ τὰ ἔλλα, ἀκριβῶς παρομοία
 διάταξις καθ' ἣν "ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμός (ὑπὲρ τοῦ Βασιμοῦ, ##
 Ναζισμοῦ ἢ οἵουδήποτε εἵδους Δικτατορίας) ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη
 ἐπέμβασις ἢ ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ ἰσχύοντος Δημοκρατικοῦ Πολιτεύ-
 ματος". Κατὰ ποίαν λογικὴν κατὰ ποῖον Συνταγματικὸν Δίκαιον,
 θὰ ἦτο δυνατόν νά θεωρηθῇ ἡ Διάταξις αὕτη ὡς ἀντικειμένη
 εἰς τὰς περί Δημοσίου Δικαίου τῶν Ἑλλήνων Διατάξεις;

Φοβοῦμαι, κ. συνάδελφοι, ὅτι ὑφίσταται βασικὴ τις παρεξήγη-
 σις ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, διὰ
 τὰ ὅποια, ἐπὶ ἄλλῃ σκοπῷ, ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας, καλ-
 λιργεῖται τελευταίως, μία ἀναχρονιστικὴ καὶ ἀντιδραστικὴ τά-
 σις ὑπετροφικῆς καὶ ἀντικοινωνικῆς ἀναπτύξεως, ἥτις εἶναι ἀπολύ-
 τως ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν ἔννοιαν οὐ μόνον τῆς Φιλελευθέρως Δη-
 μοκρατίας τοῦ XX αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν τῆς ἀστικῆς τοιαύτης
 τοῦ XIX.

εἶναι
 Καί/ ~~π~~ πλέον καιρός, νά τεθῇ φραγμός εἰς τὴν ἐκμετάλλευ-
 σιν τῆς Δημοκρατίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ κατάβαρathρώσεώς της. Δέν εἶναι
 νοητόν αἱ Δημοκρατικαὶ ἐλευθερίαι, νά χρησιμοποιοῦνται ὡς ὅπλα
 ἐναντίον τῆς Δημοκρατίας.

Ἀνέπτυξα κ. Συνάδελφοι, κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μου,
 τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἐπιβάλλεται κατὰ τὴν ἀποφίν μου,
 ἡ ἀποδοχὴ τῆς ὑπὸ συζήτησιν προτάσεως. Καί ἐπὶ τούτοις, ἔχω τὴν
 τιμὴν νά εἰσηγηθῶ τὴν ἐπιψήφισίν της. -

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Υπουργ. Κοιν. Προνοίας). Κύριε Πρόεδρε, ή εισήγησις του κ. συναδέλφου, είναι πολύ διαφωτιστική και άφορᾷ θέμα με τό όποϊον είχομεν άσχοληθῆ και είς τό παρ λθόν και δι' αυτό πρέπει νά μελετηθῆ. Καί διά νά μελετηθῆ θά ήθελον νά έπισημάνω τουτο ότι ή εισήγησις αυτή έχει δύο φάσεις. Είς τήν πρώτην φάσιν, ό κ. συνάδελφος άνέπτυξεν τήν έννοιαν τῆς καταχρήσεως του δικαϊώματος και θέλει νά ύποστηρίξη, όπως ύποστηρίζεται και είς τήν 'Επιστήμην ότι ποτέ τό δίκαιον δέν προστατεύει ένεϊνο τό όποϊον καθιερωῖ. 'Εάν άπονεμηθῆ ένα δικαϊωμα είς τό άτομον ποτέ δέν προστατεύεται. 'Υπεστήριξε ότι ή έννοια τῆς καταχρήσεως του δικαϊώματος εύρίσκετο και είς τό Ρωμαϊκόν Δίκαιον και έχει πάρει μίαν εύρύτητα ή όποία έχει εκφύγει πλέον του ιδιωτικοῦ δικαϊου και καλύπτει και άλλας σχέσεις, αϊ όποϊαι δέν έμπίπτουν είς τό ιδιωτικόν δίκαιον, διότι ό θεσμός αυτός, εξελίσσεται και υπάρχουν χώραι όπου αναπτύσσονται σχέσεις, αϊ όποϊαι δέν είναι πλέον σχέσεις του κλασσικοῦ ιδιωτικοῦ δικαϊου όπως τά έγνώριζε τό Ρωμαϊκόν Δίκαιον, αλλά και σχέσεις του δημοσίου δικαϊου. Είς όλες τάς χώρας αυτές ή έννοια τῆς καταχρήσεως του δικαϊώματος επεκτείνεται και θά χρειασθῇ ν'ά κάμωμεν μίαν θεμελίωσιν του θέματος αυτού, όταν εκφῆρῳμεν τελικῶς τά συμπεράσματά μας, και θά πρέπει νά εξηγήσωμεν διατί αυτή ή έννοια τῆς καταχρήσεως του δικαϊώματος εκτείνεται και έν τη άσκήσει τῶν ατομικῶν ελευθεριῶν. Αυτό ήτο τό πρώτον θέμα τό όποϊον έθεσε ό κ. συνάδελφος.

Κατόπιν εξήτασε τό θέμα κατά πόσον αυτή ή αρχή πρέπει νά καθιερωθῇ δι' ειδικῆς διατάξεως. Αυτό τό εξετάζει και από άπόφως σκοπιμότητος, μή τυχόν ή καθιέρωσις μίως τοιαύτης αρχῆς, ή όποία δέν είναι αντίθετος οὔτε πρός τάς αρχάς του Συντάγματος, οὔτε πρός τάς γενικάς αρχάς του δικαϊου, μήπως ή καθιέρωσις αὐτῆς τῆς αρχῆς είς τό Σύνταγμα δημιουργήσει κινδύνους αντιστρόφων καταχρήσεως, μήπως τυχόν θεσπιζομένης τοιαύτης διατάξεως πλύτουνται αϊ ατομικαί ελευθερίαι. Κατέληξε δέ είς τό συμπέρασμα ότι δέν υπάρχει τοιοῦτος κίνδυνος και ότι πρέπει νά καταλήξωμεν είς τήν θέσπισιν τῆς αρχῆς αὐτῆς.

Περαιτέρω εισέρχεται είς τήν συζήτησιν του άρθρου 21.

δηλαδή εις τήν βασιικήν κατάχρησιν, ή όποία δι'είδικής διατάξεως προβλέπεται, τήν κατάχρησιν ή όποία αποβλέπει εις τήν ανατροπήν του πολιτεύματος διά των γνωστών μεθόδων τάς όποιας προσδιορίζει καί εις τήν εισήγησιν του ό κ.συνάδελφος, αλλά καί οί εισήγηταί της προτάσεως εις τήν πρόπασιν των." Έρχεται καί λέγει ότι αυτό δέν ήμπορεϊ νά μήν είναι εις τάς βασιικές αρχάς του Συντάγματος καί υποστηρίζει τήν ανάγκην αυτού του θεσμού τόν όποϊον προτείνουν οί 26 Βουλευταί. Καταλήγομεν κατ'αυτόν τόν τρόπον εις τήν συζήτησιν ενός θέματος από τά πλέον κρίσιμα καί δέν ήμπορεϊ νά γίνη άμέσως συζήτησις, έγώ άπλως έκαμον μίαν περίληψιν των όσων είπεν ό κ.συνάδελφος.

ΚΛ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Καί έγώ περίληψιν έκαμα διότι δέν ήθελον νά περάσω τά 30'λεπτά διά τήν ανάπτυξιν του θέματος.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: (΄Υπ.Κοιν.Προν.). Διά τήν καλυτέραν διεξαγωγήν της συζητήσεως, θά ήτο σκόπιμον νά κάμωμεν ένα καταμερισμόν των θεμάτων καί νά χωρίσωμεν τό θέμα της καταχρήσεως του δικαιώματος από τό θέμα του άρθρου 21.

ΚΛ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Έπειδή τό θέμα τουτο της καταχρήσεως του δικαιώματος αποτελεϊ καί περιεχόμενον είδικοῦ κεφαλαίου της παραγράφου β'μήπως θά τό συζητήσωμεν τό θέμα αυτό μέ τά άλλα θέματα;

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: (΄Υπ.Κοιν.Προν.) Όμολογῶ ότι όμιλοῦσα ὅλην τήν ὥραν υπό τήν έντύπωσιν ότι ό κ.συνάδελφος έκαμεν εισήγησιν καί επί του θέματος της καταχρήσεως του δικαιώματος. Αποδεικνύεται δέ έ τώρα ότι έκάματε εισήγησιν μόνον επί του άρθρου 6.

ΚΛ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Κατάχρησις δικαιώματος σημαίνει ότα θά τά ανατρέψω όλα διότι έτσι τό θέλω, διότι είναι έλεύθερος έν όνόματι της δημοκρατίας καί μεταχειρίζεται ως μέσον τήν κατάχρησιν του δικαιώματος.

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ό κ.Βασιανούσης διά της εισηγήσεώς του μάς έφερεν εις τό προδικαστικόν θέμα καί μάς έδωσεν μίαν έντονον ιδέαν περί του βάθους του προδικαστικοῦ ζητήματος καί έφθάσε εις τοιοῦτον σημείον ώστε νά προχωρήσῃ καί νά φθάσῃ εις διατύπωσιν καί του περιεχομένου της διατάξεως, ή όποία θά πρέπει νά θεσπισθῇ. Δι'αυτό νομίζω ότι ή συζήτησις πρέπει νά επανέλθῃ.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: 'Εάν άντελήφθην καλῶς ὁ κ.Γιαννούσης περιωρίσθη ἐπὶ τῆς παραγράφου 6 τῆς προτάσεως τῶν 26 Βουλευτῶν καὶ ὁρθῶς ὑπεστήριξε τὴν γνώμην μου ἐπὶ τῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος. Δέν ἦτο ἐντὸς τῆς εἰσηγήσεώς του τό θέμα. Νομίζω ὅτι δέν πρέπει νά χωρισθῇ τό θέμα καὶ ὅταν θά φίνῃ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀξιολόγου εἰσηγήσεως τοῦ κ.Γιαννούση, θά διατυπώσῃ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν τὰς ἀπόφεις του. Νομίζω ὅτι εἰς τὴν προσεχῇ συνεδρίᾳσιν ἀφοῦ λεχθοῦν ὠρισμέναι ἀπόφεις περὶ τῶν ὁρίων τῆς ἀναθεωρήσεως, τῆς αὐτιολογίας τῆς ἀναθεωρήσεως καὶ τοῦ ἐπιδιωκομένου διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν καθ' ἕκαστον ἄρθρων σκοποῦ, συζήτησις ἡ ὁποία θά θέσῃ νομίζω ὀρισμέναις γενικαῖς ἀρχαῖς, νομίζω ὅτι ἡμποροῦμεν κατόπιν νά προχωρήσωμεν εἰς τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ.Γιαννούση, Παρακαλῶ κ. Πρόεδρε, νά δοθῇ ἐντολή ὅπως διανεμηθῇ ἡ εἰσήγησις τοῦ κ.Γιαννούση διὰ νά τὴν μελετήσωμεν.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: 'Επειδὴ ὁ ἀξιότιμος κ. Καλλίας ὀρίσθη εἰδικὸς εἰσηγητής διὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίᾳσιν ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 8 νομίζω ὅτι δέν πρέπει νά ἐπανέλθωμεν σήμερον εἰς τό θέμα αὐτόν. Τό ἐάν πρόκειται περὶ θεμελιῶδους ἢ μὴ διατάξεως τοῦ Συντάγματος, νομίζω ὅτι, ἡ κατὰ τὰ ἄλλα ἀξιόλογος εἰσήγησις τοῦ κ.Γιαννούση δέν μέ διεφώτισε. 'Η δευτέρα παράγραφος λέγει ὅτι τό πολίτευμα τῆς 'Ελλάδος εἶναι τό τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Αὕτη εἶναι μία θεμελιώδης ἀρχή. 'Ο κ. συνάδελφος ὁρθῶς ἔθεσεν τό θέμα τῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος ἐν μέρους τῆς Πολιτείας, διότι ἡ νομολογία τοῦ Συμβουλίου τῆς 'Επιβρατείας εἶναι ἀπογοητευτική. Δέν θέλω νά ἀναπτύξω τώρα τό θέμα. Θά τό ἀναπτύξω εἰς τὴν προσεχῇ συνεδρίᾳσιν. Νομίζω ὅτι ἡ σημερινή συζήτησις μᾶς ἔδωσεν ἀφορμὴν νά τεθοῦν ὠρισμένα θέματα, τὰ ὁποῖα τὰ θέτομεν μὲν τώρα ἀλλὰ θά τὰ συζητήσωμεν εἰς τὴν προσεχῇ συνεδρίᾳσιν.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ: Ἡ ἀποφίς τοῦ ²²κ. Ἀλαβάνου εἶναι καὶ τό ὅποῖον ἀποτελεῖ τρόπον κατὰ τόν ὅποῖον ἕκαστος ἐκθέτει τήν γνώμην του χωρίς νά ἀποτελῇ ἀνάγκην ἐκαστοτε νά ἀκολουθήσῃ τήν αὐτήν μέθοδον. Καί πράγματι ἡ ἀνάλυσις ἐνός ἐκ τῶν τρόπων μέ τόν ὅποῖον θά βεμελιώσῃ ὁ κ. Ἀλαβάνος ἢ ἄλλος τάς ἀφίσεις του δέν θά χρειασθῇ νά ἀποτελέσῃ μέρος γενικῆς συζητήσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τήν ἀπό κοινοῦ συζήτησιν τοῦ σημείου 6 καί τοῦ σημείου 19 τῆς προτάσεως δηλαδή τοῦ περί ἀποκλεισμοῦ τῶν ὁλοκληρωματιῶν Κομμάτων καί τό περί καταχρήσεως δικαιωμάτων ὑπάρχουν δύο ἀντίθετα ἀντίθετα ἐπιχειρήματα. Μεθοδικῶς εἶναι ἀπλούστερα νά ἐξετάσωμεν τό καθ' ἓνα χωριστά. Ἀλλά νομίζω, ὅτι συμφέρει νά ἐξετάσωμεν ἀπό κοινοῦ, διὰ τόν ἐξῆς λόγον.

Εἶναι ἐνδεχόμενον ἡ παραδοχή τῆς μιᾶς περιπτώσεως ἢ τῆς ἄλλης νά καταστήσῃ περιττήν τήν ἑτέραν. Δηλαδή ἐάν διά ρητῆς διατάξεως καταστῇ δυνατός ὁ ἀποκλεισμός τῶν ὁλοκληρωτικῶν κομμάτων, εἶναι ζήτημα ἐάν χρειάζεται ἡ διάταξις περί καταχρήσεως δικαιώματος.

Καί ἀντιστρόφως ἐάν ὑπάρχῃ ἡ διάταξις περί καταχρήσεως δικαιώματος καί πάλιν ἐξεταστέον ἐάν χρειάζεται ἡ ἄλλη διάταξις. Συνεπῶς ἐπειδή κατ' ἓνα τρόπον συμπλέκονται τά θέματα, χρήσιμον εἶναι νά ἐξετασθοῦν ἀπό κοινοῦ, ἀφ' οὗ ἐν τῷ μεταξύ ἀκούσωμεν καί τήν εἰσήγησιν τοῦ ἑτέρου εἰσηγητοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου 19.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ὑπ.Δικ.) Δέν ἔχει σχέσιν τό 19.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Εἶναι τό 1, Κύριε συνάδελφε, παράγραφος β' τό εἰς τό κεφάλαιον περί Δημοσίων δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ: Τό σημεῖον 1 δέν εἶναι τό σημεῖον 19. Τό σημεῖον 19 προσδιορίζει τήν ἀρμοδιότητα τοῦ ὀργάνου τό ὅποῖον θά ἐπιληφθῇ.

Καί ἐπειδή τά δύο θέματα συμπλέκονται εἶναι ὀρθότερον νά συζητηθοῦν ἀπό κοινοῦ.

Β.ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Τό σημεῖον β' δέν εἶναι κατάχρησις δικαιώματος. Εἶναι παράβασις εὐθύνης τοῦ Συντάγματος. Δέν εἶναι καὶ κατάχρησις δικαιώματος.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: ('Υπ. Κοιν. Προν.) 'Εγώ κ. Πρόεδρε/ ^{άπλως} από απόψεως μεθοδεύσεως τῆς συζητήσεως προτείνω νά μή γίνῃ σύγχρόνως συζητήσεις τῶν δύο θεμάτων, ἀλλά χωριστά νά συζητήσωμεν τό θέμα τοῦ σημείου 6 περί συντάξεως τῆς πολιτείας καί νά ἴδωμεν ἐάν ἡμπορεῖ νά μπῇ διότι εἶναι πολιτικῶς σκόπιμον, διόταξις ἡ ὁποία νά ἀπαγορεύῃ, νά θέτῃ ἐντός νόμου τά Κόμματα, τά ὁποῖα ἔχουν αὐτάς καί αὐτάς τάς ἐπιδιώξεις, καί τά ὁποῖα θά τίθενται ἐντός νόμου ἀπό Ἀνώτατον Συνταγματικόν Δικαστήριον. Πρῶτα αὐτό χωριστά καί κατόπιν νά εἰσέλθωμεν εἰς τό θέμα, τό ὁποῖον μέ πολλά οὔσιώδη ἐπιχειρήματα ἀνέπτυξεν ὁ ##### κ. συνάδελφος, ὡς τό θέμα τῆς καταχρήσεως τῶν δικαιωμάτων, τό ὁποῖον ἔχει ἄλλον ἐντελῶς σκοπόν. 'Εάν τά συζητήσωμεν μαζύ τά δύο αὐτά θέματα θά γίνῃ ἓνα κομποῦξ-ζιο. Δι' αὐτό προτείνω τόν χωρισμόν τῆς συζητήσεως.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὁρθή ἡ ἀποφίς σας, νά περιορισθῇ ἡ συζήτησις εἰς τό σημεῖον β' τῆς προτάξεως. Ἀλλά δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποκλείσῃτε, ὅτι ὁ ὑποστηρίζων, ὁ μέλλων νά ὑποστηρίξῃ τήν προσθήκην, ὀρθῶς δέν ἐπεκαλέσθῃ καί τήν θεωρίαν περί καταχρήσεως δικαιωμάτων, τήν ὁποίαν ὀρθῶς ἐπεκαλέσθῃ ὁ κ. Γιαννουῦσης.

Β. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Εἰς τό σημεῖον 6 ἔχομεν εὐθεῖαν παράβασιν τοῦ Συντάγματος καί δέῦν ἔχομεν τό μέσον τῆς μή παραβάσεως. Αὕτῃ εἶναι ἡ διαφορά.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ἡ προσεχῆς συνεδρίασις πότε θά γίνῃ;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ὁ κ. Ροδόπουλος, εἰς τήν προηγουμένην συνεδρίασιν εἶχεν παρακαλέσει νά συνέλθῃ ἡ Ἐπιτροπή ἔστω δι' ὀλίγας ὥρας τήν Μεγάλην Τετάρτην.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: ('Υπ. Δικαφ.) Εὐχαρίστως ἐάν θέλετε.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δέν ἐπιμένω, ἀλλά τό ἀνέφερα ἐπειδή τό εἶπεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐπομένως δέχεσθε νά λύσωμεν τήν συνεδρίασιν διά τήν 24ην Ἀπριλίου;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Μάλιστα, μάλιστα.

Μεθ' ὅ συνανῶσει τῆς Ἐπιτροπῆς λύεται ἡ συνεδρίασις διά τήν 24ην Ἀπριλίου, ἡμέραν Τετάρτην καί ὥραν 6 μ.μ. -

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ ΜΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Συνεδρίασις: Δ'

Πέμπτη 25 'Απριλίου 1963—Ώρα 5.30 μ.μ.

Προεδρία: κ.Κ.Γ.ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

Παρόντα Μέλη οί κ.κ. 'Ιωάννης Βαρβιτσιώτης, Κλεόβουλος Γιαννούσης, Παναγιώτης Γυιόκας, Θεόδωρος Δούκας, Σοφοκλής Εύστρατιάδης, Κωνσταντῖνος Καλλιός, Θεμιστοκλής Κονίτσας, Νικόλαος Κοντογιαννόπουλος, Γεράσιμος Λύχνος, Κωνσταντῖνος Παπακωνσταντίνου, Βασίλειος Παπαρρηγόπουλος, Κωνσταντῖνος Τσατσοῦ, Νικολάος 'Αλαβάνος καί Πausανίας Λυκουρέζος..

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἀρχεται ἡ Συνεδρίασις. Ὁ κ. Καλλιός ἔχει τόν λόγον.

Κ.ΚΑΛΛΙΟΣ: Ὅσον ἀφορᾷ τά ὅρια τοῦ ἄρθρου 108 ἔχω νά εἶπω τά ἑξῆς:

Αἱ διατάξεις περί ἀναθεωρήσεως εἰς ὅλα μας τά Συντάγματα ὑπῆρξαν ἀυστηρώταται καί παρενέβαλλον ἀπό τό 1864 ἀνυπερβλήτους δυσχερείας, δι' αὐτό καί δέν ἐφηρμόσθησαν ποτέ. Εὐνοϊκώτεραι ὑπῆρξαν αἱ διατάξεις μόνον τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 καί τοῦτο, λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τῆς Γερουσίας. Παρά ταῦτα, αἱ δυσχέρειαι, ὅσον παρέρχεται ὁ χρόνος, γίνονται ὀλιγώτεραι ἐκ τοῦ ἰσχύοντος ἄρθρου καίτοι κατὰ τήν γνώμην μου εἶναι ἀτυχές.

Τό πρῶτον θέμα εἶναι ποῖαι εἶναι αἱ διατάξεις, τῶν ὁποίων δύναται νά ἐπιληφθῇ ἡ Βουλή, τῆς 'Επιτροπῆς προτεινούσης τήν ἀναθεώρησιν αὐτῶν. Κατά τό ἄρθρον 108 μόνον τῶν μή θεμελιωδῶν διατάξεων ἐπιτρέπεται ἡ ἀναθεώρησις. Ἀποκλείονται τῆς ἀναθεωρήσεως αἱ προσδιορίζουσαι οὐσιαστικὴν καί τυπικὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος.

Ποῖαι εἶναι αἱ θεμελιώδεις διατάξεις; Πρέπει νά ἐξετασθῇ εἰς ἐκάστην περίπτωσιν, διότι εἶναι περίπου ἀδύνατος ἡ ἀναζήτησις ἐνός γενικωτάτου κριτηρίου, τό ὁποῖον θά ᾔτο δυνατόν νά προσδιορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων καί νά ἐφαρμόζεται εἰς ἐκάστην περίπτωσιν. Ἐπομένως θά ᾔτο ματαία ἡ ἐκ τῶν προτέρων συζήτησις, ποῖαι εἶναι αἱ θεμελιώδεις διατάξεις. Εἶναι ἄλλωστε

ένα θέμα τό όποϊον άπησχόλησε καί τās δύο 'Επιτροπās,καταρτί-
σεως τοῦ Συντάγματος,χωρίς νά καταλήξουν είς όμοφωνίαν,οὔτε
ή μία οὔτε ή άλλη,ως πρός τό ποῖαι είδικῶς διατάξεις πρέπει
νά θεωρηθοῦν ότι εἶναι θεμελιώδεις καί δέν έπιτρέπεται ή άνα-
θεώρησίς των. 'Αλλά έκεῖνο,τό όποϊον πρέπει νά προσδιορισθῇ,
εἶναι ότι,θεμελιώδης δέν εἶναι μία διάταξις έν τῷ συνόλῳ της,
πολύ περισσότερο δέν εἶναι ένα άρθρον."Άλλη εἶναι ή βασιική
' αρχή,ή περιεχομένη είς τήν διάταξιν.Εἶναι έκεῖνο,τό όποϊον
άποτελεῖ τόν σκοπόν,τό νόημα τῆς διατάξεως.Δέν εἶναι ή διατύ-
πωσις τῆς διατάξεως,οὔτε ή λεπτομέρεια τῆς διατάξεως. 'Επομένως
μία διάταξις,ή όποία εἶναι θεμελιώδης,εἶναι δυνατόν νά θεωρηθῇ
ότι εἶναι έπιδεικτική μεταβολῆς,άρκεῖ νά μή μεταβάλλεται τό
έν τῇ διατάξει θεμελιώδες περιεχόμενον.Έραν αὐτῶν,κατά τό
άρθρον 108 τοῦ Συντάγματος,ό προσδιορισμός τῶν άναθεωρητέων
διατάξεων πρέπει νά εἶναι είδικός.Δέν άρκεῖ ή μνεία τοῦ άρθρου,
δέν άρκεῖ μία άόριστος άναφορά είς τήν άναθεωρητέαν διάταξιν,
ταῦτα κατά συνταγματικήν έπιταγήν.Προσωπικῶς ένόμιζον ότι εἶ-
ναι άνάγκη νά εἶναι είδικώτατος καί νά εἶναι έντελῶς συγκεκρι-
μένως ό προσδιορισμός.Καί τοῦτο διότι ή διατύπωσις τοῦ άρθρου
108,ως ίσχύει,έχει τό εξῆς,κατ'έμέ,περίερchon:Πολύ μεγάλην δυ-
σκολίαν είς τόν πρροδιορισμόν τῆς άναθεωρητέας διατάξεως καί
πολύ μεγάλην εύκολίαν είς τήν μεταβολήν τῆς διατάξεως.

'Εσκέφθην μήπως έν τῇ έννοίᾳ τοῦ είδικοῦ προσδιορισμοῦ
θά ἦτο δυνατόν νά υποστηριχθῇ ότι,δύνανται νά τεθοῦν όρια,
έντός τῶν όποίων νά δύναται νά κινηθῇ ή έπομένη Βουλή.'Αλλά
οὔτε τό γράμμα τοῦ άρθρου 108 τοῦ Συντάγματος,οὔτε ή 'Ιστορία
αὐτοῦ έπιτρέπουν τήν υποστήριξιν τοιαύτης γνώμης.Δέν εἶναι
έπομένως δυνατή οὔτε ή μετακίνησις πρός τήν όποίαν θά γίνη ή
άναθεώρησις,οὔτε όρια,έντός τῶν όποίων δύναται νά γίνη άναθεώ-
ρησις,νά τεθοῦν άπό τήν παροῦσαν Βουλήν.Καί έπομένως,τό μόνον,
τό όποϊον εἶναι δυνατόν νά υπάρξῃ,διά νά ὑπάρχη κάποιον οἶοναί
πολιτικῶν αντίβαρον προερχόμενον έν τῆς Βουλῆς,ή όποία νά άνα-
λάβῃ τήν άναθεώρησιν,εἶναι ό είδικώτατος προσδιορισμός τῆς

ἀναθεωρητέας διατάξεως. Καί τό πλέον αὐτοῦ ἐκεῖνο, τό ὅποῖον ἐπίσης νομίζω ὅτι δύναται καί πρέπει νά γίνη, εἶναι ἡ αἰτιολόγησις τῆς ἀναθεωρήσεως. Τό διατί προτείνεται ἡ ἀναθεώρησις θά συζητηθῇ καί θά ἀποτελέσῃ σκεπτικόν τῆς ἀποφάσεως. "Οπωσδήποτε ὅμως θά ἀποτελέσῃ τό περιεχόμενον τῶν ἐστενογραφημένων πρακτικῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τό τί ἐπιδιώκεται. Ἐφ' ὅσον θά ἐξηγηθῇ, διατί ἐπιζητεῖται ἡ ἀναθεώρησις καί τό τί ἐπιδιώκεται διά αὐτῆς, θά ὑπάρχῃ ἐκ τῆς παρούσης Βουλῆς αὐτό τό ὑλικόν, τό ὅποῖον κατὰ τήν γνώμην μου θά εἶναι δεκτικόν πολιτικῆς σταθμίσεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς νομικῆς δεσμεύσεως ὑπό τῆς νέας Βουλῆς. Πί πλέον θά καταστήσῃ περισσότερον αἰτιολογημένην τήν πρότασιν τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, πρῶγμα, τό ὅποῖον εἶναι ἀπαραίτητον δοθέντος ὅτι θά μεσολαβήσουν ἐκλογαί καί θά τεθοῦν αἱ γνῶμαι τῶν Κομμάτων ὑπ' ὄφιν τοῦ λαοῦ, καί αἱ αἰτιολογίαι τῆς Ἐπιτροπῆς.

Αὐτάς τᾶς συντόμους σκέψεις εἶχον νά διατυπώσω ἐν σχέσει μέ τά ὅρια τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Βουλῆς καί ἐπομένως καί τῆς Ἐπιτροπῆς ὡς πρός τήν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ Μ' Ο Κ. Ἀλαβάνος ἔχει τόν λόγον.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Κατά βάσιν νομίζω ὅτι καί ἐγώ συμφωνῶ μέ τήν γνώμην τοῦ κ. Καλλία, ὅσον ἀφορᾷ τό θέμα τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀναθεωρήσεως. Καί νομίζω—τό ὑπεστήριξα καί εἰς προηγουμένην συνεδρίασιν—ὅτι ἐκ τῶν δύο σταδίων τό σπουδαιότερον εἶναι τό τί παρούσης Βουλῆς. Δι' ὃ καί ὁ συνταγματικὸς Νομοθέτης ὥρισεν ἡῤῥημένην πλειοψηφίαν διά τήν παροῦσαν Βουλὴν, οὐχί δέ διά τήν μέλλουσαν. Διότι ἐνδεχομένως νά προκύβουν πολλοί πολιτικοί κίνδυνοι, ὅταν ἀποφασίσωμεν νά ἀναθεωρηθῇ μία διάταξις καί ἡ μέλλουσα Βουλὴ διά πλειοψηφίας καί μιᾶς φήφου νά προχωρήσῃ εἰς ἔργον πολὺ εὐρύτερον. Βεβαίως συμφωνῶ καί ἐγώ μέ τήν ἄποφιν τοῦ κ. Καλλία ὅτι εἰς ἕκαστην διάταξιν πρέπει νά εὑρεθῇ τό βασικόν νόημα, τό ὅποῖον ὑπάρχει ἐν τῇ διατάξει. Λέγοντας ὅμως τό βασικόν νόημα "δέν νομίζω ὅτι τεῦτο πρέπει νά μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τό νά περιλάβωμεν διατάξεις ἐπίσης οὐσιώδεις, δηλαδή νά εἴπωμεν ὅτι ἡ μέλλουσα Βουλὴ θά εἶναι εὐρύτερα θά εἶναι ἐλευθέρα εἰς τήν διατύπωσιν.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ:Ούτε νά προστεθῶν ούτε νά μεταβληθῶν θεμελιώδεις διατάξεις εἶναι δυνατόν. Ἄλλο ἢ λεπτομέρεια.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ:Ἐννοοῦμεν "βασικόν νόημα" νά περιλάβωμεν λεπτομερείας ἢ νά διασφαλίσωμεν τό βασικόν νόημα.Βεβαίως ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ συνταγματικός προγραμματισμός κατ'ἐκτασιν ἡμπορεῖ νά περιορίσῃ τήν μέλλουσαν Βουλήν.Δύναται νά τήν περιορίσῃ. Δέν δύναται νά τήν περιορίσῃ εἰς τόν τρόπον.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ:Συμφωνοῦμεν καί ἐπ'αὐτοῦ.Καί εἰς τό περιεχόμενον δέν ἡμποροῦμεν νά ἐπιφέρωμεν μεταβολήν.Προσδιορίζει ὅτι ὁ,τι τῆς προδιέγραφεν ἡ παροῦσα Βουλή,ἐκεῖ πού δύναται νά ἐπιληθῇ.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ:Εἴμεθα σύμφωνοι,ὅσον ἀφορᾷ τό θέμα τῆς ἐρμηνείας.

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ:Ἐν τῇ αἰτιολογίᾳ τήν ὁποίαν θά διατυπώσῃ ἡ Ἐπιτροπή,ὅσον ἀφορᾷ τόν λόγον τῆς ἀναθεωρήσεως,εἶμαι δυνατόν νά φθάσῃ μέχρι τοῦ νά κἀμῇ συγνευμένην πρότασιν διατυπώσεως ἄρθρου;

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ:Καί ἐάν τό κἀμῇ αὐτό,καί ἐάν δέν τό κἀμῇ,οὐδεμία νομική δέσμευσις ὑπάρχει διὰ τήν μέλλουσαν Βουλήν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Νομίζω ὅτι ἡ ἀπόφασις θά εἶναι ὅτι προτείνουμεν τήν ἀναθεώρησιν αὐτοῦ καί εἰς τά πρακτικά θά περιλαμβάνεται ποία ᾗτο ἡ γνώμη ἑνός ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς παρούσης Ἐπιτροπῆς.

Ἐάν θελήσωμεν νά φορμάρωμεν τό νέον ἄρθρον,δέν θά τελειώσωμεν ποτέ.Καί τοῦτο-νομίζω- δέν ἔχει καί πρακτικόν σκοπόν.Διότι ἡ νέα Βουλή εἶναι ἀδέσμευτος.

Β.ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ:Συμφωνῶ ὅτι δέν θά πρέπει νά φθάσωμεν εἰς τήν συζήτησιν διατυπώσεως ἄρθρου,τό ὅποῖον φυσικά δέν πρόκειται νά δεσμεύσῃ τήν μέλλουσαν Βουλήν.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:Νομίζω ὅτι αὐτό,τό ὅποῖον εἶπεν ὁ κ.Πρόεδρος,εἶναι τό ἀκριβέστερον κατὰ τοῦτο:Ἡμεῖς θά κἀμῶμεν ἕνα ψήφισμα.Τί θά λέγῃ αὐτό τό ψήφισμα; ὅτι ἡ παροῦσα Βουλή διὰ ψήφων τόσων κατὰ τόσων ἀπεφάσισεν ὅπως ἀναθεωρηθῶν αἱ κάτωθι μὴ θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος.Θά ὁμιλήσωμεν περί μιᾶς ἐκάστης διατάξεως,ὄχι περί ἄρθρου,διότι ἐν ἑκάστων ἄρθρων ἔχει πολλές διατάξεις καί εἰς τό τέλος θά τεθῇ ἡ ὑπογραφή τοῦ κ.Προέδρου

- 5 -

Τῆς Βουλῆς. Πέραν αὐτοῦ θά ὑπάρχουν τὰ πρακτικά, εἰς τὰ ὅποια θά φέρεται ὅτι ὁ μὲν κ. Λυκουρέζος ὑπεστήριξε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς διατάξεως αὐτῆς διὰ τὸν ἀ' λόγον ὁ δὲ κ. Κονίτσας ὑπεστήριξε τὴν ἀναθεώρησιν αὐτῆς διὰ τὸν ἀντίθετον λόγον. Δέν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν τοῦτο. Ὑπεστήριξαν καὶ οἱ δύο τὴν ἀναθεώρησιν. Καί ἡ ἐρχομένη Βουλὴ θά διαβάσῃ τὰς σκέψεις τοῦ κ. Λυκουρέζου καὶ τοῦ κ. Κονίτσα καὶ θά ἐντιμῆσῃ πῶς θά διατυπώσῃ αὐτὴ πλέον τὸ ἄρθρον, ὅπως θέλει. Καὶ ἔμπορεῖ νὰ τὸ διατυπώσῃ καὶ μέ ἄλλην κρίσιν καὶ μέ ἄλλην αἰτιολογίαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: "Ἦθελον αὐτὰ νὰ ἀποτελέσουν ἓν εἶδος ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: "Ἰσως θά ἡδύνατο νὰ γίνῃ μία ἐξαίρεσις, ὅταν πρόκειται νὰ προστεθῇ μία νέα διάταξις. Ἐπεὶ κατ' ἀνάγκην ἡ αἰτιολογία θά ἀποτελῇ τρόπον τινὰ καὶ τὴν διατύπωσιν εἰς τὸ ἄρθρον.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Νομίζω ὅτι δέν ἔμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ σοβαρά ἀντίρρησης. Ἐμπορεῖ εἰς δεδομένην περίστασιν νὰ προχωρήσῃ κἀνείς καὶ εἰς τὴν διατύπωσιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: "Ἦθελον νὰ εἴξω καὶ ἓνα ἄλλο θέμα. Δι' εἰσηγήσεις καλλίτερον εἶναι νὰ κατατίθενται 1, 2 ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδριάσεως ἐγγράφως, ὥστε τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ λαμβάνουν γνῶσιν αὐτῶν πρὸ τῆς συνεδριάσεως καὶ κατ' αὐτὴν νὰ γίνεται ἡ ἀνάπτυξις.

Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴν χάνωμεν χρόνον διότι καθυστεροῦμεν. Ἀνελάβαμεν μίαν ἐργασίαν, ἡ ὅποια πρέπει νὰ τελειώσῃ.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὅρθόν εἶναι αὐτό, ἀλλὰ νὰ μὴ τὸ θέσετε ὡς κανόνα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ Κανονισμὸς αὐτός δέν θά εἶναι ταμπόν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Καὶ εἰς ἑτέραν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν πολλάκις ἡ εἰσήγησις ἀνεπτύσσεται προφορικῶς καὶ κατόπιν διενέμετο ἐγγράφως καὶ ἐλάμβανον γνῶσιν ὅλα τὰ μέλη καὶ τὴν ἐμελέτουν περισσότερον. Ἀναλόγως τοῦ θέματος, ἀναλόγως τῆς ἐπιμελείας καὶ τοῦ χρόνου τῶν ὁποίων ἔχει ὁ εἰσηγητής. Εὐκταῖον εἶναι δύο ἡμέρας πρὸ τῆς Συνεδριάσεως νὰ ἔχωμεν ἔγγραφον τὴν εἰσηγήσιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παράκλησις πρὸς τοὺς εἰσηγητάς εἶναι—ἴσως διὰ τὴν

- 6 -

προσεχῇ συνεδρίασιν νά μὴν ὑπάρχῃ ὁ χρόνος-νά καταθέτουν 3 ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδριάσεως τὰς εἰσηγήσεις των ἐγγράφους ὥστε αὐταὶ νά διανέμονται εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. Βοζίκησ θά ἀναλάβῃ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν εἰς τὸ Τυπογραφεῖον καὶ τὴν διανομὴν ὥστε νά προχωροῦμεν τὸ ταχύτερον εἰς τὴν συζήτησιν.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Θά ἦτο ἴσως σκόπιμον ἐν ὄψει αὐτοῦ, νά ὀρισθῇ ἀπὸ τοῦδε, δηλαδή εἰς τὸ τέλος τῆς Συνεδριάσεως ποῖον θέμα θά συζητηθῇ κατὰ τὴν προσεχῇ Συνεδρίασιν καὶ κατὰ τὴν μεταπροσεχῇ, ὥστε αἱ εἰσηγηταὶ νά ἡμποροῦν νά προσκομίσουν τὰς εἰσηγήσεις των.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νά γίνῃ καὶ ἓνα διάγραμμα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐβδομάδων καὶ τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα ἔχομεν πρὸς συζήτησιν, οὕτως ὥστε ἐάν χρειασθῇ, νά ὀρισθῇ καὶ δευτέρα συνεδριάσις τὴν ἐβδομάδα. Διότι νομίζω ὅτι ἕως τὴν 15ην Αὐγούστου θά πρέπει νά ἔχωμεν καταλήξει ὁπότε ὁ χρόνος τοῦ ἐνὸς μηνὸς μέχρι τῆς 15ης Σεπτεμβρίου νά δοθῇ εἰς τὸν εἰσηγητὴν πρὸς ἀνακεφαλαίωσιν καὶ ἀπὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου ἕως τὴν 15ην Ὀκτωβρίου νά ἐπανίδωμεν τὰ θέματα.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἄς γίνῃ αὐτὸ τὸ διάγραμμα καὶ νά προχωρήσωμεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Γιαννούση ὁ κ. Καλλίας ἔχει τὸν λόγον.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Ἐν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων θεμάτων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται εἰς τὴν κατατεθεῖσαν πρότασιν ἀναθεωρήσεως εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰσηγήθη καὶ ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος κ. Γιαννούσης, περί θέσεως τῶν ὁλοκληρωτικῶν Κομμάτων ἐκτὸς νόμου διὰ τοῦ Συντάγματος.

Πρέπει νά ὁμολογήσῃ ὅτι ἂν καὶ ὑπῆρξα δύο φορές εἰσηγητῆς τοῦ Νομοσχεδίου τοῦ συμπληροῦντος τὸν Α.Ν. 509, δέν θά ἤθελον νά περιληφθῇ εἰς τὸ Σύνταγμα τιαύτης μορφῆς διάταξις καὶ τὸ 1948, ὅταν ἔγινε μακρὰ σχετικὴ συζήτησις εἰς τὴν Βουλὴν τὸ ἐζήτησα τοῦτο, διότι τὸ Σύνταγμα δέν εἶναι στρατιωτικὴ διαταγή, ἀλλὰ προσέθεσα ὅτι τοῦτο ἐάν θά ἐγίνετο θά συνετέλῃ εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν τῆς κατὰ πάσης μορφῆς ἐπιβολῆς τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ.

Τό Σύνταγμα δέν ἔχει τοιαύτας διατάξεις, ἀλλά αἱ ἀντιλήψεις ~~οὐδέ~~ ἐβλήθησαν καί ὡς εἶναι γνωστόν, τήν ἐποχήν κατὰ τήν ὁποίαν ἡ 'Ελλάς ἠγωνίζετο διά τήν κατοχύρωσιν τῆς Δημοκρατίας καί τῆς 'Ελευθερίας, διεβάλλετο ὑπό τῶν διαβολέων εἰς τό ἐξωτερικόν. Σήμερον δέ παρὰ τόν δισταγμόν τόν ὁποῖον ἔχω, νομίζω ὅτι δέν θά πρέπει νά μή περιληφθῇ τοιαύτη διάταξις εἰς τό Σύνταγμα καί τοῦτο κυρίως διά τούς ἐξῆς λόγους: Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι, τούλάχιστον, ἀπό 25ετίας, ὑπάρχει ἓν μέγα πρόβλημα. Τό πῶς εἶναι δυνατόν νά κατοχυροῦται ἡ 'Ελευθερία καί ἡ Δημοκρατία ~~#####~~ ἐνάντιον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τάς ἐπιβουλεύονται, ἐπιχειροῦμενοι καί ἐκμεταλλευόμενοι τάς προστατευτικάς τῆς Δημοκρατίας καί τῆς 'Ελευθερίας διατάξεις τοῦ Συντάγματος; 'Εάν ὑπάρξῃ μία ἐλευθερία δράσεως, τότε παρέχομεν τά μέσα εἰς τόν ὁλοκληρωτισμόν νά τάς καταλύσουν.

Νομίζω, ἐπομένως, ὅτι αὐτήν τήν στιγμὴν εἶναι ὥριμόν τό θέμα καί δέν θά πρέπει νά διστάσωμεν. 'Εξ ἄλλου ὑπάρχουν εἰδικοί λόγοι συνδεδεμένοι μέ τό ἰσχύον Συνταγματικόν καθεστῶς ἐν 'Ελλάδι. 'Υπάρχει ἐν ἰσχύϊ ὁ Α.Ν. 509, ~~#####~~ ὅστις θέτει τόν Κομμουνισμόν ἐκτός Νόμου. 'Η προσθήκη δέ διατάξεως εἰς τό Σύνταγμα, καθιστᾷ τήν ἰσχύουσαν διάταξιν, ἥτις κατὰ τό Ψήφισμα τοῦ 'Απριλίου τοῦ 1952 ἰσχύει παραλλήλως πρός τό Σύνταγμα, δικαιότεραν καί ἡπιωτέραν καί περισσότερον ἐλαστικήν, διότι τήν παραπέμπει εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῆς Δικαιοσύνης καί διότι παρέχει αὕτη τήν δυνατότητα, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν, νά καταργεῖται ἢ ἀναστέλλεται ἡ ἐφαρμογή τῆς διατάξεως αὐτῆς. Παρεμβάλλεται αὕτη, εἰς τό θέμα καί ἡ κρίσις τῆς Δικαστικῆς 'Εξουσίας, ἡ ὁποία εἶναι ξένη πρός τάς πολιτικάς ἀντιθέσεις. Θά ἠδύνατο νά γεννηθῇ τό ἐρώτημα, μήπως λόγω τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 21 πρόκειται περί μεταβολῆς θεμελιώδους διατάξεως. 'Αλλά, ἐφ' ὅσον παραλλήλως πρός τό Σύνταγμα ἰσχύει ὁ Α.Ν. 509 καί ἔχει ἰσχύον συνταγματικῆς διατάξεως ἡ μεταβολή ~~τῆς~~ τήν ὁποίαν θά προτείνωμεν, δέν νομίζω ὅτι περιέχει οἰσιαστικήν προσβολήν, τήν καθιερωμένην διά τοῦ Συντάγματος καί τῶν παραλλήλως ἰσχυουσῶν διατάξεων τοῦ Ψηφίσματος.

Κύριοι συνάδελφοι, θά ήθελον νά προσθέσω καί τό-έξῃς ἐπιχείρημα: Ὑπό ἄκρως Δημοκρατικόν καθεστώς εἰς τήν Ἀμερικνήν ὁ Κομμουνισμός, εἶναι ἐκτός Νόμου. Εἰς τάς Η.Γ.Α., ὡς γνωστόν ὑπάρχει νομοθεσία, πλήρως συμπολιτευομένη μέ τό λίαν φιλελεύθερον Σύνταγμα αὐτῶν ἐναντίον τῆς δραστηριότητος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Ὀλοκληρωτισμοῦ. Ἐπί πλέον, ὑπάρχουν καί \$\$\$\$ σημαντικαί ἀποφάσεις \$\$\$ ἐγώ γνωρίζω μίαν τοῦ Ἀνωτάτου Ὁμοσπονδιακοῦ Δικαστηρίου τῶν Η.Π.Α. τό ὁποῖον εἶναι αὐστηρότατον καί ἀποτελεῖ ἐγγυητήν τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Τό ἀνώτατον αὐτό Δικαστήριον, δέν ἐδίστασεν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον βετίαν νά θεωρῇ ὡς ἀντιβαίνοντας εἰς τό Σύνταγμα αὐτούς τοὺς Νόμους, τοὺς ὁποίους καθιέρωσεν διά τῆς νέας πολιτικῆς του ὁ Πρόεδρος Ροῦσβλετ. Δέν ἐνόμισε λοιπόν ὅτι παραβιάζεται ἡ Δημοκρατική μορφή τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πολιτεύματος, ἐκ τοῦ ὅτι ὑπό ἀπλοῦ νόμου καθιερώνεται ἡ θέσις τοῦ Κομμουνισμοῦ ἐκτός Νόμου.

Διατάξεις, καθαρῶς κοινωνικαί, ἰσχύουν καί εἰς τήν Ἑλβετίαν καί βάσει αὐτῶν, δέν ἐτιμωρήθη διά τήν δραστηριότητά του, εἷς ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ Ἑλβετικοῦ Κ.Κ. Πέραν αὐτῶν ὑπάρχουν καί ρηταί διατάξεις τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος καθὼς καί ἀποφάσεις τοῦ Γερμανικοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καί εἰς τό Συμβούλιον τῆς Εὐρώπης λειτουργούσης Ἐπιτροπῆς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἥτις ἀποφαίνεται ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος δέν ἀντιβαίνουν πρὸς τήν Εὐρωπαϊκήν Σύμβασιν περί προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Κύριοι συνάδελφοι, πρὶν τελειώσω θά ήθελον νά διαβάσω τήν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 17 τῆς Συμβάσεως τῆς Ρώμης, περί προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῶν βασικῶν ἐλευθεριῶν εἰς τόν χῶρον τῶν Κρατῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης ἥτις ἀποτελεῖ εὐτυχῇ διατύπωσιν, ἓνα εὖρημα εἰς τό μέγα πρόβλημα, κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι δυνατόν ἡ ἐλευθερία καί ἡ Δημοκρατία νά ἀμύνωνται ὑπὲρ ἑαυτῶν καί νά μή ἀφήνουν νά κατολισθῇ ἡ Δημοκρατία, πρὸς τόν ὁλοκληρωτισμόν, ἀπό τήν εὐαισθησίαν μή τῆς εἴπουν ὅτι λαμβάνει ἀντιδημοκρατικά μέτρα. Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 17 ἔχει ὡς

ἐξῆς: "Οὐδεμία ἐκ τῶν διατάξεων τῆς συμβάσεως δύναται νά ἐρμηνευθῇ.....
.....ἀναγιγνώσκει....."

Ἐκεῖ τὰ Κόμματα, τὰ ὅποια ἔχουν ὁλοκληρωτικὸν πρόγραμμα, φασιστικὸν εἴτε κομμουνιστικὸν—καί τοῦτο κρίνεται ὑπὸ δικαστηρίου καθαρᾶς συνθέσεως—, τίθενται ἐντὸς νόμου. Ἡ ἔννοια δέ τῆς Δημοκρατίας, οὕτω δέν παραβλάπτεται ἀλλὰ τὸναντίον κατοχυροῦται καί διασφαλίζεται, ἐν συνδυασμῷ καί πρὸς τὴν ἐλαστικότητα τὴν ὁποίαν θά ἔχῃ ἡ διάταξις, ἡ σχετικὴ μὲ τὸ Σύνταγματικὸν Δικαστήριον.

Νομίζω, λοιπόν, ὅτι μὲ αὐτάς τὰς προϋθέσεις ἡ διάταξις αὕτη, δέν πρέπει νά μᾶς εὕρῃ διστακτικούς καί ὅτι πρέπει νά προχωρήσωμεν καί νά δεχθῶμεν τὴν πρότασιν, ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό, μὲ τὴν συνείδησιν ὅτι δέν ὑπάρχει αἰχμὴ ἐναντίον τῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ περαιτέρω διασφάλις καί κατοχύρωσις τῆς Δημοκρατίας καί τῆς Ἑλευθερίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ὀρθῶς ἐλέχθη ὅτι τὸ ἔργον τῆς παρούσης Βουλῆς, εἶναι ἰδιαζόντως σημαντικὸν καί ἀκριβῶς δι' αὐτὸ ὁ νομοθέτης εἰς τὸ ἀρθρον 108 ἀπαιτεῖ ἡυξημένην πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, ἥτοι ὡς 2/3 προκειμένου νά ἀποφασισθῇ ἡ ἀναθεώρησις. Καί τοῦτο διὰ ποῖον λόγον ἀπαιτεῖται; Διότι πρωταρχικὴν σημασίαν ἔχει, ποίων διατάξεων θά προταθῇ ἡ ἀναθεώρησις διότι ἡ ἐπομένη Βουλὴ, μόνον αὐτῶν τῶν διατάξεων δύναται νά ἐπιληφθῇ. Συνεπῶς, πρέπει νά εἴμεθα ἐξόχως προσεκτικοί, ὅταν προτείνομεν τὴν ἀναθεώρησιν ὠρισμένων διατάξεων τοῦ Συντάγματος, διότι ἡμεῖς ἀνοίγομεν τὴν θύραν, ἀλλὰ δέν γνωρίζομεν κατὰ ποῖον τρόπον θά γίνῃ ἡ ἀναθεώρησις αὐτῶν. Ἡμεῖς προτείνομεν τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ ἀρθρου 21, διὰ νά προστεθῇ διάταξις ἀπαγορεύσεως προσκλητισμοῦ κλπ. ὡς προτείνει ὁ κ. Γιαννούσης, ἀλλὰ δέν γνωρίζομεν πῶς θά τὸ ἀντιληφθῇ καί πῶς θά τὸ πραγματοποιήσῃ τοῦτο ἡ μέλλουσα Βουλὴ.

Τὸ ἀρθρον 21, κ. Πρόεδρε, ὡς γνωρίζετε, εἶναι ἐκ τῶν θεμελιωδестέρων τοῦ Συντάγματος, ἐάν ἐπιτρέπεται ἡ διατύπωσις αὕτη. Πρό-

νείται περί τῆς πρώτης παραγράφου αὐτοῦ ἡ ὁποία καθορίζει τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος, τὸ δὲ ἄρθρον 108 τὴν προσδιορίζει ὡς θεμελιώδη. Πέραν, ὅμως τῆς πρώτης παραγράφου εἶναι ἡ δευτέρα παράγραφος τῆς διατάξεως ἣτις λέγει ὅτι: «Ἀπασαι αἱ ἐξουσίαι.....» ὡς γνωρίζετε, κ. Πρόεδρε, ἡ διάταξις τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἁρθρου 21, εἶναι μιά τῶν θεμελιωδεστέρων διατάξεων τοῦ Συντάγματος, διότι προσδιορίζει, ἐν συνδυασμῷ μέ τὰς διατάξεις τοῦ ἁρθρου 44 καὶ τοῦ ἁρθρου 108 τοῦ Συντάγματος, τὴν δημοκρατικὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος.

Ὑπὸ τοιαύτας, λοιπόν, συνθήκας κ. Πρόεδρε, νομίζω ὅτι, ἡ εὐθύνη ἡμῶν τῶν Βουλευτῶν, τῆς παρούσης Βουλῆς, οἱ ὅποιοι καλούμεθα νὰ ἀποφασίσωμεν ἐπὶ τῶν ἀναθεωρήσεων διατάξεων εἶναι ἡ ἐξημένη. Καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συμφωνήσωμεν πρὸς πρότασιν ἀναθεωρήσεως τῆς διατάξεως τοῦ ἁρθρου 21. Διότι, ἐπαναλαμβάνω—ἀνεξαρτήτως τῶν ἀντιρρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς συγκεκριμένης προτάσεως τοῦ κ. Γιαννοῦση καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσῃ ὁ κ. Ὑπαρχὸς—κατενεῖμαμεν τὰ θέματα ὥστε νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνωμεν τὰ ἴδια—τὸ γεγονὸς ὅτι θὰ κληθῇ ἡ ἐπιτροπὴ μας νὰ λάβῃ ἀπόφασιν ἀναθεωρήσεως τοῦ ἁρθρου 21 τοῦ Συντάγματος ἡμᾶς μᾶς εὐρίσκει ἐντιθέτους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εἶναι βασικόν.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Ἰσως δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ θεωρηθῇ ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῇ τὸ ἄρθρον 21. Νομίζω ὅτι θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ τεθῇ εἰς τὸ ἄρθρον 66 ἢ εἰς τὸ ἄρθρον 61, εἰς τὸ πρὶ Βουλῆς. Θὰ ἦτο πράγματι ἄλλο τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῇ καὶ ἐπομένως θὰ ἠθέλον νὰ παρακαλέσω, νὰ τὸ ἐξετάσωμεν ὡς θέμα οὐσίας.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Τοῦτο, κύριε Πρόεδρε, ἀποτελεῖ νέαν πρότασιν. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Γιαννοῦση εἶναι νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ἄρθρον 21. Ἐπ' αὐτῆς τῆς προτάσεως γίνεται συζήτησις καὶ ἐπ' αὐτῆς διετύπωσα τὰς ἀπόψεις μας. Ἐάν ἀποσυρθῇ ἡ πρότασις τοῦ κ. Γιαννοῦση καὶ ὑποβληθῇ πρότασις νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ἄρθρον 66, θὰ λάβωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἴπωμεν τὰς ἀπόψεις μας. Ὡς προχωρήσῃ ἡ συζήτησις

μέ τήν βασιικήν ἀρχήν καί εἰς τήν οὐσίαν.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ:Θά ἦτο-νομίζω- λίαν χρήσιμον διά τήν Ἐπιτροπήν νά ἀκούσῃ τάς ἀπόψεις σας ἐπὶ τῆς οὐσίας.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Θά ἀκουσθοῦν.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ:Διότι τό ἄλλο εἶναι ἀκριβῶς δικονομικόν θέμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Δέν εἶναι μόνον δικονομικόν θέμα.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ:Τό θέμα τόν περιώρισεν εἰς τό δικονομικόν καί εἵπεν πολὺ ὀρθῶς ὅτι:Δι' ἡμποῶ ἐγώ νά εἰσηγηθῶ τήν τροποποίησιν τοῦ ἄρθρου 21,διότι δέν ἠξεύρω τί ἡμπορεῖ νά μοῦ κάμῃ ἡ μέλλουσα Βουλὴ,ἡ ὁποία μέ μίαν ἀπλὴν πλειοψηφίαν ἡμπορεῖ νά μοῦ τινάξῃ εἰς τόν ἀέρα τήν βάσιν τοῦ πολιτεύματος.Δέν ὑπάρχει πλέον τετραγωνικῶς ὀρθή σκέψις ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλά ἡ πρότασις τῆς ὁποίας τήν εἰσήγησιν ἔκαμα ἐγώ δέν ἀναφέρει καὶ τροποποίησιν τοῦ ἄρθρου 21.Προτείνει ἀπλῶς τήν προσθήκην διατάξεων εἰς τό ἄρθρον 21. Ἐπομένως ἡ μέλλουσα Βουλὴ εἰς αὐτήν τήν περίπτωσιν δέν ἔχει δικαίωμα διά δύο λόγους νά κάμῃ ἐκεῖνο,τό ὁποῖον φοβεῖται ὁ ἀξιότιμος κ.συνάδελφος.Πρῶτον διότι ὑπάρχει ἡ ρητὴ ἐντολή ἀπό ἡμᾶς καί ἡ θά τό ἀποδεχθῇ ἡ θά τό ἀπορρήψῃ. Ἄλλην περαιτέρω τροποποίησιν δέν ἡμπορεῖ νά κάμῃ,διότι δέν ἔχει τοιαύτην ἐξουσιοδότησιν ἀπό ἡμᾶς. Καί δεύτερον διότι καί ἂν ἐδίδετο θά ἦτο ἀντισυνταγματική.Διότι τροποποιήσις τῆς θεμελιώδους διατάξεως τοῦ ἄρθρου 21 δέν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ. Ἀλλωστε ὁμιλοῦμεν περί προσθήκης.

Τό πού θά τεθῇ ἡ διάταξις αὐτὴ εἶναι θέμα λεπτόν,θέμα δικονομικόν.Καί εἶπον κατὰ τήν ἀνάπτυξιν τῆς εἰσηγήσεώς μου ὅτι ἡ διάταξις αὐτὴ δέν εἶναι νέα.Πιστεῶ κ.Πρόεδρε,ὅτι ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος,ἐάν θελήσῃ νά κάμῃ τόν χαρακτηρισμόν τῆς ἐποχῆς μας ἐπιγραμματικῶς,θά εἴπῃ,ὅτι τήν ἐποχὴν αὐτὴν αἱ λέξεις εἶχον χάσει τήν ἔννοιαν των. Ὁμιλοῦμεν περί Δημοκρατίας ἡμεῖς καί περί Δημοκρατίας ὁμιλεῖ τό Παραπέτασμα.Δέν εἰσέρχομαι εἰς τήν ἐξέτασιν,ποῖος ἔχει δίκαιον καί ποῖος δέν ἔχει δίκαιον.Φεγονός εἶναι ὅτι ἡ λέξις εἶναι μία,ἡ ἔννοια εἶναι μία καί διάφορος δίδεται ἐρμηνεία ἀπό τήν μίαν καί ἀπό τήν

... άλλην πλευράν.

Ἐάν λοιπόν ὑπῆρχε μία σαφής ἔννοια περί τῆς σημασίας τῶν λέξεων καί, ὑπῆρχεν ὁ αὐτός σεβασμός εἰς ὅλα τὰ Κόμματα καί εἰς ὅλας τὰς παρατάξεις, δέν θά ὑπῆρχε βεβαίως θέμα νά συζητῶμεν καὶ αὐτήν τήν στιγμήν. Δημοκρατία εἶναι νά ὑπακούης εἰς τό συμβόλαιον ἐκεῖνο, τό ὁποῖον ὑπέγραψεν ἡ Κοινωνία, τό σύνολον, καί δέν ἡμπορεῖ ἡ θέλησις τοῦ ἀτόμου νά ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μέ τήν θέλησιν τοῦ συνόλου.

Δι' αὐτό εἶπον ὅτι θά ἦτο λίαν χρήσιμον, ὁ ἀξιότιμος κ. Λυκουρέζος νά εἴπῃ τάς ἐπὶ τῆς οὐσίας ἀπόψεις του. Διότι ἀπό ἐκεῖ καί πέρα, ἐάν φθάσωμεν εἰς τό διά ταῦτα, θά ἴδωμεν πού θά τό βά-λωμεν. Ἐτσι βλέπω τό θέμα. Δέν ἡμποροῦμεν νά δώσωμεν τήν ε' χέ-ριαν νά ἀνατραπῇ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 21.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Θά προχωρήσω εἰς τήν συζήτησιν ἐπὶ τῆς οὐσίας.

Ἀλλά ἐπιθυμῶ νά τονίσω τοῦτο: Ἡ πρότασις τῶν ἀξιολόγων κ. κ.

Βουλευτῶν προτείνει τήν προσθήκην διατάξεως εἰς τό ἄρθρον 21.

Καί ἐρωτᾶται κ. Γιαννούση, κατὰ τήν προηγουμένην συνεδρίασιν

"ἐάν εἰς τό τέλος τῆς παραγράφου.....

, ..., (ἀναγιγνώσκει.....

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Αὐτό εἶναι ἐπιχείρημα. Ἐκεῖ κάμνω παραλληλισμόν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὁ δέ ἀξιότιμος συνάδελφος κ. Τσαῦτσος, ἀνακεφαλαιώ-νων κατὰ ἥτοιον τρόπον τήν εἰσήγησιν τοῦ κ. Γιαννούση, εἰσέρχε-ται εἰς τήν συζήτησιν τοῦ ἄρθρου 21. Δηλαδή οὕτω ἀντελήφθη καί ὁ κ. Τσαῦτσος. Προτείνεται δηλαδή ἡ ἀναθεώρησις τοῦ ἄρθρου 21, διά προσθήκης διατάξεως, ὅχι βεβαίως μεταβολῆς τῶν ὑπαρχουσῶν διατάξεων. Κατ' ἀκολουθίαν λέγω ὅτι ἡμεῖς ἀντιτιθέμεθα εἰς τήν πρότασιν περί ἀναθεωρήσεως τοῦ ἄρθρου 21 ἔστω καί διά προσθήκης διατά-ξεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βέβαια ἡ προσθήκη διατάξεως ὅπωςδήποτε εἶναι νομικῶς ἀναθεώρησις.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τό δικονομικόν θέμα. Ἐπὶ τοῦ οὐ-σιαστικοῦ θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἔχω ἀντίθετον γνώμην. Διατυπώνει κανεῖς τήν γνώμην του ἐπὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ, ὅταν ὑπάρχῃ ὅχι δικο-

νομικόν θέμα, ἀλλά θέμα ἀρχῆς. Πρό παντός τίθεται τό θέμα ἀρχῆς καί δι' αὐτό ἐνδόμιστα ὅτι ἔπρεπε νά κάμω αὐτήν τήν δήλωσιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁρθῶς ἐθέσατε τό ζήτημα, ὅτι δηλαδή πρέπει νά τό προσέξωμεν αὐτό. Ἀλλά δέν πρέπει νά φθάσωμεν μέχρι τοῦ σημείου νά μή εὕρωμεν τάς λύσεις αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται, διά νά γίνη τό Σύνταγμα καλλίτερον.

Νά ἀκούσωμεν καί τόν κ. Τσατσουν.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: Βασιική ἀρχή παντός Συντάγματος εἶναι νά ἀρχίζη καθε Σύνταγμα ἀπό τό ἄρθρον 21, ἀπό τόν προσδιορισμόν τοῦ ποῖον εἶναι ἡ μορφή τῆς Πολιτείας. Ἀφοῦ προσδιορίσης τοῦτο γεννᾶται τό ζήτημα καί ἐγφυνήθη καί εἰς ἡμᾶς—αὐτό εἶναι τό νέον—ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖαι θέλουν νά ἀνατρέφουν τήν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος, θά ὑφίστανται κολασμόν τινα, θά ὑπάρχη κυρώσις κατ' αὐτῶν; Καί ποῦ θά πάη ἡ διάταξις ἡ ἐπιβάλλουσα κυρώσεις εἰς τούς ἐπιδιώκοντας τήν ἀνατροπήν τοῦ Πολιτεύματος; Λέγομεν ὅτι εἴμεθα βασιλευομένη Δημοκρατία. Ἡ διάταξις, ἡ ὁποία λέγει ὅτι πᾶς ὅστις θέλει νά ἀνατρέφῃ τήν Βασιλευομένην Δημοκρατίαν τιμωρεῖται. Ποῦ θά πάη; Θά πάη ἐν συνεχείᾳ πρός τήν διάταξιν αὐτήν; Πρέπει νά τήν βάλωμεν ἄλλοῦ; Καί ἐσκέφθημεν ὡς λογικήν τοποθέτησιν τό κεφάλαιον περί συντάξεως τῆς Πολιτείας. Αὐτή ἦτο ἡ σειρά τῶν σκέψεων μας καί αὐτή ἡ σειρά ἐξηγεῖ καί τήν θέσιν μας. Συμφωνῶ ἀπολύτως μέ τήν βαρύτητα τήν ὁποίαν ἔχει τό ἄρθρον 21, καί μέ τό ἀπαραίτητον νά μή θιγοῦν αἱ δύο παράγραφοι τοῦ ἁρθρου 21. Περὶ αὐτοῦ δέν ὑπάρχει οὐδεμία ἀντίθεσις ἐντός τῆς αἰθούσης ἀσφαλῶς. Τό ἐρώτημα, τό ὁποῖον τίθεται, εἶναι, ἐάν κατ' ἀρχήν ἀποφασίσωμεν νά προσδιορίσωμεν Συνταγματικῶς κυρώσεις κατὰ τόν ἀνατρεπτῶν ἢ τῶν ἐπιδιωκόντων τήν ἀνατροπήν τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος ἢ τήν κατάλυσιν τοῦ Πολιτεύματος, τό ὁποῖον καθιεροῖ τό Σύνταγμα, ποῦ θά προσθέσωμεν τήν διάταξιν αὐτήν; Δέν εἶναι ἡ λογική σειρά νά τεθῇ ἐκεῖ ὅπου καθορίζεται ἡ μορφή τοῦ Πολιτεύματος; Καθιεροῦμεν τήν Βασιλευομένην Δημοκρατίαν, ὅποιος δέ θελήσῃ νά τήν ἀνατρέφῃ τιμωρεῖται. Διά τόν λόγον αὐτόν ἐκάμαμεν τήν πρότασιν, ὡς τήν ἐκάμαμεν. Θά ἡδύνατο ὅμως νά λεχθῇ ὅτι

υπάρχουν και άλλαι απόψεις. Αὐτάς ὅμως θά πρέπει νά τὰς συζητήσωμεν διότι καί ἐγώ συμμερίζομαι τήν ἐπιθυμίαν τοῦ κ. Λυκουρέζου, ὅπως μή δημιουργηθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι ὑπάρχει ἡ δυνατότης τῆς μεταβολῆς αὐτῆς διὰ τοῦ ἄρθρου 21 τοῦ Συντάγματος μόνον.

Ἐπομένως τό πολιτικόν του δικαίωμα, δύναται νά ὑποστηρίξῃ καί τήν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος καί τήν κατάργησιν τῆς ὑφισταμένης Νομοθεσίας. Ὁ ἀγωνιζόμενος πολιτικός, διὰ νά ἐπιτύχῃ ἕνα ὠρισμένον σκοπόν, ἐντός τοῦ πλαισίου τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας, ἀσκει ἑλευθέρως ἕν πολιτικόν δικαίωμα ἀκατάλυτον. Ἡ διάταξις αὕτη λέγει, εἶσαι ἐλεύθερος νά ὑποστηρίξῃς πολιτικάς σου απόψεις πάσης φύσεως. Ἐάν ὅμως μεταξύ αὐτῶν εἶναι καί ἡ ἀποφίς τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος, τότε δέν σέ ἀφήνουν νά τήν ὑποστηρίξῃς. Ἐρωτᾶται λοιπόν μήπως ἡ διάταξις αὕτη, ὡς ἀποτελοῦσα, κατὰ ἕνα τρόπον, περιορισμόν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, θά ἤμποροῦσε, ἀντί νά τεθῇ εἰς τό ἄρθρον "περί συντάξεως τῆς Πολιτείας", νά τεθῇ εἰς τό "περί ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν". Ἐδῶ ὑπάρχει εἰς περιορισμός ἐνός θεμελιώδους δικαιώματος, ἥτοι τοῦ νά ἔχῃ οἵανδήποτε πολιτικὴν γνώμην. Τοῦ λέγει ὁ Συνταγματικός Νομοθέτης, σήμερον, ἤμπορεῖς νά λέγῃς ὅτι θέλεις, ἀλλά Κομμουνισμόν καί φασισμόν δέν δύνασαι νά ὑποστηρίξῃς. Αὐτό εἶναι περιορισμός τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία καί καταλήγει εἰς περιφρούρησιν τῶν ὑφισταμένων ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ἐχομεν λοιπόν δύο δυνατότητας λογικάς αἱ ὁποῖαι δέν ἀποβλέπουν εἰς τό νά θίξουν τό ἄρθρον 21, ἀλλά ἀποβλέπουν εἰς τό νά δώσουν μίαν κύρωσιν χωρίς θά θιγῇ ἡ οὐσία. Ἐάν καταλήξῃ ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνον νά τεθῇ ἡ διάταξις αὕτη εἰς τό ἄρθρον 21, ὥς πᾶμε εἰς τό ἄρθρον "περί ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν".

Ι. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Πρέπει νά ἀποφασίσωμεν, ὅτι δέν ἤμποροῦμεν νά προτείνωμεν τήν τροποποίησιν αὐτὴν διὰ τοῦ ἄρθρου 21, ἔστω καί διὰ προσθήκης διατάξεως ὡς αὐτό. Θά πρέπει νά ὑποστηρίξωμεν, ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ρίψις ἰδεῶν ἀποβλεπουσῶν εἰς τήν ἀνατροπὴν τῆς βασιλευομένης Δημοκρατίας καί ὅχι ὅτι ἀπαγορεύεται ἐκεῖνο τό ὁποῖον ὑποστηρίζω ἐγώ ὡς ἐλεύθερος πολίτης. Ἀνεξαρτήτως τοῦ

- 15 -

ποιαν μορφήν θά λάβη ή πρότασίς μας, περί καθιερώσεως μιᾶς τοιαύτης διατάξεως τοῦ Συντάγματος καί τοῦ ποῖας διατάξεως τοῦ Συντάγματος θά εἶναι ἀναθεωρητέαι, ὅλων αὐτῶν προέχει, ὅτι πρέπει νά κριθῇ ὅτι δέν πρέπει νά ἐπιδιωχθῇ τροποποιήσεις τοῦ ἄρθρου 21, ἔστω καί διά προσθήκης.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (᾽Υπουργ. Δικαιοσύνης) Διατί ἀγωνιζόμεθα νά εὐρωμεν ποῦ θά προστεθῇ ή διάταξις αὕτη, ἐνῶ δύναται νά ἀποτελέσῃ αὐτοτελές ἄρθρον. Ἀποκλείεται εἰς τήν ἀναθεωρητικήν Βουλήν νά προσθέσῃ αὐτοτελές ἄρθρον;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δέν ἀγωνίζομαι διά νά ὑποστηρίξω μίαν τοιαύτην ἄποψιν, ἀλλά ἀπαντῶ εἰς μίαν συγκεκριμένην πρότασιν τοῦ κ. Γιαννοῦση, καί λέγω ὅτι δέν συζητῶ ἐπ' αὐτῆς διότι δέν δέχομαι προσθήκην εἰς τό ἄρθρον 21, καθ' ὅσον τό ἄρθρον αὐτό εἶναι θεμελιώδες ἄρθρον.

Ν. Α. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Νομίζω ὅτι ή σοβαρότης τῶν ἐπιχειρημάτων τά ὁποῖα ἔχοντες ἐπ' αὐτῶν παρὰ τοῦ κ. Λυκουρέζου, ἐμφανίζεται ἰσχυροτέρα, ἐξ ὧν ή Ἐπιτροπή μας ὁμοφώνως ἀπεδέχθη καί ἐξ ὧν εἶπεν ὁ κ. Τσατσοῦς, ὅτι ὅταν ήμεῖς ἀποφασίζομεν τήν τροποποίησιν ἐνός ἄρθρου, τό γεγονός ὅτι θίγομεν ἓν ἄρθρον, δίδει τήν δυνατότητα εἰς τήν μέλλουσαν Βουλήν νά ἀσχοληθῇ μέ οἰονδήποτε θέμα τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: Ὁχι κ. Ἀλαβάνο.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (᾽Υπουργ. Δικαιοσ.) Ἀκριβῶς αὐτό ήθελον νά τονίσω ἐκκινῶν ἀπό ὅσα ὑπεστήριξεν ὁ κ. Λυκουρέζος ὅτι δέν πρέπει νά θίξωμεν τάς θεμελιώδεις ἀρχάς τοῦ ἄρθρου 21, εἶπον ὅτι εἶναι δυνατόν ὡς αὐτοτελές ἄρθρον νά προστεθῇ ή διάταξις αὕτη, χωρίς νά θιγῇ τό ἄρθρον 21.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω ὅτι, περίπου, συμφωνοῦμεν εἰς τό ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά θίξωμεν τό ἄρθρον 21 καί ὅτι θά πρέπει νά εἰσέλθωμεν εἰς τήν συζήτησιν τῆς προτάσεως καί νά ἀποφασίσωμεν εἰς ποῖον ἄρθρον θά προστεθῇ ή διάταξις αὕτη ἢ ἐάν θά ἀποτελέσῃ αὐτοτελές ἄρθρον.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ὁ κ. Λυκουρέζος ἀνέπτυξεν τό ἐπιχείρημα τό Πολιτικόν καί ἐπίσης ἔθιξε καί τό ἐπιχείρημα τό Πομικόν.

Ἐξ ὅσον ἀνέπτυξε ὁ κ. Καλλίας καί ἀπεδέχθημεν καί ἡμεῖς, μία θεμελιώδης διάταξις ἡμπορεῖ νά ἀναθεωρηθῇ, ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι ἐνισχύεται αὕτη. Ὑπάρχουν βεβαίως διατάξεις εἰς τό Σύνταγμα, αἱ ὁποῖαι ὀρίζονται καθ' ὃν τρόπον τάς ὀρίζει τό Σύνταγμα. Μετάς διατάξεις αὐτάς συσχετίζονται ὅλαι αἱ διατάξεις αἱ ἀναγόμεναι εἰς τήν καθύδρυσιν τῆς Λαϊκῆς κυριαρχίας, διότι αὗται εἶναι αἱ βασικαί διατάξεις αἱ δίδουσαι εἰς τήν ~~ἐπὶ τῇ~~ ^{λαϊκῇ} κυριαρχίαν. Αἱ δίδουσαι τήν λαϊκὴν κυριαρχίαν διατάξεις εἶναι κατὰ τήν γνώμην μας αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 66, τοῦ ἄρθρου 65, καθὼς καί τοῦ ἄρθρου 55.

Τό ἄρθρον 21 λέγει τά ἑξῆς:.....
.....(ἀναγιγνώσκει).....

Νομίζομεν ὅτι τό ἄρθρον αὐτό δέν πρέπει νά θιγῇ καί διὰ λόγους Νομικοῦς καί διὰ λόγους πολιτικοῦς, ὡς ἐξέθεσεν ὁ κ. Λυκουρέζος καί ὅτι τό ἄρθρον αὐτό δέν ἐπιδέχεται περαιτέρω διευκρινήσεις." ἔχω τήν γνώμην ὅτι τάς ἀπόψεις τοῦ κ. Λυκουρέζου, κατὰ συνείδησιν τάς συνεμερίσθησαν τόσοι ὁ ἀξιότιμος κ. Πρόεδρος ὅσον καί τά ἀξιότιμα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καί συζητεῖται ἐάν θά πρέπει δι' εἰδικοῦ ἄρθρου νά προσθέσωμεν νέας διατάξεις ἢ εἰς ἕτερον ἄρθρον νά προσθέσωμεν ταύτας. Νομίζω ὅτι τίθεται οὕτω τό θέμα. Ἐάν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀπό ἀπόφews οὐσίας νά προσθέσωμεν νέας διατάξεις. Ὁ κ. Γιαννούσης εἶπεν ὅτι διὰ τῶν κειμένων διατάξεων δύναται νά γίνῃ τοῦτο,

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Θά ἡδύνατο.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Εἰς τήν εἰσήγησίν σας ἐπεκαλέσθητε τήν Νομοθεσίαν περί ἰδιωνύμου, πῶς ἐπεβλήθη ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμός καί ὁ Φασισμός, ἐπίσης τήν ἔννοιαν τῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος ἥτις ἔχει μορφωλογηθῇ εἰς τήν Ἑλλάδα καί διὰ τῆς νομολογίας τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί τῶν ἄλλων Δικαστηρίων, καθὼς καί ποῖα κατὰστασις καί εἰς τάς Η. Π. Α. καί εἰς ἄλλα Κράτη ἔχει διαμορφωθῇ. Ἐπεκαλέσθητε ἐπίσης καί τό καθῆκον τῆς ἀμύνης. Ὅλαι αὗται αἱ ἀρχαί ὑπάρχουν καί ἐφαρμόζονται. Νομίζω λοιπόν, ὅτι ἐξ ἀπόφews οὐσίας δέν πρέπει νά φθάσωμεν ἐνδεχομένως εἰς τό ση-

μεῖον, ὡς εἶπεν καὶ ὁ κ. Λυκουρέζος νὰ ἐπωμισθῶμεν τὴν τεραστίαν εὐθύνην, τὴν πολιτικὴν, διὰ τὴν μέλλουσαν Βουλὴν, καθ' ὅσον εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ζητήσωμεν μὲν νὰ ἐφαρμοσθοῦν αἱ σκέψεις αἱ ἰδικαὶ μας, ἀλλὰ νὰ εὕρεθῶμεν πρό ἄλλης καταστάσεως. Ὁ κ. Τσατσοῦς ἀνέπτυξεν τὸν λόγον τῆς ἀνάγκης τῆς προσθήκης καὶ διέστειλε τὴν θέσιν τῶν εἰσηγητῶν τοῦ ὑπογραφάντων τὴν πρότασιν.

Ἐπίσης ἔγινε συζήτησις περὶ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους δημιουργεῖ ἡ προσθήκη διατάξεως εἰς τὸ ἄρθρον 21, καὶ ἐγένετο λόγος περὶ προσθήκης ἐνός αὐτοτελοῦς ἁρθρου.

Ἐγὼ θὰ ἐφοβοῦμην τὴν προσθήκην. Αὕτῃ δεσμεύει τὴν μέλλουσαν Βουλὴν. Δὲν ἡμπορῶ νὰ φαντασθῶ ὅτι μέ οἰονδήποτε τέχνασμα νομικὸν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ὅλων μας νὰ διασφαλίσωμεν τὴν κρατοῦσαν πολιτικὴν κατὰσπασιν ἡμποροῦμεν νὰ ξεφύγωμεν ἀπὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ δεσμεύσωμεν τὴν μέλλουσαν Βουλὴν. Πιστεύω ἀκράδαντως, ὅτι ἡ μέλλουσα Βουλὴ δεσμεύεται.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ἰπ. Κοιν. Προν.) Νομίζω ὅτι ὑπάρχει μία παρεξήγησις. Ἐκκινᾷτε ἀπὸ τὴν ἀκαμπτον σκέψιν ὅτι, τροποποιοῦμεν ἄρθρα, τροποποιοῦμεν διατάξεις.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Συμφωνῶ.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ἰπ. Κοιν. Προν.) Λοιπὸν ἐδῶ ἔχομεν μίαν διάταξιν φερρέχον αὐτὴν τὴν στιγμὴν καὶ φάχνωμεν νὰ εὕρωμεν μίαν θέσιν.

ὑποθέσατε ὅτι συμφωνεῖτε καὶ σεῖς νὰ περιληφθῇ μία διάταξις καὶ ἔρχεσθε καὶ μοῦ λέγετε ὅτι εἰς τὸ ἄρθρον 21 δὲν πρέπει νὰ τεθῇ. Διότι ναι μὲν αὕτῃ εἶναι τοῦλάχιστον ἡ ἰδική μου σκέψις εἶναι κύρωσις ὑπηρετοῦσα τὴν κατοχύρωσιν τοῦ Πολιτεύματος, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν θέλω νὰ τεθῇ εἰς τὸ ἄρθρον 21, μῆπως δημιουργηθῇ συζήτησις εὐρυτέρα ἐπὶ τοῦ ἁρθρου 21. Εἶναι πολιτικὴ σκέψις. Δὲν εἶναι νομικὴ. Νομικῶς δὲν ὑπάρχει οὐδὲν ἐπιχείρημα τὸ ὁποῖον θὰ δύνασθε νὰ ὑποστηρίξετε, ὅτι, ἐὰν ἡμεῖς ἐζητήσαμεν προσθήκην διατάξεως ἢ παραγράφου εἰς τὸ ἄρθρον 21 αὐτὸ σημαίνει ὅτι δικαιοῦται ἡ μέλλουσα Βουλὴ καθ' οἰονδήποτε τρόπον νὰ συζητήσῃ τὴν διάταξιν.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ἡμεῖς κρίνομεν ὅτι πρέπει νὰ ἐπιβληθοῦν κυρώσεις.

Καί' ἐγώ ἀντιστρέφω τό ἐπιχείρημα. Ἡ μέλλουσα Βουλὴ δέν ἡμπορεῖ νά εἴπῃ ὅτι δέν φησαιοῦται τό Κ.Κ., ἐφ' ὅσον κατέρχεται εἰς τάς ἐκλογάς νά εἶναι ἐκτός Νόμου, ἐφ' ὅσον ἐπιδιώκει τήν λαϊκήν κυριαρχίαθ.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (´π. Κοιν. Προν.) Βεβαίως ἡμπορεῖ. Ἐκεῖνο τό ὅποῖον δέν ἡμπορεῖ εἶναι νά τροποποιήσῃ τάς παραγράφους 1 καί 2. Αἰσῶ εἶναι ταμπού. Διότι εἶναι θεμελιωδέσταται διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

Ν/ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Κατά συνέπειαν ὑπάρχει τεράστιος κίνδυνος. Καί' ἔρχομαι εἰς τήν οὐσίαν καί λέγω ὅτι, ἐφ' ὅσον τό ἰσχύον Σύνταγμα μᾶς διασφαλίζει αὐτό, τό ὅποῖον ἐπιδιώκομεν διατί θέλομεν αὐτήν τήν συνταγματικήν διατύπωσιν, τήν συνεπαγομένην κινδύνους;

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Διά τήν κατοχύρωσιν αὐτοῦ εἰς τό ὅποῖον πιστεύει. Τί φοβεῖσθε, ὅτι θά ἔλθῃ ἡ μέλλουσα Βουλὴ καί θά εἴπῃ, ἐπιτρέπω ἐλευθερίαν δράσεως τῶν ὁλοκληρωτικῶν κομμάτων;

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Θά τό εἴπῃ ἄλλως.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Ἐτέθησαν βασινώτατα θέματα: Τό θέμα τῆς θέσεως καθ' ἑαυτό δέν εἶναι βασικόν. Νομίζω ὅτι θά ἀποτελέσῃ θέμα ἐν καιρῷ τεχνικῶς ἢ τοποθέτησις. Ἐξαιρῶ τό ἄρθρον 21, Ἐξαιρῶ τήν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 21, διότι πρόκειται περί λίαν σημαντικῆς διατάξεως καί δέν θά πρέπει νά ὑπάρχῃ ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἐπιδιώκεται τι καθ' οἷον δῆποτε τρόπον, ἔστω ὡς πρός τήν συμπλήρωσιν. Συμφωνοῦμεν νά εἴπωμεν, ποῦ πρέπει νά τεθῇ, ὄχι ὡς πρός τό ἄρθρον 21.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κάμετε λάθος. Διότι τότε ἡμεῖς δέν ἔχομεν συντακτικόν ἔργον. Διότι, ἐάν πρόκειται ἐπὶ 3 μῆνας νά συνερχόμεθα, καί νά εἴπωμεν, ποῖαι διατάξεις πρέπει νά τεθοῦν εἰς τό Σύνταγμα καί ποῖαι διατάξεις ἀναθεωροῦνται δι' αὐτῶν τῶν διατάξεων, τότε θά κάμωμεν μάταιον ἔργον.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Ἐχομεν μίαν συγκεκριμένην πρότασιν, περί προσθήκης ὠρισμένων διατάξεων. καί νομίζω ὅτι ἡ συζήτησις περί τοῦ ποῦ πρέπει νά τεθοῦν, ἔπεται τῆς συζητήσεως, ἐάν τάς δεχόμεθα κατ' ἀρχήν. Ἐξαιρῶ τήν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 21 τοῦ Συντάγματος, διότι νομίζω ὅτι εἶναι πάρα πολύ βασική διάταξις, καί ἐπιδεικτική

ὄχι κινδύνων, ἀλλὰ παρεξηγήσεων διὰ τῆς προσθήκης διατάξεως καί ἐπὶ πλέον διότι νομίζω, ὅτι δέν πρέπει νά λαμβάνη αὐτή ἡ διάταξις τοιαύτας διαστάσεις, μέ τό νά τίθεται εἰς τήν πρώτην διάταξιν περί συντάξεως τῆς Πολιτείας.

Ἦκουσα τά ἐπιχειρήματα καί κατὰ τήν γνώμην μου φρονῶ ὅπωςδήποτε νά ἀποκλεισθῇ οἰαδήποτε μεταβολή ἢ προσθήκη εἰς τό ἄρθρον 21, καί περαιτέρω νά ἀπομείνῃ τό θέμα τῆς τοποθετήσεως τῆς διατάξεως ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου της. Θά ἦτο δυνατόν νά τεθῇ, κατὰ τήν ἰδιάν μου ἀντίληψιν εἰς τό περί Βουλῆς, ἐκεῖ δηλαδή ὅπου προσδιορίζονται αἱ ἰδιότητες ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δύνανται νά ζητοῦν τήν φῆφον τοῦ λαοῦ, διότι εἶναι καί τό μόνον θέμα τό ὅποῖον ἔχει ἀνάγκην Συνταγματικῆς διατάξεως. Αἱ ποινικαί διατάξεις βάσει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927, ἐτέθησαν διὰ τοῦ ἰδιωνύμου. Τό μόνον τό ὅποῖον δέν εἶναι δυνατόν νά τεθῇ ἄνευ Συνταγματικῆς διατάξεως εἶναι, νά προσφύγῃ τό Κ.Κ. ἢ φασιστικόν Κόμμα καί νά ζητήσῃ τήν φῆφον τοῦ λαοῦ. Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τήν θέσιν τῆς διατάξεως. Καί μένει ἡ οὐσία, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία καί χρήσιμος. Ὁ ὅσον ἰσχύει ὁ Νόμος 569 δέν εἶναι ἀναγκαία διὰ τό Κ.Κ., διότι εἶναι ἤδη ἐκτός νόμου τοῦτο. Ὁ νόμος 509 ἔχει κυρωθῇ ἀπό τό φήφισμα ΜΗ καί ἀπό τό Σύνταγμα τοῦ 1952 καί ἔχει ἡυξημένην τυπικήν δύναμιν. Ἐπομένως ἀνάγκη, διὰ νά τεθῇ τό Κ.Κ. ἐκτός νόμου δέν ὑπάρχει, ἀλλά ὑπάρχει βελτίωσις τῆς καταστάσεως διότι πρῶτον ἐπεκτείνεται εἰς τόν ὁλοκληρωτισμόν πάσης μορφῆς καί δεύτερον καθιστᾷ ἡπιωτέραν τήν διάταξιν, ὅπου εἶναι δυνατόν διὰ τῆς κρίσεως τῆς Δικαιοσύνης νά ψηφίζεται ἢ νά μή ψηφίζεται τό α' ἢ τό β' Κόμμα ἀναλόγως τῆς πολιτικῆς, τήν ὁποίαν ἀκολουθεῖ.

Ι. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θά μοῦ ἐπιτρέψῃτε νά ἐκθέσω ὀρισμένας σκέψεις ἐπὶ τῆς προτάσεως τῶν Ὑπουργῶν Βουλευτῶν. Αἱ σκέψεις αὗται ἔχουν ὀρισμένας ἐπιφυλάξεις καί αὗται συνίσταται εἰς τήν θεμελίωσιν τοῦ ἁρθρου τῆς προτεινομένης τροπολογίας.

Ὁ κ. Γιαννούσης ἠθέλησε νά θεμελιώσῃ τήν προτεινομένην τροπολογίαν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος. Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι σήμερον, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν συζητῶμεν, ὑφίστανται νέαι

τάσεις, ως προς τὰ άτομικά δικαιώματα. Κοινωνική είναι ἡ μορφή τῶν δικαιωμάτων καί οὐχί ἀτομική. Ἀπό τοῦ σημείου τούτου μέχρι τοῦ σημείου νά εἰσάγεται γενική διάταξις ἐν τῷ Συντάγματι, νομίζω ὅτι ὑπάρχει μία ἀπόστασις, ἀποστάσις διά τήν ὁποίαν ἔχω πολλές ἀντιρρήσεις. Διότι ἀνεξαρτήτως τῆς ἀμφισβητήσεως περί τοῦ κατὰ πόσον δύναται νά εἰσαχθῇ ἡ ἔννοια τῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος εἰς τὰ άτομικά δικαιώματα, νομίζω ὅτι θά ἔχωμεν καί μίαν δυσκολίαν περί τήν ἐφαρμογήν τῆς διατάξεως αὐτῆς. Δι' αὐτό ἡ Νομική θεμελίωσις τοῦ κ. Γιαννοῦση, ως πρὸς τήν κατάχρησιν τοῦ δικαιώματος μέ εὐρίσκει ἄκρως ἀντίθετον. Ἀλλά περαιτέρω διευρύνει τήν διάταξιν. Ὡς αὕτημ προτείνεται δέν εὐρίσκω καί ποία θά εἶναι ἡ σκοπιμότης τῆς διατάξεως αὐτῆς. Διότι ἤδη τό Κ.Κ. ἐτέθη ἐ τὸς Νόμου, βάσει τοῦ νόμου 509 καί ὅμως εἴτε τό θέλομεν εἴτε ὄχι τό Κ.Κ. εὐρίσκεται ἐντός τῆς αἰθούσης τῆς Βουλῆς. Βεβαίως, οἱ ψυχολογικοὶ λόγοι θά εἶναι βαρύτεροι, ἐάν ἕνα Συνταγματικόν Δικαστήριον ἔλθῃ καί θέσῃ ἐκτός νόμου τό Κ.Κ.

Ἐπίσης ἤθελον νά εἶπω ὅτι ἡ θέσις ἑνὸς Κόμματος ἐκτός νόμου εἶναι μία πρᾶξις σαφῶς πολιτικῇ, ἡ ὁποία ἐγὼ δέν παραδέχομαι ὅτι δύναται νά κριθῇ ἀπὸ Δικαστάς.

Νομίζω ὅτι ὁ κ. Καλλίας μέ ἔπεισεν ὡς πρὸς τήν δημιουργίαν τῆς διατάξεως. Διότι δέν εἶναι δυνατόν νά δώσωμεν τό δικαίωμα—ἐάν ἀντελήφθῃ σαφῶς τήν ἔκφρασιν τοῦ κ. Καλλία—νά πολεμήσουν τήν Δημοκρατίαν μέ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα παρέχει ἡ Δημοκρατία. Εἶναι μία σκέψις ὀξύμορος. καί νομίζω ὅτι αὕτη ἡ σκέψις, τὰς πράγματι ζωηράς μου ἐπιφυλάξεις, τὰς ἤρε.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι ἡ ἀρχή τήν ὁποίαν ἐθέσαμεν ὅτι θά εἶναι δυνατόν ἡ Ἐπιτροπή μας, νά καταλήξῃ εἰς εἰσήγησιν ἀναθεώρησεως ὀρισμένων μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, συγνεκριθενοποιεῖται καί καταλήγει εἰς ἀντίθετον συμπέρασμα. Διότι ἐνῶ θά ἡδύνατο νά εἶπῃ τίς ὅλοι εἴμεθα σύμφωνοι μέ τήν ὑπὸ συζήτησιν διάταξιν, ὅτι εἶναι μὴ θεμελιώδης καί δύναται κἄπου νά τεθῇ, φοβούμενοι τόν τρόπον κατὰ τόν ὁποῖον θά ἐπιληφθῇ ἡ δευτέρα Βουλὴ αὐτῆς, ὑπαναχωροῦμεν καί διστάζομεν εἰς τό νά συζητήσωμεν τήν ἀναθεώρησιν ὀρισμένων διατάξεων. Ὁμιλοῦμεν

περί τῆς Συνταγματικῆς δυνατότητος τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τὸν πολιτικὸν βίον τῆς Ἑλλάδος ὀρισμένων Κομμάτων, τὰ ὅποια ἀρνοῦνται κατὰ βάσιν τὰς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Δημοκρατικοῦ μας πολιτεύματος. Καί ὅταν θέλωμεν νὰ καταστήσωμεν συγκεκριμένην τὴν πρότασιν μας, εὐρίσκομεθα ἐνώπιον δυσκολιῶν, αἱ ὅποιαι ἀνεπύχθησαν ὑπὸ ὅλων τῶν ἀξιότιμων κ.κ. συναδέλφων. Αἱ συζητήσεις αὗται μὲ ἤγαγον εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἡ πρότασις τὴν ὁποίαν θὰ ψηφίσῃ ἡ μὲ ἡῤξημένην πλειοψηφίαν σημερινή Βουλὴ, θὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ συγκεκριμένη καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ τύχῃ εὐρυτέρας ἐρμηνείας ὑπὸ τῆς μελλούσης Βουλῆς. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἄρθρον 108, τοῦ Συντάγματος ἐζήτησεν ὅπως τὴν πρότασιν τὴν κάμει ἡ ἡῤξημένη πλειοψηφία τῆς Βουλῆς, διότι ἐθεώρησεν θεμελιώδες θέμα, ὅχι μόνον ποῖαι διατάξεις ἀλλὰ καὶ πῶς θὰ προτίνωνται διὰ νὰ ἀναθεωρηθοῦν §§§ ἥτοι πρὸς ποῖαν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν θὰ πρέπει νὰ τροποποιηθοῦν, ἀφιεμένης τῆς φραστικῆς διατυπώσεως εἰς τὴν μέλλουσα Βουλὴν ^{καὶ} μὴ δυναμένης ταύτης ἀποστῆ τῶν περιορισμῶν τοὺς ὁποίους ἡ σημερινή Βουλὴ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ θέσῃ. Οὕτω, τρόπον τινὰ τὸ Σύνταγμα ἠθέλησε κατὰ τὴν λαϊκὴν ἐτυμολογίαν διὰ τὴν ἀναθεώρησιν ὅχι μόνον τῶν θεμελιωδῶν ἀλλὰ ἔστω καὶ τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἵνα κυρίως μὴ παρέχεται τὸ δικαίωμα εἰς τὴν μέλλουσαν Βουλὴν νὰ ἐπιληφθῇ ἄλλων διατάξεων, μὴ θεμελιωδῶν, ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς παραθέσεως μιᾶς νέας διατάξεως μὴ θεμελιώδους εἰς τὸ κείμενον τοῦ Συντάγματος. Ὡς εἶπεν ὁ κ. Καλλίας αἱ διατάξεις δὲν καθορίζονται παρὰ μόνον κατὰ τὸ περιεχόμενον των. Συνεπῶς θὰ πρέπει, ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἥτις θὰ καθορίσῃ τελικῶς τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις, ἡ πρότασις νὰ προσδιορίσῃ, ρητῶς κατηγορηματικῶς καὶ σαφῶς ταύτας, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν ἓν μόριον, μίαν παράγραφον, ἓν ἄρθρον.

Καὶ τώρα θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε: νὰ εἶπω τὴν γνώμην μου ἐπὶ τῆς οὐσίας, διότι νομίζω ὅτι ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς διατάξεως θὰ καθορισθῇ πρῶτον ἐάν εἶναι θεμελιώδης ἢ μὴ καὶ δεύτερον ἐάν δύναται αὕτη νὰ τοποθετηθῇ εἰς οἶονδήποτε ἄρθρον, εἰς μίαν παράγραφον τῶν κειμένων Συνταγματικῶν διατάξεων, χωρὶς ἢ τοποθετηθῇ

της νά τῆς προσδώσῃ μορφήν διατάξεως θεμελιώδους, ἀφοῦ αὐτήν καθ' ἑαυτήν δέν εἶναι θεμελιώδης. Ἐνῶ ἀναγνωρίζονται ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου καί καθορίζονται ἡ μορφή τῆς πολιτείας καί ὁ τρόπος τῆς ἐκδηλώσεως τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ διὰ τήν διατήρησιν τῆς Πολιτείας, διὰ τοῦ Συντάγματός της, ἡ Πολιτεία δύναται νά λάβῃ ἓν μέτρον, διὰ νά ἀποκλείσῃ τήν δραστηριότητα ὠρισμένων Κομμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν εἰς τήν κατάχρησιν τῶν παραχωρουμένων εἰς αὐτά δικαιωμάτων διὰ τήν ἀνατροπήν, ἀκριβῶς ὅλων αὐτῶν τῶν θεμελιωδῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι καθορίζουν τήν μορφήν τοῦ πολιτεύματος μας καί τοὺς τρόπους καθ' οὓς διεξάγεται ὁ Δημόσιος πολιτικός βίος ἐν Ἑλλάδι.

Φρονῶ συνεπῶς ὅτι ἡ διάταξις αὕτη δέν εἶναι θεμελιώδης ὅτι δέν ἡ ἀρχή τῆς καταχρήσεως διότι εἶναι θέμα ἀστικοῦ δικαίου καί ἐφορᾷ ἄλλας κυρώσεις καί ὅτι πρέπει νά τεθῇ εἰς τό Σύνταγμα ἰδιάφορον εἰς ποῖον ἄρθρον. Νομίζω ὅτι τὰ ἄρθρα ἀπό 60 - 70 εἶναι πρόσφορα διὰ τήν τοποθέτησιν μιᾶς τοιαύτης διατάξεως ἡ ὁποία πρέπει νά ὀρισθῇ ὅτι εἶναι μὴ θεμελιώδης καί ἀποτελεῖ κατοχύρωσιν τοῦ πολιτεύματος, χωρίς νά ἀναφερθῇ εἰς τόν Κομμουνισμόν ὁ ὁποῖος δέν εἶναι παρά ~~μία~~ μία τεχνική τῆς ἐπαναστάσεως. Θεῖνο τό ὁποῖον διακρίνει ἀπό θεωρητικῆς πλευρᾶς τόν Κομμουνισμόν ἀπό τὰ ἄλλα Κόμματα εἶναι ἡ τέχνη καθ' ἣν μία μειοψηφία ἐπιβάλλεται τῆς πλειοψηφίας. Συνεπῶς κατάλήγω εἰς τό ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εἶναι μὴ θεμελιώδης, πρέπει νά γίνῃ δεκτή καί νά προστεθῇ ἀπό τήν Ἐπιτροπήν μας, ἐξεταζομένου κατόπιν τοῦ θέματος πού θά πρέπει νά τοποθετηθῇ αὕτη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέν ξεύρω εἰς ποῖον ἄρθρον πρέπει νά τεθῇ, ἀλλά νομίζω ὅτι θά καταντήσωμεν νά εἴπωμεν ὅτι θά παραστῇ ἀνάγκη νά ἐπιβληθοῦν καί.....πιστοποιητικά Κοινωνικῶν φρονημάτων. Φρονῶ ὅτι θά πρέπει νά γίνῃ μία σχετική εἰσήγησις ἐπὶ τοῦ θέματος διὰ νά προχωρήσωμεν εἰς τό ἔργον μας.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ὑπάρχει Πρόεδρε, συμφωνοῦμεν ὅτι ἡ διάταξις τήν ὁποίαν θέλομεν νά προσθέσωμεν δέν εἶναι θεμελιώδης, οἶονδῆποτε καί ἂν εἶναι τό περιεχόμενόν της. Συμφωνοῦμεν ἐπίσης μέ τό

- 23 + 24

λεχθέν υπό τοῦ κ. Λυκουρᾶξου ὅτι δέν ἔχει θέσιν εἰς τό ἄρθρον²¹,
 διότι εἶναι τόσσο τόσον θεμελιώδες ἄρθρον, ὥστε δέν θά
 ἦτο δυνατόν νά προσθέσωμεν εἰς αὐτό διάταξιν μή θεμελιώδη. "Ας
 ἔλθωμεν τώρα εἰς τήν οὐσίαν τῆς διαπάξεως τήν ὁποίαν θέλομεν
 νά προσθέσωμεν. Τί θέλομεν νά προσθέσωμεν; Ἡ διάταξις τήν ὁποίαν
 θέλομεν νά προσθέσωμεν θά ἀπαγορεύῃ καί τήν διά δημοκρατικῶν
 μεθόδων - ἵνα πείσῃ τόν λαόν - καθιέρωσιν Κομμουνιστικοῦ καθεστῶ-
 τος; Κατ' ἐμέ ναί. Πρέπει νά ἀπαγορεύσωμεν εἰς ἓν Κόμμα νά ἔχῃ ὡς
 σημαίαν ὅτι πρέπει νά ἀνατρέφῃ τό Πολίτευμα τῆς Χώρας καί νά
 καταργήσῃ τάς ἐλευθερίας. Τοῦτο δηλαδή ἡ ἀνατροπή τοῦ πολιτεύμα-
 τος, εἶναι δυνατόν νά ἐπιτευχθῇ ὡς γνωστόν πρῶτον διά βιαίων μέ-
 σων καί διά δημοκρατικῶν μεθόδων καί μεθόδων δεύτερον. Τό πρῶτον
 νομίζω ὅτι δέν ἔχει ἀνάγκη Συνταγματικῆς προστασίας, διά προσθή-
 κης νέας διατάξεως, διότι ὑπάρχουν οἰκείμενοι νόμοι. Τό δέ δεύτε-
 ρον, εἶναι τό κήρυγμα τό ὁποῖον εἶναι ἐκδηλον καί ἀποβλέπει
 εἰς τήν ἀνατροπὴν τῆς καθεστηκυίας τάξεως καί πρέπει νά ἀπαγο-
 ρευθῇ. Νομίζω ὅτι σκοπός ὅλης αὐτῆς τῆς συζητήσεως εἶναι ἡ ἀπα-
 γέρευσις, ἀκριβῶς, τοῦ νά ἀνεβαίνει τις εἰς τό βῆμα τῆς Βουλῆς,
 ὁ Κομμουνιστής τῆς Βουλῆς καί νά λέγῃ ὅτι, τό Πολίτευμα τό ὁποῖ-
 ον ἔχει τό Κράτος δέν εἶναι σωστόν καί πρέπει νά ἀνατραπῇ. Ἐάν
 οὕτως ἔχῃ τό πρᾶγμα, ἀποτελεῖ ἡ προτεινομένη διάταξις περιορισμόν
 τῆς ἐλευθερίας, πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεως τῆς ἐλευθερίας, Ὑπό
 τήν ἔννοιαν αὐτήν νομίζω ὅτι ἡ διάταξις ἡ προτεινομένη ἔχει
 θέσιν καί μεταξύ τῶν ἄρθρων 14 καί 15 τοῦ Συντάγματος. Νομίζω
 ὅτι ἡ ἀποφίς ὡς ἡ προτεινομένη προσθήκη, ἔχει θέσιν εἰς τάς
 ἀτομικάς ἐλευθερίας καί δὴ μεταξύ τῶν ἄρθρων 14 καί 15. Ἦμπο-
 ρεῖ δέ καί νά ἐνταχθῇ εἰς τό ἄρθρον 14.

Ἀπό ἀπόφews οὐσίας δέχομαι τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου.
 Τό θέμα αὐτό συνεζητήθη εἰς τήν πρώτην ἀνατροπὴν, δηλαδή τά
 ὅρια μέχρι τῶν ὁποίων δύνανται νά φθάσουν οἱ περιορισμοὶ αὐτοί.
 Ἴσως τότε δέν θά ἔπρεπε νά φθάσωμεν εἰς τό σημεῖον αὐτό. Σή-
 μερον τίθεται ἐκ νέου καί ὀρθῶς, διότι, ἐφθάσαμεν μέχρι τοῦ ση-
 μείου νά εὐρισκώμεθα πρό τοῦ θέματος νά μᾶς λέγουν ὅτι θά μᾶς

- 25 -

τινάξουν εἰς τόν ἀέρα.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Νομίζω ὅτι πρέπει νά τεθῇ καί νά τηρῇται κάποια δικονομία εἰς τήν συζήτησιν, διότι ἄλλως δέν νομίζω ὅτι θά καταλήξωμεν εἰς συμπεράσματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: "Αφῆκα τήν συζήτησιν νά προχωρήσῃ οὕτω, διὰ νά/φωτισθῶμεν ὀλίγον καί βάσει αὐτῆς νά δικονομήσωμεν βραδύτερον. Διότι διὰ πρώτην φοράν κάμνωμεν αὐτήν τήν ἐργασίαν καί δέν μᾶς εἶναι γνωστός ὁ τρόπος αὐτῆς. Μετά ἀπό σᾶς θά καταλήξω εἰς τήν δικονομήσιν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Συγκεκριμένως ἐπὶ ποίας προτάσεως συζητοῦμεν; Ἐχω τήν γνώμην ὅτι πρέπει νά τίθεται ἡ ἐξῆς ἀρχή: Πρῶτον, ποίας μή θεμελιώδους διατάξεις σκοπεῖται ἡ ἀναθεώρησις καί δεύτερον διὰ ποίων λόγων. Διότι, ἐάν συζητῶμεν ἐπὶ τῆς οὐσίας ἐκάστης διατάξεως καί κατόπιν ἀνζητοῦμεν πού θά προστεθῇ, νομίζω ὅτι θά πελαγοδρομήσωμεν.

Τώρα ὡς πρός τήν οὐσίαν νομίζω ὅτι ἡμεῖς δέν ἡμπορεῖ παρὰ νά εἴμεθα ἀντίθετοι.

Ὁ κ. Γιαννούσης εἰς τήν εἰσήγησίν του λέγει: "Ἀπαγορεύεται ὁ προσηλιτισμός ὑπέρ.....
.....(ἀναγιγνώσκει)....."

Ἡ ἐκ τῆς διάταξιν αὐτῆς κατακύβηται οὐσιαστικῶς πᾶσα ἐλευθερία συζητήσεως ἢ διατυπώσεως πολιτικῆς γνώμης. Διότι ἀνοίγεται διάπλατα ἡ θύρα πρός οἵανδήποτε κατάχρησιν. Ἐν ὁμίλῳ διὰ τήν παροῦσαν Κυβέρνησιν. Ἀλλά ἐάν αὔριον μία Κυβέρνησις θέλῃ νά διώξῃ ἕνα Κόμμα θά εἴπῃ ὅτι αἱ ἀπόψεις, τάς ὁποίας ὑποστηρίζει, εἶναι ἀπόψεις, διὰ τῶν ὁποίων θέλει νά ἐγκιθιδρύσῃ μίαν δικτατορίαν κ.λ.π.

Νομίζω λοιπόν ὅτι ἡ διάταξις περί προσηλιτισμοῦ εἰς τὰς πολιτικάς πεποιθήσεις, εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνος καί δι' ἡμᾶς εἶναι ἀποκρουστέα. Προσηλιτισμόν νομίζω ὅτι μόνον εἰς τήν θρησκείαν ἡμποροῦμεν νά ἀπαγορεύωμεν. Εἰς τὰς πολιτικάς βέβαια πεποιθήσεις ὁ προσηλιτισμός ἐπιβάλλεται νά γίνεται μέ δημοκρατικά μέσα. Ὅταν ἀρθρογραφῶ ἀπό τό πρωῒ ἕως τό βράδυ ὑπέρ τῆς ἀνάγκης

τῆς καθιερώσεως, ἣς εἵπωμεν, τῆς προεδρικῆς δημοκρατίας, οὐσιαστικῶς ἀσκήσῃ προσηλιτισμόν.

Συνεπῶς ἡ διατύπωσις ἡ γενομένη δι' τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Γιαννοῦση μᾶς εὕριπαι ἀντιθέτους. Ἰλλά μᾶς εὕριπαι ἀντιθέτους καί ἡ διατύπωσις τῆς παραγράφου 6 τῆς προτάσεως τῶν Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν.

Λέγει ἡ πρότασις αὐτή: "Πρός κατοχύρωσιν τῆς οὐσιαστικῆς προστασίας τῆς

 τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Πολιτεύματος".

"Ὅταν λέγωμεν, ἡ ὀργάνωσις, οἱ σκοποὶ τῶν εἶναι ἔννοιαι εὐρύτατα, οἱ ὅποιοι νομίζω ὅτι ἐπιτρέπουν πᾶσαν δυνατὴν κατὰ χρῆσιν. Ὑποστηρίζω ὅτι εἰς δημοκρατικὰ Πολιτεύματα εἶναι δυνατὴ μόνον ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ προπαγανδισμοῦ ἰδεῶν, ἔχουσιν ὡς σκοπὸν τὴν διὰ βιαίων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος ἢ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Δέν ἡμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν πέραν αὐτοῦ ἀνεξαρτήτως τοῦ ποῖαν διάταξιν θὰ ἀναθεωρήσωμεν ἢ ποῖας διατάξεως τὴν ἀναθεώρησιν διὰ προσθήκης θὰ προτείνωμεν.

Ἀπὸ ἀπόψεως οὐσίας διαφωνῶ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ καθιερώσωμεν διάταξιν διὰ τῆς ὁποίας θὰ τίθεται ἐκτός νόμου τὸ Κόμμα, τοῦ ὁποίου ἡ ὀργάνωσις, οἱ σκοποὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιούμενα μέσα, ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν. Καί ποῖαι εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί; εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου αὐταὶ αἱ ὅποιοι εἶναι σύμφωνοι μετὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Ἐάν ἓνα Κόμμα, ἀπολύτως ἐθνικόφρον πιστεύῃ εἰς τὴν προεδρικήν δημοκρατίαν καί λέγει ὅτι μίαν ἡμέραν ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ εἶναι προεδρική Δημοκρατία, αὐτοῦ τοῦ Κόμματος θὰ ἀπαγορεύσεται τὴν δραστηριότητα καί θὰ τὸ θέσσητε ἐκτός νόμου;

Κύριε Πρόεδρε, ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡμεῖς, τόσοι εἰς τὴν πρότασιν τὴν περιεχομένην εἰς τὴν παράγραφον 6, ὅσον καί εἰς τὴν πρότασιν τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Γιαννοῦση ἀντιτιθέμεθα πλήρως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὑπάρχουν τὰ ἐξῆς θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἀποφανθῶμεν. Τὸ ἓνα ἀφορᾷ τὸ δικονομικόν θέμα, τὸ ὅποτον ἐθίξατε καί ἐδώσατε περίπου μίαν λύσιν ἓνα διέξοδον. Θὰ ἔλεγον εἰς καθέ

εισηγήσιν νά ἔχωμεν ταύτοχρόνως καί μίαν συνεισήγησιν, διά τῆς ὁποίας ὁ εἰσηγητής νά λέγῃ ποῦ νομίζει ὅτι πρέπει νά τοποθετηθῇ ἡ τάδε διάταξις καί ὅτι δέν εἶναι θεμελιώδης, ὥστε νά δυνάμεθα νά λαμβάνωμεν ἀμέσως ἀποφάσεις κατὰ πλειοψηφίαν μετὰ μίαν διεξοδικήν συζήτησιν δίωρον, τρίωρον, τετράωρον. Δέν ἔχει σημασίαν πόσον θά ἀπασχοληθῶμεν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἡ πρότασις τῶν Ὑπουργῶν ἀναφέρει τό κεφάλαιον. Συνεπῶς ἡμεῖς ἐάν ἀποκρούσωμεν τήν πρότασιν, ἀπορρίπτομεν καί τήν ἀναθεώρησιν τοῦ κεφαλαίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τό εἶπον αὐτό, διά νά εἶπω ὅτι πρέπει νά καταλήξωμεν κἄπου.

Καί ὡς πρός τήν παντοδυναμίαν τῆς νέας Βουλῆς, ἡ ὁποία θά προβέλθῃ ἐκ τῶν ἐκλογῶν—δέν θέλω νά εἶπω πλήρης τὰς σκέψεις μου ἀπό πολιτικῆς πλευρᾶς—ἐπειδὴ ἔχω μίαν πείραν 31 ἐτῶν ὡς Βουλευτοῦ, θά ἤθελον νά εἶπω ὅτι δέν πρέπει νά φοβούμεθα τήν παντοδυναμίαν τῆς μελλούσης Βουλῆς καί νά περιορίζωμεν τὰς ἀποφάσεις μας μή τυχόν ἡ ἄλλη Βουλή κάμει κατάχρησιν τῶν ἐξουσιῶν μας ἀποφάσεων. Ἡμεῖς πρέπει νά πᾶμε εἰς τό καλλίτερον, χωρίς νά θίγωμεν τὰς θεμελιώδεις διατάξεις καί νά μὴν ἔχωμεν αὐτό τό κομπλέξ. Ἐάν θέλῃ, θά τήν εὕρῃ ἡ μέλλουσα Βουλή τήν εὐκαιρίαν. Συνεπῶς ἡμεῖς νά προχωρήσωμεν εἰς ἐκεῖνο, τό ὁποῖον πιστεύομεν, ἐν ἀνάγκῃ μετὰ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἀλλά καί μή ἔχοντες αὐτό τό κομπλέξ, τήν φοβίαν, ὅτι τυχόν ἀνοίγομεν ἕνα παραθυράκι. Τά παράθυρα εἰς μίαν Βουλὴν εἶναι ὀρθόνοικτα. Αὐτά λέγει τό παρελθόν.

Ἐπανερχόμενος εἰς τό δικονομικόν θέμα κάμω τήν πρότασιν νά τίθεται ταύτοχρόνως μέ τήν εἰσήγησιν ὑπ' ὅφει τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπό τοῦ γενικοῦ εἰσηγητοῦ τό ἔκθετον εἰς τό ὁποῖον θά προστίθεται μία διάταξις, λέγω ὅτι τοῦτο δέν εἶναι θεμελιώδης.

Αὐταί εἶναι αἱ γνώμαι μοι καί ἐπὶ τοῦ δικονομικοῦ θέματος καί ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὅσον ἀφορᾷ τήν παντοδυναμίαν τῆς μελλούσης Βου-

λῆς, μή λησμονεῖτε, κύριε Πρόεδρε, ὅτι ἔχει ἓνα περιορισμόν αὐ-
τῇ ἡ παντοδυναμία, ὀρθόν κατὰ τὴν πολιτικὴν ἀποφιν, τὸν ἔλεγχον
τῶν δικαστηρίων, διότι τὰ δικαστήρια ἐλέγχουν ἐάν εἶναι θεμε-
λιώδης ἢ μή ἡ ἀναθεωρητέα διάταξις καὶ λέγουν, ἐάν ὀρθῶς καὶ
συνταγματικῶς ἐπελήφθη ἡ νέα Βουλὴ τῆς διατάξεως αὐτῆς.

Β. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡμπορεῖ τὸ δικαστήριον νὰ εἴπῃ ὅτι δέν θά
τὴν ἐφαρμόσῃ, διότι δέν εἶναι συνταγματική;

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: Ἐχω μίαν ἀμφιβολίαν ἐπ' αὐτοῦ.

Ν. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, λόγῳ σοβαρῶν ἀσχολιῶν μου,
σήμερον μόλις ἔλαβον γνῶσιν τῆς σοβαρᾶς εἰσηγήσεως τῆς προτά-
σεως τοῦ κ. Γιαννοῦση. Παρηκολούθησα μὲ ἰδιαίτεραν προσοχὴν τὰς
γνώμας, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν καὶ παρὰ τὸ ὅτι δέν ἔλαβον ἄλλο-
τε μέρος εἰς τοιοῦτου εἴδους συζητήσεις, δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι
ἤρχισαμεν μίαν συζήτησιν εἰς ἄλλα συμπεράσματα, μὲ τὴν σαφῇ
καὶ πρακτικὴν τελευταίαν γνώμην τοῦ σεβαστοῦ κ. Προέδρου, ὅτι
δέν πρέπει νὰ μᾶς συνέχῃ ὁ φόβος τοῦ τί θά κἀμῃ ἡ μέλλουσα Βου-
λή. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εἶναι βασικὴ ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἀπὸ τὴν ὁποί-
αν καὶ πρέπει νὰ ἐκπορευθῶμεν.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δέν θά πρέπει νὰ εὐρισκώμεθα
ἐδῶ.

Ν. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ συζήτησις βεβαίως εἶναι ἐπιβεβλημένη
καὶ πρέπει νὰ ἀκουσθοῦν αἱ γνώμαι μας ὅπως ἡ τελευταία καθ'
ἣν ὑποχρεοῦνται τὰ Δικαστήρια νὰ ἐξετάσουν ἐάν γίνεται ἀναθεώ-
ρησις θεμελιωδῶν ἢ μή θεμελιωδῶν διατάξεων.

Κύριε Πρόεδρε, συμφωνῶ ὅτι δέν πρέπει νὰ γίνῃ συζήτησις
περί προσθήκης εἰς τὸ ἄρθρον 21, τῆς συζητουμένης προτάσεως,
διότι τὸ ἄρθρον αὐτό εἶναι βασικόν καὶ καθορίζει τὴν μορφήν
τοῦ Πολιτεύματός μας, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τὸ ἄρθρον 108 τοῦ Συν-
τάγματος, διατυποῦται κατὰ τρόπον καὶ τόνον ἄκρως αὐστηρόν καὶ
κατηγορηματικόν ὅτι "οὐδέποτε....."
....."

Αὕτῃ εἶναι ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἡ γνώμη μου.

Ἀνεπτύχθη ἀπὸ ὅλους τοὺς κ.κ. συναδέλφους ἡ προτεινο-

μένη πρότασις, θέτει δέ αὕτη ἐντός νόμου πολιτικά Κόμματα δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἀνωτάτου Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. Ἡ πρότασις λέγει ἡ κρίσις τῶν Κομμάτων θά γίνη ἀπό τό "ἀμερόληπτον Ἀνωτάτον Συνταγματικόν Δικαστήριον". Εἶναι συνεπῶς κατοχυρωμένη ἡ ἀπόφασις τοῦ Συνταγματικοῦ αὐτοῦ Δικαστηρίου, ὅτι δέν πρόκειται νά χαρισθῇ, ἀλλ' οὔτε νά θέσῃ Κόμματα ἐντός νόμου, τά ὅποια θεωρητικῶς εἶναι ὑπέρ τῆς Δημοκρατίας.

Ἐπίσης νομίζω, ὅτι δέν πρέπει μονομερῶς νά ἐξετάσωμεν τήν πρότασιν, χωρίς νά λάβωμεν ὑπ' ὄφιν καί τήν εἰσήγησιν ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τήν πρότασιν αὐτῇ τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν, διότι ὑπάρχει εἰς αὐτήν ὁλόκληρος παράγραφος, ἡ ὁποία ἀναφέρει, διά τινά λόγον εὑρέθη εἰς τήν ἀνάγκην νά προτείνη αὐτήν τήν τροποποίησιν εἰς τό Σύνταγμα. Ἡ πλεισις τῶν Κομμουνιστῶν μέτριπλῆν.....

.....(ἀναγιγνώσκει).....

Ὁ κ. Καλλίας, ναί μέν εἶπεν ὅτι εἶναι ἐπιεικωτέρα ἡ διάταξις, ἀλλ' ὅταν ὁμιλοῦμεν, ἐννοοῦμεν κατὰ 90% τό Κομμουνιστικόν Κόμμα καί κατὰ 10% τά ἄλλα.

Νομίζω ὅτι ἡ σοβαρότης τῆς προτεινομένης προτάσεως μᾶς ἐπιβάλλει νά συζητήσωμεν, διά νά εἴρωμεν μίαν λύσιν καί ὡς πρός τό πῶς θά συζητηθῇ αὕτη ~~###~~ ἀλλά καί πρέπει νά τεθῇ ἡ δι' αὐτῆς προτεινομένη τροποποίησις.

Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ: Συζητοῦμεν ἐπὶ τῆς προτεινομένης ὑπό τῶν κ.κ.

Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν προτάσεως καί θά πρέπει νά λάβωμεν ἀπόφασιν. Ἀκολουθῶν τήν τακτικὴν τήν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ κ. Λυκουρέζος, ἥτοι πρῶτον νά ἴδωμεν ποία διάταξις μὴ θεμελιώδης τυγχάνει ἀναθεωρητέα καί δεύτερον διά ποῖον σκοπὸν καί εἰς τί ἀποβλέπει, θά ἤθελον νά εἶπω ὀλίγα τινά: Ἀρχίζω ἀπὸ τό δεύτερον.

Ἐάν πιστεύωμεν ὅτι τήν ~~#####~~ προστασίαν τήν ὁποίαν παρέχει ἡ Δημοκρατία δέν θά πρέπει νά τήν χρησιμοποιήσῃ ὁ οἰοσδήποτε ἡ ὁργανωμένη τίς Ὀμάς ἢ Κόμμα, τό Πολίτευμά μας, ὡς πρός τό σημεῖον αὐτό πρεσβεύει αὐτάς τάς ἀρχάς. Τώρα, ὡς πρός τό ποῦ θά τεθῇ ἡ διάταξις νομίζω ὅτι πρέπει νά τεθῇ καί Συντα-

γματινῶς ἡ προστασία τοῦ Πολιτεύματός μας, καί ὅτι δέν θά πρέπει νά ἔχωμεν καμμίαν δειλίαν πρός τοῦτο, διότι ὑπάρχει ὁ Α.Ν. 509. Διότι ὁ μέν Α.Ν. 509 ὁμιλεῖ περί Κομμουνιστικοῦ κινδύνου, ἐνῶ ἐδῶ θά πρέπει νά ἀποκλείσωμεν οἰονδήποτε κίνδυνον ὁλοκληρωτισμοῦ. Διά τόν λόγον αὐτόν νομίζω ὅτι ἡ πρότασις θά πρέπει νά τεθῇ εἰς τό ἄρθρον "περί συντάξεως τῆς πολιτείας", διότι ἡ ἀνατρεπτική κίνησις τήν ὁποίαν θέλομεν νά ἀποκλείσωμεν, ἀκριβῶς εἰς τήν ἀνατροπήν τῆς ἤδη συντεταγμένης Πολιτείας, ἀποβλέπει, μή θιγομένων τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 21 κ.λ.π., ὡς θεμελιώδων. Ἐπίσης νομίζω ὅτι θά ἡδύνατο νά προστεθῇ εἰς ἕν τῶν ὑπολοίπων ἄρθρων ἡ πρότασις, ὡς ρητή διάταξις εἴτε καί ὡς αὐτοτελές ἄρθρον.

Θ. ΔΟΥΚΑΣ: Ἐκ τῆς ὅλης συζητήσεως προέκυψε, κατὰ τρόπον σαφῆ ὅτι ἡ πρότασις ἀποβλέπει εἰς τό νά παρεμποδισθῇ πολιτική δραστηριότης, ἀντιστρατευομένη τῆς ἀρχῆς τῆς Δημοκρατίας, ὡς αὕτη προσδιορίζεται ἀπό τό ἰσχύον Σύνταγμα. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία καί νομίζω ὅτι εἰς τοῦτο ὅλοι συμφωνοῦμεν ὅτι ὡς ἔχουν σήμερον τά πράγματα, ἐπιβάλλεται νά εὑρεθῇ εἰς τρόπον παρεμποδίσεως ἀσκήσεως πολιτικῆς δραστηριότητος εἰς τόν σκοπόν αὐτόν ἐποβλεπούσης.

Ἐπιβαλομένου δέ καί ἐγὼ τό ἐπιχείρημα τό ὅποῖον ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἐπεκαλέσθη ὅτι "διανύομεν μίαν πολιτική περίοδον μετακομμουνιστικήν" νομίζω ὅτι πρέπει νά τονίσω ὅτι ἀμαμφισθητήτως ἐπιβάλλεται ἡ Δημοκρατία, ὡς ἔχει σήμερον, νά λάβῃ ὅλα ἐνεῖνα τά μέτρα τά ὁποῖα θά τήν κατοχυρώσουν καί θά διαφυλάξουν τήν μορφήν τοῦ πολιτεύματός μας, ὡς προβλέπει τό ἰσχύον Σύνταγμα.

Ἀνέκυφεν κατὰ τήν συζήτησιν τῆς προτάσεως τό θέμα, μήπως ἡ διατύπωσις τοιοῦτου εἴδους διατάξεως θίγει θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καί ἐπομένως, ὅτι προσπαθοῦμεν οὕτω νά ἀναθεωρήσωμεν θεμελιώδεις διατάξεις αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον ὅμως, ἀπό ἀπλᾶς ἔχει παρεμποδισθῇ ἡ ἀσκήσις πολιτικῆς δραστηριότητος ἀντιστρατευομένη τῆς ἀρχῆς τῆς Δημοκρατίας, δέν νομίζω ὅτι ἡ διατύπωσις διατάξεως ἥτις καί συλλογικῶς πλεον θά παρεμποδίσῃ τήν τοιαύτην πολιτικήν δραστηριότητα, θά ἀποτελέσῃ πρότασιν ἀντίθετον πρός τό πνεῦμα καί τό γράμμα τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος.

Διά τούς λόγους αὐτούς νομίζω ὅτι θά πρέπει νά χορήσωμεν εἰς τήν διατύπωσιν τῆς προτάσεως ἥτις θά ἀποβλέπῃ εἰς ἀσκήσιν πολιτικῆς δραστηριότητος σαφῶς ἀντιστρατευομένης τὰς ἀρχάς τῆς Δημοκρατίας.

Θ.ΚΟΝΙΤΣΑΣ: Τάσσομαι ἐναντίον τῆς προτάσεως ὑπ' ἀριθ, 6 τῶν Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν.

Ἐωρῶ περιττήν τήν σύστασιν Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τό ὁποῖον θά κρίνῃ τήν θέσιν ἐκτός νόμου Κομμάτων, τά ὅποια ἀντιστρετεύονται εἰς τήν ὑπάρχουσαν κατάστασιν τῆς Δημοκρατίας. Διό-
τε φρονῶ ὅτι τά ὑπάρχοντα ληφθέντα μέτρα προσταπεύουν ἐπαρκῶς τήν Δημοκρατίαν καί δέν χρειάζεται Συνταγματικόν Δικαστήριον
διὰ νά κρίνῃ ἐάν οἰονδήποτε Κόμμα ἀντιτίθεται εἰς τὰς βασικὰς ἀρχάς τοῦ Πολιτεύματος. Ἐπι πλέον τάσσομαι ἐναντίον αὐτῆς τῆς προτάσεως. Διότι φρονῶ ὅτι εἶναι θέμα ὠριμότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ νά κρατοῦν τήν ἐξουσίαν ἐθνικόφρονα Κόμματα, ἐθνικόφρονες Βουλευταί, ὥστε νά μή ὑπάρξῃ κίνδυνος ἀνατροπῆς τοῦ Πολιτεύματος.

Ἐάν ὁ Ἑλληνικός Λαός ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἐξουσίᾳ τήν ὁποίαν ἔχει ἀποφασίσῃ νά μεταβάλλῃ τό Πολιτικόν καθεστῶς ἀπό τό ἐθνικόφρον πλάσιον, τό πλάσιον τῶν ἐκτός νόμου Κομμάτων τύποις, οὐσία ὅμως δέν εἶναι, τότε ἡ πλειοψηφία ἡ ὁποία θά δημιουργηθῇ ἢ θά μεταβάλλῃ τό πολίτευμα κατὰ τὰς ἀπιδιώξεις της καί θά κἀμῃ μίαν ἐπανάστασιν, εἰς τήν ὁποίαν ὁ Ἑλληνικός Λαός καί ἡ ὑπάρχουσα κατάστασις θά ἀντιστρατευθῇ πρὸς τήν πλειοψηφίαν, ἡ ὁποία θά ἔχῃ ἀπορρεύσει ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καί θά ὀδηγηθῶμεν κάπου ἄλλοῦ. Θέμα κρίσεως τοῦ ποῖα Κόμματα πρέπει νά εἶναι ἐκτός νόμου, ὡς ἀντιστρατευόμενα τήν Δημοκρατίαν, δέν ὑπάρχει. Ἡ ὑπάρχουσα Νομοθεσία ἐξασφαλίζει ἀπολύτως τό Πολίτευμα καί τήν Δημοκρατίαν, Πολύ περισσότερον δέν ἐμπιστευόμεθα εἰς Δικαστήριον τήν κρίσιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διότι μέ ἄλλα κριτήρια καί ἄλλας σκέψεις κρίνουν τά Δικαστήρια καί ὅχι μέ τήν πολιτικὴν καί μόνον σκέψιν ἡ ὁποία ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ ἔθνους πρέπει νά κυριαρχῇ. Διὰ τοῦτο -ἐπαναλαμβάνω- τάσσομαι ἐναντίον τῆς διατάξεως αὐτῆς.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: 'Εγώ ήθελον νά κάμω μίαν πρότασιν.' Εδῶ προέκυψαν δύο ζητήματα, τά ὅποια ἐπεπλάκησαν, ἀπό τό πού θά βάλωμεν αὐτήν τήν διάταξιν ἐάν ἡ διάταξις αὐτή γίνῃ ἀποδεκτή.' Ἀπό τήν συζήτησιν ἡ σκέψις μου εἶναι ὅτι πρέπει πρῶτον νά συζητήσωμεν ἀποκλειστικῶς τό θέμα τῆς οὐσίας, νά ἴδωμεν ἐάν κατ' ἀρχήν δεχόμεθα νά μῆ μία τοιαύτη διάταξις, τοιαύτη ἢ τοιαύτη αὐτό θά τό ἴδωμεν. Ἀφοῦ θά ἴδωμεν αὐτό θά ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον μία τοιαύτη διάταξις εἶναι θεμελιώδης ἢ μή. 'Εάν εἶναι θεμελιώδης θά μῆ. 'Εάν εἶναι μή θεμελιώδης δέν θά μῆ. Καί ὡς τρίτον θέμα θά ἴδωμεν πού θά τήν βάλωμεν. Τό πού θά μῆ εἶναι τό τρίτον θέμα.

'Εγώ προτείνω αὐτήν τήν σειράν συζητήσεως διά νά μή ἐμπλακῶμεν.

Γ.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Νομίζω ὅτι θά ἐμπλακῶμεν μέ τήν πρότασιν τήν ὁποῖαν ἐκάματε. Εἰς τό τέλος θά ἀποφανθῶμεν ἐάν εἶναι θεμελιώδης ἢ ὄχι; Τό ζήτημα εἶναι νά ἀρχίσωμεν/ ^{ἀπό τό} ~~Εάν~~ εἶναι θεμελιώδης ἡ διάταξις ἢ ὄχι.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: ('Υπ.Κοιν.Προν.) 'Ημεῖς θέλομεν νά προσθέσωμεν εἰς τό κείμενον τοῦ Συντάγματος ἕνα κανόνα δικαίου εἴτε ὡς τροποποίησιν ὑφισταμένης διατάξεως εἴτε ὡς προσθήκην νέου κανόνος δικαίου μή θεμελιώδους. Ἐπομένως αὐτό εἶναι τό πρῶτον τό ὅποῖον θά κάμωμεν. Ἡ διάταξις, εἰς τήν ὁποίαν κατελήξαμεν, εἶναι ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς πᾶν Κόμμα νά ἐκφραζῇ ἐλευθέρως τὰς ἀπόψεις του, 'Εάν δεχθῶμεν ὅτι αὐτή εἶναι ὀρθή σκέψις, τότε θά εἴπωμεν ἐάν εἶναι θεμελιώδης αὐτή ἡ διάταξις ἢ ὄχι. Κατόπιν αὐτοῦ θά ἴδωμεν, πού θά προσθέσωμεν αὐτήν τήν διάταξιν. Εἰς τό περί συντάξεως τῆς Πολιτείας; Ποῦ ἄλλοῦ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέν θά γίνεταί αὐτό εἰς ὅλα τά ἄρθρα. Εἰς αὐτόειδινῶς γίνεταί. Εἰς ἄλλα θά εἶναι σαφές ἐάν εἶναι θεμελιώδης ἢ ὄχι.

'Επειδὴ ἐδῶ παρατηρεῖται κάποια ἐμπλοκή δι' αὐτό ἕως ἀκολουθήσωμεν αὐτήν τήν γραμμὴν μέ τήν ἐξῆς προσθήκην ὅτι ὁ κ.Καλλίας κατὰ τήν προσεχῇ συνεδρίασιν θά μᾶς κάμῃ μίαν συντομωτάτην εἰσαγγελίαν ἐγγράφως καί νά ἴδωμεν ἐάν τήν δεχόμεθα καί πού θά τήν βάλωμεν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: 'Επιθυμῶ νά διατυπώσωμεν τήν ἔποφιν ὅτι ἡ προτεινομένη ὑπό τοῦ κ.Τσάτσου δικονομία δέν εἶναι ὀρθή. Διότι τό βασικόν εἶναι τοῦτο, κύριοι, τί προτίνετε; ποίων διατάξεων τήν ἀναθεώρησιν προτείνετε; εἶναι θεμελιώδεις αἱ διατάξεις; αὐτό εἶναι ἐρευνητέον.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: Δέν προτείνω ἀναθεώρησιν οὐδαμῶν. Πρόκειται περί προσθήκης. Διά νά ἴδετε, ἐάν ἐκεῖνο, τό ὁποῖον προτείνομεν ἀποτελεῖ τροποποίησιν ἢ προσθήκην, πρέπει νά καθορίσωμεν τί εἶναι ἐκεῖνο τό ὁποῖον προτείνομεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εἰδικῶς τοῦτο εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Καί σεῖς ὠμιλήσατε περί κεφαλαίου καί ὠμιλήσατε διά τό κεφάλαιον "περί συντάξεως τῆς Πολιτείας".

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: 'Αφοῦ ἐσκέφθημεν ποῖαν διάταξιν θέλομεν νά προσθέσωμεν, εἴπομεν θά τήν βάλωμεν ἐκεῖ.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Μά, διά νά ἴδητε ἐάν εἶναι θεμελιώδης ἢ ὄχι, θά ἴδητε ἐάν θίγῃ θεμελιώδεις διατάξεις.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ('Υπουργ. Δικαιοσ.) 'Η ἐπιλογή τῆς διατάξεως, εἰς τήν ὁποίαν θά προστεθῇ ἡ καινούργια διάταξις δέν αἴρει τήν ἀμφισβήτησιν περί τοῦ ἐάν ἀντιστρατεύεται ~~ἡ~~ θεμελιώδης διάταξις ἢ ὄχι. Διότι ἡμπορεῖ νά μή ἀντιστρατεύεται εἰς θεμελιώδη διάταξιν τοῦ ἄρθρου, εἰς τό ὁποῖον ἐπιζητοῦμεν νά τήν προσθέσωμεν καί νά ἀντιστρατεύεται εἰς θεμελιώδη διάταξιν ἄλλης διατάξεως, μέ τήν ὁποίαν τήν συσχετίζομεν. 'Επομένως ἐάν ἀντιστρατεύεται εἰς θεμελιώδη διάταξιν ἢ ὄχι θά κριθῇ γενικῶς καί ἐν συσχετίσει πρὸς ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος καί ὄχι μόνον ἐν συσχετίσει πρὸς τήν διάταξιν ἐκείνην, εἰς τήν ὁποίαν θά τήν προσθέσωμεν. Κατά συνέπειαν δέν νομίζω ὅτι ἔχει ἀποφασιστικὴν σημασίαν ὁ προσδιορισμός τοῦ ἄρθρου ἢ τῆς παραγράφου εἰς τήν ὁποίαν θά προστεθῇ, ἀλλά ἡ ἐρευνα αὐτή καθ' ἑαυτή εἶναι ἐάν ἡ νέα διάταξις ἀντιστρατεύεται εἰς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ: 'Ανεξαρτήτως τοῦ δικονομικοῦ θέματος καί διά νά μή δημίουργηθοῦν ἐσφαλμένα ἀντιλήψεις, θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου νά τονίσω ὅτι αἱ ἀπόψεις αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ ἡμᾶς δέν ἀφορ-

μῶνται ἀπό φοβίαν. Ἀφορμῶνται ἀπό ἐντίμησιν τῆς πολιτικῆς εὐθύνης καί ἀπό τήν πεποίθησιν ὅτι ἡ κυριαρχία τοῦ Λαοῦ δέν ἀποτελεῖ πρωτογενές δικαίωμα, ἀλλά εἶναι δικαίωμα ἀπορρέον ἐκ τοῦ Συντάγματος καί ὑφιστ ἄμενον καί ὡς ἐκ τούτου τό δικαίωμα τοῦτο ὑπόκειται εἰς τόν ἔλεγχον τῶν Δικαστηρίων. Τοῦτο τό ἔχει παραδεχθῇ ἡ θεωρία ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Βουσῶ καί ἡ θεωρία τῆς Συνταγματικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία ἔχει πάρει ἔκτασιν μεγάλην, προπαντός εἰς τήν Γαλλίαν. Συγκεκριμένως τό ἄρθρον 108 τοῦ Συντάγματος θέτει περιορισμούς. Πιστεύομεν λοιπόν ἡμεῖς οἱ Προοδευτικοί ὅτι ὑπό τό Κράτος ὁμοῦ πολιτικοῦ βίου ὑπόκειται εἰς τόν ἔλεγχον τοῦ Δικαστηρίου, ἡ συνταγματικότης τῆς ἀναθεωρήσεως. Δι' αὐτό παριστάμεθα εἰς τήν παροῦσαν Ἐπιτροπήν. Διότι ἐάν ἐπιστεύαμεν ὅτι δέν ὑπόκειται εἰς αὐτόν τόν ἔλεγχον καί ὅτι ἡ μέλλουσα Βουλὴ ἡδύνατο νά πράξῃ ὅ,τι ἤθελε, τότε δέν θά παριστάμεθα εἰς τήν Ἐπιτροπήν αὐτήν σεβόμενοι ἑαυτούς. ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέν ὠμίλησα μέ αὐτήν τήν ἔννοιαν διὰ τήν παντοδυναμίαν τῆς Βουλῆς. Ἐκεῖνο, τό ὁποῖον εἶπον εἶναι τό ἐξῆς: Νά μή φοβούμεθα τήν νέαν Βουλὴν. Διότι ἡ Βουλὴ ἡμπορεῖ νά δώσῃ διάφορον ἐρμηνείαν περί τοῦ θεμελιώδους ἢ μή. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἄποψίς μου. Δι' αὐτό νά μή ὑπερβαίνωμεν καί ἡμεῖς τά ὅρια, διότι τότε δέν θά κάμωμεν ἀναθεώρησιν. Αὕτῃ ἦτο ἡ Πολιτικὴ σκέψις τήν ὁποίαν ἐξεθέσα.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἑπ. Δικαιος.) Νομίζω ὅτι ὑπόκειται εἰς τόν ἔλεγχον. Ἄλλο τό θέμα ἐάν ὁ ἔλεγχος αὐτός εἶναι εὐχρηστικός ἢ ὄχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κατά τήν προσεχῇ συνεδρίασιν θά συζητήσωμεν ἐπὶ τῆς οὐσίας, καί θά λάβωμεν ἀποφάσεις.

ΜΕΘ' ὅ περί ὥραν 8.30 μ.μ. λύεται ἡ συνεδρίασις διὰ τήν Πέμπτην, 2 Μαΐου καί ὥραν 6ην μ.μ.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ
ΜΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Συνεδριάσεις: Ε'

Πέμπτη, 2 Μαΐου 1963, Ώρα 6 μ.μ.

Προεδρία: κ.Κ.Γ.ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

Παρόντα μέλη οί κ.κ. Ίωάννης Βαρβιτσιώτης, Κλεόβουλος Γιαννούσης, Παναγιώτης Γυιόκας, Θεόδωρος Δούκας, Σοφοκλής Εύστρατιάδης, Κωνσταντίνος Καλλίας, Άριστείδης Καλαντζάκος, Θεμιστοκλής Κονίτσας, Νικόλαος Κοντογιαννόπουλος, Γεράσιμος Λύχνος, Βασίλειος Παπαρρηγόπουλος, Γεώργιος Πλατής, Γεώργιος Σταμάτης, Κωνσταντίνος Τσατσος, Νικόλαος Άλαβάνος, Πανσανίας Λυκουρέζος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κατά τήν τελευταίαν συνεδρίασιν είχομεν μείνει σύμφωνοι ότι θά μᾶς κάμη μίαν εισήγησιν ό κ.Καλλίας.

Γ.ΛΥΧΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θά ήθελα νά είπω όλίγας λέξεις επί τής ούσίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όρίσθε, κ.Λύχνο,

Γ.ΛΥΧΝΟΣ: Είς τήν αποδοχήν τής προτάσεως τών Βουλευτῶν-Ύπουργῶν έγώ βλέπω δύο σημαντικές δυσκολίας. Ή μία είναι ή παλαιά αρχή τής Δημοκρατίας νά αφήνη τούς έχθρούς τής ελευθερίας νά εργάζωνται έναντίον της καί ή ἄλλη δυσκολία είναι ότι δέν υπάρχει όρισμός σαφής τοῦ όρου "όλοκληρωτισμός", εἴτε Κομμουνισμός είναι εἴτε φασισμός είναι, είς τρόπον ὥστε ό όρισμός αὐτός αναγραφόμενος είς μάαν συζήτησιν νά δύναται νά ἀποτελέσῃ όδηγόν τοῦ Δικαστηρίου, τό όποῖον θά ἔπρεπε νά τόν ἀποκλείσῃ. Ή Δημοκρατία, κατά παλαιάν αρχήν της, επιτρέπει τήν ελευθερίαν τής σκέψεως, τήν ελευθερίαν τῆς διαδόσεως τής γνώμης, τήν επίθεσιν κατά παντός, τό όποῖον υπάρχει είς ἕνα τόπον, ἀκόμη καί τής θρησκείας, δέν προστατεύει δέ παρά μόνον τήν νεανικήν ήλικίαν ἀπό τήν Πορνογραφίαν. Ή θεωρία, βέβαια, καταλήγει πάντοτε είς τήν πρᾶξιν καί πρέπει νά ἐνθυμούμεθα, ότι τήν μέν Γαλλικήν ἐπανάστασιν τήν ἐπροπαγάνδισαν διά τής θεωρίας οί ἐγκυκλοπαιδισταί, ό δέ Μάρξ ἐπροπαγάνδισεν τήν κομμουνιστικήν ἐπανάστασιν. Ἀμφότεραι δέ αἱ ἐπαναστάσεις αὐταί, ἀφοῦ ἐκαλλιεργήθησαν διά τής θεωρίας, ἐπραγματοποιήθησαν διά

τῆς πράξεως. "Εν δὲ Σύνταγμα Δημοκρατικόν, ἂν δέν θέλῃ νά ἐμποδί-
 σῃ τήν θεωρίαν, νά καλλιεργήσῃ τό ἔδαφος μιᾶς μελλοντικῆς ἐπανα-
 στάσεως, δέν νομίζω ὅτι σκοπός τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ εἶναι νά
 διευκολύνῃ τήν πρᾶξιν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Συντάγματος καί τῆς
 Δημοκρατίας. Δι' αὐτό ὑπάρχουν σήμερον χῶραι τῶν ὁποίων ἡ Δημο-
 κράτης ^{ἐκείνη} δέν δύναται νά ἀμφισβητηθῇ, ὅπως αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι
 τῆς Ἀμερικῆς, ὅπως ὁ Καναδάς, ὅπως ἡ Ἑλβετία καί ἡ Ὁμοσπονδια-
 κή Γερμανία, αἱ ὁποῖαι χῶραι διά τοῦ Συντάγματός των προστατεύουν
 τήν Δημοκρατίαν εἰς τόν τόπον των καί ἀντιτίθενται εἰς τόν ὀλο-
 κληρωτισμόν, δηλαδή εἰς τήν θεωρίαν καί εἰς τήν πρᾶξιν ἐκείνην,
 ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τό νά καταλύσῃ τήν Δημοκρατίαν. Ὑπάρχει
 μία θεωρία παλαιά καί αὕτη ἡ θεωρία ἔχει καλλιεργηθῇ πρίν ἀπό
 τόν κομμουνισμόν, ὑπάρχει, λέγω, μία θεωρία, ἡ ὁποία λέγει ὅτι εἰς
 μέν τήν Ἀνατολήν τόν δεσποτισμόν τόν ἐξίρροπεῖ ἡ δολοφονία, εἰς
 δέ τήν Δύσιν τόν δεσποτισμόν τόν ἀποκλείει ἡ ἐπανάστασις. Τοῦτο
 δέ ἀναγράφεται καί εἰς τό Ἑλληνικόν Σύνταγμα, τό ὁποῖον ἀφήνει
 εἰς τόν πατριωτισμόν τῶν Ἑλλήνων τήν τήρησιν αὐτοῦ. Καί πρέπει
 κανεῖς νά διερωτηθῇ, πρέπει νά ἀφήσωμεν τόν λαόν νά περιέλθῃ εἰς
 τήν ἀνάγκην τῆς ἐπαναστάσεως, χωρίς νά τοῦ δώσωμεν ἄλλα μέσα νά
 προσφύγῃ, διά νά προστατεύσῃ τό Σύνταγμα του; Δέν πρέπει, δέν εἶναι
 ὀρθόν καί λογικόν νά ἐπιτρέψωμεν εἰς τόν Ἑλληνικόν λαόν, εἰς
 τόν οἰονδήποτε Δημοκρατικόν λαόν, εἰς τόν οἰονδήποτε πολίτην,
 προτοῦ καταφύγῃ εἰς τήν ἐπανάστασιν, νά δύναται νά καταφύγῃ εἰς
 ἓνα Δικαστήριον, τό ὁποῖον νά κρίνῃ τάς πράξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι
 ἀντισυνταγματικά, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τό νά ἀνατρέψουν τήν
 Δημοκρατίαν; Ἄν εἰς τήν Δημοκρατίαν ἡ δικαιοσύνη δύναται νά
 ἐρευνήσῃ τήν συνταγματικότητα τῶν Νόμων, ὅς ᾤτο, δῆθεν, ὑπερβολι-
 κόν νά ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ αὕτη δικαιοσύνη δύναται νά ἐρευνᾷ
 καί τήν συνταγματικότητα τῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς ἀντιπολι-
 τεύσεως καί οἰονδήποτε ἄλλου, ὁ ὁποῖος θά ᾔθελε νά ἐπιτεθῇ κατὰ
 τῆς Δημοκρατίας;

Ὁ κ. Τσιριμῶκος εἰς ἓν κείμενον, τό ὁποῖον ἀπεύθυνεν εἰς
 τοὺς νέους, ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ μεγάλη πληγή τῆς σημερινῆς Δημοκρα-

τίας είναι ο αντικομμουνισμός και ότι η Δημοκρατία δεν θα έπρεπε να φοβηται τον κομμουνισμό, διότι, τουλάχιστον, έως σήμερα, ο κομμουνισμός δεν ανέτρεφε καμμία αστική Δημοκρατία. Νομίζω, ότι ο ισχυρισμός αυτός του κ. Τσιριμώκου δεν είναι αληθής, δεδομένου ότι την αστική δημοκρατία της Τσεχοσλοβακίας την ανέτρεψεν ο κομμουνισμός, συνεπεία ενός τελεσιγράφου του κομμουνιστικού κόμματος έναντιον της τότε Κυβερνήσεως, τελεσιγράφου, τό όποϊον από έξω υπεστήριξαν τά Ρωσικά στρατεύματα, εύρίσκόμενα εις 'Αλβανίαν. Τοῦτο δέ, θά συνεβαίνε και εις την 'Ελλάδα, αν η 'Ελλάς, εύτυχως, δεν υπεστηρίζετο από τά 'Ηνωμένα Έθνη και ειδικώτερον από τάς 'Ηνωμένας Πολιτείας. Τοῦτο θά συνέβαινε εις την Β'ρειον Κορέαν και εις την νότιον Κορέαν και εις τό νότιον Βιετνάμ, αν δεν υπήρχον αι αάται, περίπου, προφυλάξεις. Δεν είναι λοιπόν αληθές ότι η Δημοκρατία δεν κινδυνεύει από τον κομμουνισμό και δεν είναι αληθές ότι καμμία δημοκρατία δεν έπεσε εξ αιτίας του κομμουνισμού.

'Αλλ' έρχομαι τώρα εις τό δεύτερον εμπόδιον, εις τό εμπόδιον, δηλαδή ότι δεν έχομεν έτοιμον όρισμόν του ολοκληρωτισμού, τον όποϊον και περιελάβομεν εις τό Σύνταγμα και δεν δύναται τό Δικαστήριον, τό προτεινόμενον από τούς Βουλευτάς-Υπουργούς, τό Συνταγματικόν δικαστήριον να κρίνη περί αυτού, περί του ποίος είναι ολοκληρωτισμός, ποίος είναι ο κίνδυνος, έναντιον του όποιου τό Δικαστήριον θά άμύνεται κατά της Δημοκρατίας. Και όφείλομεν να όμολογήσωμεν ότι τό εμπόδιον αυτό ανταποκρίνεται εις ένα πραγματικόν κίνδυνον. 'Ο κίνδυνος εκείνος, τον όποϊον έξεπροσώπησεν ο Ροσβεσπιάρος εις την Γαλλικήν επανάστασιν, δηλαδή ότι εις τούς έχθρους της έλευθερίας δεν πρέπει να οίδεται έλευθερία. 'Ο κίνδυνος εκείνος, τον όποϊον έξεπροσώπησεν εις την 'Αμερικην κατά τά τελευταία έτη ο ΜάκΚαρθισμός και κατά τον όποϊον να δύναται μία χώρα, η όποια θέλει να προστατεύση τον έαυτόν της από τον ολοκληρωτισμόν εν νέου να υποκύψη. 'Αλλά νομίζω ότι ο κίνδυνος αυτός δεν είναι πολύ σπουδαίος δι' ένα λαόν, ο όποιος θέλει να προφυλάξη τον έαυτόν του χωρίς άκρότητας.

Κύριε Πρόεδρε, ἔδω συνεζητήσαμεν καί θά συζητήσωμεν ἴσως ἀκόμη κατὰ πόσον ἡμεῖς ἔχομεν τό δικαίωμα νά προτείνωμεν εἰς τήν νέαν Βουλὴν λύσιν καθωρισμένην, ὅσον ἀφορᾷ τήν ἀναθεώρησιν ἑνὸς ὠρισμένου ἄθρου τοῦ Συντάγματος. Εἰς αὐτό τό θέμα ἐγώ δέν πρόκειται νά εἰσέλθω, διότι δέν εἶμαι πολύ βαθύς νομικός. Θέλω ὅμως νά εἶπω τό ἑξῆς : Ἡμεῖς ὡς μία Ἐπιτροπή, Συνταγματική, ἡ ὁποία ἐρευνᾷ τήν σημερινήν ἀνάγκην τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἔχομεν ἢ δέν ἔχομεν ὑποχρέωσιν νά ἐπιστήσωμεν τήν προσοχήν καί τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς καί τῆς νέας Βουλῆς, ἡ ὁποία θά ἀναλάβῃ νά ἀναθεωρήσῃ τό Σύνταγμα, ἔχομεν ἢ δέν ἔχομεν τήν ὑποχρέωσιν νά τῆς ὑποδείξωμεν ὅτι αὐτό τό θέμα ὑφίσταται καί τό θέμα θά πρέπει νά ἀντιμετωπισθῇ; Δέν γνωρίζω εἰς ποῖον ἄθρον, δέν γνωρίζω εἰς ποῖον κεφάλαιον πρέπει νά ὑποδείξωμεν ἡμεῖς τήν θέσιν, εἰς τήν ὁποίαν πρέπει νά ἀντιμετωπισθῇ αὐτό τό θέμα. Ὅμως, νομίζω ὅτι ἔχομεν τήν ὑποχρέωσιν, τήν ἱστορικὴν, νά ἐπιστήσωμεν τήν προσοχήν τῆς νέας Βουλῆς εἰς τήν ὑπέρξιν αὐτοῦ τοῦ θέματος καί ἐκείνη, ἂν θέλῃ, νά ἀποφασίσῃ νά κάμῃ αὐτὴν τήν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Ὅτι ἡ Δημοκρατία κινδυνεύει ἀπὸ τόν ὀλοκληρωτισμόν εἶναι, ἴσως, ἓν γεγονός, τό ὁποῖον δέν εἶναι δυνατόν νά ἀμφισβητηθῇ. Ἔως τώρα ὑπεστηρίζετο, ὅτι τό μόνον ἀντιφάρμακον τοῦ Κομμουνισμοῦ εἶναι ὁ Φασισμός. Αὕτῃ ἡ σκέψις, νομίζω, ὅτι εἶναι ἡ σοβαρωτέρα πάσης ἄλλης, ἡ ὁποία μᾶς ἀναγκάζει νά σκεφθῶμεν νά ἐξετάσωμεν τό θέμα. Θά ἀφήσωμεν εἰς τόν Φασισμόν νά προστατεύῃ τήν Δημοκρατίαν, ἢ θά ἐμπιστευθῶμεν εἰς τήν Δημοκρατίαν τήν ἀποστολήν τοῦ νά ὑπερασπίζῃ τόν ἑαυτὸν της; Αὐτό εἶναι τό ἐρώτημα, εἰς τό ὁποῖον πρόκειται νά ἀπαντήσῃ ἡ Ἐπιτροπή μας καί ἐπ' αὐτοῦ θά ἤθελα νά ἀκούσω τὰς γνώμας τῶν ἄλλων συναδέλφων.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, έζήτησα τόν λόγον διά νά άπαντήσω είς δύο σημεία τής όμιλίας τοῦ άξιότίμου συναδέλφου κ.Λυκουρέζου. Ύπεστήριξεν ό κ.Λυκουρέζος ότι διά τής είσηγήσεώς μου, προέτεινα-φθάσας μάλιστα,είναι ή φράσις του,μέχρι τής διατυπώσεως τής προτάσεως-τήν τροποποιήσιν τοῦ άρθρου 21.Καί δεύτερον, ύπεστήριξεν,είς ένα άλλο σημείον ότι έν ύποθεθῇ ότι ή πλειοψηφία τοῦ Έλληνικοῦ Λαοῦ θελήσῃ κάποτε νά καταργήσῃ τήν βασιλευμένην Δημοκρατίαν καί νά εἴῃ ότι θέλει άβασίλευτον,ή άνόμη καί Κομμουνιστικόν σύστημα,δέν ήμπορεῖ νά άντιληφθῇ,εἶπεν ό κ.Λυκουρέζος,βάσει ποίας δημοκρατικῆς Ἀρχῆς θά ἦτο δυνατόν νά δεχθῶμεν τοιοῦτον τί.Έπί τοῦ σημείου τούτου έχω νά άπαντήσω ότι δεινῶς παρεξήγησε τά όσα εἶπα,ό κ.Λυκουρέζος.

Ἀπό τής πρώτης στιγμῆς τής είσηγήσεώς μου,μέχρι τής τελευταίας ύπεστήριξα όχι άλλην πρότασιν έλλά τήν πρότασιν τῶν προτεινάντων κ.κ. Ὑπουργῶν είς τό κεφάλαιον Γ',όπου έξετάζω μήπως τυχόν ή πρότασις τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν εὔρηταιεις άντίθεσιν έάν τυχόν θίγῃ,έστω καί κατ'έλάχιστον τήν βασικήν διάταξιν περί άτομικῶν έλευθεριῶν.Έπικαλέσθην,μεταξύ τῶν άλλων συνταγματολόγων καί τό Ν.Σαρίπολον,ό όποῖος λέγει επί λέξει: "Αί περί άτομικῶν δικαιωμάτων διατάξεις τοῦ Συντάγματος άποτελοῦσιν άξιώματα,δέν άποκλείεται όμως ή άναθεώρησις αὐτῶν πρός μείζονα έγγύησιν ή πρός περιστολήν,ούχί τής έλευθερίας αλλά τής καταχρήσεως αὐτῶν".Έκεῖ δέ άκριβῶς είς έπίρρῳσιν τοῦ ότι μία τοιαύτη διάταξις περί περιστολῆς τής καταχρήσεως δέν θά ἦτο άντισυνταγματική,έπικαλέσθην ως παράδειγμα τό άρθρον 1 καί εἶπον:Τό άρθρον 1 τοῦ Συντάγματος περιλαμβάνει θεμελιώδη διάταξιν καί περί τούτου δέν ύπάρχει δεύτερα γνώμη,κατά τήν όποίαν ή έπικρατοῦσα θρησκεία έν Ελλάδι είναι ή τής Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.Καί προσέθεσα: θά έλεγε τίς περί πανομοιότυπου διατάξεως πρόκειται πρός τήν διάταξιν τοῦ άρθρου 21,τό όποῖον όρίζει τά τοῦ Πολιτεύματος.Τό άρθρον όμως 1 είς τήν δευτέραν παράγραφον επιλέγει:άπαγορεύεται ό προσηλυτισμός καί πάσα έλλη επέμβασις κατά τής έπικρατούσης θρησκείας.

Εἶπον λοιπόν: Ἐάν ὑποτεθῇ ὅτι εἰς τό τέλος τῆς πρώτης παραγράφου τοῦ ἄρθρου 21, φερεπεῖν, ἐτίθετο διάταξις ὅτι ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμός ἢ ἡ ἐπιβουλή τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος, κατὰ ποίαν λογικήν, κατὰ ποίαν Δημοκρατικήν ἐρμηνείαν θά ἦτο δυνατόν ἡ διάταξις αὕτη νά θεωρηθῇ ὡς ἀντικειμένη εἰς τήν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 21; Ἀντιλαμβάνεσθε λοιπόν ὅτι αὐτό καθε ἄλλο ἦτο παρά πρότασίς μου περί τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρου 21, τοῦλάχιστον ὑφ' ἣν ἔννοιαν εἶπεν ὁ ἀξιότιμος κ. Λυκουρέζος.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Περὶ προσθήκης εἰς τό ἄρθρον 21...

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Οὔτε καὶ περί προσθήκης. Τό ποῦ θά προστεθῇ αὐτό, οὔτε καὶ τό ἔθιξα, οὔτε τό συνεζήτησα, οὔτε καὶ διετύπωσα τήν πρότασιν τό πῶς πρέπει νά εἶναι ἡ τροποποίησις. Ἐγὼ ἀπό αὐτό ἠρύσθην ἓνα ἐπιχείρημα, ἀναπτύσσων μάλιστα τό κεφάλαιον .αν καί κατὰ πόσον ἀντίκειται ἡ πρότασις τῶν κ.κ. συναδέλφων τῶν ὑπογραφάντων πρός τήν διάταξιν τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τό δεύτερον θέμα, ἔχω νά εἶπω ὅτι τοῦτο εὔρηται εἰς δεινὴ σύγκρουσιν μέ τήν πρότασιν τήν ὁποίαν εἶπεν ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ ὁ ἀξιότιμος κ. Λυκουρέζος. Ἐνῶ ἀπό τῆς μιάς μεριᾶ λέγει ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ἀρρηθῶ εἰς τήν πλειοψηφίαν τοῦ Λαοῦ νά τροποποιήσῃ τήν βασικὴν Ἀρχήν τοῦ Συντάγματος, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ περὶ τοῦ καθεστώτος καί νά γίνῃ ἐνδεχομένως ἀβασίλευτος Δημοκρατία ἢ νά γίνῃ καί Κομμουνιστικὸν ἀνόμη καθεστῶς, ἀμέσως ἐν συνεχείᾳ εἶπεν ὅτι φοβοῦμαι νά ἀποδεχθῶ τήν ἀποφιν αὐτήν, διότι ἀντίκειται εἰς τήν θεμελιώδη ἐνδεχομένως διάταξιν τοῦ ἄρθρου 21. Δηλαδή ἐνῶ δέχεται ὅτι ἡ ἀπλὴ πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ διὰ τῆς πρώτης του σκέψεως δύναται— καί δέν δύναται νά ἀντιληφθῇ διατί δέν δύναται νά τροποποιήσῃ τό καθεστῶς, συγχρόνως ἀρνεῖται ^{εἰς αὐτήν} τό δικαίωμα τῆς προσθήκης μιᾶς διατάξεως, ἡ ὁποία προτείνεται πρός κατοχύρωσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος, παρ' ὅλον ὅτι αὕτη ἔχει ὡς προϋπόθεσιν ὅτι θά τό θελήσῃ ὅχι ἀπλῶς ἡ ἀπλή πλειοψηφία, ποῦ λέγει ὁ κ. Λυκουρέζος, ἀλλὰ ἡ πλειοψηφία ἡ ἐνισχυμένη, τοῦλάχιστον τῶν 2/3.

Κύριε Πρόεδρε, τὰ Συντάγματα δέν εἶναι θέματα πλειοψηφίας καί δέν εἶναι δυνατόν νά τροποποιηθῶσι. Τοῦτο τοῦλάχιστον διδάσκω—

σιν ὅλοι οἱ Συνταγματολόγοι. Τά Συντάγματα, αἱ βασιναὶ διατάξεις τῶν καταστατικῶν χαρτῶν, τίθενται ἐπὶ τό διηνεχές. Δέν εἶναι δυνατόν, ὅχι ἡ ἀπλῆ πλειοψηφία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνισχυμένη ἀκόμη πλειοψηφία νά τά τροποποιῇ. Θέλομεν ἢ δέν θέλομεν, ἔχει ὀρισθῇ ἐδῶ διὰ τοῦ καταστατικοῦ χάρτου, ὡς πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἡ Βασιλευομένη Δημοκρατία. Αὐτήν τήν διάταξιν δέν δυνάμεθα, κ. συνάδελφοι νά τήν τροποποιήσωμεν παρά μόνον δι' ἐπαναστάσεως. Αὐτό τοῦλάχιστον διδάσκουσιν ὅλοι οἱ Συνταγματολόγοι καί ἐπ' αὐτοῦ δέν ὑφίσταται δευτέρα γνώμη, τοῦλάχιστον ἐγγράφως.

Αὐτά ἤθελα νά εἶπω κ. Πρόεδρε, πρὸς τόν κ. Λυκουρέζον.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ἑπ. Κοιν. Προν.). Κύριοι συνάδελφοι, τό προβλήμα τό ὁποῖον ὑπῆρξε εἰς ^{τὴν Βάσιν} τῆς προτάσεως τῶν Βουλευτῶν ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦ ὁποῖου σιζητοῦμεν ἦτο ἐάν ἀπαρνηθῇ προστατεύεται τό Πολίτευμα διὰ τῶν κειμένων διατάξεων. Καί εἶναι ἀναμφισβήτητον, ^{ὅτι} ἐάν τυχόν τις ἀποπειραθῇ διὰ βιαίων μέσων νά ἀνατρέφῃ τήν καθεστῆσαν τάξιν, κολάζεται ἀπὸ τοὺς κειμένους Νόμους. Καί ἡ προστασία, δυνάμεθα νά εἰπώμεν ὅτι εἶναι ^{κατὰ τοῦτο} ἐπαρκής. Τό ἐρώτημα, τό ὁποῖον τίθεται ἐπομένως ~~ἐπόμενον~~ εἶναι ἐάν ἄνευ χρησιμοποιοῦσας βιαίων μέσων ἐπιτρέπεται ἡ πολιτική πρᾶξις ἡ ἐπιδιώκουσα τήν ἀνατροπὴν τῆς καθεστῆσας τάξεως. Τό ἐρώτημα αὐτό συνδέεται ὅμως μέ ἕνα ἄλλο γενικώτερον, ἐφ' ὅσον μεταξύ τῶν μὴ βιαίων μέσων εἶναι ἡ διάδοσις τῶν ιδεῶν, ἡ ὁποία συνδέεται ἀρρήκτως μέ τήν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως. Πῶς εἶναι δυνατόν εἰς τό σημεῖον τοῦτο νά ἔλθωμεν ἡμεῖς καί νά περιορίσωμεν τήν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως;

Τό θέμα αὐτό ἐτέθη κύριοι καί ἐν Γερμανία ὅπου ἔξαν-
τλητικῶς συνεζητήθη ὅτε ἐθεσπίσθη ἡ διάταξις αὐτὴ τοῦ ἄρθρου
τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος.
21, Καί ἐκεῖ εἶχον εἰς τὸν ποινικόν των νόμον διατάξεις αἱ ὁποῖ-
αι ἱκανοποιητικῶς ἀντεμετώπιζον ~~τὸ πρόβλημα~~ τὸ πρόβλημα
τῆς διὰ βιαίων μέσων ἀνατροπῆς τῆς καθεστῆσας τάξεως. Εἶχον
ὅμως ἄλλο πρόβλημα νά ἀντιμετωπίσουν, ὅπως πολὺ καλὰ ἐσημείωσεν
εἰς τὴν ὁμιλίαν του ὁ κ. Λύχνος. Καί ἐκεῖ ἤθελον νά διαφθλάξουν
~~τὴν~~ τὴν Ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, ὅπως

θέλομεν καί ἡμεῖς. Καί ἐκεῖνοι ἤθελαν, ὅπως θέλομεν καί ἡμεῖς, ὅπως θέλουν καί οἱ εἰσηγούμενοι τήν πρότασιν βουλευταί νά διαφυλάξωμεν ἀλώβητον τήν ἐλευθερίαν τῆς σκέφews. Ἀλλά ποῦ ἔγκαιται τό σόφισμα ; ἐκεῖνων οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὅτι δι' αὐτῆς τῆς διατάξεως ὅπως ἐμφανίζεται εἰς Γερμανίαν ἢ καί παραλλήλως εἰς τήν πρότασιν μας, τίγεται ἡ Ἀρχή τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέφews; Οὐδεὶς ἐμφισβητεῖ ὅτι ἀνά πᾶσαν στιγμὴν δύναται τις νά ἀναπτύξῃ δημοσίᾳ οἰανδῆποτε θεωρίαν καί νά εἴπῃ ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Μάρξ ^{εἶναι} ὀρθή. Ὅτι, ἡ θεωρία τοῦ Μάρξ προβλέπει τοῦτο καί ἐκεῖνο ἢ καί οἰανδῆποτε ἄλλην θεωρίαν ἢ ὁποία ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀβασίλευτος Δημοκρατία, οἰονδῆποτε ἄλλο Πολίτευμα, εἶναι καλύτερον ἀπὸ τήν Δημοκρατίαν; Ἀρκεῖ νά πρόκειται περὶ σκέφews, περὶ θεωρίας, περὶ θεωρητικῆς ἀναπτύξεως, τήν ὁποίαν κανεὶς δέν δύναται νά ἐμποδίσῃ. Κανέναν Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου δέν δύνασθε νά ἐμποδίσητε νά ἀνέλθῃ ἐπὶ τῆς ἔδρας ; καί νά εἴπῃ ὅτι ἐγὼ εἶμαι Μαρξιστής. Αὐτό δέν γίνεται. Ἀλλά ὑπάρχει ἓνα σημεῖον, εἰς τό ὁποῖον ἡ θεωρία μεταβαίνει εἰς τήν πρᾶξιν, ἓνα σημεῖον ὅπου ἡ θεωρία δέν εἶναι θεωρία ἀλλά γίνεται περιεχόμενον τῆς βουλήσεως. Δέν εἶναι πλέον περιεχόμενον ^{μόνον} τῆς σκέφews, ἀλλά γίνεται περιεχόμενον ^{καί τῆς} βουλήσεως, πολιτικῆς βουλήσεως, κατευθυνομένης πρὸς ὠρισμένον σκοπόν.

Ἐκεῖνο ἐπομένως τό ὁποῖον συζητοῦμεν δέν εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς σκέφews τήν ὁποίαν αὐτήν καθ' ἑαυτήν, ἀναγνωρίζομεν ἀπόλυτα, ἀλλά συζητοῦμεν ἐάν ὅταν ἡ σκέψις καί θεωρία προχωρήσῃ εἰς τήν ἐπιδίωξιν πολιτικῶν σκοπῶν, ὅταν δηλαδή ἡ σκέψις γίνῃ περιεχόμενον πράξεως, ἐάν τότε καί ὅταν γίνῃ ἡ σκέψις πρᾶξις, ἐξακολουθεῖ καί ἡ πρᾶξις φορεὺς, σκέφews πάντοτε, νά εἶναι καί αὐτὴ ἐλευθέρα. Αὐτό εἶναι τό ἐρώτημα. Διότι ἐάν ἠθέλαμεν νά κατοχυρώσωμεν τήν Δημοκρατίαν μόνον μέ τήν διάταξιν, ἡ ὁποία λέγει ὅτι διὰ βιαίων μέσων ἀπαγορεύεται ἡ ἀνατροπὴ τοῦ καθεστώτος, ὅτι αὐτό τιμωρεῖται κ.λ.π., δέν θά εἴχομεν καμμίαν περίπτωσιν νά ἐφαρμόσωμεν αὐτήν τήν διάταξιν. Ὡς ἐξελίσσεται ἡ πολιτικὴ πραγματικότης, οὔτε ἀνάγκην ἔχει, οὔτε λόγον ἔχει ποτέ, οὔτε ^ὁ ὅλοκληρωτισμός τῆς δεξιᾶς, οὔτε ὁλοκληρωτισμός τῆς ἀριστερᾶς νά

μεταχειρισθῇ βία καὶ μέσα. Ἡ ἐποχὴ τῶν ὁδοφραγμάτων παρῆλθεν. Ἀλλὰ εἶναι τὰ μέσα πού μεταχειρίζεται. Ὁ κομμουνισμός βεβαίως μεταχειρίζεται καὶ βίαν. Ἀλλὰ πότε; ὅταν πλέον θά ἔχῃ ὠριμάσῃ ἡ ἀνατροπὴ καὶ ἡ βία θά ἔλθῃ ἀπλῶς τὴν τελευταίαν ὥραν νὰ κατοχυρώσῃ ἓνα συντετελεσμένον ἤδη γεγονός. Ἐν θέλωμεν ἐπομένως νὰ κατοχυρώσωμεν σήμερον τὴν Δημοκρατίαν πρέπει νὰ ἴδωμεν ἐάν δυνάμεθα ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Δημοκρατίας νὰ τὴν κατοχυρώσωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιδίωξιν τῆς διὰ μὴ βιαίων μέσων ἀνατροπῆς. Καὶ πιστεύω ὅτι δυνάμεθα νὰ χορήσωμεν πρὸς τὴν ἀνεύρεσιν λύσεως, ἡ ὁποία διαφυλάσσει ἀλώβητον τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Διότι ἡ καθαρὰ θεωρία εἶναι ἐντελῶς ἐλευθέρα, μένει ἐντελῶς ἐλευθέρα. Ἀλλὰ ποῦ περιορίζεται; ὅχι ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, ἀλλὰ ἡ ἐλευθερία τῆς πολιτικῆς πράξεως, τὰ πράγματα διαφέρουν, ἐφ' ὅσον κατοχυρώνεται καὶ διὰ μὴ βιαίων μέσων ἡ ἀνατροπὴ τῆς καθεστηκυίας τάξεως, βέβαια ὑπάρχει ἓνας περιορισμός. Δημοκρατία δὲν σημαίνει ἀπὸ ὠρισμένης πράξεως, ἀπλὴν παντοδυναμίαν τῆς λαϊκῆς θελήσεως τῆς πλειοψηφίας. Διότι ἡ πλειοψηφία εἶναι ἓνα στιγμιαῖον γεγονός καὶ ἡ βούλησις ἡ δημιουργοῦσα τὰ πολιτεύματα εἶναι βούλησις συνεχείας ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ἀνατραπῇ διὰ στιγμιαίων περιστάτικῶν καὶ μόνον. Δι' αὐτό καὶ αἱ θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ἀνατραποῦν. Διότι ἐάν ἀνατραποῦν, αὐτό ἀποτελεῖ ἐπανάστασιν. Καὶ τὴν ἐπανάστασιν κανένα Σύνταγμα δὲν καθιερώνει. Ὑπὸ τινὰ ἔποφιν ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ λαός εἶναι ἐλεύθερος νὰ κἀν ὅ, τι θέλει, λέγομεν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος νὰ κἀμῃ ἐπανάστασιν; Ἀλλὰ εἶναι αὐτό ἐπιχείρημα ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὅποιοι λέγουν ὅτι τὸ Σύνταγμα τὸ ἴδιον ἔχει δικαίωμα νὰ αὐτοπροστατευθῇ; Ὁχι βεβαίως. Διότι καὶ ὅταν αὐτό προστατευθῇ, ἐάν δεχθῶ ὅτι ἡ λαϊκὴ θέλησις ὑπερβαίνει, ὡς πραγματικότης πλέον, πᾶσαν Συνταγματικὴν διάταξιν θά καταλυθῇ τὸ Σύνταγμα, μαζί μὲ τὴν προστατευτικὴν τοῦ Συντάγματος διάταξιν. Ἀλλὰ αὐτό θά ἐποτελῇ, ὅπως λέγουν εἰς τὴν Νομικὴν ἐπιστήμην, θραῦσιν τῆς νομικῆς συνεχείας, θά ἀποτελῇ νέαν πολιτείαν στηριζομένην ἐπὶ ἄλλων πλέον βάσεων νομικῶν καὶ πολιτικῶν.

Κατά ταῦτα, ἐάν εἰδικώτερον ἀντιμετωπίσωμεν τό ἐνδεχόμε-
νον, ὅτι ἡ πολιτική πράξις, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ἡ ἀνατρο-
πή τοῦ καθεστῶτος, γίνεται νομοτύπως, χωρίς νά βγαίνει ἀπό τά ὅρια
καί τά πλαίσια, τούς τύπους, τῶν κειμένων διατάξεων, ἀλλά προφανῶς
γίνεται, ὅπως συμβαίνει μέ τά κομμουνιστικά κόμματα, μέ τόν ἀπώτε-
ρον πολιτικόν σκοπόν, τῆς ἀνατροπῆς τῆς καθεστηκυίας τάξεως, ἐρω-
τᾶται, ἐπειδή, τύποις, τηροῦνται αἱ Συνταγματικά διατάξεις, ἀλλ'
οὐσία εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἐπιδιώκεται ἡ κατάλυσις τῶν συν-
ταγματικῶν αὐτῶν διατάξεων δέν δικαιοῦται ἡ Δημοκρατία καί αὕτη
νά προστατευθῇ; Ἐγώ νομίζω ὅτι, δέν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία
ὅτι ἂν ἠδύνατο νά ἀποδειχθῇ ὅτι, ἡ πολιτική πράξις, ὅχι διὰ βιαίων
ἀλλά διὰ δολίων μέσων, ἐπιδιώκει τήν ἀνατροπήν τῆς καθεστηκυίας
τάξεως, ἐάν ἠδύνατο τοῦτο νά ἀποδειχθῇ, καμία δημοκρατική Ἀρχή
δέν ἐμποδίζει τήν προστασίαν τῆς Δημοκρατίας ἀπό μίαν τοιαύτην
δολίαν προσπάθειαν ἀνατροπῆς της. Ἡ ἀντίρρησης ὑπάρχει ἄλλου.
Δέν εἶναι νομική, οὔτε θεωρητική, εἶναι πρακτική. Ποῖα ἐγγύησις
ὑπάρχει, ὅτι μία τοιαύτη διάταξις, ἡ ὁποία ἤμπορεῖ θεωρητικῶς νά
εἶναι σωστή, θά ἐφαρμοσθῇ ἐντίμως ἀπό μίαν Κυβέρνησιν, ἀπό μίαν
κρατοῦσαν κατάστασιν; Αὐτό εἶναι τό ἐρώτημα. Δυσπιστία τοῦ συντα-
γματικοῦ Νομοθέτου ἀπέναντι τῆς Νομοθετικῆς ἢ τῆς ἐκείστοτε Πολι-
τικῆς ἐξουσίας. Αὐτό εἶναι τό πρόβλημα. Εἰς αὐτό ἔχω νά εἶπω δύο
πράγματα. Εἶναι φυσικόν νά ὑπάρχη δυσπιστία τῶν ὑποστηριζόντων
τά ἀτομικά δικαιώματα, τήν πολιτικήν ἐλευθερίαν ἔναντι τῆς πολι-
τικῆς ἐξουσίας, ἐν τῷ πνεύματι δέ τοῦτο συνετάγησαν ὅλα τά ἐν
ἰσχύϊ Συντάγματα μέχρι καί τῶν τελευταίων καί πλήν ὠρισμένων
ἐν τῶν τελευταίων. Ἀλλά ἀπό τοῦ 1940 καί πέραν ἐδημιουργήθη
μία ἀντίρροπος δυσπιστία ἀπέναντι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν δο-
λίων αὐτῶν μέσων ἐπιδιώκουν τήν ἀνατροπήν τοῦ κρατοῦντος πολιτι-
κοῦ καθεστῶτος καί δὴ τῆς Δημοκρατίας. Καί ἐρωτᾶται, τώρα πού θά
κἀμωμεν νέον Σύνταγμα, δέν θά λάβωμεν ὑπ' ὄφιν αὐτήν τήν ἀντίρρο-
πον εὐλογον καχυποψίαν;

Ἀλλά πέραν τούτου ὅταν ἐκἀμωμεν αὐτήν τήν πρότασιν ἀντι-
μετωπίσαμεν αὐτήν τήν δυσκολίαν καί εἴπομεν νά φύγῃ ἀπό τά χέρια
τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἡ κρίσις περί τοῦ ἐν ἐδῶ διὰ μέσων δολίων

- 11 -

καί μή βιαίων επιδιώκεται ἡ ἀνατροπή τοῦ καθεστώτος, διά μέσων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἤδη φύγει ἀπό τήν καθάραν σκέψιν καί ἔχουν μεταβληθῇ εἰς πολιτικές πράξεις. Καί λέγω ὅτι, ἐν ἀναθέσωμεν εἰς τήν Δικαιοσύνην τήν κρίσιν αὐτήν, δέν πρὶν ἔχομεν τήν μεγίστην δυνατήν ἐγγύησιν;

Δύο ἐρωτήματα γεννῶνται, τὰ ὁποῖα ἡ Ἐπιτροπή πρέπει νά συζητήσῃ. Πρῶτον, ἅν ἡ παρ' ἡμῶν προτεινομένη συγκρότησις αὐτοῦ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου εἶναι ἐπιτυχής. Ἐλέχθη, νομίζω ἀπό τόν κ. Βαρβιτσιώτην προχθές ὅτι δέν ἡμπορεῖ ἐν Δικαστήριον, συγκείμενον μόνον ἀπό Δικαστάς νά κρίνῃ. Ἐγώ δέν θέλω νά ὑποστηρίξω αὐτήν τήν στιγμήν τήν ἄποψιν τήν ὁποίαν διά τῆς προτάσεως ὑποστηρίζομεν. Ἀλλά δέχομαι ὅτι εἶναι ἐν θέμα πρὸς συζήτησιν. Ὅπως καί αὔριον εἰς τήν ἐπερχομένην Βουλὴν ἡ σαφεστέρα, εὐρυτέρα ἢ στενοτέρα διατύπωσις τῆς οὐσίας τῆς ὑποβληθείσης προτάσεως θά εἶναι θέμα πρὸς συζήτησιν. Καί τρίτον θέμα εἶναι, τό θέμα τῆς ἐντάξεως τῆς διατάξεως αὐτῆς εἰς αὐτήν τὴν Ὁμάδα τῶν διατάξεων ἢ εἰς ἐκείνην.

Ἐκεῖνο διά τό ὁποῖον θά παρεκάλουν τόν κ. Πρόεδρον καί τοῦτο εἰσηγοῦμαι καί εἰς τήν Ἐπιτροπήν, εἶναι νά συζητήσωμεν πρῶτον τήν οὐσίαν. Ὑστερα, ὅταν τυχόν γίνῃ δεκτὴ ἡ οὐσία νά χωρήσωμεν εἰς τήν συζήτησιν τῆς συνθέσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. Καί τελευταῖον νά συζητήσωμεν καί τό θέμα τῆς ἐντάξεως τῆς νέας αὐτῆς διατάξεως, ἐδῶ ἢ ἐκεῖ ἀναλόγως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω, ὅτι εἰς αὐτό ἔχομεν συμφωνήσῃ ὅτι θά ἐνταχθῇ εἰς τό ἄρθρον 21. Συνεπῶς, δέν ὑπάρχει θέμα.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ὑπουργ. Κοιν. Προν.) Πιστεύω, ἐξ ἄλλου ὅτι τό Συνταγματικόν Δικαστήριον θά εὖρῃ τόν ὅρισμόν τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, τοῦλάχιστον ἀρνητικῶς, διά νά ἐφαρμόσῃ τήν διάταξιν. Διότι πᾶσα μορφή πολιτικῆς πράξεως, ἡ ὁποία ἐπιδιώκει τήν ἀνατροπὴν τοῦ Δημοκρατικοῦ καθεστώτος, εἶναι ἀποικρουστέα, εἴτε ὑποβλέπει εἰς τόν ὁλοκληρωτισμόν τῆς δεξιᾶς, εἴτε τῆς ἀριστερᾶς. Καί ἐν προκειμένῳ δέν νομίζω ὅτι δημιουργεῖται ἡ δυσκολία, τήν ὁποίαν ἀνέπτυξεν τόσον ἁλαφυρῶς ὁ κ. Λύχνος.

Ι. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Παρακαλῶ τόν λόγον, κ. Πρόεδρε, νά νά ἀπαντήσω εἰς

τόν κ.Γιαννούσην.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριε Λυκουρέζο, δέν ὑπάρχει θέμα ὅτι θά ἀπαντήσετε ἀμέσως. Ἀλλά ἐπανερχομαι κ.συνάδελφοι, εἰς τό ὅτι θέματα τά ὁποῖα συνεζητήθησαν σήμερον, συνεζητήθησαν καί προχθές. Ἄν εἰς κᾶθε συνεδρίασιν λέγωνται τά ἴδια, δέν θά προχαρήσωμεν. Δι' αὐτό, κατ' ἓνα τρόπον, θά ἤθελα νά ὑπάρξῃ μία συμφωνία κυρίων, ὥστε εἰς τήν μίαν συνεδρίασιν, ὁ εἰσηγητής νά ἀπαντᾷ ἢ νά διατυπώσῃ τῆς σκέψεις του, εἰς τήν ἄλλην νά γίνεται μία δευτερολογία καί νά ἀποφεύγωνται αἱ τριτολογίαι. Δέν βλέπω πῶς θά διανομηθῇ τό θέμα. Αὐτό, πάντως, δέν ἀφορᾷ σᾶς κ.Λυκουρέζο. Βεῖς ἔχετε δίκαιον, διότι ὁ κ.Γιαννούσης ἀπήντησεν εἰς σᾶς.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ἐκεῖνο πού πρέπει νά ἀποφεύγεται εἶναι ἐπανάληψις ὁμιλιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι σύμφωνοι πρός ὅσα ὑπεστηρίχθησαν.

Πρῶτον θά ἤθελα δι' ὀλίγον νά ἀπαντήσω εἰς τόν κ.Γιαννούσην. Ὁ κ.Γιαννούσης δεινῶς μέ παρηρμήνευσεν, ἀλλά καί αὐτά τά ἴδια, τά ὁποῖα εἶχε προτείνει, διότι εἰς τήν εἰσήγησίν του σαφῶς λέγει, ἐπικαλούμενος τό παράδειγμα τοῦ ἄρθρου 1, ὅτι θά ἡδύνατο, νομίζει, ἀκινδύνως καί χωρίς νά προσκρούσωμεν εἰς καμμίαν Συνταγματικήν Ἀρχήν, νά περιληφθῇ διάταξις εἰς τό ἄρθρον 21, ὅτι ἀπαγορεύεται νά προσηλυτίσωμεν κ.λ.π.

Ἐφ' ὅσον προτείνει προσθήκην εἰς τό ἄρθρον 21, ἤτο φυσικόν νά ἀποκρούσω τήν οἰανδήποτε προσθήκην, ἡ ὁποία ἡνοιγε τήν θύραν διά τήν ἀναθεώρησιν τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 21, πράγμα πού εἶναι ἀπαράδεκτον. Ὅσον ἀφορᾷ ἐκεῖνα τά ὁποῖα εἶπεν περί μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος, βεβαίως ἡ ἀνατροπή τοῦ κρατοῦντος πολιτεύματος γίνεται δι' ἐπαναστάσεως. Δέν ὑπάρχει θέμα ἐκλογῶν δι' ἀνατροπῆς τοῦ πολιτεύματος. Δέν τίθεται τοιοῦτον θέμα. Ὡστε, νομίζω, ὅτι ὁ κ.Γιαννούσης παρηρμήνευσε τά ὅσα εἶπον.

Ἐκεῖνο, τό ὁποῖον θά ἤθελα νά εἶπω εἰς ὅσα ἀνέφερεν ὁ κ. Τσατσοῦς, διότι ὁμολογῶ ὅτι ἀπεικάλεσα σόφισμα τήν θεωρίαν ὅτι, τάχα, σήμερον, προκειμένου περί κινήσεων πολιτικῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τήν ἀνατροπήν, διὰ βιαίων μέσων, τοῦ πολιτεύματος νά δύναται

νά τίθενται φραγμοί καί ἀπαγορεύσεις καί νά ἀφίενται ἐλεύθεραι πολιτικά κινήσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τήν βούλησιν, τήν πολιτικήν, νά ἀνατρέφουν τό πολίτευμα, δέν θέλω νά εἶπω ὅτι εἶναι σόφθσμα αὐτό, τό ὁποῖον ὑπεστήριξεν, ἀλλά εἶναι θεωρία πάρα πολύ ἐπικίνδυνος. "Αν σήμερον ἀρχίζω, μεν νά ὑποστηρίζω τήν θεωρίαν ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς τήν Δημοκρατίαν ἡ ἐλευθέρα διατύπωσις τῶν γνώμων οἰουδήποτε, ἀλλά ἀπαγορεύεται αἱ ~~ἐκδηλώσεις~~ οἰαιδήποτε σιέφεις τοῦ πολίτου, τοῦ δημοκρατικοῦ Ἕλληνος πολίτου, νά ἐκδηλωθοῦν καί ὡς βούλησις πολιτική, ἀνατρέπομεν θεμελιώδη ἀρχήν τῆς Δημοκρατίας. Καί παρὰ τήν θεωρητικήν ὑποστήριξιν τῆς ἀπόφews του, τήν ὁποίαν ἠθέλησε νά κάμῃ ὁ κ. Τσατσοs, νομίζω ὅτι δέν ὑπῆρξε πειστικὸς. Ποῖον εἶναι τό κριτήριον; Ἐχρησιμοποίησε μίαν λέξιν "δόλια μέσα". Εἰς τήν πρότασιν δέν ἀναφέρεται "δόλια μέσα". Ποῖον εἶναι τό δόλιον μέσον; Μένω εἰς τήν ἀρχήν, τήν ὁποίαν ὑπεστήριξε ὁ κ. Τσατσοs. Λέγει ὁ κ. Τσατσοs, ὅτι ἡμποροῦμε εἰς τήν Δημοκρατίαν νά ἐμμένωμεν εἰς τήν Δημοκρατίαν καί νά ἔχωμεν τοὺς στοχασμοὺς μας. Ἀφ' ἧς στιγμῆς, ὅμως ὁ στοχασμὸς τοῦ πολίτου περνᾷ τό σημεῖον αὐτό καί γίνεται πολιτικὴ βούλησις, εἶναι διωκτέος, ἐάν αὐτὸς ὁ στοχασμὸς ἀποβλέπῃ εἰς μεταρρυθμίσιν τοῦ πολιτεύματος ἢ τοῦ Κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Τότε, ποῖα εἶναι ἡ Δημοκρατία; Διατί καί κατὰ ποῖαν λογικήν ἡμπορῶ ἐγὼ εἰς τήν δημοκρατίαν νά ἀπαγορεύσω τήν ἐκδήλωσιν τοῦ στοχασμοῦ τοῦ πολίτου, μιᾶς πολιτικῆς ὁργανώσεως καί Κόμματος ὡς πολιτικὴν ἐκδήλωσιν; Τότε, δηλαδή, περιορίζομεν τὰ Κόμματα, τὰ πολιτικά, εἰς τό νά κινοῦνται ἐνὸς στενοῦ κύκλου.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ἐπουργὸς Κοινωνικῆς Προνοίας). Τοῦ κύκλου τῆς ἐλευθερίας.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Τοῦ κύκλου, τὸν ὁποῖον καθορίζετε ὑμεῖς. Διότι ἐγὼ ἔχω ὠρισμένας σιέφεις, τὰς ὁποίας δικαιοῦμαι μὲν ἐλεύθερος πολίτης νά τὰς ἐκδηλώσω, ὡς πολιτικὴν βούλησιν. Εἶδατε, ὅτι διὰ νά ὑποστηρίξῃ τήν θεωρίαν του ἡνάγκασθῃ νά προσθέσῃ ἓν νέον στοι-

- 14 -

χεῖρον, τό ἢ δόλια μέσα ἢ.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:('Υπ.Κοιν.Προν.) 'Ως παράδειγμα.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:"Αν τό θέτετε, ὡς παράδειγμα, μένω εἰς τήν πρότασίν σας.

'Αλλά εἰς τί συνίσταται ὁ δόλος; "Αν συνίσταται εἰς τήν προσπάθειάν μου νά διαφωτίσω τόν κόσμον καί νά ἐπιτύχω, ὥστε μία μεγάλη πλειοψηφία τοῦ λαοῦ νά ἀκούσῃ τάς ἀπόψεις μου, ἄν αὐτό πρόκειται περί δόλου, νομίζω ὅτι δέν μεταβάλλει τίποτε."Αν ἐννοῆτε τήν διά παρανόμων μέσων μέσων ἀνατροπήν τοῦ πολιτεύματος, τότε εὐρίσκομεν ἕν σημεῖον ἐπαφής.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:('Υπ.Κοιν.Προν.) Διά τά βίαια μέσα εἴμεθα σύμφωνοι. Δέν συμφωνοῦμεν μέ τήν πειθώ. Σεῖς θέλετε νά εἶναι ἐλευθέρα.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: 'Αναμφισβητήτως.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:('Υπ.Κοιν.Προν.) Μεταξύ τῆς ἀπλῆς πειθοῦς καί τῆς βίας ὑπάρχει ἕνας ἄλλος δρόμος, ὁ δρόμος τῆς δολιότητος, ὁ ὁποῖος πρέπει νά ἀποκλεισθῇ.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Σεῖς τό εἶπατε καί θέλω νά μοῦ τό ἐξηγήσητε.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:('Υπ.Κοιν.Προν.) 'Εγώ θέλω ἕνα πολίτευμα, τό ὁποῖον καθιερώνει ἀπολύτως τήν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως ἀλλά καί τήν ἐλευθερίαν τῆς πράξεως, καθ' ὃ μέτρον δέν καταλύει τό πολίτευμα τῆς ἐλευθερίας.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κατά ποῖον μέτρον καταλύει τό πολίτευμα τῆς ἐλευθερίας ἡ ἰδιότης μου ἐκδήλωσις καί σκέψις περί Δημοκρατίας.

./.

- 16 -

Βουλήν, ή όποία θά έπιληφθῇ τῆς 'Αναθεωρήσεως όταν ήμεῖς θά ἔχωμεν προτείνει τήν ἀνάγκην τῆς ἀναθεωρήσεως διά πράξεων τοῦ Συντάγματος ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως γίνη αὐτό καί αὐτό, ἀνοίγομεν διάπλατα τήν θύραν διά νά γίνουν αὐτά τά όποῖα σᾶς εἶπον. Καί ήμεῖς ἔχομεν ηὔξημένην εὐθύνην. Δέν εἶναι δυνατόν νά συμφωνήσωμεν εἰς μίαν ἀναθεώρησιν διατάξεων, ή όποία θά ἔτεινε εἰς κατάλυσιν στοιχειώδους Δημοκρατικῆς 'Αρχῆς. Δέν εἶναι δυνατόν νά τεθῇ ὡς 'Αρχή εἰς τό Σύνταγμα, ὅτι εἶναι δυνατόν νά περιορίζεται ή δραστηριότης, εἴτε τοῦ πολίτου, εἴτε οἰουδήποτε ὀργάνου, εἴτε οἰουδήποτε Κόμματος, ἐφ' ὅσον ταῦτα κινοῦνται μέσα εἰς τά πλαίσια τῆς Δημοκρατίας.

'Εάν θέλωμεν νά ἐμποδίσωμεν τήν δραστηριότητα ἐκείνων τῶν Κομμάτων, ἐκείνων τῶν ἀτόμων, τά όποῖα ἐπιδιώκουν τήν διάβιαίωσιν, ἐάν θέλετε καί δολίωσιν, ὑπό τήν ἔννοιαν τῆς βίας καί παρὰ νόμων μέσων τήν ἀνατροπήν τοῦ πολιτεύματος....

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: ('Υπ. Κοιν. Προν.). 'Υπό τήν ἔννοιαν τῆς μή βία~~ς~~^ς, διότι όταν εἶναι βία~~ς~~^ς εἶναι φανερόν τό πρᾶγμα.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Τότε ἐγώ θά μείνω εἰς τήν βίαν.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ ('Υπ. Κοιν. Προν.). 'Ο δόλος εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν όποῖον πολιτεύονται ὅλα τά Κομμουνιστικά Κόμματα εἰς ὅλας τάς Χώρας.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Τά Κομμουνιστικά Κόμματα εἶναι γνωστόν τί ἐπιδιώκουν. Καί ἀφ' ἧς στιγμῆς εἶναι Κομμουνιστικά Κόμματα, ἐπιδιώκουν διά βιαίωσιν μέσων τήν ἀνατροπήν τοῦ καθεστώτος. Γνωρίζετε δέ ὅτι ἐάν ἔγιναν δεκτά εἰς τήν Δημοκρατίαν ὑποκατάστατα τῶν Κομμουνιστικῶν Κομμάτων, αὐτό ἔγινε διότι τά ἠνέχθησαν τά καθεστώτα. 'Ημπορεῖ νά ἀποδειχθῇ ποῖον εἶναι τό ὑποκατάστατον καί ποῖον τό προπέτασμα.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: ('Υπ. Κοιν. Προν.). 'Εάν τά Κομμουνιστικά Κόμματα, τῶν όποίων γνωρίζετε τάς ἐπιδιώξεις καί τά ὑποκατάστατά των, τά όποῖα εἶναι ὅμοια μέ τό Κομμουνιστικόν Κόμμα, ^{καί} ^{μόνον} ~~φω~~φέρη ^{των} ^δ τίτλος, ^{των} ^δ ἐάν τό πιστεύετε καί σεῖς ὅπως τό πιστεύω καί ἐγώ ὅτι ἐπιδιώκουν τήν ἀνατροπήν τοῦ καθεστώτος καί ἐν τούτοις δέν

μεταχειρίζονται μέσα βίαια, αλλά αυτά τα μέσα τα οποία μεταχειρίζονται είς τήν πράξιν κατά τα 20 τελευταία χρόνια, αυτήν τήν δραστηριότητα τήν θεωρεῖτε σεῖς νόμιμον;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Τήν ἐν τῇ Βουλῇ δραστηριότητα ἡμπορεῖτε νά τήν ἀπαγορεύσετε;

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ὑπ. Κοιν. Προν.). Ὅρθόν εἶναι νά δώσητε μίαν γενικήν ἀπάντησιν;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐλέχθη προχθές ὅτι τάχα ὁ Νόμος 509 εἶναι ηὔξη-
μένης τυπικῆς δυνάμεως. Τό ἰδιώνυμον ἐπὶ Βενιζέλου, τό 1929,
χωρίς καμμίαν ἐκτροπήν ἐκ τοῦ πολιτεύματος, ἐφηφίσθη καί ἔχει
τάς ιδίας διατάξεις μέ τόν νόμον 509.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ὑπ. Κοιν. Προν.). Τό ἰδιώνυμον εἶναι βυρύτερον τοῦ 509.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δέν ἀποκλείεται εἰς τό κρατοῦν συνταγματικόν κα-
θεστώς. Ἀλλά ἐάν ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν Ἑλλάδι κατάστασις ἐπάβαλε
νά ἀνῃχθῇ μέ ἓνα ἄλφα προπέτασμα, τήν ὑπαρξιν καί δραστηριότητα
τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος ἐν Ἑλλάδι....

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Ὑπ. Κοιν. Προν.). Ξέρετε διατί δέν ἐφαρμόζονται αὐτάι
αἱ διατάξεις ἐν τῷ πνεύματι πούς σεῖς θέλετε; Διότι ὁ Δικαστής

δέν ἔχει τήν δυνατότητα βάσει αὐτῶν τῶν κειμένων νά εἴπῃ
εἰς τόν ^{κομμουνιστήν} ~~ἐσὺ μὲν~~ λέγεις καί δηλοῖς ὅτι εἶσαι νομιμόφρων, ἀλ-
λά ἔξ ὅλων τῶν στοιχείων προκύπτει ὅτι δέν εἶσαι νομιμόφρων,
αὐτό δέν ἡμπορεῖ νά τό κάμῃ. Αὐτό θά ἡμπορῇ νά τό κάμῃ μόνον
ἐάν τοῦ δώσητε τό δικαίωμα νά κρίνῃ πέραν τοῦ σκοποῦ τῆς διὰ
βιαίων μέσων ἀνατροπῆς. Ἡ βία ἔρχεται. Ἀλλά πότε ἔρχεται; Δέν
ἔρχεται εἰς τήν ἀρχήν ^{τῆς πορείας πρὸς τήν ἐπικράτησιν} ~~ἔρχεται εἰς τὸ τέλος~~. Βαδίζουσιν, κερδίζουν
τόν λαόν, τὰ συνδικάτα, ὅλα μέ δημοκρατικά μέσα καί ὅταν τὰ ἔχουν
ὅλασφά χέρια των, μίαν ὥραίαν πρωΐαν πετοῦν τό προσωπεῖον καί μέ
βίαν ὀλίγων ὥρων πίπτει ὡς ὥριμος καρπός τό δημοκρατικόν καθεστώς.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὅταν τὰ κερδίζουν, ἡμεῖς πταθόμεν καί τὰ κερδίζουν.

Ἐδῶ προπαγανδίζεται ἐπὶ διετίαν ἡ ὑπαρξίς πολιτικῶν κρατουμέ-
νων ἐν Ἑλλάδι καί δέν εἶδα καμμίαν ἀντίδρασιν. Καί ὅταν ἐγώ
προχθές εἶπα ὅτι δέν ὑπάρχουν πολιτικοί κρατούμενοι ἐν Ἑλλάδι,
ἐφάνη ὡσάν νά εἶπα κᾶτι τό ἄγνωστον. Καί οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν καί νο-
μίζω ὅτι ἡ μεγαλυτέρα εὐθύνη βαρύνει τήν Κυβέρνησιν, δέν ἐθεώρη-

σεν έπεβεβλημένον νά διαφωτίση τήν κοινήν γνώμην.Βλέπετε.

λοιπόν,ότι δέν πταίει ή Δημοκρατία,πταίμεν ήμεΐς ότι δέν προ-
παγανδίζομεν έπαρκώς τήν Δημοκρατίαν.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:(΄Υπ.Κοιν.Προν.)"΄΄¹στερα από αυτά πού είπεν ό κ.

Λυκουρέζος,έγώ είμαι πάρα πολύ ~~εξοικειωμένος~~ ^{ευόϊωνος} ότι θά κατα-
λήξωμεν είς συμφωνίαν καί μέ τόν κ.Λυκουρέζον.Καί νομίζω κ.

Πρόεδρε,ότι θά εύρεθῇ μέ άλλην διατύπωσιν καί μέ κάποιαν υπομο-
νητικήν συζήτησιν,ή τρόπος,ή επί τοῦ θέματος τούτου πρότις,
τῆς Έπιτροπῆς,νά εΐναι όμόφωνος.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Κύριε Τσατσο,θά χαρῶ πολύ εάν εύρεθῶμεν σύμφωνοι,
άλλά έπιθυμῶ ^{πάλιν} ~~νά τονίσω~~ ^{νά τονίσω} ότι όχι μόνον από απόφews δικονο-
μικῆς,άλλά εΐναι πλήρης καί βασιική ή αντίρρησίς μας πρός τήν
πρότασιν τῆς παραγράφου 6 διά τῆς όποίας θεσπίζεται ή απαγό-
ρευσις τῆς δραστηριότητος τῶν πολιτικῶν Κομμάτων.Νομίζω,ότι
αί υπάρχουσαι διατάξεις κατοχυρώνουσai πλήρως τό πολίτευμα
εάν εφαρμόζωνται όπως πρέπει νά εφαρμόζωνται καί δέν υπάρχει
κανείς λόγος νά τεθῇ διάταξις,ή όποία νά απαγορεύῃ τήν δραστη-
ριότητα τῶν πολιτικῶν Κομμάτων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Κύριοι Βουλευταί,έπειδή έγώ τώρα πρέπει νά άνοίξω τήν
άλλην συνεδρίασιν,διότι σήμερα δέν εΐναι ήμέρα Νομοθετικῆς
Έργασίας αλλά ήμέρα Έλέγχου,θά ήθελα νά σᾶς παρακαλέσω νά
όρίσωμεν ποίαν ήμέραν θά έχωμεν τήν προσεχῇ μας συνεδρίασιν,
Έπειδή τήν προσεχῇ εβδομάδα θά έχωμεν Πολιτικόν θέμα,μήπως
θά ήμπορούσαμεν νά όρίσωμεν συνεδρίασιν διά τήν μεσημβρίαν
τῆς Τετάρτης;

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:(΄Υπ.Κοιν.Προν.)Δέν ξεύρω εάν θά ήμποροῦν οί Έπουρ-
γοί νά έλθουν.(Κατόπιν συμφωνίας τῶν μελῶν τῆς Έπιτροπῆς όρί-
ζεται ήμέρα προσεχοῦς συνεδριάσεως ή 14 τρέχοντος ὠρα 6 μ.μ.)

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ:(΄Υπ.Κοιν.Προν.)"Όταν φύγωμεν από τό άρθρον αυτό θά
προχωρήσωμεν γρηγορώτερα.

Π.ΛΥΚΟΥΕΖΟΣ:Εΐναι ούσιῶδες τό άρθρον διότι κατά τήν γνώμην μου
άνατρέπει τήν δημοκρατίαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Έπειδή είχε ληφθῇ απόφασις νά όμιλήσῃ ό κ.Καλλίας

νά αφήναμεν νά μᾶς ~~#####~~ ἀναπτύξη ἐπὶ πέντε λεπτά μίαν πρότα-
σιν πού ἔχει, ὥστε εἰς τὴν ἄλλην συνεδρίασιν νά εἴμεθα ἔτοιμοι
ἐπὶ τῆς προτάσεως τὴν ὁποῖαν θά κρίνωμεν. Ἐάν θέλετε βέβαια,
διότι αὐτό εἶναι θέμα ἀποφάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς.

Νομίζω ὅτι θά ἠμπορούσατε ἐάν θέλετε νά συνεχίσητε
ἐπὶ 1/2 ὥρα καί ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου νά ὁμιλήσουν ὁ κ. Γυιόκας,
ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος καί νά κάμῃ καί μίαν μικράν εἰσήγησιν ὁ
κ. Καλλίας, καί εἰς τὴν ἄλλην συνεδρίασιν νά προχωρήσωμεν.
(Εἰς τό σημεῖον αὐτό ὁ Πρόεδρος κ. Κ. Ροδόπουλος ἀποχωρεῖ τῆς
συνεδριάσεως καί τὴν Προεδρικὴν ἔδραν καταλαμβάνει ὁ Ἀντιπρό-
εδρος κ. Γ. Πλατῆς).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Γυιόκας ἔχει μόνον λόγον.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Ἐπὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀκούσαμεν ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ νο-
μικόν καί ἀγαπητὸν Ὑπουργόν κ. Τσᾶτσον, ἤθελα νά εἶπω τὰ ἑξῆς:
Ἐκάμε μίαν διαστολὴν τῆς σκέψεως καί τῆς Βουλῆσεως. Νομίζω, ὅτι
ἡ σκέψις καί ἡ βούλησις ψυχολογικῶς εἶναι πράγματα διάφορα,
ἀπὸ ἀπόψεως Νόμου, εἴτε ποινικοῦ, εἴτε οἰουδήποτε ἀπαγορευτικοῦ
Νόμου. Δέν διαστέλλονται. Διότι καί ἡ σκέψις καί ἡ βούλησις ἐπι-
τρέπονται καί δέν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν πολιτείαν νά τὰ θίξῃ.
Μετά τὴν βούλησιν, ὅταν ἐκδηλωθῇ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον μία
μεταβολή, τότε βούλησις σὺν τῇ ἐξωτερικῇ ἐκδηλώσει γίνεται πράξις.
Καί ἐκεῖ ἐπεμβαίνει ἡ Πολιτεία, εἴτε διὰ τοῦ Ποινικοῦ δικαίου,
εἴτε διὰ τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, λαμβάνει διοικητικὰ μέτρα ἀπα-
γορεύσεως ὠρισμένων ἐξωτερικῶν ἐκδηλώσεων. Ἄ λέγω αὐτά, διότι
δέν νομίζω ὅτι πρέπει ἡ Ἐπιτροπὴ μας νά περιπλανῇ εἰς τό θεμε-
λιώδες θέμα τῆς ἐλευθερίας κινήσεως τοῦ πολίτου καί τῶν βασι-
κῶν ἐλευθεριῶν τοῦ πολίτου. Διότι ἀντικείμενον τῆς ἰδικῆς μας
Ἐπιτροπῆς εἶναι νά καταστήσωμεν σαφές, κατόπιν κρίσεως τῆς
Ἐπιτροπῆς τῆς Συνταγματικῆς, ἂν θά πρέπει νά ἀπαγορευθῇ μία
συγκεκριμένη ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις πράξεως, μία ἐκδήλωσις δηλαδή,
συλλογική, ἐνός Κόμματος. Δι' αὐτό συζητοῦμεν, ὅχι διὰ τὸ ἄτομον,
πότε θά κάμῃ τὴν ἀπράξιν καί πότε ἡ σκέψις μεταβάλλεται εἰς
πράξιν. Διότι αὐτό εἶναι θέμα τοῦ Ποινικοῦ Νόμου. Καί ὑπάρχουν

πράξεις τοῦ ἰδιωνύμου καί τοῦ Νόμου 509 καί ἄλλαι βασικαί διατάξεις τοῦ Ποθνικοῦ Νόμου, αἱ ὅποται ρυθμίζουν τόν τρόπον, κατὰ τόν ὅποιον ἐκδηλοῦται ἡ ἐλευθερία τοῦ πολίτου καί πότε προσκρούουν εἰς τόν Νόμον. Διότι ἡ ἐλευθερία, ἡ Συνταγματική, τοῦ πολίτου ἀσκεῖται καθ' ὅν τρόπον οἱ Νόμοι ὀρίζουν. Δέν εἶναι ἀληθές ὅτι κἄθε ἓνας μπορεῖ νά κἀμῃ ὅ, τι θέλει. Κἀμνει ὅτι δέν ἀπαγορεύουν οἱ Νόμοι. Συνεπῶς, ἐδῶ δέν πρόκειται ἡμεῖς νά ἀσχοληθῶμεν περί τοῦ ἂν θά ἐπιτραπῇ εἰς τόν ἄλφα νά εἴπῃ εἰς τήν ὁμιλίαν του τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Ἀλλά ἂν θά πρέπει νά ἐπιτραπῇ εἰς τό Συνταγματικόν Δικαστήριον, νά ἐπεμβαίῃ ὅταν ἓνα Κόμμα, εἴτε ὑπάρχον, εἴτε θέλον νά ἰδρυθῇ καί ἔχουν ἐκδηλώσει ἐμπράκτως ὀρισμένους σιέφεις καί ἐπιδιδῶνεις του, ὀρισμένους σιοπούς δραστηριότητός του, ἔρχεται εἰς βασικὴν ἀντίθεσιν πρός τάς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Νομίζω, ὅτι ἔτσι τίθεται τό ζήτημα καί ὑπό τήν ἔννοιαν αὐτήν καί προχθές εἶπον ὅτι, ἡ διάταξις αὕτη δέν θίγει καμμίαν θεμελιώδη διάταξιν τοῦ Συντάγματος. Εἶναι θεμιτή καί εἶναι δυνατόν νά ψηφισθῇ. Ἡ πολιτεία προστατεύει αὐτήν καί δι' ἄλλων διατάξεων. Θεμελιώδης διάταξις ὅλων τῶν ποινικῶν Κωδίκων ὅλων τῶν πολιτισμένων χωρῶν εἶναι ὅτι εἰς οὐδένα τιμωρεῖται ἡ σιέφεις ἀνόμη καί VOLUNTATIS, μόνον ὅταν ἐκδηλωθῇ εἰς πράξιν τότε τιμωρεῖται. Αἱ πράξεις εἰς τό Ποινικόν δίκαιον ἔχουν δύο διαβαθμίσεις. Τήν προκαταρκτικὴν διακρίνει ἡ πράξις. Εἰς ὀρισμένους περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας δημιουργεῖται κίνδυνος βασικός διὰ τήν ἔννομον τάξιν τιμωρεῖ ὁ Νόμος, ὁ Ποινικός, ὅλων τῶν χωρῶν τὰς προκαταρκτικὰς πράξεις. Καί μόνον ἡ κατάρτισις μιᾶς συμμορίας διὰ τήν διάπραξιν ἀδικήματος κοινοῦ ποινικοῦ Νόμου, ἐσχάτης προδοσίας, τιμωρεῖται διὰ βαρυτάτων ποινῶν ὑπό τοῦ Νόμου. Συνεπῶς καί ἡμεῖς ἔχομεν νά λάβωμεν μέτρα ἐναντίον τῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἐξωτερικῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων διὰ τήν ἀνατροπὴν τοῦ Κοινωνικοῦ μας καθεστῶτος. Νομίζω, ὅτι οὕτω πῶς προσδιωρισμένου τοῦ ἀντικειμένου, τό ὅποιον ζητοῦμεν ἢμποροῦμεν νά κρίνωμεν ποῖαι πράξεις εἶναι θεμιταί καί Συνταγματικῶς δυναταί ἐπὶ τῇ βάσει καί τῶν ἄλλων κειμένων νόμων. Θά εἶναι δυνατόν, ὡς μή ἀπαγορεύουσαι οὔτε τήν σιέφιν, οὔτε τήν

βούλησιν, νά καταλήξῃ ἡ Ἐπιτροπή καί νά ψηφισθοῦν ὑπ' αὐτῆς.

Εἰς τό σημεῖον αὐτό, θά μοῦ ἐπιτρέψῃτε νά ἔχω διάφορον γνώμην, ἀπό τόν κ. Λυκουρέζον, διά τό ἐξῆς: Νομίζω, / ὅτι πρέπει νά καθορίσωμεν ἓνα σύνολον συγκεκριμένων μεθόδων ἐνεργείας, τὰς ὁποίας τό Συνταγματικόν Δικαστήριον θά ἐξετάζῃ ἐλευθέρως καί ὅταν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν τῶν στοιχείων, τά ὁποῖα θά θέσωμεν ἐνώπιον αὐτοῦ, καταλήξῃ εἰς τό συμπέρασμα ὅτι ὅλος αὐτός ὁ συνδυασμός, ὅλων αὐτῶν τῶν μεθόδων καί τῆς ἐκδηλώσεως καί τῆς δραστηριότητός των κατὰλήγῃ εἰς σκοπόν ἀνατροπῆς τοῦ Κοινωνικοῦ καθεστώτος- καί ὅχι μόνον αὐτό, δέν εἶναι αὐτό ἀρνητόν, ἡμπορεῖ νά γίνωνται ἐπικίνδυνοι διά τήν Δημοσίαν τάξιν καί διά τό καθεστώς- τότε θά λάβῃ τά μέτρα. Διότι εἶναι δυνατόν ἓνα Κόμμα νά λειτουργῇ θεμιτῶς ὅπως ἔχουμεν τώρα τήν ΕΔΑ ἢ ἓν ὁδονδήποτε Κόμμα φασιστικόν, τό ὁποῖον θά ἦτο δυνατόν νά ἀναπτύξῃ εἰς ἓν στάδιον τῆς δραστηριότητός του μίαν ἄλλην μορφήν δραστηριότητος, ἡ ὁποία νά καθιστᾷ ἐπικίνδυνον διά τήν ἀνατροπήν τῆς Κοινωνικῆς τάξεως. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν νά εἴπῃ τό Συνταγματικόν Δικαστήριον σοῦ ἀφαιρῶ τήν ἄδειαν τοῦ Δημοσίου πολιτεύεσθαι.

Φρονῶ, λοιπόν, ὅτι τό ἔργον μας δέν εἶναι καί τόσο δύσκολον, ὥστε νά καταφύγωμεν εἰς τὰς φιλοσοφικάς βασικάς θεωρίας τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐτόμου καί τοῦ πολίτου κ.λ.π., ἀλλ' εἶναι ἓν πρέπει νά δώσωμεν τό δικαίωμα αὐτό εἰς ἓν Συνταγματικόν Δικαστήριον, τοῦ ὁποίου τήν σύνθεσιν θά ζητήσωμεν τό βραδύτερον, ὅταν ἓνα Κόμμα, εἴτε ὑπάρχει εἴτε πρόκειται νά ἰδρυθῇ καί δημιουργεῖ τοιοῦτου εἴδους δραστηρ ὄντητα ἐξωτερικήν καί χρησιμοποιεῖ τοιαύτας μεθόδους, ὥστε νά τό καθιστοῦν ἐπικίνδυνον διά τήν ἀνατροπήν τῆς καθεστυκτικῆς Συνταγματικῆς καί Κοινωνικῆς δραστηριότητος. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν φρονῶ ὅτι πρέπει νά δώσωμεν τό δικαίωμα αὐτό εἰς τήν Ἑλληνικήν δικαιοσύνην νά ἀμυνθῇ ὅταν συντρέχουν αὐταί αἱ ἐξωτερικά ἐκδηλώσεις.

Β. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐγώ θά ἤθελα μίαν διευκρίνισιν εἰς ὅσα εἶπεν ὁ κ. Λυκουρέζος. Θά ἤθελα νά συμφωνήσωμεν τί εἶναι Δημοκρατία καί δεύτερον ἂν τήν Δημοκρατίαν πρέπει νά τήν προστατεύσωμεν. Δημοκρατία, κατὰ τήν ἀντίληψίν μου, εἶναι τό ἄρθρον 21 πα-

ράγραφος¹ καί δημοκρατία εἶναι ἡ ἀρχή τῆς πλειοψηφίας, διὰ νά μεταχειρισθῶ τήν ἔκφρασιν, ὅτι ἡ Δημοκρατία Κυβερνᾷ. "Ἄν αὐτή εἶναι ἡ Δημοκρατία τίθεται τὸ ἐρώτημα, ἐν Κόμμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς σκοπὸν καί ὡς ἐπιδιώξιν νά προχωρήσῃ, ὅχι ἀπλῶς ἐν τῇ βουλήσει καί ἐν τῇ σκέψει, ὅπως ἐτονίσθη, ἀλλὰ ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῇ ἐξωτερικῇ διὰ τὴν ἀνατροπὴν αὐτῆς τῆς Δημοκρατίας, δηλαδή τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὅτι ὅλαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ "Ἔθνους καί τὴν ἀνατροπὴν τῆς πλειοψηφίας, ἐν Κόμμα τὸ ὁποῖον διακηρύσσει καί λέγει ὅτι ἐγὼ θέλω δι' ὅλην τῆς συμπεριφορᾶς μου, ὅταν θά μοῦ δώσῃς τὴν δύναμιν, θά καταλύσω αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, ἐρωτᾶται αὐτό. Δέν πρέπει νά τὸ ἀπαγορεύσωμεν; Αὐτό εἶναι τὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον τίθεται καί θά ἤθελα νά συνεννοηθῶμεν μὲ τὸν κ. Λυκουρέζον, διότι αἱ παρακλήσεις του εἶναι τόσο σοβαραί, ὥστε τὰς ἡκουσα μετὰ μεγίστης προσοχῆς καί θέλω νά πείσω τὸν ἑαυτόν μου μῆπως σφάλω.

Θέλει νά προστατεύσωμεν τὴν Δημοκρατίαν; Ἡ ἀπάντησις θά εἶναι ναί. Τί εἶναι ἡ Δημοκρατία; Ἐάν, ἐπομένως, ἐν Κόμμα ἐπιδιώκει τὴν ἀνατροπὴν τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς πειθοῦς, ἔστω, διὰ τῆς διακηρύξεως, ἐρωτῶ αὐτό πρέπει νά τὸ ἀνεχθῶμεν καί νά εἴπωμεν ὅτι αὐτό εἶναι ὀρθόν; Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό θά παρεκάλουν τὸν κ. Λυκουρέζον νά μὲ διαφωτίσῃ, διότι πρὸς στιγμὴν παρ' ὀλίγον νά μὲ παρασύρῃ.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δημοκρατία δέν εἶναι ἡ ἀρχή τῆς πλειοψηφίας. Εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, τῆς συγκεντρώσεως, τῆς διατυπώσεως τῶν στοχασμῶν, τῆς πολιτικῆς κινήσεως.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐγὼ θά θέσω σαφῶς τὸ ἐρώτημα: Δύναται ἐν Κόμμα ἐλευθέρως νά λέγῃ ὅτι ἐγὼ θά τὸ ἀνατρέψω αὐτό καί θά εἰσαγάγω, ὅτι τὰ πάντα πηγάζουν ἐξ ἑνὸς Κόμματος, τοῦ κομμουνιστικοῦ;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Εἰς τὴν Δημοκρατίαν ἡμπορεῖ νά λέγῃ τὰ πάντα κανεῖς, ἐφ' ὅσον τηρεῖ τοὺς Νόμους, τὰ πάντα ἡμπορεῖ νά τὰ ὑποστηρίξῃ.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Θά ἐφεθῶμεν νά διαλυθῶμεν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Εἶναι ἡ σκέψις ἡ ὁποία κἀμινεὶ τὸν πολίτην συνειδητὸν ὁπαδὸν τῆς Δημοκρατίας.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἄν παρασυρθῇ ὁ πολίτης;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Σεῖς θά τὸν κηδευμονεύσετε;

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ : Κύριε Πρόεδρε, ἐγὼ δὲν θά εἰσέβῃω ἐν νέου εἰ τὴν ἐπιχειρηματολογία, διότι ἐλέχθησαν, νομίζω, ὅλαι αἱ ἀπόψεις. Θέλω νὰ κάμω μίαν κρίσιμον πρότασιν, ἣ ὁποία στηρίζεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ δώσῃ ἀφορμὴν ἢ διατύπωσις τῆς προτάσεως εἰς παρεξηγήσεις, ὅτι ἔχει δηλ. δὴ εὐρύτητα μεγαλυτέραν τῆς ἐπιδιωκόμενης. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον θά ἔκαμνα τὴν πρότασιν διατυπώσεως ὡς ἑξῆς : "Περὶ τῆς θέσεως ἐκτὸς νόμου, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τῶν ὁλοκληρωτικῶν Κομμάτων, τὰ ὁποῖα δέχονται τὴν βίαν, εἴτε ὡς μέσον πρὸς κατάληψιν τῆς Ἐξουσίας, εἴτε ὡς τρόπον ἀσκήσεως αὐτῆς".

Μὲ αὐτὸ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν τοποθέτησιν τῆς διατάξεως, πάντως ὅχι εἰς τὸ περὶ συγκροτήσεως τοῦ Κράτους κεφάλαιον, οὔτε εἰς τὸ περὶ ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, κατὰ τὴν γνώμην μου εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ Βουλῆς θά ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ μία διάταξις περὶ Κομμάτων. Ἀδιάφορον ἐάν ὑπάρχῃ ἢ δὲν ὑπάρχει. Μόνον αὐτὰς τὰ πέντε λέξεις ἤθελα νὰ προτείνω.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ : Θά πρέπει νὰ μᾶς διανεμηθῇ αὐτὴ ἡ πρότασις, διότι ἀνατρέπει τελείως τὴν ἄλληλῃ πρότασιν.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ : Τὰ ἴδια ἀκριβῶς λέγει, μὲ ἄλλην διατύπωσιν.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ : Ὅπως πάντοτε, Κύριοι συνάδελφοι, ἔτσι καὶ τώρα μετὰ πολλῆς προσοχῆς παρηκολούθησα τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὁ ἀξιότιμος Ὑπουργὸς καὶ Καθηγητὴς τοῦ Δικαίου κ. Τσᾶτσος. Ὁ κ. Τσᾶτσος, ἂν καλῶς ἀντελήφθην, ἔθεσεν ὀρισμένα θέματα πρὸς συζήτησιν καὶ ἔκαμε καὶ μίαν βραχεῖαν βεβαίως, ἀλλὰ σοβαράν, ὅπως πάντοτε, θεμελίωσιν τῶν θεμάτων καὶ τῶν ἀποφεῶν του. Νομίζω ὅτι πρωτίστως θά πρέπει νὰ ἐρευνηθῇ καὶ τοῦτο τὸ θέμα: Εἶναι ἀναγκαῖα Συνταγματικὴ Διάταξις διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἐπιδιωκόμενος/σκοπός, ἢ μὴπὼς ^{ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως} τὸ θέμα αὐτὸ δύναται νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ διὰ κοινοῦ Νόμου;

Νομίζω ὅτι ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὸ Ἑλληνικὸν προηγούμενον καὶ ἰδίως τὰς ἐμπεριστατωμένας συζητήσεις, ἀφ' ὁποῖαι ἔγιναν τὸ 1929 ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἰδιωνύμου, ὅπου διεξήχθησαν σοβαρώταται συζητήσεις μεταξὺ ἀνδρῶν τοῦ πρώτου πολιτικοῦ ἀναστήματος τῆς Χώρας μας, ἀβιάστως δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς ὅτι

δύναται διά τῆς κοινῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ νά ἀντιμετωπισθῇ τό πρόβλημα αὐτό. Ἄλλωστε τό πρόβλημα εἶναι λίαν ἐκτεταμένον, ἀναμφισβητήτως καί δέν εἶναι δυνατόν νά συμπυκνωθῇ εἰς μίαν διάταξιν, ἡ ὁποία θά περιέχῃ τήν διακήρυξιν μιᾶς ἀρχῆς μέσα εἰς τό Σύνταγμα. Νομίζω λοιπόν, καί τό θέτω τοῦτο πρός συζήτησιν ὅτι πρέπει καί ἡ ἄποφιν αὐτή νά ἐρευνηθῇ.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ (Ἰπ. Κοιν. Προνοίας) : Δηλαδή δέχεσθε κατ'ἀρχήν ὅτι δέν εἶναι ἀντισυνταγματική ἡ διάταξις αὕτη.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ : Θά τό διευκρινίσω περαιτέρω. Δέχομαι κᾶτι περισσότερον ἀπ'ὅ,τι λέγετε. Δέχομαι ὅτι ἡ προστασία τοῦ καθεστώτος ὅχι μόνον δέν εἶναι ἀντισυνταγματική, ἀλλά ἐπιβάλλεται ἡ προστασία του καί ὅτι αὐτό ἀπορρέει ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου καί ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν περί δημοσίας ὁφειλῆς τοῦ Κράτους. Δέχομαι ὅμως περαιτέρω κᾶτι ἄλλο, τό ὁποῖον τό ἐθίζατε, ἐάν καλῶς ἀντελήφθην, διότι καί εἰς σᾶς ὑπάρχει τό βίωμα τῆς σκοπιμότητος καί ἀνεφέρθητε εἰς τήν εἰσήγησιν τοῦ ἀξιοτίμου συναδέλφου κ. Βαρβιτσιώτη, ὅσον ἀφορᾷ τήν σύνθεσιν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἐάν θά πρέπει νά μεταφερθῇ ἡ κρίσις εἰς τήν δικαστικήν ἐξουσίαν ἢ εἰς ἕνα μικτόν δικαστήριον, τό ὁποῖον θά ἔχῃ καί τήν πολιτικήν καί τήν δικαστικήν ἀποφιν. Νομίζω ὅτι εἶναι θέμα πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐάν δέχομαι ὅμως τοῦτο δέν σημαίνει ὅτι δέν ἀσπάζομαι ἀπολύτως αὐτό τό ὁποῖον ὑπεστήριξεν ὁ κ. Λυκουρέζος, τό ὁποῖον εἶναι ἀπολύτως συνυφασμένον μ' τήν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας, ἡ ὁποία εἶναι συνεχῶς μία κίνησις ἰδεῶν. Ἡ Δημοκρατία εἶναι τό κατ'ἐξοχήν πολίτευμα τῆς κινήσεως. Καί ἐκεῖ ἡμπορεῖ νά ἐκθέσῃ ὁ καθένας τάς ἀπόφεις του καί νά τάς ὑποστηρίξῃ. Ὁ κ. Λύχνος ἀνεφέρθη εἰς τήν Γαλλικήν ἐπανάστασιν καί εἰς τήν Ρωσικήν ἐπανάστασιν, αὗται ἀκριβῶς ὑπῆρξαν ἀπότεκοι τῶν ἀπαγορεύσεων τῶν προηγούμενων ^{ἀπολυταρχικῶν πολιτευμάτων} καί ἀπό τήν ^{ἀπολυταρχικῶν πολιτευμάτων} ~~καί ἀπό τήν ἑλληνικήν~~ πραγματικότητα θά ἡμποροῦσε κανεῖς νά συναγάγῃ τό συμπέρασμα ὅτι ὅπου ἀκούγεται ὁ ἀντίλογος προστατεύεται τό Πολίτευμα. Ὁρθῶς παρετηρήθη ὅτι ὅταν εἰσῆλθῇ τό Κομμουνιστικόν Κόμμα, ὡς Κομμουνιστικόν Κόμμα εἰς τήν Βουλὴν εἰς τάς ἐπομένας, ἐκλογάς ἀπό τῆς εἰσόδου του, ἡ δύναμις του ἐμειώθη εἰς τό 1/3.

Καί ἔχω ἀνόμη νά παρατηρήσω καί τοῦτο : Ὅτι μή τυχόν διὰ τῆς συνταγματικῆς διατάξεως ἐπέρχεται ὑποβιβασμός τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ θέματος. Διότι ἡ διάταξις ἡ ὁποία τίθεται ἀπό ἡμᾶς, ὡς ἐξ ὀρισμοῦ πλέον, εἶναι διάταξις μή θεμελιώδης. Διότι ἡμεῖς δέν δυνάμεθα νά τροποποιήσωμεν θεμελιώδη διάταξιν καθ'οἷονδῆποτε τρόπον. Ἄρα ὅποιαν διάταξιν θέτομεν, εἶναι μή θεμελιώδης. Ἐάν ὅμως διὰ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας τό ἀντιμετωπίσωμεν ἀναγόμεθα εἰς αὐτό τοῦτο τό πνεῦμα τοῦ Συντάγματος, εἰς τὰς βασικᾶς, τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς τοῦ Συντάγματος. Καί ἐκεῖ θά ἔχωμεν ἐνδεχομένως ὑποβιβασμόν. Δηλαδή διὰ τῶν προτεινομένων μέτρων, διὰ τῆς προτάσεως ὡς ἔρχεται, ὑποβιβάζεται ἡ ἀξία τῆς προτάσεως. Ἀνόμη τίθεται καί τό θέμα εἰάν ἡ παράβασις τῶν δικτάξεων πρὶ προ-στασίας τοῦ Κοινωνικοῦ καθεστώτος καθοριζόμεναι διὰ νόμου, ἀποτελοῦν πολιτικόν ἀδίκημα ἢ Κοινωνικόν ἀδίκημα, Ἐπ' αὐτοῦ ἔχει διεξαχθῇ καί εἰς τό Ἑλληνικόν καί εἰς τὰ ξένα Κοινοβούλια μακρὰ συζητήσεις, ἀμφότεραι δέ αἱ γινῶμαι ἰσχυρῶς ὑποστηρίζονται.

κατόπιν δέ διὰ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Καλλία ἐφθάσαμεν εἰς μίαν ἀπάμβλησιν τῆς προτάσεως ἀναμφισβητήτως. Νομίζω ὅτι ἡ πρότασις, ὅπως τίθεται ὑπό τοῦ κ. Καλλία, δέν ἔχει ἀνάγκην νά τεθῇ εἰς τό Σύνταγμα, εὐρίσκεται εἰς τόν Νόμον 509, καί ἀφίσταται οὐσιωδῶς τῆς προστασίας τῶν κ.κ. βουλευτῶν-Υπουργῶν.
Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ : Ὁ Νόμος 509 εἶναι Σύνταγμα.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ : Ὁ Νόμος 4229, ὁ ὁποῖος εἰς πολλάς διατάξεις εἶναι πράγματι αὐστηρότερος τοῦ 509, δέν εἶναι Νόμος ἡὑξημένης τυπικῆς ἰσχύος, οὔτε ἐχαρακτηρίσθη ποτέ ὡς Νόμος ἀντισυνταγματικός.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ : Εἶναι ἐν τούτῳ ἀνάγκη νά εἶναι ἡὑξημένης τυπικῆς ἰσχύος διὰ νά περιλάβωμεν καί τό ἄρθρον 1 τοῦ κ.κ. Νόμου 509, νά τό ἀντικαθιστᾷ δηλαδή. Δέν χρειάζεται νά εἶναι ἡὑξημένης τυπικῆς ἰσχύος, ὅσον ἀφορᾷ τό ἄρθρον 2, ἀλλά ὅσον ἀφορᾷ τήν ἀπαγόρευσιν τῆς λειτουργίας τῶν Κομμάτων, χρειάζεται.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ : Ὁ Νόμος 4229 δέν ἀπαγορεύει τήν λειτουργίαν τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἀλλά ἀπαγορεύει καί καταδιώκει τήν δράσιν. Ἀλλά ἐδῶ πρόκειται καί διὰ τήν ἀπαγόρευσιν καί τῆς

λειτουργίας τῶν Κομμάτων, τὰ ὅποια ἔχουν αὐτό τό πρόγραμμα.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ : Διά Νόμου, δέν ἡμπορεῖ νά ἐπιτευχθῇ αὐτό, ~~ἐάν~~ θεωρηθῇ ~~ἡ~~ τό ἄδίκημα;

ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ : Εἶναι δυνατόν νά θεωρηθῇ ὅτι Πολιτικόν Κόμμα, τό ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπό ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἔχουν καταδικασθῇ, ὁδὸτι παρέβησαν..... Ὁ Νόμος 4229 ὁδηγεῖ εἰς τήν οὐσιαστικήν ἀπαγόρευσιν τῆς λειτουργίας τοῦ Κόμματος.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ (᾿Υπ. Προνοίας) : Ὅχι, διότι οὐδέποτε ἐσταμάτησεν ἡ ^{ἰσχύς} του καί διότι δέν ἔπαυσαν πουθενά νά λειτουργοῦν τὰ Κομμουνιστικά Κόμματα, παρά ἐκεῖ ὅπου τό Σύνταγμα ἔχει διάταξιν πού προβλέπει τήν ἀπαγόρευσιν.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ : Νομίζω ὅτι ἡμπορεῖ νά ἐπιτευχθῇ αὐτό τό πρᾶγμα διά τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ, χωρίς ὁ Νόμος αὐτός νά χαρακτηρισθῇ ἀντι-συνταγματικός, εἶναι δέ γνωστόν ὅτι ἓνα Σύνταγμα ὅσον ὀλιγώτε-ρα ἄρθρα ἔχει, τόσον καλλίτερον εἶναι. Ἐγώ ἐδιδάχθην τήν ἐρμη-νεῖαν τοῦ Δικαίου - καί εἶμαι ὑπερήφανος δι' αὐτό - ἀπό τόν κ. Τσατσουν καί μᾶς ^{τό} ἔλεγε τότε εἰς τό Πανεπιστήμιον.

Ἡ θέσις τοῦ Κόμματος τῶν Προοδευτικῶν δέν εἶναι νά σώσω-μεν τήν Δημοκρατίαν προσέχοντας τί κάνουν οἱ ἄλλοι, ἀλλά τό τί θά κάμωμεν ἡμεῖς τά Ἐθνικόφρονα Κόμματα. Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι τήν Δημοκρατίαν τήν σώζομεν διά περισσοτέρας Δημοκρατίας καί τήν Ἐλευθερίαν διά περισσοτέρας Ἐλευθερίας καί διά τῆς προσηλώ-σεως εἰς τοὺς συνταγματικούς θεσμούς.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ : Ἡ σκέψις ἐκείνων πού ἔλαβαν αὐτήν τήν πρότασιν ἐν τῇ γενικότητί της καί ὄχι εἰς τὰς λεπτομερείας, εἶναι ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή εἰς τήν ἱστορίαν τῶν πολιτευμάτων τῆς Εὐρώπης νά παύσωμεν νά ζῶμεν εἰς αὐτό τό κλίμα τοῦ συμβατικοῦ φεύδους ἀπέναντι τοῦ Κομμουνισμοῦ. Πῶς θά τό ἀντιμετωπίσωμεν αὐτό, δέν τό ξέρω.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ : Εἶναι μία ἄποψις.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ (᾿Υπ. Κοιν. Προνοίας) : Ἴσως ἡ ἰδική μας διατύπωσις νά ^{μὴν} εἶναι εὐτυχος καί νά εὑρεθῇ μία καλλιτέρα ἀπό τήν Ἐπιτρο-πήν, τό εὐχόμεαι ἀπό καρδίας. Ἀλλά ἐάν δέν εὑρεθῇ μία λύσις ^{τό θέμα} νά βγοῦμε ἀπό αὐτό τό φεῦδος, ἐάν αὐτό δέν ^{το θέμα} ὑπερνάμψωμεν μέ κάποιον τρόπον δέν εἴμεθα εἰς θέσιν νά ~~κατοχυρώσωμεν~~ τήν ~~δημοκρατίαν~~.

ὅπως θά
 Διότι/τό ~~ἔχετε~~ διαπιστώσει ἀπό ὅλα τὰ τελευταῖα γεγονότα
 ἡ Δημοκρατία λειτουργεῖ μόνον εἰς τὰς χώρας ὅπου δέν ἔχουν Κομ-
 μουνισμόν. Εἰς τὰς χώρας ὅπου ἔχουν κομμουνισμόν ἢ πᾶμε εἰς
 μορφάς, ὅπως εἶναι ἡ μορφή τῆς Ντεγκωλικῆς Δημοκρατίας ἢ εἰς
 μίαν ἀποσύνθεσιν τῶν Δημοκρατικῶν καθεστώτων, ὅπως τήν βλέπετε
 καί ἀπό τὰς τελευταίας Ἰταλικάς ἐκλογάς. Καί ἐάν αὐτά τὰ σηκώ-
 νουν Χῶραι μεγάλαι, μέ τήν πολυτέλειαν τῶν Κομμουνιστικῶν Κομμά-
 των, δέν εἶναι δυνατόν νά τὰ σηκώσουν Χῶραι, ^{μικραί} αἱ ὁποῖαι εὐρίσκον-
 ται εἰς τὰς παρυφάς τοῦ Παραπετάσματος.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ : Τό θέμα τό ὁποῖον θέτετε εἶναι θέμα καθαῶς
 πολιτικόν. Τό πῶς θά ἀντιμετωπισθῇ αὐτό τό συμβατικόν φεῦδος,
 ὡς τό ἐχαρακτηρίσατε, ὑπό τῆς Δημοκρατίας εἶναι θέμα καθαῶς
 πολιτικόν, δέν εἶναι θέμα τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ (Ἑπ. Κοιν. Προνοίας) : Διά τῆς διατάξεως αὐτῆς τοῦ
 Συντάγματος προσπαθοῦμεν νά λύσωμεν πολιτικά θέματα.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ : Δέν ἔμπορεῖ διά νομικῶν συζητήσεων εἰς τήν Ἐ-
 πιτροπήν νά λυθῇ αὐτό τό πολιτικόν θέμα.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ (Ἑπ. Κοιν. Προνοίας) : Αὕτη εἶναι ἡ RATIO LEGIS.

Β. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ : Διότι νά ἐπανέλθω εἰς ἕνα προδικαστικόν ζή-
 τημα· ἡ συζήτησις ἡ ἀποφινὴ καί ἰδιαιτέρως ἡ πρότασις τοῦ κ.
 Καλλία μᾶς ἐπαναφέρουν εἰς τό βάθος, διότι ἡ πρότασις τοῦ κ. Καλ-
 λία ἀποτελεῖ καί πρότασιν διατυπώσεως ἄρθρου. Λέω λοιπόν, ὅτι
 ἔχει σημασίαν κατὰ τοῦτο ὅτι ἄς μείνωμεν ἐδῶ σύμφωνοι κατ'ἀρ-
 χήν, διότι ἐδῶ ὁ κ. Καλλίας προτείνει ὠρισμένην διατύπωσιν.

Ἡμεῖς ὠρίσαμεν ἄλλην μέ εὐρυτέραν ἀντίληψιν περί τῆς διατάξε-
 ως αὐτῆς, ἡ ὁποία πρέπει νά προστεθῇ. Τό βασικόν εἶναι ἐάν
 κατ'ἀρχήν παρίσταται ἀνάγκη προσθήκης διατάξεως. Ἀπό ἐκεῖ καί
 πέρα ἡ ἔκτασις τῆς διατάξεως δέν εἶναι θέμα προσηγορισμοῦ ὑπό
 τῆς παρούσης Βουλῆς, εἶναι θέμα της προσεχοῦς Βουλῆς.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ : Αὐτό λέγω καί ἐγώ, ὅτι δέν γνωρίζομεν τί θά
 εἴπῃ ἡ πλειοψηφία τῆς ἄλλης Βουλῆς.

Θ. ΔΟΥΚΑΣ : Κύριε Πρόεδρε, ἡ διαφύλαξις καί ἡ προστασία τῶν ἀρχῶν
 τῆς ἐλευθερίας δημοκρατίας ἀποτελεῖ ἕνα σκοπόν, τόν ὁποῖον

καί συζητούμεν. "Αν θέλωμεν νά προβῶμεν εἰς μίαν ἐκτίμησιν ἐξ ἀπόφews ὀρθότητος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἀνεπιφυλάκτως θά πρέπει νά συνομολογήσωμεν ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτός εἶναι ὀρθός. Ἐρευνητέον εἶναι διὰ ποίων ὀρθῶν μέσων θά ἐπιτύχωμεν τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. "Όταν ἀντιμετωπίζωμεν περιπτώσεις βιαίων μέσων πρὸς ἀνατροπὴν τῆς καθεστεινυίας τάξεως, θεσπίζομεν διατάξεις καί θεωροῦμεν ὅτι αἱ διατάξεις αὐταὶ ἀποτελοῦν ὀρθόν μέσον, τό ὁποῖον ἄγει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ συνομολογηθέντος ὀρθοῦ σκοποῦ. Κατὰ συνέπειαν, θά πρέπει νά ἐξετάσωμεν καί τὰ ἄλλα μέσα, τὰ ὁποῖα προτείνονται καί τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ σκέψις καί ἡ βούλησις ἀποτελοῦν περιεχόμενον πολιτικῆς πράξεως, ἂν καί εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἀπαγόρευσις αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς δραστηριότητος δέν ἀποτελεῖ ὀρθόν μέσον ἀμύνης εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὀρθοῦ σκοποῦ τόν ὁποῖον, κατὰ τὴν ἰδικήν μου γνώμην, ἔχομεν συνομολογήσει ὅτι ὑφίσταται. Διότι ἄλλως, ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἀποτελεῖ ὀρθόν σκοπὸν ἡ προστασία τῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατίας, θά πρέπει νά εἴδωμεν διὰ ποίων ὀρθῶν μέσων θά διαφυλάξωμεν καί πραγματοποιήσωμεν αὐτόν τόν σκοπόν. Φρονῶ, λοιπόν, ὅτι δέν εἶναι δυνατόν, ὅσονδήποτε καί ἔν συμπιέσωμεν τὰ πράγματα, νά μὴ δεχθῶμεν ὅτι ἀποτελεῖ ὀρθόν μέσον πρὸς ὀρθόν σκοπόν καί ἡ πρότασις, ἡ ὁποία συζητεῖται, ὅσονδήποτε καί ἂν θελήσωμεν νά τὴν συνδυάσωμεν μὲ τόν περιορισμόν τῆς ἐλευθερίας.

Διότι, βεβαίως, ὅλοι θέλομεν νά διαφυλάχθουν αἱ ἐλευθερίαι. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐπιθεμίᾳ μας αὐτῇ δεχόμεθα ὅτι ἀποτελοῦν ὀρθόν μέσον ὅλοι αὐτοὶ οἱ τρόποι. διὰ τῶν ὁποίων δέν θά διακινδυνεύσῃ ἡ ἐλευθερία. Φρονῶ, λοιπόν, ὅτι θά πρέπει κατὰ τινὰ τρόπον, ἐφ' ὅσον θά συμφωνήσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πρότασιν, νά ἐρευνηθῇ ποῖα ἄλλα μέσα ἀποτελοῦν ὀρθὰ μέσα πρὸς τόν σκοπόν, τόν ὀρθόν, τόν ὁποῖον δέν εἶναι δυνατόν νά ἀμφισβητήσωμεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λύεται ἡ συνεδρίασις διὰ τὴν 14ην Μαΐου ἡμέραν Τρίτην καί ὥραν 6 μ.μ.

Α.Κ.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ ΜΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Συνεδρίασις ΣΤ'

Παρασκευή 17 Μαΐου 1963, ώρα 12η μεσημβρινή.

Προεδρία κ. Κ.Γ. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ

Παρόντα μέλη οί κ.κ. 'Ιωάννης Βαρβιτσιώτης, Κλεόβουλος

Γιαννουσής. Παναγιώτης Γυλιόκας, Θεόδωρος Δούκας, Σοφοκλής Εύστρα-
τιάδης, Κωνσταντίνος Καλλίας, 'Αριστείδης Καλαντζάκος, Θεμιστο-
κλής Κονίτσας, Νικόλαος Κοντογιαννόπουλος, Γεράσιμος Λύχνος,
Γεώργιος Ματθαίουδάκης, Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου, Βασίλειος
Παπαρηγόπουλος, Γεώργιος Σταράτης, Κωνσταντίνος Τσάτσος, Νικόλαος
'Ααλαβάκος καί 'Αυσανίας Λυκουρέζος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ.- "Αρχεται ή συνεδρίασις. Κύριοι Βουλευταί, νομίζω ότι
άρκετά συνεζητήσαμεν, επί πολλάς συνεδριάσεις, τό θέμα τής σημερινής
'Ημερησίας Διατάξεως, καί νομίζω "οτι ως πρώτον συμπέρασμα τών
συζητήσεων είναι ότι τό θέμα αυτό δέν δύναται καθ'αίονδήποτε
τρόπον νά τεθῇ ως τροποποίησις ή προσθήκη είς τό "άρθρον 21 του
Συντάγματος, διότι τό άρθρον 21 του Συντάγματος περιλαμβάνει
θεμελιώδεις διατάξεις του Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι δέν τροποποι-
οῦνται οὔτε θά τροποποιηθοῦν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- Κύριε Πρόεδρε, αὐτή ὑπῆρξεν ή πρότασίς μας καί
συμφωνοῦμεν ότι δέν θά θιγῇ τό άρθρον 21 του Συντάγματος.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.(π. Δικ.).- Οὐδέποτε ἐπέθη ως σκοπός ή τρο-
ποποίησις ή διά προσθήκης συμπλήρωσις του άρθρου 21 τῦ Συντάγμα-
τος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ.- 'Επομένως ή 'Επιτροπή λαμβάνει τήν ἀπόφασιν ότι
είς τό άρθρον 21 του Συντάγματος δέν θά περιληφθῇ, οὔτε τροπο-
ποίησις, οὔτε συμπλήρωσις ή προσθήκη. ('Η ἀπόφασις λαμβάνεται
παμφηφεί υπό τής 'Επιτροπῆς).

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- 'Η πρότασίς του κ. Κ. Παπακωνσταντίνου ἦτο νά
προστεθῇ είς τό άρθρον "περί συντάξεως τής Πολιτείας" καί νομίζω

ὅτι θά ἤμποροῦσε νά περιληφθῇ ἐκεῖ.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Υπ. Διπ.).- Ὡς αὐτοτελές ἄρθρον.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- Ἀνεφέρθη εἰς τὴν πρότασιν τοῦ βίσηγητοῦ κ. Γιαννούσης, ὁ ὅποιος ἐπρότεινεν ἰδίαν διατύπωσιν καὶ προσθήκην εἰς τὸ ἄρθρον 21.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ.- Σὰς ἐξηγήσα ὅτι δέν ἐπρότεινα αὐτό...

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- Ὁμοφώνως δεχόμεθα νά μὴ τεθῇ εἰς τὸ ἄρθρον 21.

ΠΡΟΒΛΕΡΟΣ.- Ἐπομένως συμπέρασμα εἶναι αὐτό καὶ ἡ πρότασίς μου ἔγινε δεκτὴ.

Προσέρχόμεθα εἰς τὴν συζήτησιν τῶν προτάσεων τοῦ νόμου 509 καὶ παρακαλῶ τὸν κ. Καλλίαν νά μᾶς εἴπῃ εἰς ποῖον σημεῖον, κατὰ τὴν γνώμην του, θά ἤμπορούσαμεν νά θέσωμεν τὴν διάταξιν.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ.- Νομίζω ὅτι θά ἤμποροῦσε νά τεθῇ εἰς τὸ "περί Βουλῆς", ἀλλὰ καλύτερον νά τεθῇ εἰς τὰς "Γενικὲς Διατάξεις".

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- Ὑπάρχει μία πρότασις τῶν ἀξιολ. Βουλευτῶν- Ὑπουργῶν καὶ ἄλλη τοῦ κ. Καλλία, ποῖαν πρότασιν θά συζητήσωμεν;

ΠΡΟΒΛΕΡΟΣ.- Ὑπάρχει καὶ νέα πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου.

" Τὰ πολιτικὰ κῶμματα, τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἢ τὰ παρ' αὐτῶν χρησιμοποιούμενα μέσα τείνουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν βασιλευδῶν ἀρχῶν τῆς Δημοκρατίας, περὶ θέσεως ἐκτὸς νόμου ὡς κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ.- Αὕτη εἶναι μία ἀπόσπῃνις τῶν ἀπόψεών μας καὶ ἐπιτρέπει καὶ συναδέλφους διαφωνήσαντας νά προχωρήσουν εἰς τὰς ἀπόψεις μου. Ἡ σκέψις μας εἶναι νά θέσωμεν ἐκτὸς νόμου τὰ πολιτικὰ κῶμματα τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἢ τὰ παρ' αὐτῶν χρησιμοποιούμενα μέσα ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν βασιλευδῶν διατάξεων τῆς Δημοκρατίας.

ΠΡΟΒΛΕΡΟΣ.- Ἡ πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου λέγει τὰ ἑξῆς. (Ἀναγινώσκει) "περὶ θέσεως ἐκτὸς νόμου διὰ ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.....

Κ.

-3-

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ.- Κατά την ἐμὴν γνώμην δέν βλέπω κατ' οὐσίαν δια-
φοράν τῶν προτάσεων καί νομίζω ὅτι πρέπει νά γίνη δεκτή.

Α. ΚΑΛΑΝΤΖΑΚΟΣ.- Θά παρακαλέσω, κύριε Πρόεδρε, νά μοῦ ἐπιτραπῇ
νά ἐκθέσω ἐκτενέστερα τὰς ἀπόψεις μου, διότι πέκεται περί
θεμελιώδους ἐννοίας.

ΠΡΟΒΛΕΨ. Θά παρεκάλουν κύριε Καλαντζάκο, ὅσον τό δυνατόν
συντομώτερον.

Α. ΚΑΛΑΝΤΖΑΚΟΣ.- Θό προσπαθῶ νό εἶμαι πολύ σύντομος.

Ἐπιθυμῶ νά διατυπώσω παρατηρήσεις τινάς, ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε
λεχθέντων, σχετικῶς μέ τήν πρ' ἄριον. 6 πρότασιν τῆς Κυβερνήσεως,
ἀφορῶσαν τήν θέσιν ἐκτός νομιμότητος τῶν ολοκληρωτικῶν κομμάτων.

Ἐπειδή παρομοία διάταξις ἔχει περιληφθῇ εἰς τό Σύνταγμα
τῆς Δυτικῆς Γερμανίας τοῦ 1949, θεωρῶ ἀπαραίτητον ὥπως προβῶ,
ἐν ἀπολύτῳ συντομίᾳ, εἰς τήν ἀνάλυσιν τοῦ ἄρθρου τούτου, μέ τήν
ἐλπίδα ὅτι αὕτη θά διευκολύνῃ τό ἔργον τῆς ἑπιτροπῆς μας.

κατά τό ἄρθρον 21 παράγραφ 2 ἀντισυνταγματικά κόμματα
θεωροῦνται ἐκεῖνα, τα οποία ἀπό ἀπόψεως σκοπῶν καί τακτικῆς
τῶν ὁπαδῶν των, τείνουν νά βλάψουν ἢ ἀνατρέξουν τήν ἐλευθέραν
δημοκρατικὴν θεμελιώδη διάταξιν.

Σκοπός, τῆς συνταγματικῆς αὐτῆς διατάξεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς
τό ἄρθρον 18 περί καταχρήσεως ἀτομικῶν τινῶν ἐλευθεριῶν, εἶναι
ἡ παρεμπόδις τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἐλευθέρου δημοκρατικοῦ πο-
λιτεύματος ὑπό ἀντιδημοκρατικῶν πολιτικῶν ὁργανισμῶν, θί
ὅποιοι καλύπτονται κάτω ἀπό τόν, ἀνδύαν τῆς νομιμότητος.

Οὕτω διά τῶν ἁρθρῶν αὐτῶν τό Σύνταγμα τάσσεται εἰς τό
πλευρόν τῆς κινδυνευούσης καί μαχομένης δημοκρατίας.

Αἱ διατάξεις αὗται ἀποτελοῦν ὑπό τινα ἔννοϊαν προληπτικόν μέ-
τρον προστασίας τῆς δημοκρατίας.

Προϋπόθεσις ἀπαγορεύσεως τῆς λειτουργίας κόμματος τινος, εἶναι,
ὅτι τό κόμμα τοῦτο ἐπιδιώκει νά βλάψῃ ἢ ἀνατρέξῃ τό ἐλεύθερον
δημοκρατικόν πολίτευμα.

Πρός τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται συγκεκριμένη πράξις ὑπὸ τὴν "εννοίαν τοῦ Κοινοῦ ἔθους.

Ἀρκεῖ ὅτι ἡ πολιτικὴ πορεία τοῦ κόμματος προδίδει πρόθεσιν

ἥτις κατ'ἀρχὴν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως διαρκoῦς τάσεως κατευθύνεται εἰς τὴν καταπόλεμσιν τῆς ἐλευθέρως δημοκρατικῆς θεμελιώδους τάξεως.

Καὶ ἡ πρόθεσις θά πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται δι' ἐπεὶνων τῶν ἐνεργειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων διαφαίνεται ὅτι αὕτη ὁποτελεῖ συστηματικὴν πολιτικὴν ἐπεδίωξιν τοῦ κόμματος.

Ἀπλῶς μεμονωμένα περιπτώσεις ἢ ὅπως χαρακτηρίζονται ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης "μεμονωμένα πολιτικά παρεκτροπαί" δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν.

Ἐκεῖνο συνεπῶς τὸ ὁποῖον πρέπει καὶ πάλιν νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερος εἶναι ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ λάβῃ χώραν συστηματικὴ ἐνέργεια τοῦ κόμματος, ἥτις ἐκδηλοῦται διὰ φιαφῶρων πράξεων, ἐπιδιωκουσῶν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος.

Ἀλλὰ καὶ ἔν συνεχείᾳ οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, ἂν τὸ κόμμα διατηρῇ ἐλπίδας πραγματοποιήσεως τῆς προῦσεώς του εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον ἢ ἂν, ἐκ πῶγων πολιτικῆς τακτικῆς, ἀναβάλλῃ προσωρινῶς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν του.

Καὶ ὁ σκοπός τοῦ κόμματος δύναται ἐνδεικτικῶς νὰ προκύψῃ, ἐκ τοῦ προγράμματος, ἐκ τῶν δημοσιεύσεων ἐπιφανῶν ὁπαδῶν του, ἐκ τοῦ τύπου καὶ τοῦ προπαγανδιστικοῦ ὕλικου. Πέραν τούτου ἀρκεῖ ἀκόμη καὶ ἡ ἀντεθνικὴ δραστηριότης τῶν ὁπαδῶν του, ἐφ' ὅσον ἐν αὐτῇ ἀντικατοπτρίζεται ἡ πρόθεσις τοῦ κόμματος.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ:

Συνεέπεται τῆς ἐκτὸς νόμου θέσεως ἑνὸς κόμματος εἶναι ὅτι τοῦτο στερεῖται πλέον τῆς ιδιότητος τοῦ κόμματος καὶ ἀπογορεύεται EX NON (ἡ περαιτέρω λειτουργία τούτου.

Δὲν θίγεται ὅμως ἡ προσωπικὴ νομικὴ θέσις τῶν μελῶν, τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νὰ ἀπολαμβάνουν μεμονωμένως τὴν ἐθνικῶν των

ἐλευθεριῶν.

Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀπόφασις περί ἀπαγορεύσεως ἐνός κόμματος ,
δέν ἀντικαθιστᾷ τήν ἀπαγγελίαν στερήσεως τῶν ἀτομικῶν δικαιωμά-
των βάσει τοῦ ὅρθρου 18. Οὕτω οὐδόλως π.χ. θίγεται τό δικαίωμα
τοῦ ἐκλεγείν καί ἀκλέγεσθαι τῶν μελῶν τοῦ διαλυθέντος κόμματος.

Ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τυγχάνει οὐχί ὀρθή ἢ ὑποστηρικθεῖσα, ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν αὐτῆς, ἀποφίς ὅτι ἢ ὑπ' ἀριθ. 6 πρότασις τῆς Κυβερνήσεως καθιστᾷ ἐνδεχομένως περιττὴν τὴν Διάταξιν περὶ καταχρήσεως τῶν ἀτομικῶν Δικαιωμάτων.

Τύχη τῶν Βουλευτῶν Μελῶν τοῦ Κόμματος

Περὶ τῆς τύχης τῶν μελῶν - Βουλευτῶν τοῦ κηρυχθέντος κόμματος ὡς ἀντισυνταγματικοῦ ὁμιλεῖ τὸ ἄρθρον 49 τοῦ ἐκλογικοῦ Νόμου.

Βάσει τοῦ ἁρθρου τούτου, κατὰ μίαν ἀποφιν στεροῦνται τῆς Βουλευτικῆς τῶν ιδιότητος κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Προεδρείου τῆς Βουλῆς.

Κατ' ἄλλην ὅμως ἀποφιν σφοδρῶς ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῆς Νομολογίας καὶ τῶν συγγραφέων ἡ βουλευτικὴ ιδιότης, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἀπόλλυται αὐτομάτως ἄνευ ἄλλου τινός.

Ὡς βουλευταὶ μέλη τοῦ Κόμματος θεωροῦνται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι διετέλεσαν Βουλευταὶ τοῦ Κόμματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς Διαλύσεώς του, ὅσοι ἐξέλέγησαν ὑπὸ τὴν σημαίαν ἄλλου Κόμματος εἶχον ὅμως προσχωρήσει εἰς τὸ διαλυθέν, καθὼς ἐπίσης καὶ ὅσοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ διαλυθέντος Κόμματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαλύσεώς του.

Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἁρθρου 21 ἔχουν τεθῇ ἐκτός Νόμου δύο Κόμματα μέχρι τοῦδε, τὸ Κρατικόν Ὁσιαλιστικόν καὶ τὸ Κομμουνιστικόν Κόμμα.

Ὑπεστηρίχθη ἡ ἀποφίς ὑπὸ τοῦ ABENDROTH, κατὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ὅτι τὸ Γερμανικόν Σύνταγματικόν Δικαστήριον ἐσφαλμένως ἡρμήνευσε τὴν Κομμουνιστικὴν Διδασκαλίαν ἰσχυρισθέν ὅτι ἡ συμπεριφορὰ καὶ ἡ σκέψις ἐκάστου, προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ταξικὴν του θέσιν.

Ἐπιπροσθέτως ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ HAMANN, ὅτι ἐφ' ὅσον γενικῶς ἡ Διδασκαλία εἶναι ἐλευθέρα, μὴ ἐξαιρουμένης βεβαίως καὶ τῆς Διδασκαλίας τῆς ἐπιστημονικῆς πολιτικῆς, εἶναι περίεργον ἓνα Κόμμα νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἀντισυνταγματικόν, ἐκ τοῦ λόγου ὅτι παραδέχεται μίαν τοιαύτην Διδασκαλίαν.

Πολύ δέ περισσότερον δέν πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ἓνα Κόμμα ὡς ἀντισυνταγματικόν, ὡς ὑποσημειώνει περαιτέρω ὁ ABENDROTH, διότι

ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθέρας Δημοκρατικῆς Θεμελιώδους τάξεως συνίσταται εἰς τὴν ἐπὶ ἴσοις ὅροις ἀναγνώρισιν ἐξάμετρησης τῶν διαφορῶν πολιτικῶν Δυνάμεων μέ εντόνως ἀντιτιθεμένας πολιτικᾶς φιλοσοφίας, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ αὐτὸ τό-
το τὸ Σύνταγμα.

Ὑποκατάστατον

Ἡ θέσις τῶν Κομμάτων ἐντὸς Νόμου βάσει τοῦ ἄρθρου 21 παρ. 2 θά πρέπει νὰ συνδυασθῇ μέ τὴν ἀπαγόρευσιν ὑπάρξεως ὑποκαταστάτων πολιτικῶν ὀργανώσεων. Καί τοιοῦτον τι συμβαίνει ὅταν ἡ νέα ὀργάνωσις ἐπιδιώκει τοὺς ἰδίους σκοποὺς καὶ ἐφαρμόζει τὰς ἰδίας μεθόδους, αἵτινες ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ διαλυθέντος Κόμματος.

Ἡ διαπίστωσις τοῦ γεγονότος ὅτι μία ὀργάνωσις ἀποτελεῖ Ὑποκατάστατον ἀπαγορευθέντος Κόμματος εἶναι ἔργον τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοιαύτης ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου ἡ ὀργάνωσις αὕτη θεωρεῖται νόμιμος καὶ ἀπολαμβάνει πᾶσης ἐκ τοῦ συντάγματος παρεχομένης προστασίας.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἐπίδρασις τῶν πολιτικῶν κομμάτων εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῶν συγχρόνων Λαῶν. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπικράτησεν ἡ Δημοκρατία καὶ ὁ Κοινοβουλευτισμός, παρατηρεῖται ἄνοδος τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τῶν Κομμάτων, τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν οἱ κυριώτεροι ρυθμισταὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῶν Κρατῶν μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε τὰ σύγχρονα Κράτη νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς Κομματικὰ Κράτη.

Πράγματι ἐξ αὐτῶν προέρχονται καὶ κατὰ μέγα μέρος ὑπ' αὐτῶν χρῆνται οἱ ἐκλεγόμενοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Λαοῦ· ὑπ' αὐτῶν διορίζονται ὡς ἀρχηγοὶ τῶν Κυβερνήσεων καὶ ὡς Ὑπουργοί· ὑπ' αὐτῶν δημιουργοῦνται ἢ ἀνατρέπονται αἱ Κυβερνήσεις· ὑπ' αὐτῶν χαράσσεται, διὰ συνεδρίων ἢ συσκέψεων, ἡ ἐφαρμοζομένη πολιτικὴ εἰς τὰ σπουδαῖα ζητήματα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰς παγίας ἢ προσκαίρους ἀντιλήψεις των· ὑπ' αὐτῶν εἰδικώτερον καθοδηγεῖται ἡ Νομοθεσία

καί καθορίζεται ένίοτε έμέσως καί ή έφαρμογή της, ύπ' αútων ρίπτονται είς τήν Κοινήν Γνώμην τά συνθήματα, διά τών όποίων σχηματίζεται αύτη, προκειμένου νά κρίνη επί τής άσκήσεως τής πολιτικής έξουσίας· ύπ' αútων τέλος άσχεΐται έντός του σχήματος τής Δημοκρατίας ή πραγματική κυριαρχία, τήν όποίαν άναγνωρίζομεν τυπικώς είς μόνον τόν Λαόν.

Τά Κόμματα μορφώνουν καί άπλοποιούν τά προβλήματα επί τών όποίων ό Λαός καλεΐται νά άποφασίση.

Τό έπίσημον Κράτος όφείλει πλέον νά παρακολουθῇ καί προστατεύῃ τήν ύπαρξιν καί λειτουργίαν τών Κομμάτων, τά όποΐα συμπράττουν είς τόν σχηματισμόν τής πολιτικής θελήσεως του Λαού.

Ή δρᾶσις όμως τών Κομμάτων δέον νά κινῆται έντός τών πλαισίων του ίσχύοντος κοινωνικοῦ καθεστῶτος καί νά μή έξέρχεται τών όρίων αútου, διότι ἄλλως ή Πολιτεία 'ύποχρεοῦται νά προστατεύῃ έαυτήν.

Σήμερον εύρισκόμεθα είς έντονον αντίθεσιν μεταξύ ατόμων καί ομάδων άφ' ενός καί τής πολιτείας άφ' έτέρου.

"Ατομα ή ομάδες έπιδιώκουν τήν διάσπασιν καί διάλυσιν τής Πολιτείας.

Καί ή έπιδίωξις αútων δέν περιορίζεται μόνον είς τήν κατάληψιν τής έξουσίας διά τής έπιβολῆς των πολιτικών των άπόψεων άλλά επεκτείνεται πέραν αútῆς είς τήν άνατροπήν αútου τούτου του κρατοῦς κοινωνικοῦ καθεστῶτος.

Κατά συνέπειαν καλούμεθα νά άνεύρωμεν τήν Διαχωριστικήν γραμμήν μεταξύ άσκήσεως τών άτομικων έλευθεριών ομάδων ή ατόμων καί τής καταχρήσεως αútων είς βάρος του πολιτεύματος καί τών λαϊκων έλευθεριών.

Ή άνεύρεσις βεβαίως τών όρίων αútων εΐναι δυσχερεστάτη. Καί διά νά έπαναλάβω, περαίνων, φράσιν τινά διατυπωθεΐσαν υπό του άξιότιμου συναδέλφου κ. Τσάτσου ένώπιον τής 'Επιτροπῆς 'Αναθεωρήσεως του Συντάγματος του 1946 έπιθυμῶ νά εΐπω ὅτι:

"Εάν Κύριοι Βουλευταί, δέν κατορθώσωμεν τελικώς νά άνεύρωμεν τά

ὅρια αὐτά, τότε ἔστέ βέβαιοι ὅτι ἐχάσαμεν τὴν Δημοκρατίαν".

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ ὑποβληθεῖσα πρότασις ἐκ μέρους τοῦ κ. Τσάτσου δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς τελικῆς διατυπώσεως σχετικοῦ ἄρθρου προστατεύοντος τὴν Δημοκρατικὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ .- Θὰ συζητήσωμεν ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Τσάτσου , ἡ ὁποία ἔρχεται ὡς ἀπωτέρα πρότασις.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- Ἐχομεν τὴν πρότασιν τῶν Ὑπουργῶν - Βουλευτῶν, τὴν πρότασιν τοῦ κ. ΚΑΛΙΑ καὶ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Τσάτσου. Ἐξ ἄλλων αὐτῶν ἐπὶ ποίας θὰ ἀποφανθῶμεν;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Τσάτσου.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ.- Ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ ἴδω τὴν ἐξέλιξιν τῆς συζητήσεως ἐπὶ πῆς προτάσεως τοῦ κ. Τσάτσου καὶ ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἀναπτύξω τὰς ἀμφεις μου ἐπὶ τῆς προτάσεώς μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου εἶναι ὅτι τίθενται ἐκτός νόμου Πολιτικὰ Κόμματα τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἢ τὰ παρ' αὐτῶν χρησιμοποιούμενα μέσα ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς Δημοκρατίας.

Διὰ τῆς προτάσεως ταύτης ὑπάρχει μεγαλυτέρα κατοχύρωσις δεδομένου ὅτι διὰ τοῦ Νόμου 509 ἡ ἀπόφασις περὶ θέσεως ἐκτός νόμου λαμβάνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- Ἡ νέα πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου, δέν εἶναι πολὺ διάφορος τῆς προτάσεως τῶν Ὑπουργῶν - Βουλευτῶν. Ἡ πρότασις τῶν Ὑπουργῶν - Βουλευτῶν λέγει "(ἀναγιγνώσκει)"

Ἡ μόνη μεταβολὴ τοῦ κ. Τσάτσου εἶναι ὅτι ἀντικαθιστᾷ τὴν λέξιν "Πολίτευμα" διὰ τῆς λέξεως "Δημοκρατία", πρᾶγμα ὅπερ δέν μεταβάλλει οὐσιαστικῶς τὰ πράγματα. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι δέν εἶναι ἀνάγκη διὰ Συνταγματικῆς Διατάξεως νὰ καθορίζεται ἡ δραστηριότης τῶν πολιτικῶν Κομμάτων, ἅτινα ἐπιδιώκουν διὰ βιαίων μέσων τὴν ἀνατρο-

Σ.Λ.

- 10 -

πὴν τοῦ Πολιτεύματος, ἡ Ἀρχὴ καθιερωθῇ ἢ Ἀρχὴ ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ δραστηριότης τῶν πολιτικῶν Κομμάτων, τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν, κινδυνεύει ἡ Δημοκρατία. Περαιτέρω ἡ ἔννοια τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Τσάτσου φαίνεται εὐρυτέρα, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητά δὲν εἶναι, ἐφ' ὅσον τὸ Πολίτευμά μας εἶναι Δημοκρατικόν. Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ θεμελιωδῶν Διατάξεων τοῦ Πολιτεύματος ὁμιλοῦμεν περὶ τῶν Δημοκρατικῶν Ἀρχῶν τοῦ Πολιτεύματος. Κατ' ἀκολουθείαν ἡ πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου δὲν μεταβάλλει κατ' οὐσίαν τὴν πρότασιν τῶν Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἀντίθετοι διότι ἀνοίγει τὸν δρόμον πρὸς κατάλυσιν τῆς Δημοκρατίας, διότι, ἐν ὀνόματι τῆς προστασίας τῆς Δημοκρατίας δὲν εἶναι δυνατόν ἡ Κυβέρνησις νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν δραστηριότητα τῶν Κομμάτων. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Διατάξεως ταύτης ὑπάρχει ἀντίρρησις ἐφ' ὅσον δὲν γνωρίζομεν πῶς θὰ καταρτισθῇ τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ.- (Ὑπουργὸς Κοιν. Προνοίας) Κύριε Λυκουρέζο, τί φοβεῖσθε ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς τῆς διατάξεως; Αἱ ἀντιρρήσεις σας ἀφοροῦν τὴν διατύπωσιν τῆς Διατάξεως ἢ τὴν οὐσίαν αὐτῆς; Νομίζω ὅτι συμφωνεῖται ὅτι πρέπει νὰ προστατευθοῦν αἱ ἀρχαί τῆς Δημοκρατίας καὶ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐξηγήσητε τί φοβεῖσθε;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ.- Ἡ ἀντίρρησίς μου εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς διατάξεως καὶ ὅχι εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς, διότι ὅταν λέγωμεν ὅτι τίθενται ἐκτὸς Νόμου Κόμματα τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ τείνουν εἰς ἀνατροπὴν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Πολιτεύματος εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι εἰς τὴν διάταξιν αὐτὴν περλαμβάνονται καὶ ἄλλα Κόμματα ἐκτὸς τοῦ Κομμουνιστικοῦ.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ (Ὑπ. Κοιν. Προνοίας) Ἡ Διάταξις ἀφορᾷ τὰ φασιστικὰ καὶ τὰ Κομμουνιστικὰ Κόμματα.

Ἐὰν εὐρωμεν διατύπωσιν τῆς διατάξεως ὥστε ἡ ἀποκλείουσα πάντα τὰ ἄλλα νόματα πλὴν τῶν Φασιστικῶν καὶ τῶν κομμουνιστικῶν συμφωνεῖτε εἰς τὴν οὐσίαν;

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΛΟΣ: Δέν συμφωνῶ. Δέν χρειάζεται συνταγματικὴ κατοχύρωσις ἡ ἰσχύουσα διάταξις εἶναι ἀρνητὴ ὑπάρχουν καὶ νόματα, ἅτινα ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ καὶ τὴν κοινωνικὴν, εἴτε τὴν πολιτικὴν εἴτε τὴν πολιτειακὴν, δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὑπάρξῃ μεγάλῃ προσοχῇ εἰς τὸ θέμα αὐτό. Τὸ κομμουνιστικὸν νόμα δέν εἶναι οὐν τὸν νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι ἐγκατέλειψε τὴν βίαν ὡς μέσον πολιτικῆς του ἐπικρατήσεως.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: Καὶ ὅμως τὰ κομμουνιστικὰ νόματα τῆς Εὐρώπης ἰσχυρίζονται ὅτι δέν ἀποβλέπουν εἰς τὴν βίαν.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Θὰ ἤθελα νὰ ἐρωτήσω κ. Ὑπουργέ, νὰ μοῦ εἴπητε εἰς εἶναι ἀνάγκη νὰ τεθῇ συνταγματικὴ διάταξις διὰ νά τεθῇ ἐκτός νόμου ἓνα ἀνήμικον νόμα τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει τὴν ἀνατροπὴν τῆς δημοκρατίας.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ: Ἀπαντῶ ναι.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Δέν χρειάζεται, κατ' ἐμέ ὁ Α.Ν. 509 εἶναι νόμος συνταγματικῆς ἰσχύος καὶ ἐτροποποιήθη καὶ προσετέθησαν διατάξεις εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ ἄρθρου 2 παρ. 1 τοῦ νόμου 4234. Ὁ Νόμος εἶχε ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Λαδᾶ καὶ δέν ἐκρίθη ἀντισυνταγματικῶς. Τὸ ἄρθρον τοῦ Α.Ν. 509 τὸ ὁποῖον προστατεύει τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς εἶναι ἄρθρον συνταγματικῆς ἰσχύος καὶ λέγει τὰ ἑξῆς: (ἀναγιγνώσκει).

Ἐκ προοιμίου ἢ ἐξ ὀρισμοῦ δέν χρειάζεται νὰ καθιερωθῇ συνταγματικὴ διάταξις διὰ τὰ νόματα τὰ ἀποβλέποντα τὴν διὰ βλαίων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἰσχύουσα διάταξις ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα. Κατὰ τὸν νόμον 509 ἡ ἀπόφασις περὶ θέσεως ἐνός νόματος ἐκτός νόμου λαμβάνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ πράξις αὕτη ἀναμφισβητήτως εἶναι πολιτικὴ πράξις ἢ μᾶλλον πολιτικῆς σκοπιμότητος ἥδη διὰ τῆς συζητουμένης προτάσεως τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἀντεκατέστησεν διὰ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν δέν γνωρίζομεν τί εἶναι συνταγματικὸν δικαστήριον, τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἀναβληθῇ ἡ λῆψις ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ συζητουμένου θέματος μέχρις ὅτου συζητηθῇ

Ε.Μ.

καί ληφθῇ ἀπόφασις περί τοῦ θέματος ἢ μᾶλλον τοῦ τρόπου τῆς συγκροτήσεως τοῦ συνταγματικοῦ δικαστηρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐάν δέν ὑπάρχῃ συμφωνία ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Τσάτσου τότε νά ἔλθωμεν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: Πολλοὶ συνάδελφοι, δέχονται ὅτι πρέπει νά τεθῇ ἐντός νόμου πᾶν νόμμα τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ τὴν βίαν ὡς μέσον ἐπικρατήσεως. Ἡ διαφορά μεταξὺ αὐτῶν καί ἐμοῦ εἶναι ὅτι ἐγὼ ὑποστηρίζω ὅτι πρέπει νά τεθῇ ἐντός νόμου πᾶν νόμμα ὅπερ ἐπιδιώκει καί διὰ μὴ βιαίων μέσων τὴν ἐπιβολὴν καί ἐφαρμογὴν φασιστικοῦ ἢ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ἦτο κρίσιμος ἡ δήλωσις τοῦ κ. Τσάτσου. Ἀπὸ τὰς ὁμιλίας τῶν κ. κ. Λυκουρέζου, Ἀλαβάνου κλπ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς νομίζω ὅτι συνάγεται ὅτι δέν ὑπάρχει διαφορά μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς καί ὅλοι δέχονται ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά θεωρηθοῦν ὡς συνταγματικὰ τὰ νόμματα τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκουν τὴν διὰ βιαίων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος - τοῦ καθεστῶτος τῆς δημοκρατίας - ὑποστηρίζεται ὅμως ὑπὸ τινων - πῶς οἱ κ. κ. Λυκουρέζος καί Ἀλαβάνος - ὅτι δέν χρειάζεται ἡ λήψις συνταγματικῶν μέτρων διότι τὸ ὑφιστάμενον καθεστῶς ἐξασφαλίζεται ἀπὸ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτεύματος καί ἀπὸ τὸν Α.Ν. 509.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἔτσι εἶναι.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ὁ Α.Ν. 509 ἐγένετο πρὸς ἀντιμετώπισιν εἰδικῶν περιστάσεων ἀλλὰ δέν εἶναι δυνατόν νά θεωρηθῇ ὅτι ἡμπορεῖ νά ἀποτελέσῃ εἰς τὸ μέλλον θεσμόν ὁ ὁποῖος ἡμπορεῖ νά ἐξοπλίσῃ τὴν δημοκρατίαν μέ τὰ μέσα τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν περιστάσεων, διότι ἔχει τὰ βασικά μειονεκτήματα ὅτι ὁ νόμος οὗτος δύναται νά ἀνατραπῇ δι' ἀπλοῦ νόμου.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ὁχι, διότι εἶναι συνταγματικῆς ἰσχύος ὁ νόμος 509.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Ὑπάρχει τὸ Ψήφισμα τοῦ Ἀπριλίου 1952 τὸ ὁποῖον ἔχει διατηρήσει ἐν ἰσχύει τὰ ψηφίσματα καί τὸν Α.Ν. 509 καί τὸ ὁποῖον ἐθεώρησεν ὡς παραλλήλως ἰσχύοντα τὰ ψηφίσματα καί ὁ Α.Ν. 509 πρὸς τὸ Σύνταγμα, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰδίου ψηφίσματος - τοῦ Ἀπριλίου 1952 - ἔχει ὀρισθῇ ὅτι τὰ ψηφίσματα διατηροῦνται ἐν ἰσχύει εἶναι δυνατόν ὅμως νά τροποποιηθοῦν ἢ καταργηθοῦν δι

Ε.Μ.

άπλοῦ νόμου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: 'Ακριβῶς διὰ τούς λόγους αὐτούς πρέπει νά ληφθῇ πρόνοια περί τῶν ὑπὸ κρίσιν θέματος εἰς τό νέον Σύνταγμα.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Τό γεγονός, ὅτι διὰ τήν θέσιν ἐκτός νόμου, ἑνός πολιτικοῦ κόμματος πρόκειται καί πρέπει νά ἀποφανθῇ ἡ πολιτική ἐξουσία βάσει τοῦ ΜΗ Ψηφίσματος δημιουργεῖ δυσκολία καί καθιστᾷ ἀδύνατον τήν ἐφαρμογήν αὐτοῦ..Θά πρέπει λοιπόν ~~νά αναφερθῶμεν~~ ἀναθεωρουμένου τοῦ Συντάγματος νά δοθῇ τό δικαίωμα εἰς δικαστικά ὅργανα ἀδιάβλητα νά κρίνῃ καί νά θέσῃ ἐκτός νόμου τό κόμμα ἐκεῖνο τό ὁποῖον ἀποβλέπει εἰς τήν διά βίας ἀνατροπήν τοῦ καθεστώτος. Νομίζω ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον νά ληφθῇ τό μέτρον τοῦτο εἰς τό ὑπό ἀναθεώρησιν Σύνταγμα καί ἐπειδή μερικοί τῶν κ.κ. συναδέλφων ἐθεώρησαν ὅτι ἡ τροποποιήσις τήν ὁποίαν προέτεινε ὁ κ.Τσατσος δημιουργεῖ προβλήματα ἐγώ θά ἐπρότεινα νά ἀναφερθῶμεν εὐθέως εἰς τήν ἐπανάληψιν τῶν διατάξεων τοῦ Α.Ν. 509. Δηλαδή κατ' ἐμέ ἡ πρότασις πρέπει νά διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς.

" Περὶ θέσεως ἐκτός νόμου, -κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ 'Ανωτάτου Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου 'Οργανώσεων, ἢ κομμάτων ἅτινα ὑποστηρίζουν ἢ ἀποδέχονται τήν βίαν εἰς τήν ἰδεολογίαν εἰς τήν τακτικὴν αὐτῶν ἢ τήν δραστηριότητα αὐτῶν καί τῶν ὁπαδῶν των ὡς μέσον πρὸς κατάντησιν ἐξουσίας ἢ ὡς τρόπον ἀσκήσεως αὐτῆς".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:-

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. 'Εάν, κύριοι, είναι δυνατόν νά είμεθα έν όμοφωνία έπ' αὐτοῦ, τοῦτο θά ἦτο εὐχάριστον.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. Θά "ηθελα, ακόμη νά εἶπω ὅτι εἶναι ἀπ' ἀρχαι-
τητος ἡπροσθήκη τῆς διατάξεως αὐτῆς.

Διά πλειοψηφίας ἀνῆλθεν εἰς τήν ᾠρχήν ὁ Ναζισμός έν Γερ-
μανία καί δέν εὑρέθη οὐδέν κόμμα, τό ὁποῖον νά φέρῃ ἀντίρρησην
έπ' αὐτοῦ, ένῶ ἦσαν γνωσταί αἱ ἀρχαί του.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ. Προϋπόθεσις του νά τεθῇ "ενακόμμα ἐκτός νόμου, σύμ-
φωνα μέ τήν πρότασιν, εἶναι ἡ "υπαρξεις ἑνός Συνταγματικοῦ Δικαστη-
ρίου, πῶς θά δεχθῶμεν ὅμως τήν διάταξιν, ἐφόσον δέν γνωρίζομεν
πῶς θά εἶναι τό Συνταγματικόν Δικαστήριον;

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. 'Εάν εἶναι δεδομένον ὅτι τά ὄργανα, έν
προκειμένῳ τό Συνταγματικόν Δικαστήριον, δημιουργοῦνται πρός
ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ, δέν εἶναι ἀναγκαῖον νά μή θέσωμεν τήν
διάταξιν αὐτήν, ἐπειδή ακόμη δέν εἰσῆλθομεν εἰς τήν συζήτησιν
πῶς θά καταρτισθῇ τό Δικαστήριον ἐκεῖνο. ἐκεῖνο, τό ὁποῖον ἔχει
σημασίαν εἶναι ἡ ἐπισημάνσις τοῦ σκοποῦ καί ὅταν θά φθάσωμεν
εἰς τήν διάταξιν τῆς καταρτίσεως τοῦ Δικαστηρίου θά ἴδωμεν πῶς θά
καταρτισθῇ τό Συνταγματικόν Δικαστήριον. Δέν εἶναι δυνατόν νά
εἶπωμεν ὅτι δέν θά αποφασίσωμεν τήν θέσιν ἐκτός νόμου τῶν
κομμάτων αὐτῶν τῶν ἀνατρεπτικῶν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς Δημο-
κρατίας, ἐπειδή δέν ἠξεύρομεν ακόμη πῶς θά καταρτισθῇ τό
Συνταγματικόν Δικαστήριον. Τούναντίον καί ὀφείλομεν νά προχωρή-
σωμεν εἰς τήν συζήτησιν.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ. 'Εθεωρήσατε, καί πως ἐπικίνδυνον ὅτι ἡμπορεῖ νά
δημιουργήσῃ θέματα ἡ πρότασις τοῦ κ.Τσάτσου.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. 'Εγώ εἶπα, ὅτι προσωπικά μέ ἱκανοποιεῖ ἀπο-
λύτως, ἀλλ' ἐπειδή ἐδημιουργήθησαν ἀντιρρήσεις δι' αὐτό νά
τήν συζητήσωμεν.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ. Διὰ τί νά μή συζητήσωμεν τήν πρότασιν αὐτήν ὅταν
θά καταρτισθῇ τό Συνταγματικόν Δικαστήριον; Παίζει μέγαν ρό-
λον ἡ συγκρότησις τοῦ ὀργάνου, τό ὁποῖον θά κρίνῃ τήν ἀπόφασιν
./.

Μ.Λ.

- 15 -

Δι' ἐμέ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἐγγύησις, πῶς εἶναι δυνατόν νά δεχθῶμεν τήν πρότασιν καί ὅταν θά ψηφίσωμεν τό Συνταγματικόν Δικαστήριον νά ἴδωμεν πῶς θά καταρτισθῇ; Καί ἐμέ ἡ ψήφισις τῆς διατάξεως περί Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου θά"επρεπε νά προηγηθῇ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Πόία πρότασις πρέπει νά τεθῇ εἰς ψηφοφορίαν, τοῦ κ. Τσάτσου ἢ τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου;

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ. Χρειάζεται ἡ προσθήκη τῆς διατάξεως διά τήν λειτουργίαν τῶν κόμμάτων καί τῶν ὁλοκληρωτικῶν, θά παρακαλέσω τόν κ. Παπακωνσταντίνου νά δεχθῇ τήν προσθήκην " ὁλοκληρωτικῶν κομμάτων " καί μετά αὐτήν τήν προσθήκην, νομίζω ὅτι πρὸς τήν ἄποψιν αὐτήν τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου θά ἤμπορούσαμεν νά προσχωρήσωμεν.

Θ. ΚΟΝΙΤΣΑΣ. Εἰς προηγουμένην συνεδρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, διέτύπωσα ὠρισμένους ἀπόψεις ἐπιφυλάξεων ἐπὶ τῆς διατάξεως.

Κατόπιν τῆς γενομένης συζητήσεως καί τῆς ἐθέσεως τῶν ἀποφῶν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἔκρινον τὰς ἐπιφυλάξεις μου, νομίζω ὅτι πρέπει νά γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου εἶναι συγκερασμός τῶν ἀποφῶν τῶν δύο ἄλλων προτάσεων καί ἐγένε μετ' αὐτὴν ἡ ἐλπίδα νά ὑπάρξῃ ὁμόφωνος γνώμη τῆς Ἐπιτροπῆς. Θά θέσω εἰς ψηφοφορίαν, ἐφ' ὅσον δέ ὑπῆρξε ὁμοφωνία διά τήν πρότασιν τοῦ κ. Τσάτσου, τήν πρότασιν τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου.

" Ἀρchetαι ἡ ψηφοφορία.

Ἐψήφισαν ΝΑΙ οἱ κ.κ. Κ. Ροδόπουλος, Κ. Γιαννούσης, Ι. Γυιόκας, Θ. Δούκας, Σ. Εὐστρατιάδης, Α. Καλατζᾶκος, Θ. Κόνιτσας, Ν. Κοντογιάννopoulos, Γ. Λύχνος, Γ. Ματθαίουδάκης, Κ. Παπακωνσταντίνου, Β. Παπαρηγόπουλος, Κ. Τσάτσος, οἱ κ.κ. Ι. Βαρβιτσιώτης καί Κ. Καλλίς, ἐδήλωσαν ὅτι ψηφίζουν ΝΑΙ ὡς πρὸς τήν ἀρχήν τῆς διατάξεως, ἀλλὰ δηλώνουν ὅτι εἶναι παρόντες ὡς πρὸς τήν διατύπωσιν.

Οἱ κ.κ. Ν. Ἀλαβᾶνος καί Π. Λυκουρέζος, ψηφίζουν ΟὐΧΙ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ψηφίζω τήν πρότασιν τοῦ κ. Παπακωνσταντίνου, μετ' αὐτὴν δὲ δηλώνω ὅτι κατὰ τήν συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ θά ζητήσω νά διασαφινισθῇ, ὅτι, ὡς πολίτευμα θεωρεῖται τό ἐν τῷ ἄρθρῳ 21 τοῦ Συντάγματος.

Μ.Λ.

- 16 -

Συνεπώς ἐψήφισαν ΝΑΙ 15, ΟΧΙ δὺο καὶ ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας δέν πρέπει νά θεωρηθῇ ὡς ἀπόφασις τῆς Ἐπιτροπῆς, διότι διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως εἰς τὴν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν ^απλατεῖται ἡ πλειοψηφία τῶν 2/3 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, δηλαδή πρέπει νά συγκεντρώσῃ 20 ψήφους, διότι ἡ Ἐπιτροπὴ μὴ δῖεπομένη ἀπὸ εἰδικόν Κανονισμόν, μοιραίως θά κινήθῃ ἐντὸς τῶν πλατῶν τοῦ ἀρθροῦ 108 τοῦ Συντάγματος διὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῆς πράξεως περὶ Ἀναθεωρήσεως.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ. Τὸ Σύνταγμα διὰ νά κατοχυρώσῃ τὴν Συνταγματικὴν διαδικασίαν κατοχυρώνει ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Βουλῆς ἐπὶ τοιοῦτου θέματος, λαμβάνεται διὰ πλειοψηφίας τῶν 2/3. Ἡμεῖς εἴμεθα Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἄλλωστε δέν προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, δέν εἴμεθα ἀποφασιστικόν ὄργανον, ὥστε νά πρέπει νά συντρέχουν δι' ἡμᾶς αἱ προϋποθέσεις τῆς πλειοψηφίας τῶν 2/3, εἴμεθα εἰσηγητικόν ὄργανον καὶ ἐπομένως διεπόμεθα ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρῶν 8 καὶ 9 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ ἀρθροῦ 56 τοῦ Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι προβλέπουν ὅτι αἱ Ἐπιτροπαὶ συζητοῦν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ 1/4 τῶν μελῶν καὶ ἀποφασίζουν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ 1/3 αὐτῶν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ. Οὐδεμιᾶς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς αἱ ἀποφάσεις ἐλήφθησαν σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

Ν.ΑΛΑΒΑΝΟΣ. Διαφωνῶ μὲ τὸν κ. Ὑπουργόν, διότι, ἐφ' ὅσον δέν ὑπάρχει Κανονισμός διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν, κατ' ἀναλογίαν θά ἐφορμηθῇ ὅ,τι ἰσχύει διὰ τὴν Βουλὴν κατὰ τὸ ἀρθρον 108 τοῦ Συντάγματος καὶ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ἐπομένως χρειάζεται ἡ ὑξημένη πλειοψηφία δι' ἀποφασιν.

Κ.ΤΣΑΤΣΟΣ. Ἐάν ᾔθελε τὸ Σύνταγμα θά καθώριζεν ὅτι ἡ Συνταγματικὴ Ἐπιτροπὴ συγκροτεῖται ἀπό ὁρισμένον ἀριθμόν Βουλευτῶν. Ἐπομένως ἡ παρούσα Ἐπιτροπὴ εἶναι ἓνα πρόσθετον στοιχεῖον, τὸ ὅποῖον ὥς δέν χρειάζεται κ' ἂν.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. Ἡ Ἐπιτροπὴ συγκροτεῖται, βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς περί Κοινοβουλευτικῶν Ἐπιτροπῶν καί δέν εἶναι δυνατόν παρά νά λειτουργή. βάσει τῶν διατάξεων τῶν ὁποίων συγκροτεῖται, βάσει τῶν διατάξεων τῶν "αρθρῶν 8 καί 9 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Τήν Ἐπιτροπὴν τήν συνέστησα βάσει τοῦ "αρθρου 8 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ἄρα εἶναι Ἐπιτροπὴ τοῦ "αρθρου 8 καί ἐφαρμόζεται τό "αρθρον 9. Δέν νομίζω ὅτι εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν ἔχει ἐφαρμογή τό "αρθρον 108 τοῦ Συντάγματος.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ. Τό "οτι ἡ ἀπόφασις τῆς παρούσης Ἐπιτροπῆς δέν εἶναι ὑποχρεωτική διὰ τήν Βουλὴν εἶναι ἀναμφιβόβητον, τό "οτι ἡ πρότασις ἡδύντο νά εἰσαχθῇ ἀπ' εὐ εἰς καί "τό "οτι δέν προβλέπεται ἡ σύστασις τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπό τοῦ Συντάγματος εἶναι ἐπίσης ἀναμφισβήτητον. Ἐν ὅφει"ολων αὐτῶν ε"ιμεθα ὑποχρεωμένοι νά ὑποστηρίξωμεν "οτι ἐφ' "οσον ἡ Ἐπιτροπὴ πρόκειται νά ἐπληρωθῇ προπαρασκευαστικοῦ "εργου τῆς Βουλῆς, θά πρέπει νά τηρηθοῦν τά πλαίσια τοῦ "αρθρου 108 τοῦ Συντάγματος. Αὕτῃ εἶναι ἡ γνώμη μας. τό

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Θά ἀπαντήσω "οχι νομικῶς, ἀλλ' ἀπὸ ἐμπειρσμένος ἀπό "οτι εἶμαι 10 χρόνια Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἀπὸ ἐπαγγελματικὴν διαστροφήν. Ἡ διάταξις τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς θέλει τήν διαδικασίαν τῆς Ἐπιτροπῶν πολὺ ἐλαφροτέραν ἀπὸ τήν διαδικασίαν τῆς Βουλῆς. Τοῦτο θό "εχει θέσει ὡς ἀρχήν καί τό Σύνταγμα καί ὁ Κανονισμός, διότι λέγουν περαιτέρω ὅτι αἱ Ἐπιτροπαί συζητοῦν παρουσία τοῦ 1/4 τῶν μελῶν αὐτῶν καί λαμβάνουν ἀποφάσεις μέ τό 1/3 χωρὶς νά βάζουν μίνιμα. Ἐπομένως τό Σύνταγμα καί ὁ Κανονισμός ἠθέλησαν καί κατέστησαν λίαν εὐέλικτον τόν θεσμόν τῶν Ἐπιτροπῶν.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ. Τό "αρθρον 9 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καί τό "αρθρον 56 τοῦ Συντάγματος τά ὁποῖα καθορίζουν τά τῆς ἀπάρτιας, ἀποδέχονται ὅτι "αλλη εἶναι ἡ ἀπάρτις τῆς Βουλῆς καί "αλλη ἡ ἀπάρτις τῶν Ἐπιτροπῶν. Ἐπομένως δέν δύναται νά ὑπάρξῃ συσχετισμός.

Μ.Α.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ. Ἀναμφισβητῶς ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς δέν προβλέπει τὴν οὐσίαν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συντάγματος. Τὸ θέμα εἶναι θέμα ἑρμηνείας ἐφ' ὅσον ὡς πρόκειται περὶ Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, θά ἰσχύσῃ τὸ ἄρθρον 108 τοῦ Συντάγματος ποὺ ρυθμίζει τὴν παλαιουμένην πλειοψηφίαν τῆς Βουλῆς, ἤτοι τὰ 2/3 διὰ τὴν λήψιν ἀποφασέως τῆς ἐπὶ πάσης ἀποφασέως τῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κατὰ τὸν Κανονισμόν προβλέπεται ὅτι ὁ Πρόεδρος δύναται νὰ συγκροτῇ καὶ ἄλλας Ἐπιτροπὰς, συνεπῶς αὐτοῦ τοῦ εἴδους Ἐπιτροπῇ εἶναι καὶ ἡ παρούσα καὶ ἐφαρμοστὴς εἶναι ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς καὶ ὄχι ἡ διάταξις τοῦ ἁρθροῦ 108.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ. Ἐξ τὰς Συνταγματικῶν Ἐπιτροπῶν ἐφαρμόζεται ὅτι καὶ εἰς τὰς ἄλλας τὰς κοινὰς Ἐπιτροπὰς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Τὸ ζήτημα τίθεται εἰς ψηφοφορίαν. Οἱ παραδεχόμενοι ὅτι διὰ τὰς ἐργασίας τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἁρθρῶν 8 καὶ 9 τοῦ Κανονισμοῦ λέγουσι ΝΑΙ καὶ οἱ μὴ παραδεχόμενοι λέγουσιν ΟΧΙ.

(Γενομένης φανεράς ὀνομαστικῆς ψηφοφορίας ἐψηφίσαν ΝΑΙ 15 οἱ κ.κ. Κ.Ροδόπουλος, Ι.Βαρβιτσιώτης, Κ.Γιαννούσης, Π.Γυλιόκας, Θ.Δούκας, Ε. Ἐυστρατιάδης, Κ.Καλλίας, Α.Καλατζίδης, Θ.Κονίτσας, Ν.ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Γ.Λύχνος, Γ. αἰθαιουδάκης, Κ.Παπακωνσταντίνου, Β.Παπαρηγόπουλος, Κ.Τσατσός καὶ ΟΧΙ δύο, οἱ κ.κ. Π.Λυκουρέζος καὶ Ν. Ἀλαβάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Κατὰ τὴν προσεχῇ συνεδρίᾳ θά πρέπει νὰ γίνῃ εἰσήγησις περὶ τοῦ θέματος τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

Μετά ταῦτα λύεται ἡ συνεδρίασις καὶ ὁρίζεται ὡς ἡμέρα τῆς προσεχοῦς συνεδριάσεως τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ Τετάρτη 22 Μαΐου 1963 καὶ ὥρα 6 μ.μ.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ ΜΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ

ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Συνεδρίασις Η'

Τετάρτη 29 Μαΐου 1963 - Ώρα 6' μ.μ.

Προεδρία: 'Αντιπροέδρου κ.Γ.ΠΛΑΤΗ

Παρόντα μέλη: Οί κ.κ. Κωνσταντῖνος Ροδόπουλος, 'Ιωάννης Βαρβιτσιώτης, Κλεόβουλος Γιαννούσης, Παναγιώτης Γυιόκας, Σοφοκλῆς Εὐστρατιάδης, Κωνσταντῖνος Καλλίας, 'Αριστείδης Καλαντζάκος, Θεμιστοκλῆς Κονίτσας, Γεράσιμος Λύχνος, Γεώργιος Μαθαιουδάκης, 'Αριστείδης Μπασιᾶκος, 'Ανσταντῖνος Παπακωνσταντίνου, Βασίλειος Παπαρρηγόπουλος, Κωνσταντῖνος Τσαῦτσος, Νικόλαος 'Αλαβᾶνος, Πausανίας Λυκουρέζος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: "Αρχεται ἡ συνεδρίασις. Τόν λόγον ἔχει ὁ κ.Κ. Τσαῦτσος.

Κ. ΤΣΑΥΤΣΟΣ: ('Υπ. Κοιν. Προν). Κύριε Πρόεδρε, πρίν εἰσέλθωμεν εἰς τήν οὐσίαν τῆς συζητήσεως διά τῆς ἀπαντήσεως τήν ὁποίαν θά δώσῃ ὁ κ. Λυκουρέζος εἰς τάς εἰσηγήσεις, θά ἤθελα νά τερματίσω τήν πρότασίν μου τήν ἀφορῶσαν τήν δικονομίαν τῆς συζητήσεως.

Μοῦ εἶχεν εἶπει ὁ κ. Πρόεδρος νά προτείνω τήν σειράν τῶν προβλημάτων, τά ὁποῖα τίθενται, ὥστε νά τά ὀρίσωμεν καί ἡ συζήτησις νά γίνῃ κατὰ τρόπον συστηματικόν.

'Ιδού λοιπόν ποῖα εἶναι ἡ σειρά τῶν ἐρωτημάτων τά ὁποῖα προτείνω.

1) 'Υπάρχει Συνταγματικόν κώλυμα διά τήν ἵδρυσιν Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου;

2) Εἶναι σκόπηρος ἡ συγκρότησις 'Ανωτάτου Δικαστηρίου κρίνοντος περί τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων;

3) Θά ἐξετάζῃ τό Δικαστήριον τοῦτο ἀποκλειστικῶς τήν συνταγματικότητα τῶν Νόμων ἢ θά δύνανται ὡς κάμουν νά ἐξετάζουν τήν Συνταγματικότητα τῶν Νόμων καί ὅλα τά ἄλλα Δικαστήρια. Εἰς δέ τήν πρώτην περίπτωσιν ἀνακύπτοντος Συνταγματικοῦ ζητήματος θά ἀναστέλλωνται αἱ δίκαι;

4) Θά ἐξετάζῃ τό Δικαστήριον τοῦτο τήν Συνταγματικότητα αὐτεπαγγέλτως ἢ ὄχι;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- 2 -

5)Θά ἐπιλαμβάνετο τῆς ἐξετάσεως ὁσάνκις ἐπὶ τούτου προκύπτει ἀντίθεσις Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ Ἀρείου Πάγου; καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις;

6)Θά ἐξετάζεται ἡ συνταγματικότης τῶν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντων Νομοσχεδίων πρὶν κυρωθοῦν ἀπὸ τὸν Βασιλέα;

7)Θά ἐξετάζεται ἡ συνταγματικότης καὶ τῶν πρὸ τῆς μελλούσης ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος δημοσιευθέντων Νόμων;

8)Θά εἶναι ἀρμόδιον τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον νὰ τέμνῃ καὶ πᾶσαν ἀντίθεσιν ἀφορῶσαν ἐρμηνείαν Νόμων μεταξύ τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων τῆς Χώρας;

9)Θά εἶναι ἀρμόδιον τὸ αὐτὸ Δικαστήριον καὶ διὰ τὰς περιπτώσεις τὰς ὁποίας ἀναφέρει τὸ ἄρθρον.....τοῦ Συντάγματος;

10)Θά εἶναι ἀρμόδιον τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον καὶ διὰ θέματα διὰ τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἦτο ἀρμόδιον τὸ Ἐκλογικὸν Δικαστήριον;

11)Ἐφ'ὅσον θεσπισθῇ ἡ διάταξις δι' ἧς ὑφ'ὠρισμένας συνθήκας τίθενται ἐντὸς Νόμου ὠρισμένα πολιτικὰ κόμματα εἶναι ὀρθὸν νὰ καταστῇ ἀρμόδιον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον;

12)Ἐφ'ὅσον θεσπισθῇ ἡ διάταξις ἔχουσα τὴν κατάχρησιν τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν πρέπει νὰ καταστῇ εἰς τοῦτο ἀρμόδιον τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον;

13)Ποῖα πρέπει νὰ εἶναι ἡ σύνθεσις τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου; Πρέπει νὰ ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ δικαστικούς ἢ καὶ ἀπὸ πρῶσπα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν Δικαιοσύνην;

Αὕτῃ εἶναι ἡ σιερά τῶν ἐρωτημάτων τὴν ὁποίαν προτείνω.
Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Κύριε Πρόεδρε,τὰ ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα ἔθεσεν ὁ κ. Τσατσοῦς ἡμποροῦν νὰ συζητηθοῦν.Ἀλλὰ δέν εὕρισκω τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ φθάσωμεν δι' ὅλας αὐτάς τὰς λεπτομερείας εἰς ψηφοφορίαν.Μὴ λησμονεῖτε ὅτι ὅτιδήποτε καὶ ἂν ἀποφασίσωμεν ἡμεῖς ἢ ἡ Βουλὴ,ἢ μέλλουσα Βουλὴ ἐφ'ὅσον θά προτείνωμεν ἀναθεώρησιν,θά ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐπεμβάσεως ἐπὶ τῶν συγκρούσεων Ἀρείου Πάγου καὶ

- 3 -

Συμβουλίου 'Επικρατείας. 'Επομένως, επί όλων τῶν θεμάτων, τὰ ὅποια ὀρθῶς ἀπό Νομικῆς σκοπιᾶς θίγεται εἰς τό ἐρωτηματολόγιον, τό ὁποῖον ἔχετε συντάξει, ἔχω τήν γνώμην ὅτι δύναται νά γίνη συζήτησις καί νά διατυπώσῃ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν τὰς γνώμας του. 'Αλλά ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρέπει νά ἀποφανθῇ ἡ 'Επιτροπὴ εἶναι ἐάν τάσσεται ὑπὲρ τῆς συστάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καί ὅχι ἐπὶ τῶν λεπτομερειακῶν σημείων. "Αλλωστε τί νόημα ἔχει νά λάβωμεν εἰδικὰς ἀποφάσεις ἐπὶ ἐκάστου θέματος τήν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλα αὐτὰ δέν πρόκειται νά ληφθοῦν ὑπ' ὄφιν ὑπὸ τῆς μελλούσης Βουλῆς, ἡ ὁποία διὰ τῆς πλειοψηφίας της θά ἀποφασίσῃ. Θά ἤθελον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ νά εἶπω τό ἐξῆς: 'Ενθυμεῖσθε ὅτι πρό ἡμερῶν ὑπεστηρίξαμεν μίαν ἀποφιν. Διὰ νά ληθῇ ἀπόφασις θά πρέπει νά συγκεντρώσῃ τὰ 2/3 τῶν φήφων. Νομίζω ὅτι δέν θά πρέπει νά γίνωνται ψηφοφορίαι ἐπὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν. Εἰς τὰς συνήθεις Κοινοβουλευτικὰς 'Επιτροπάς ἡ ψηφοφορία προκειμένου περὶ ἐνός Νομοθετήματος τό ὁποῖον ἐνδιαφέρει τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν καί πρόκριμα τῆς ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς. "Όταν διὰ Νομοθέτημα εἰς τό ὁποῖον ὑπάρχει ἀντίθεσις πλειοψηφίας καί μειοψηφίας τίθεται ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς 'Επιτροπῆς τό ἀποτέλεσμα τῆς ψηφοφορίας τῆς 'Επιτροπῆς ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν ἓνα πρόκριμα τῆς ἀποφάσεως τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς, διότι ἡ ἀναλογία τῆς δυνάμεως τῶν Κομμάτων λαμβάνεται ὑπ' ὄφει κατὰ τὴν συγκρότησιν τῶν 'Επιτροπῶν. 'Η ψηφοφορία τῆς 'Επιτροπῆς δέν ἀποτελεῖ πρόκριμα, διότι τό Σύνταγμα ἀπαιτεῖ τὰ 2/3. Διότι καί ἐάν ληθῇ μία ἀπόφασις, αὐριοῦν ἡμπορεῖ νά μὴ συγκεντρώσῃ αὐτὴν τὴν πλειοψηφίαν. 'Η γνώμη μου εἶναι νά συζητήσωμεν τὰ θέματα, ἀλλὰ νά μὴ θά θέτωμεν εἰς ψηφοφορίαν. 'Επίσης νομίζω ὅτι θά πρέπει νά περιορισθῶμεν εἰς δύο ἕως τρία βασικά θέματα, δεδομένου ὅτι \$\$\$\$\$\$ δέν θά ἀποφασίσωμεν ἡμεῖς, οὔτε ἡ Βουλὴ, ἀλλὰ ἡ μέλλουσα Βουλὴ τῆς ὁποίας εἶναι ἄγνωστος ἡ σύνθεσις.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: ('Υπ. Κοιν. Προν.). "Όταν πρόκειται, ὡς εἶπεν ὁ κ. 'Αλαβᾶζος περὶ νέων θεσμῶν ὅπως τό Συνταγματικόν Δικαστήριον, μοιραίως ὀλισθαίνομεν εἰς μείζονας λεπτομερείας. Διὰ νά διαγράψωμεν τὰ

- 4 -

τά πλαίσια ἐντός τῶν ὁποίων θά κινῆται μοιραίως θά προχωρήσω-
μεν εἰς λεπτομερείας.

Ι. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὅρθῳς καί μάλιστα ἐάν ἐνθυμεῖσθε ὁ κ. Καλλίαςτό
(εἶπεν ὅτι πρέπει νά διαγράφονται ὠρισμένα πλαίσια τά ὅποια
νά δικαιολογοῦν τάς σκέψεις μας.

ΙΙ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (᾿Υπ. Κοιν. Προν). Ἐάν ἡμεῖς ἐπρωτεῖναμεν ἓνα Συνταγμα-
τικόν δικαστήριον μέ μόνον περιεχόμενον τήν θέσιν ἐντός Νόμου
ἐνός Κόμματος θά λέγατε δέν τό θέλομεν. Ἐάν ἐπρωτεῖνωμεν Συντα-
γματικόν Δικαστήριον μέ ἄλλο περιεχόμενον θά εἰπῆτε τό θέλομεν.
Μοιραίως συνεπῶς θά εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας. Ἔως πού θά φθά-
σωμεν; Ἡ γνώμη μου εἶναι νά προχωρήσωμεν εἰς ὅσο τό δυνατόν
ὀλιγωτέρας λεπτομερείας. Ἴσως καί ἐγώ νά προχώρησα εἰς λεπτο-
μερείας. Μακάρι νά σταματήσωμεν εἰς τήν χρυσήν γραμμήν.

ΙΙΙ. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἡ γνώμη μου ὡς εἶπον εἶναι νά μή προχωρήσωμεν
ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν θεμάτων νά περιορισθῶμεν εἰς δύο ἢ τρία
βασικά θέματα καί νά μή τίθενται εἰς ψηφοφορίαν δεδομένου ὅτι
ἡ μέλλουσα Βουλὴ θ' ἀποφασίσῃ ἐπ' αὐτῶν. Ὑμεῖς θά διατυπώσωμεν
τάς ἀπόψεις μας διὰ νά τάς διαβάσουν οἱ Συνάδελφοί μας, ἄν καί
δέν ἔχουν καμμίαν ὑποχρέωσιν νά τάς ἀκολουθήσουν.

ΙV. ΤΣΑΤΣΟΣ: (᾿Υπ. Κοιν. Προν). Ἐγώ ὡς εἶχον ὑποσχεθῇ συνέταξα ἓνα
ἐρωτηματολόγιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐν συνεχείᾳ θ' συζητήσωμεν ἀφοῦ
προηγουμένως ἀκούσωμεν τήν ἀπάντησιν τοῦ κ. Λυκουρέζου ἐπὶ τῶν
εἰσηγήσεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Λυκουρέζος ἔχει τόν λόγον.

Ι. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, μετὰ τάς τόσον ἐμπεριστατωμένας εἰ-
σηγήσεις τῶν συναδέλφων κ. κ. Εὐσπρατιάδου καί Πασιάνου καί τάς
παρατηρήσεις τάς οὐσιώδους τοῦ συναδέλφου κ. Βαρβιτσιώτη, ὀλίγας
μόνον λέξεις θά εἶπω διὰ νά δικαιολογήσω τήν γνώμην μου. Βασικῶς
θέλω τοῦτο νά τονίσω, ὅτι ὅπως εἶναι γνωστόν, τό θέμα τῆς ἐρεύνης
τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων εἶναι θέμα τό ὅποῖον ἔχει πολύ
ἀπασχολήσει τήν διεθνῇ ἐπιστήμην τοῦ δικαίου. Πολλοί εἶναι αἱ
θεωρίαι αἱ ὅποια ἀνεπτύχθησαν. Αἱ γνώμαι τῶν συνταγματολόγων
διεθνῶς ἔχουν δικαχθῇ, τῶν μέν ὑποστηρίζόντων ὅτι πρέπει τά δικα-
στήρια νά εἶναι ἐλεύθερα εἰς τήν ἐρευναν τῆς συνταγματικότητος

τῶν Νόμων, τῶν δέ ὅτι, ἀντιθέτως ὅτι δέν συμβιβάζεται πρὸς τό Δημοκρατικόν πολίτευμα ἡ ἄποφιν τῆς ἐρεύνης τῆς συνταγματικότητος τῶν Νόμων ἀπὸ τὰ Δικαστήρια.

Ὑπεστηρίχθη κ. Πρόεδρε, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ὅτι αἱ ὅλαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἀπὸ τόν λαόν, εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁποία ἐπιβάλλει εἰς τὰ Δικαστήρια τὴν ἐρεύναν τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Δεδομένου ὅτι τό Σύνταγμα εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ὑπερτάτης βουλήσεως τοῦ κυριάρχου λαοῦ, τὰ Δικαστήρια ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ των δέν ἡμποροῦν νά ἐφαρμόζουν νόμους πρόσκρούοντας εἰς αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν τῆς ὑπερτάτης βουλήσεως τοῦ κυριαρχοῦ λαοῦ, τό Σύνταγμα. Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἡ βούλησις τοῦ κυριάρχου λαοῦ ἀπετέλεσε τό ἐπεχέιρημα διὰ τοὺς τὰ ἀντίθετα φρονοῦντας, οἱ ὅποιοι ὑπεστήριξαν ὅτι ἀκριβῶς ἡ λαϊκὴ κυριαρχία δέν εἶναι δυνατόν νά ἀνεχθῇ τόν ἔλεγχον τῶν πράξεων τῆς Νομοθετικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὰ Δικαστήρια. Προσεπάθησαν νά δικαιολογήσουν τὴν γνώμην των, ὅτι δέον τὰ Δικαστήρια νά ἀρευνοῦν τὴν Συνταγματικότητα τῶν Νόμων βασιζόμενα ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν. Εἶπον ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ δικαστικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνεξάρτητος, τὰ δικαστήρια δικαιοῦνται νά ἔχουν τὴν ἀρμοδιότητα νά ἀρευνοῦν τὴν συνταγματικότητα τῶν Νόμων, ἀλλὰ ἀκριβῶς ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν δίδει ἐπιχείρημα καὶ εἰς τὰ ἀντίθετα φρονοῦντας, οἱ ὅποιοι ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν ἐπιβάλλει νά ἀπέχουν τὰ δικαστήρια τῆς ἐρεύνης τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων, ὁποῦντε ἔλεχον τῶν πράξεων τῆς Νομοθετικῆς ἐξουσίας. Συγχέουν τὰ ὅρια τὰ ὅποια ἐπιβάλλονται διὰ τὴν ἔσκησιν τῶν ἐξουσιῶν.

Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην ἡ ὀρθωτέρα θεωρία εἶναι ἡ θεωρία τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Σβῶλος. Καίως δικαιολογητικὸς λόγος ὁ ὅποιος ἐπιβάλλει καὶ ἐπιτρέπει μᾶλλον τὴν ἐρεύναν τῆς συνταγματικότητος τῶν Νόμων ἀπὸ τὰ Δικαστήρια, εἶναι ἡ ὑπεροχὴ, ἡ θεωρία τῆς ὑπεροχῆς τῶν κανόνων τοῦ Δικαίου. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ὑπεροχῆς τῶν κανόνων τοῦ Δικαίου εἰς μίαν εὐνομουμένην πολιτείαν ὅλα τὰ ἄμεσα ὅργανα τοῦ Κράτους εἶναι ὑποχρεωμένα διὰ νά ἐκφρασθοῦν πολιτικῶς, εἶναι ὑποχρεωμένα

νά κινούνται ἐντός τῶν πλαισίων, τά ὅποια θέτει τό Σύνταγμα. Κατά συνέπεια ἡ θεωρία τῆς ὑπεροχῆς τῶν κανόνων τοῦ Δικαίου δίδει εἰς τά δικαστήρια τήν ἀρμοδιότητα νά ἐλέγχουν τήν Συνταγματικότητα τῶν Νόμων. Καθώς γνωρίζω δέν ὑπάρχει καμμία ἀντίθετος γνώμη ἐν Ἑλλάδι. Ἀναγνωρίζεται εἰς τά δικαστήρια, ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ, ἡ ἀρμοδιότης νά ἐλέγχουν τήν Συνταγματικότητα τῶν Νόμων ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς συγκεκριμένης περιπτώσεως. Δηλαδή ἐλέγχουν εἰς τήν συγκεκριμένην περίπτωσιν ἐάν ὁ ἐφαρμοζόμενος Νόμος εἶναι ἢ ὄχι Συνταγματικός. Χωρίς νά κηρύξουν συνταγματικόν ἢ ἀντισυνταγματικόν τόν νόμον, ἀρνοῦνται νά ἐφαρμόσουν τόν Νόμον ὁ ὁποῖος καί τήν κρίσιν των εἶναι ἀντισυνταγματικός. Τοῦτο ἰσχύει σήμερον ἐν Ἑλλάδι. Καί δέν νομίζω ὅτι θά πρέπει νά προχωρήσωμεν εἰς τήν κατάργησιν αὐτῆς τῆς ἀρμοδιότητος, τῶν δικαστηρίων νά ἐλέγχουν τήν συνταγματικότητα τῶν Νόμων. Ἀλλά καί οὐδαμῶς θεωρῶ ὡς προϋπόθεσιν τῆς ιδρύσεως Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τήν ἀνάγκην κατάργησεως τῆς ἀρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων. Παραλλήλως θά ἐλέγχουν ὑφ' οἷαν μορφήν τό πράττουν σήμερον τήν συνταγματικότητα τῶν Νόμων.

Ἐρευνητέον εἶναι ἐάν ἡ πρότασις περί ιδρύσεως Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου προσκρούει εἰς οἰανδήποτε θεμελιώδη διάταξιν τοῦ Συντάγματος.

Κατά τήν γνώμην μου κ. Πρόεδρε, δέν προσκρούει εἰς θεμελιώδη διάταξιν τοῦ Συντάγματος. Εἰδικώτερον εἰς τό κεφάλαιον τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας νομίζω ὅτι ἡ διάταξις, ἡ ὁποία διασφαλίζει τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας εἶναι ἡ διάταξις περί ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν, ἡ ὁποία πρέπει νά θεωρηθῇ ὡς θεμελιώδης διάταξις ὅπως καί ἡ διάταξις περί τῆς δημοσιότητος τῶν συνεδριάσεων τῶν Δικαστηρίων. Δέν νομίζω ὅτι ἡ σύστασις Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου θίγει θεμελιώδη διάταξιν τοῦ Συντάγματος. Βεβαίως τοῦτο θά κριβῇ ἐν τελικῇ ἀναλύσει ἀπό τὰς ἀρμοδιότητας αἱ ὁποῖαι θά δοθοῦν εἰς τό Συνταγματικόν Δικαστήριον. Διότι ἐκ τῶν ἀρμοδιοτήτων τὰς ὁποίας θά ἔχῃ θά κριθῇ ἐάν θέλῃ θεμελιώδη διάταξιν, ἀλλά ἔχω τήν ἀντύπωσιν ὅτι ὑφ' ἣν μορφήν τό βλέπομαι ἐγώ καί τό συζητοῦμεν δέν θέλει θεμελιώδη διάταξιν τοῦ Συντάγματος.

- 7 -

Συνεπώς ή άποφίς μου είναι, κ. Πρόεδρε, ότι θά έπρεπε νά προταθή ή δι' άναθεώρησης του σχετικοϋ κεφαλαίου ίδρυσις Συνταγματικοϋ Δικαστηρίου.

Άλλά πρέπει νά εΐπω όλίγας λέξεις, πώς αντιλαμβάνομαι τήν σύνθεσιν καί τάς άρμοδιότητας του Συνταγματικοϋ Δικαστηρίου. Όσον άφορᾷ τήν σύνθεσιν νομίζω ότι πρέπει νά περιορισθώμεν εις τό νά μετέχουν του Συνταγματικοϋ δικαστηρίου μόνον Σύμβουλοι Έπικρατείας, Άρεοπαγίται, δηλαδή οι Πρόεδροι των δύο Άνωτάτων Δικαστηρίων καί οι Άντιπρόεδροι καί, ή - έκεϊ διατηλω μέ κ'ποιαν άμφιβολίαν - πρέπει νά προσθέσωμεν 2 Άρεοπαγίτας καί 2 συνούλους Έπικρατείας καί τούς καθηγητάς των Μανεπιστημίων Αθηνών καί Θεσσαλονίκης του Συνταγματικοϋ Δικαίου καί του Διοικητικοϋ δικαίου. Δέν θά συμφώνήσω εις τό νά μετέχουν εις τό Συνταγματικόν δικαστήριον οι πρώην Πρωθυπουργοί, ή νά προεδρεύη αυτού ο Έπουργός Δικαιοσύνης, ίσως διότι αντιλαμβάνομαι άλλως τάς άρμοδιότητας του Συνταγματικοϋ Δικαστηρίου.

Εις τό Συνταγματικόν δικαστήριον νόμιζω ότι πρέπει κατ' αρχήν νά αναγνωρισθοϋν ώρισμένοι βασικά άρμοδιότητες έν του Συντάγματος. Η πρώτη άρμοδιότης, τήν όποιαν θά έλεγον ότι θά πρέπει νά αναγνωρίσωμεν είναι, νά έποπτεύη καί νά αποφαινεται επί του εάν αι βουλευτικά έκλογαί διενηργήθησαν έν τῷ συνόλῳ των έντός των πλαισίων του Συντάγματος. Νά μή άραιρέσωμεν δικαιοδοσίας καί άρμοδιότητας του Έκλογοδικείου, τό όποϊον πρέπει νά παραμείνη άρμόδιον διά τήν εξέτασιν των κατ' έκταστα ένστάσεων κατ' συγκεκριμένας περιφερείας. Άλλά τό βασικόν θέμα, εάν αι έκλογαί έν τῷ συνόλῳ των διενηργήθησαν έντός των πλαισίων του Συντάγματος.....

Ε. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Έπ. Κοιν. Προν.). #Κάποιο παράδειγμα;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Τόσα συνέβησαν τελευταίως εις τόν τόπον μας, Έάν υπήρχε τό Συνταγματικόν δικαστήριον, όλα αύτά τά θέματα θά είχον λυθῇ από του πρώτου μηνός μετά τάς εκλογάς.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: "Η καί προδικαστικῶς.

Κ. ΤΣΑΤΣΟΣ: (Έπ. Κοιν. Προν.). Έάν υπάρχουν άντινομίαι εις τόν εκλογικόν νόμον.....

Π. ΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: 'Η νομολογία θά τό διαμορφώσῃ τό θέμα. 'Αλλά ἐγώ λέγω ἐν τῷ συνόλῳ. Καί εἰς τήν Γαλλίαν-θά ἴδῃτε-ἀποφαίνεται καί ἐποπτεύει ἐπὶ τοῦ τρόπου ἐκλογῆς. Εἰς τήν Γερμανίαν ἀποφαίνεται εἰς δεύτερον βαθμόν διότι εἰς πρῶτον βαθμόν ἀποφαίνεται ἡ Γερμανική Βουλὴ. 'Ημποροῦμε βεβαίως νά συζητήσωμεν ἐπὶ πολλήν ὥραν ὑπαισερχόμενοι εἰς τὰς λεπτομερείας, ἀλλά δέν εἶναι τοῦ παρόντος. Δεύτερον, νομίζω ὅτι θά ἔπρεπε ἀναμφισβητήτως ν' εἶναι ἀρμόδιον ἐπὶ συγκρούσεων τῆς Νομολογίας, ἀλλά ἐγώ τό ἐντοπίζω ἐπὶ Συνταγματικῶν θεμάτων μεταξὺ Συμβουλίου 'Επικρατείας καί 'Αρείου Πάγου. Νομίζω ὅτι πρέπει νά ἀποφαίνεται τό Συνταγματικόν Δικαστήριον τό ὁποῖον θά εἶναι εἰς θέσιν ὡς ἐκ τῆς συνθέσεώς του, νά δίδῃ τὰς κατευθύνσεις εἰς τήν ἐνότητα τῆς νομολογίας. 'Εάν καταλήξωμεν εἰς τήν ἵδρυσιν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου θά εἶχον τήν γνώμην ὅτι θά πρέπει αἱ ἀρμοδιότητες περί συγκρούσεως καθήκοντες τοῦ ἄρθρου 85 τοῦ Συντάγματος νά περιληφθοῦν εἰς αὐτό.

Π. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: ('Υπ. Δικαιοσ.) 'Εκεῖνο τό ὁποῖον εἶναι ἐξεταστέον ὄχι ἀπό ὑμᾶς ἀλλά ἀπό τήν νέαν Βουλὴν εἶναι ἐάν τήν ἔρσιν τῆς συγκρούσεως θά τήν κάμῃ ὁλόκληρον τό Δικαστήριον αὐτό ἢ τμῆμα αὐτοῦ. 'Αλλά αὐτό εἶναι θέμα λεπτομερειῶν.

Π. ΑΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Εἶναι δευτερεῦον θέμα. 'Εάν ἐπισέλθωμεν εἰς τοιαῦτα θέματα, δέν θά τελειώσωμεν οὔτε τοῦ χρόνου.

Νομίζω ἐπίσης ὅτι θά πρέπει τό Συνταγματικόν Δικαστήριον νά εἶναι ἀρμόδιον, ὅπως ἀποφαίνεται ἐπὶ τῆς Συνταγματικότητος ψηφισθέντος νόμου πρό τῆς κυρώσεώς του ὑπὸ τοῦ Βασιλέως οὐχὶ αὐτεπαγγέλτως, ἀλλά ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἢ ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Δέν φοβεῖσθε τήν ἀποτελμάτῳσιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας; Διότι, ὑποτεθεῖσθε ὅτι ψηφίζεται ἓνας Νόμος καί μία κακόπιστος ἀντιπολίτευσις ὑποβάλλει μίαν αἵτησιν εἰς τόν Πρόεδρον ὅπως κριθῇ ἀπὸ τό Συνταγματικόν Δικαστήριον ἡ Συνταγματικότης του, τότε θά σταματήσῃ ἡ κύρωσις τοῦ Νόμου μέχρις ὅτου ὑπάρξῃ ἀπόφασις.

Π. ΑΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Θά μοῦ ἐπιτρέψῃτε νά σᾶς εἶπω, ὅτι ἡ διακοπή σας

- 9 -

δέν είναι ούσιώδης διότι θά τεθῇ μία κᾶποια προθεσμία, τό δημέ-
ρον π.χ. ὅπως εἰς τήν Γαλλίαν.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Πῶς θά βάλετε προθεσμία ὅταν ἔχη τοιοῦτον φῶρετόν
φόρτον.....

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐγώ νομίζω, ὅτι πρέπει νά δεχθῇ αὐτήν τήν ἀρμοδιό-
τητα, διότι ἐντός ταυτῆς προθεσμίας θά ἀποφαίνεται. Εἶμαι ἀντίθε-
τος πρός τό τοῦ νά ἀποφαίνεται ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπὶ παντός
ψηφίζομένου Νόμου τό Ἀνώτατον Συνταγματικόν Δικαστήριον, διότι
τοῦτο θά ἀποτελέσῃ μίαν ἀποτελμάτως τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας.
Θέλετε νά βάλωμεν τό 1/2 τῶν Βουλευτῶν, τό 1/3, αὐτό τό εὐρῇ
ἡ μέλλουσα Βουλὴ. Ἐγώ ὡς ἀρχὴ τό θέτω.

Καί νομίζω ἐπίσης ὅτι θά πρέπει νά ἔχουν καί τό δικαίωμα
τά δικαστήρια νά παραπέμπουν ἐάν τό κρίνουν σιόπιμον, ἀπόκειται
εἰς τήν ἰδιήν των κρίσιν τό θέμα τό προκῦπτον ἐνδεχομένως ἐνώ-
πιον ἐνός ἐνός Νόμου καί ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Συνταγματικοῦ
Δικαστηρίου.

Αὐταί Κύριοι, νομίζω ὅτι πρέπει νά εἶναι βασικῶς αἱ ἀρμοδι-
ότητες τοῦ Συνταγματικοῦ δικαστηρίου ὅπως τό ἀντιλαμβάνομαι.
Δέν συμφωνῶ ἐπὶ τῆς προτάσεως ἐπὶ τῶν δύο ἀρμοδιοτήτων, 1) ὅτι
θά ἀποφαίνεται ἐπὶ τῆς θέσεως ἐντός νόμου τῶν πολιτικῶν Κομμάτων,
τῶν ἐπιδιοκόντων τήν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Νομίζομεν ὅτι
ἡ διάταξις αὕτη εἶναι διάταξις ἡ ὁποία δέν πρέπει νά τεθῇ εἰς
τό Σύνταγμα. Πιστεύομεν ὅτι τό θέμα αὐτό εἶναι καθαρῶς πολιτικόν
καί ἐπ' αὐτοῦ πρέπει νά ἀποφαίνεται τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον,
νά ὑπάρχῃ πλήρης, ἀνεραία ἡ πολιτικὴ εὐθύνη τῆς ἐκάστοτε Κυβερνή-
σεως καί ὅχι νά ἀνατίθεται ἡ εὐθύνη εἰς τό Συνταγματικόν Δικα-
στήριον. Καί ἐπίσης δέν συμφωνῶ εἰς τήν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῆς δια-
πιστώσεως καταχρήσεως ἀτομικῶν δικαιωμάτων, διότι νομίζω, ὅτι
ἀνοίγει μίαν θύραν, ἡ ὁποία δέν γνωρίζω ποῦ ἡμπορεῖ νά ὀδηγήσῃ.

Συνεπῶς, διὰ νά ἀνακεφαλαιώσω, αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συντα-
γματικοῦ Δικαστηρίου πρέπει νά εἶναι:

1) Νά ἀποφαίνεται καί νά ἐποπτεύῃ ἐπὶ τοῦ ἐάν αἱ διενεργηθεῖ-
σαι ἐκλογαί διενεργήθησαν ἐντός τῶν πλαισίων τοῦ Συντάγματος.

2) Νά αποφαινεται καί νά αίρη συγκρούσεις Νομολογίας 'Αρείου Πάγου καί Συμβουλίου 'Επικρατείας, αλλά επί συνταγματικῶν θεμάτων.

3) Θά πρέπει νά ἀνατεθοῦν εἰς αὐτό ὅλαι αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Δικαστηρίου συγκρούσεως καθηκόντων τοῦ ἄρθρου 85, τά ὅποια δέν ἔχει λόγον ὑπάρξει περαιτέρω.

4) Νά αποφαινεται εὐθέως ἐπὶ τῆς συνταγματικότητος ἢ μή ψηφισθέντος Νόμου, ὅχι αὐτεπαγγέλτως, αλλά ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ εἴτε τοῦ Προέδρου Κυβερνήσεως, εἴτε τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ὑποχρεωμένου νά ζητήσῃ τήν γνώμην του ἐάν τοῦτο ἤθελε ζητήσῃ τό 1/3 τῶν Βουλευτῶν, τοῦ δέ Δικαστηρίου ὑποχρεωμένου νά ἀποφανθῇ, ἐντός ὀλιγοήμερου ταύτης προθεσμίας περί τῆς κυρώσεως ὑπό τοῦ Βασιλέως.

5) Νά αποφαινεται ἐπίσης ἐπὶ τῆς συνταγματικότητος Νόμων καί αἰτήσιν τῶν Δικαστηρίων.

'Αποκρούω τήν ἀρμοδιότητα περί καταχρήσεως δικαιωμάτων καί τήν ἀρμοδιότητα τῆς θέσεως ἐκτός Νόμων Κόμματος, διότι διὰ τοῦτο πρέπει νά ὑπάρχῃ πλήρῃ πολιτική εὐθύνη.

Μά τάς ἀρμοδιότητας αὐτάς νομίζω, ὅτι θά πρέπει νά κατοχυρωθῇ βασικά τό Συνταγματικόν Δικαστήριον καί ὑπό τῶν προϋποθέσεων ἐγὼ τοῦλάχιστον συμφωνῶ. Πρὸς τήν πρότασιν ὅπως προτάθῃ ἡ προθεσμία εἰς τό κεφάλαιον περί δικαστικῆς ἐξουσίας προτάσεως, περί Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Θά προέβαινε τό Δικαστήριον εἰς τήν ἀκύρωσιν τοῦ νόμου;

Γ. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Βεβαίως, τόν ἀκύρωνε. Θά ἐνθυμεῖται ὁ κ. Τσατσος μείχομεν συζητήσῃ τό θέμα εἰς τήν πρώτην Συνταγματικήν 'Επιτροπήν. "Αν καί κάποιαν νομοθετικήν ἐξουσίαν ὅταν καταργῇ νόμον ἐφ' ὅσον ἀποφαίνεται ὅτι εἶναι ἀντισυνταγματικός ὁ νόμος, δέν ἡμπορεῖ νά κυρωθῇ".

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ 'Εκλογοδικείου ὑπό τήν σημερινήν του μορφήν θά ἀνήκει εἰς τό αὐτό Δικαστήριον;

Γ. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Θά παραμείνῃ εἰς τό 'Εκλογοδικεῖον. Τό 'Ανώτατον

- 11 -

Συνταγματικόν Δικαστήριον δέν ἡμπορεῖ νά ἀσχολῇται μέ τίς καθ' ἑκάστον ἀποφάσεις.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ σύνθεσις τήν ὁποίαν προτείνεται εἶναι περίπου ἡ ἰδία.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Μάλιστα, ἀλλά δέν νομίζω ὅτι ἔχει κάποια σημασίαν.

Ι. ΜΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ: Ὁ κ. Λυκουρέζος ὑποστηρίζει τῇ ἄποφιν ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά προβαίνωμεν εἰς ἐπί μέρους ψηφοφορίας ἐπὶ τῶν θεμάτων τῶν σχέσιν ἐχόντων πρός τό Συνταγματικόν Δικαστήριον. Δέν ἀσπάζομαι τήν γνώμην αὐτήν. Διότι παρ' ὅτι ἡ αἰτιολογία εἶναι ὀρθή, ἡ αἰτιολογία ἡ συνισταμένη εἰς τό ὅτι ἡ μέλλουσα νά προκύψῃ Βουλὴ θά ἔχῃ ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τήν ἀρμοδιότητα τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἐν τούτοις ἐπειδὴ εἶναι ἡ σύνθεσις καί ἡ ἀρμοδιότης εἶναι προσδιοριστικὴ κατὰ τήν κρίσιν μου καί νομίζω, καί κατὰ τήν κρίσιν σας καί ἐπειδὴ, παραλλήλως ἡ σύστασις τοῦ ἔχει βαρύνουσαν σημασίαν, θά πρέπει εἰς κἄθε περίπτωση νά ψηφοφορῇ ἡ παροῦσα Ἐπιτροπὴ; ἓνα ἑκάστος ἐξ ἡμῶν ἔχῃ τήν εὐθύνην τῆς τσιαύτης ἢ τῆς τσιαύτης ἀπόφews. Ἐάν, βεβαίως, δέν ἀποφασίσωμεν τήν σύστασιν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου μέ τήν καθωρισμένην ὑφ' ἡμῶν ἀρμοδιότητα καί ἡ μέλλουσα Βουλὴ προσδιορίσει τό Συνταγματικόν Δικαστήριον ὡς ὄργανον ἔχον ἄλλας ἀρμοδιότητας ἀπό αὐτάς πού ἡμᾶς ἠθελήσαμεν καί ἔχῃ καί σύνθεσιν, ἡμεῖς δέ καλῶς ἔχομεν σιεφθῇ καί ἀποφασίση, ἀλλά δέν θά ἔχωμεν καί τὰς εὐθύνas.

Ι. ΝΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Οὕτως ἢ ἄλλως, δέν θά ἔχωμεν εὐθύνην. Κατ' ἀρχήν θά ἀποφασίσωμεν.

Ι. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἡ ἀπόφασίς μας δέν παίζει κανένα ρόλον ἐνῶ ἡ γνώμη μας διατυποῦται εἰς τὰ πρακτικά.

Ι. ΜΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ: Διὰ νά ἐπιτύχῃμεν τό ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς νά μὴν ἐκθέτῃ ἑκάστος ἐξ ἡμῶν τὰς ἀπόφεις τοῦ ἐφ' ὅσον τίς ἄλλος τὰς ἐξέθεσε λεπτομερῶς ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει, καλύπτει εἰς γενικὰς γραμμὰς τήν ἰδιὴν μας ἄποφιν. Ἐάν βεβαίως, ἑκάστος ἐξ ἡμῶν ἐκθέτῃ τὰς ἀπόφεις τοῦ ἐφ' ὅλων τῶν θεμάτων τῶν σχέσιν ἐχόντων πρός τήν ἀρμοδιότητα καί τήν σύνθεσιν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τότε βεβαίως, δέν χρειάζεται ψηφοφορία.

Η. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Αυτό είναι άλλο θέμα. Είναι θέμα κατ'οίκονομίαν.

Ι. ΚΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ: "Θέλω να θίξω και ένα άλλο θέμα επί της απόψεως περί συμμετοχής εις τήν σύνθεσιν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου \$\$\$ προσώπων μὴ ἐχόντων σχέσιν πρὸς τήν δικαστικὴν ἐξουσίαν." ἔχω τήν ἐντύπωσιν ὅτι τοιαύτη σύνθεσις τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου δέν εἶναι ὀρθή. Δεδομένου ὅτι διὰ πολὺ μικροτέρας σημασίας ζητήματα ζητοῦμεν ὅπως οἱ τηροῦντες ταῦτα εἶναι κατωχυρωμένοι δι' ἰσοβιότητος, ὅταν ἀναθέσωμεν εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον τήν κρίσιν τόσον σπουδαίων θεμάτων, νομίζω ὅτι ἔπρεπε οἱ αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ ἀναλαμβάνουν ἐπίσης τῆς ἰσοβιότητος διὰ τήν κατοχύρωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς γνώμης τῇν ὁποῖαν θὰ ἐκθέσουν. Ἐπειδὴ δέ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ συνταγματικοῦ Δικαστηρίου θὰ ἄπτεται καὶ οὐσιαστικὴν θεμάτων, ἡ πρότασίς μου εἶναι ὅπως ἡ σύνθεσις του εἶναι ἀποκλειστικῶς τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, μετέχουν δέ οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐφετῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀντίληψιν τῆς πραγματικῆς καταστάσεως εἰς τὰς διαφόρους περιφερείας τοῦ κράτους.

Η. ΚΑΛΛΙΑΣ: Προκειμένου περί τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ μία πρότ'σις εὐρυτέρα καὶ μία πρότασις στενωτέρα. Ἡ εὐρυτέρα πρότασις περιλαμβάνει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι διαχυτόν εἰς τήν Ἐπιτροπὴν, τήν ἀρμοδιότητα, δηλαδή τῆς κηρύξεως νόμου ὡς ἀντισυνταγματικοῦ, εἴτε αὐτεπαγγέλτως, εἴτε κατὰ τήν διαδικασίαν τήν προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Λυκουρέζου. Αὐτὴν θεωρῶ ὀρθοτέραν. Ἀλλά θὰ ἐδεχόμουν καὶ τήν στενωτέραν, προκειμένου ἔχω σύνθεσιν διὰ τήν στενωτέραν ἀρμοδιότητα καθαρῶς δικαστικὴν, παρέχουσαν πλήρη ἐχέγγυα, διότι ἀποδίδω μεγάλην σημασίαν εἰς τήν ἀρμοδιότητα τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τήν ψηφισθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς θέσεως δηλονότι ἐντός τῶν ὁλοκληρωτικῶν κομμάτων. Θὰ ἐνόμιζον, ἐπομένως, ὀρθώτεραν τὸ νὰ δύναται νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ἀκυρώσεως νόμου ἀντισυνταγματικοῦ. Καὶ ἐάν ὑπάρξῃ ἡ ἀρμοδιότης αὕτη, τότε ἡ σύνθεσις θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐρυτέρα τῆς καθαρῶς δικαστικῆς διότι ἡ τελευταία αὕτη σύνθεσις θὰ ἔδιδε μίαν ἐντύπωσιν ἐλλείψεως ἰσορροπίας. Δι' αὐτὸ θὰ ἐνόμιζον ὅτι τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον θὰ ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ πρόσωπα ξένα τῶν δικαστικῶν, ὅπως εἶναι οἱ τέως Πρωθυπουργοί, π.χ. ἐφ' ὅσον δέν

πολιτεύονται ή άλλοι. Καί νομίζω ότι άφοϋ καθορισθῇ ή άρμοδιότης τοϋ Συνταγματικοϋ Δικαστηρίου, μετά ταϋτα νά καθορισθῇ ή σύνθεσις άναλόγως τῆς άρμοδιότητος. Έάν ή άρμοδιότης τοϋ Δικαστηρίου εἶναι εύρυτέρα, δηλαδή ἔχη τό Δικαστήριον τήν άρμοδιότητα τῆς κηρύξεως νόμου ως άντισυνταγματικοϋ, όποτε θά έδέσμευε όλα τά Δικαστήρια, διότι δέν θά ύπάρχη πλέον νόμος, τότε ή σύνθεσις πρέπει νά εἶναι εύρυτέρα. Έάν δέν ἔχη τήν άρμοδιότητα αϋτήν, ἄλλ' ἔχει τάς άλλας άρμοδιότητας τάς προταθείσας ή παρεμφερεῖς, τότε, ή σύνθεσις θά ἔπρεπε νά εἶναι καθαρῶς δικαστική. Εἰς τήν δευτέραν δέ ταύτην περίπτωση νά συγχωνευθῇ καί ή άρμοδιότης τοϋ Δικαστηρίου Συγκρούσεων.

Θά ἔπρεπε, λοιπόν, άφοϋ εἶναι γενική ή γνώμη ότι θά πρόκειται περί διατάξεως ή όποία προσκρούει εἰς τό Σύνταγμα καί άφοϋ εἶναι γενικωτέρα ή γνώμη τῆς άνάγκης ίδρύσεως Συνταγματικοϋ Δικαστηρίου, νά προχωρήσωμεν εἰς τό θέμα τῆς άρμοδιότητος καί άναλόγως τῆς άρμοδιότητος νά προχωρήσωμεν εἰς τήν σύνθεσιν τοϋ Δικαστηρίου. Τά δύο πρῶτα εύχερῆς θά αποφασισθοϋν, έφ' όσον όλοι έτέχθημεν ὑπέρ τῆς ίδρύσεως καί όλοι νομίζομεν ότι εἶναι έντός τῶν όρίων τῆς άρμοδιότητος τῆς Βουλῆς καί τῆς 'Επιτροπῆς.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Διά τό ἕνα ζήτημα ήσυχολήθη κατ' επανάληψιν ή 'Επιτροπή μας. 'Επίσης, τό εἶπομεν τοϋτο ἕκαστος έξ ήμῶν συμμετέχει εἰς τήν παροῦσαν 'Επιτροπήν άνεξαρτήτως Κομματικῆς ἑξαρτήσεως.

"Όσον άφορᾷ τό ζήτημα τῆς δικονομήσεως καί τῆς επιτυγχύνσεως τῶν συζητήσεων, δύναται κανείς νά συντάσσεται μέ τήν γνώμην τοϋ ἄλλου, άνεξαρτήτως τῶν ψηφοφοριῶν. Μέ αϋτήν τήν προϋπόθεσιν δέχομαι ότι τά τεθέντα έρωτήματα παρά τοϋ έζιοτίμου κ. Τσατσοϋ συντελοϋν άναμφιβόλως εἰς τήν δικονομήσιν τῆς συζητήσεως. Καί θά άπολουθήσω καί τό πλάνο τοϋ κ. Τσατσοϋ εἰς τήν έκφρασιν τῆς γνώμης μου.

Τό πρῶτο έρώτημα, τό όποῖον ἔθεσε εἶναι έάν ύπάρχη Συνταγματικόν κώλυμα διά τήν ίδρυσιν Συνταγματικοϋ Δικαστηρίου. Τό θέμα τοϋτο νομίζω ότι εἶναι συνιφασμένον μέ δύο ἄλλα μερικώτερα θέματα. Μέ τό θέμα τῆς συνθέσεως καί τό θέμα τῆς δικαιοδοσίας τοϋ Δικαστηρίου τούτου. Θά ἔλεγα παρεμπιπτόντως, ότι ἴσως θά ἦτο καί

σκοπιμον ἐπειδὴ ἡ ὅλη διαδικασία τῆς ἀναθεωρήσεως κρίνεται καί ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς συνδέσεώς μας μέ τήν Ε.Ο.Κ. καί τήν τῶν δημιουργουμένων νέων οἰκονομικῶν καταστάσεων, μήπως θά ἔπρεπε νά τό συλλάβωμεν εὐρύτερα τό θέμα. Δέν γνωρίζω ἐάν θά ἔπρεπε νά τό ὀνόμαζα Συνταγματικόν Δικαστήριον ἢ ἐάν τμήμα αὐτοῦ νά ὀνομάζετο Συνταγματικόν Δικαστήριον. Διά νά γίνω περισσότερο ἀντιληπτός θά ἐμνημόνευα τό θέμα τό ὁποῖον μᾶς ἀπασχόλησε κατὰ τάς συζητήσεις τῆς Βουλῆς, τῆς διαιτησίας ἐπὶ τῶν συλλογικῶν ὑμβάσεων ἐργασίας. Εἶναι ἓνα θέμα μεικτόν, εἶναι ἓνα θέμα νομικόν ὅσον ἀφορᾷ τόν σεβασμόν πρός τάς διεθνεῖς συμβάσεις, εἶναι ὅμως καί θέμα οἰκονομικόν διότι ἀφορᾷ ἓνα ἐκ τῶν βασικωτέρων συντελεστῶν τῆς οἰκονομίας, τήν ἐργασίαν. Θά ἡδύνατο ἀσφαλῶς καί ἐκείνη ἡ ἀρμοδιότης νά ὑπῆγετο εἰς ἓνα εὐρύτερον Δικαστήριον. Θά ἡδύνατο νά ἀνετίθετο εἰς ἓνα τοιοῦτον ὄργανον καί ὁ ἔλεγχος τοῦ συντονισμοῦ τῆς οἰκονομίας.

Ἐπανέρχομαι εἰς τήν στενήν ἔννοιαν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. Ἐάν εἶναι τῆς συνθέσεως τήν ὁποίαν ἐπρότεινεν ὁ κ. Λυκουρέζος, μέ τόν ὁποῖον συμφωνῶ, νομίζω ὅτι δέν ὑπάρχει Συνταγματικόν κώλυμα, διὰ νά κρίνῃ νομικάς ὑποθέσεις, ἐφ' ὅσον παρέχονται αὐτά τά ἐχέγγυα, τά ὁποῖα παρέχονται ἀπό τήν Δικαιοσύνην. Διότι θεμελιώδης εἶναι ἡ διάταξις ἡ ἀφορῶσα τήν ἀνεξαρτησίαν τῆς δικαιοσύνης καί οὐχί τήν ὀργάνωσιν τῶν Δικαστηρίων. Διά τά θέματα αὐτά καί ἐγώ συντάσσομαι μέ τήν γνώμην τοῦ κ. Λυκουρέζου. Διά τό ἐνδεχόμενον νά ἐρευνηθῇ ἡ σκοπιμότης ἐάν θά πρέπει νά μετέχουν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καί οἱ Καθηγηταί τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, δι' ἡμᾶς ἡ ἀντίληψις αὕτη θεμελιούται καί ἐκ τῆς θέσεως τήν ὁποίαν ἐλάβομεν, ὅσον ἀφορᾷ τό θέμα τοῦ νά τεθοῦν ἐκτός νόμου δι' ἀποφάσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου τά ὀλοκληρωτικά Κόμματα. Ἡμεῖς εἴμεθα σαφῶς ἀντίθετοι πρός τήν διάταξιν αὐτήν. Καί πιστεύω ὅτι ἐάν ἀποφασισθῇ, παρὰ τήν ἰδικήν μας γνώμην, νά τίθενται τά Κόμματα ἐκτός Νόμου, τότε ἡ εὐθύνη πρέπει νά εἶναι πολιτική καί τήν εὐθύνη πρέπει νά τήν ἀναλαμβάνῃ τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον. Εἶναι πρᾶξις καθαρώς πολιτική. Διότι εἶναι γνωστόν ὅτι εἰς τήν Ἑλλάδα αἱ Ἐπιτροπαί γίνονται συνήθως διά νά καλύπτουν εὐθύναν. Ὑπάρχει

ή άποφίς ότι, όταν ένα θέμα παραπέμπεται είς μίαν Έπιτροπήν ένεϊ χάνεται ή προσωπικότης τοῦ φορέως τής πολιτικῆς έξουσίας. Παρά συνέπειαν ὑπάρχει συγκάληφίς εὐθύνης. Αὐτή εἶναι ή προσωπική μου γνώμη καί δι' αὐτό ένεϊ θά ήθελα νά ὑπάρχη εὐθέως ή πολιτική εὐθύνη.

Νομίζω ότι πρέπει πολύ νά προσέξωμεν τήν σύνθεσιν τοῦ Δικαστηρίου καί νά δημιουργήσωμεν πράγματι ένα θεσμόν, ό όποίος ἴσως θά αποτελέσῃ καί πρότυπον διά τά ἄλλα Κράτη. Διότι τά Συνταγματικά Δικαστήρια, ὡς λειτουργοῦν είς τά ἄλλα Κράτη, ἴσως κακῶς θά πρέπει νά ὀνομάζωνται Συνταγματικά. Δι' έμέ τό 'Αμερικανικόν 'Ανώτατον Δικαστήριον δέν κάμνει τίποτε περισσότερον από ό,τι κάμνει τό Συμβούλιον 'Επικρατείας καί ό 'Αρειος Πάγος. Τό Συνταγματικόν Συμβούλιον τής Γαλλίας, ὅπως λέγει καί ό Πρελό εἶναι πολιτικός 'Οργανισμός, ό όποίος ἔχει ὡς κύριον σκοπόν τήν ἄσκησιν πολιτικῆς κηδεμονίας επί τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος. Όταν παρακολουθήσῃ κανείς τήν νομολογίαν καί τήν σύνθεσίν του εἶναι εὐκόλον νά φθάσῃ είς αὐτό τό Συμπέρασμα. Νομίζω λοιπόν ότι πρέπει νά τό αντιμετώπισωμεν βάσει τής 'Ελληνικῆς πραγματικότητος καί νά διαγνώσωμεν ἐκ τής πείρας μας ποῖα εἶναι τά κακά τά όποῖα ἔχουν ἐμφανισθῇ καί τά όποῖα θά ἔδῃ νά θεραπεύσῃ.

Πρῶτον θέμα εἶναι ἐκεῖνο τό όποῖον ανέπτυξεν ό ἀξιότιμος κ. Λυκουρέζος, τό θέμα τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐκλογῶν είς τήν γενικότητά του. Σήμερον τό Πανελλήνιον εὕρισκεται ἐν ἀναστατώσει, ἄλλοι ὑποστηρίζουν τήν γνησιότητα τῶν ἐκλογῶν-τήν συζήτησιν δέν τήν κάμω συγκεκριμένην, ἐπιθυμῶ νά τήν κάμω από ἐπιστημονικῆς περικῆς, μή νομίσετε ότι φέρω τό παράδειγμα αὐτό μέ ὠρισμένας βλέψεις-καί ἄλλοι ὑποστηρίζουν ότι ὑπῆρξε βία καί νοθεία.

Καλόν θά εἶναι νά ὑπάρχη ένα δικαστήριον, τό όποῖον νά κρίνῃ αὐτό τό γενικώτερον θέμα, οὕτως ὥστε νά ὑπάρχη μία δικαστική κρίσις καί ή όποῖα πρέπει νά εἶναι σεβαστή από ὅλους, ὅπως εἶναι σεβασταί αἱ ἀποφάσεις τῶν ἑλληνικῶν Δικαστηρίων. Βεβαίως ὑπάρχει καί τό διάταγμα τοῦ Καθορισμοῦ τῶν Βουλευτικῶν ἐδρῶν. Τό 'Εκλογοδικεῖτον ὅμως ἔχει ὠρισμένα ὅρια καί ἀσχολεῖται μόνον είς τάς συγκεκριμένας περιπτώσεις. Εἰς τάς συγκεκριμένας περιπτώ-

σεις θά αφήσωμεν τόν Έλεγχον εἰς τό 'Εκλογοδοικεῖον. Τώρα βεβαίως ἐάν θά καταλήξωμεν εἰς μίαν σύνθεσιν τήν ὁποίαν προτείνομεν διά νά μή ἔχωμεν μίαν πολυτέλειαν δικαστηρίων, θά ἤμπορούσαμε τό 'Εκλογοδοικεῖον νά τό ὑπάγάγωμεν εἰς τό Συνταγματικόν Δικαστήριον, ὡς τμήμα ὑπό τήν αὐτήν σύνθεσιν. Ἀκριβῶς διά νά μή ξεφύγωμεν ἀπό ἐκεῖνα τά ὁποῖα εἶναι ὁ κ. Λυκουρέζος, ὅτι τό 'Εκλογοδοικεῖον ἔχει μίαν νομολογίαν, θά ὑπάγεται εἰς τό Συνταγματικόν δικαστήριον, τμήμα ὑπό τήν αὐτήν σύνθεσιν.

Ὁ κ. Τσαῦτος ἔθεσεν ἕνα ἐρώτημα. ἐάν κατ' ἀποκλειστικότητα θά ἐλέγχῃ τήν συνταγματικότητα τῶν Νόμων, Νομίζω ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐρεύνης τῆς συνταγματικότητος τῶν Νόμων παρ' τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου εἶναι ὅτι θά ἔχῃ ἕνα κῆρος πολύ μεγαλείτερον τῆς σήμερον ὑφισταμένης. Διότι σήμερον ἡ ἐρευνα τῆς συνταγματικότητος ἀπό τά δικαστήρια δέν συνεπάγεται ἀκυρότητα τοῦ Νόμου, ἀλλά ἀπλῶς εἰς συγκεκριμένην περίπτωσιν ἀπορρίνεται ἐάν ὁ Νόμος ἢ ἡ διάταξις Νόμου εἶναι ἀντισυνταγματική.

Καί ἐπειδή τό Συνταγματικόν Δικαστήριον θά προβαίνει εἰς τήν κύρωσιν τοῦ Νόμου, φρονῶ ὅτι πρέπει παραλλήλως αἱ δύο αὐταὶ δικαιοδοσίαι νά ὑφίστανται.

Δηλαδή νά δύνανται τά δικαστήρια ὡς μέχρι σήμερον νά ἐλέγχουν τήν συνταγματικότητα τῶν Νόμων. Ἐάν ἔχωμεν σύγκρουσιν Νομολογιῶν, ἐφ' ὅσον θά εἶναι ἀρμόδιον καί διά τήν ἄρσιν τῶν συγκρούσεων. Θά ἐπιβάλωμεν εἰς τό Συνταγματικόν Δικαστήριον νά ἐπιλαμβάνεται ἢ τό Συνταγματικόν Δικαστήριον θά ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐρεύνης τῆς συνταγματικότητος τῇ αἰτήσῃ οἰουδήποτε ἐνδιαφερομένου. Ἡ γνώμη μου ὅτι θά ἐπιλαμβάνεται τῇ αἰτήσῃ οἰουδήποτε ἐνδιαφερομένου, ὅπως εἰς τήν αἵτησιν ἀκυρότητος.

Εἰς τό ἐρώτημα, ἐάν θά πρέπει κἄθε Νομοσχέδιον νά ἐρευνᾶται πρό τῆς κυρώσεως, ἐκεῖ εἶμαι ὀλίγον ἐπιφυλακτικός, διότι θά πρέπει νά στα μισθοῦν πολλοί παράγοντες καί δέν γνωρίζωμεν τί θά πράξῃ ἡ μέλλουσα Βουλὴ, ἢ ἡ παρούσα κατὰ τήν συζήτησιν. Διότι ἡμεῖς ἀποτελοῦμεν μίαν Ἐπιτροπὴν τῆς παρούσης Βουλῆς καί ἐπομένως κατὰ τήν συζήτησιν θά ἐπιτελέσωμεν ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν θεμάτων. Μὲ συγινεῖ ἡ πρόταξις τοῦ κ. Μπασιάκου, ἀλλά νομίζω ὅτι πολλά πρέπει

νά ~~ἐπὶ τῇ~~ ἐντιμηθοῦν καί ἡ ἀναταραχή τήν ὁποῖαν ἡμπορεῖ νά ἐπιφέρῃ εἰς τήν ὑφισταμένην κατάστασιν. Τό ἕλλο ἐρώτημα εἶναι, θά ἐρευνᾶται ὑπό τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καί ἡ συνταγματικότης τῶν Νόμων οἱ ὁποῖοι ἔχουν δημοσιευθῇ πρό τῆς ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος. Νομίζω ὅτι αὐτό δέν πρέπει νά ἀποκλεισθῇ, οἷότι οἱ Νόμοι αὐτοί δέν ἔπαυσαν νά εἶναι ἐν ἰσχύει.

Ἡμποροῦμεν δέ νά κατηγορηθῶμεν ὅτι κίμωμεν μίαν διάκρισιν Νόμων, ὅταν εἴπωμεν ὅτι οἱ ἐφεξῆς ψηφιζόμενοι Νόμοι θά ὑπόκεινται εἰς τήν ἐρευναν τῆς συνταγματικότητος τοῦ Νόμου.

Βεβαίως διά τήν ἀσφάλειαν τῶν συναλλαγῶν ὅτι ὑφίσταται καί ἐκρίθη ἀπό τὰ δικαστήρια βάσει τοῦ προισχύσαντος δικαίου καλῶς ῥηθῇ διά νά μή φέρωμεν ἀναταραχήν. Ὁχι ὅμως νά εἴπωμεν ὅτι θά κρίνονται ἐφεξῆς.

Διά τήν ἄρσιν τῆς ἀναθέσεως τῆς Νομολογίας Ἀρείου Πάγου καί Συμβουλίου Ἐπικρατείας μέ εὐρίσκετε ἀπολύτως σύμφωνον. Εἶμαι σύμφωνος μέ τά μέχρι τοῦδε ἀναπτυχθέντα ὅτι τό Συνταγματικόν δικαστήριον πρέπει νά ἔχῃ τήν ἀρμοδιότητα τῆς ἐναρμονίσεως τῆς νομολογίας τῶν Ἀνωτάτων Δικαστηρίων.

Ἐπίσης νομίζω ὅτι αἱ συγκρούσεις θά πρέπει νά ὑπαχθοῦν εἰς τό Συνταγματικόν Δικαστήριον καί νά παύσῃ ὑφιστάμενον τό δικαστήριον τό προβλεπόμενον ὑπό τοῦ ἄρθρου 85 καί νά μή ὑπάρχῃ ἡ πολυτέλεια περί τῆς ὁποίας ὠμίλησα.

Διά τά κόμματα ἀνέπτυξα τήν γνώμην μου. Διά τήν κατάχρησιν τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν θά συμφωνήσω μέ τόν κ. Βαρβιτσιώτην, τοῦ ὁποίου μέ πολύ ἐνδιαφέρον ἀνέμενον τήν εἰσήγησιν, ἐάν θά πρέπει νά ἐλέγχεται ἡ κατάχρησις τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ἐγώ συμφωνῶ μέ τήν ἀποφίν του.

Αὐτά ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχω νά εἴπω διά τήν σύνθεσιν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

Προτοῦ τελειώσω αἰσθάνομαι τήν ὑποχρέωσιν νά συγχαρῶ τοὺς ἐξαιρετοὺς Συναδέλφους διά τὰς λάιν ἐμπεριστατωμένας μελέτας καί εἰσηγήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Συνταγματικοῦ, τόσον τοῦ κ. Πασσιάνου, ὅσον καί τοῦ κ. Εὐστρατιάδη.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Αἱ εἰσηγήσεις τῶν κ. κ. Πασσιάνου, Εὐστρατιάδη καί ἰδιαι-

τέρως τοῦ κ. Βαρβιτσιώτη, ἦσαν ἐμπεριστατωμένοι καί λίαν διαφωτιστικοί. Τό θέμα ὅμως ἔχει ἀνάγκη μιᾶς μεγαλειτέρας ἐξονυχίσεως ἰδίως/πρός τό ἐξῆς ζήτημα: Γίνεται πρότασις νά ἰδρυθῇ ἓνα Συνταγματικόν Δικαστήριον, ὅπως ἰσχύει εἰς ὠρισμένας χώρας ἀλλά μέ πολύ διάφορον περιεχόμενον. Διότι πράγματι διάφορον περιεχόμενον ἔχει εἰς τήν Ἀμερικάνην, εἰς τήν Γαλλίαν καί τήν Ἰταλίαν. Ἡμεῖς δίδομεν ἓνα ἰδιαίτερον καί συγκεκριμένον περιεχόμενον, τό ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τήν πρότασιν τῶν κ. κ. Ὑπουργῶν. Περιεχόμενόν του εἶναι ἡ ἐξέλεγκσις τοῦ κύρους τῶν Βουλευτικῶν ἐκλογῶν, ἡ θέσις ἐκτός ~~§§§~~ ~~§§§~~ ~~§§§~~ Νόμου καί διάλυσις πολιτικοῦ Κόμματος ἐπιδιώκοντος τήν ἀνατροπήν τοῦ Πολιτεύματος, ἡ διαπίστωσις τῆς καταχρήσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων καί ἐπιπροσθέτως ἡ ἐναρμόνισις τῆς Νομολογίας ὡς αἰς ὑπάρχει διάστασις μεταξύ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί τοῦ Ἀρείου Πάγου. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε μίαν ἐκάστην χωριστά νά ἐξετασῶ τάς δικαιοδοσίας καί τάς ἀρμοδιότητας τὰς ὁποίας προτείνει ἡ Ἐπιτροπή τῶν κ. Ὑπουργῶν καί ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡσχολήθησαν καί οἱ εἰσηγηταί. Βεβαίως ἡ μεθόδευσις τῆς συζητήσεως ὑπό τοῦ κ. Τσάτσου εἶναι πάρα πολύ καλή, ἀλλά δέν τήν ἔχομεν ὅλοι ὑπ' ὄφιν διά νά ἀκολουθήσωμεν τήν σειράν τῶν ἐρωτημάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων πολύ προσφυῶς ἐπιναλεῖται τήν πρόσοχὴν μας.

Ὅσον ἀφορᾷ τήν ἐξέλεγκσιν τοῦ κύρους τῶν Βουλευτικῶν ἐκλογῶν, νομίζω ὅτι δέν πρέπει νά ἀλλάξωμεν τάς ἀρμοδιότητας καί τήν ὑπόστασιν τοῦ Ἐκλογοδικείου, τό ὁποῖον ὀρίζεται ἀπό τό ἄρθρον 73 τοῦ Συντάγματος. Διότι τότε δημιουργοῦνται ἄλλα θέματα πλέον ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ὡμίλησεν ὁ κ. Λυκουρέζος, μέ τόν ὁποῖον ἐγώ εἶμαι ὑποχρεωμένος νά διαφωνίσω. Διότι γνωρίζω κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι δυνατόν ἓνα οἰαδήποτε συνθέσεως Δικαστήριον νά ἀσχοληθῇ μέ τό γενικόν θέμα τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν. Εἰς τήν Γαλλίαν εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν Ἐκλογοδικεῖον εἶναι αὐτό τοῦτο τό Νομοθετικόν Σῶμα. Αὐτό τοῦτο τό Νομοθετικόν Σῶμα ἐξετάζει ἐάν καλῶς ἢ ὄχι ἔγιναν αἱ ἐκλογαί. Φρονῶ ὅτι σήμερον τό Ἐκλογοδικεῖον μας ὅπως ὀρίζεται ὑπό τοῦ ἄρθρου 73 τοῦ Συντάγματος ἔχει ἐμπληρώσει συνειδιτῶς τάς ἀνατεθείσας εἰς αὐτό ἐντολάς καί ἔχει σχημα-

τίσει μίαν νομολογίαν ἐναντίον τῆς ὁποίας δέν βλέπω οὔτε εἰς τήν ἐπιστήμην οὔτε εἰς τά Δικαστήρια νά ὑπάρχῃ αἰχμή ἢ αἰτίαι-
σις.

Γ. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐπειδή ἀνεφέρθητε εἰς τήν Γαλλίαν, εἰς τήν Γαλλίαν μεταξύ τῶν ἄλλων ἀρμοδιοτήτων του ἔχει καί τās ἀπολούθους ἀρμο-
διότητας: Ἐποπτεύει τῆς κανονικῆς ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου Δημοκρα-
τίας, ἔξετάζει ἐνστάσεις, δημοσιεύει ἀποτελέσματα ψηφοφορίας,
ἀποφασίζει ἐν περιπτώσει ἀμφισβητήσεως ἐπὶ κανονικότητος ἐκλο-
γῆς Βουλευτῶν ἢ Γερουσιαστῶν, ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς κανονικότητος
διεξαγωγῆς τοῦ δημοψηφίσματος καί δημοσιεύει τό ἀποτέλεσμα.

Βλέπετε ὅτι ἐπιλαμβάνεται τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Ἐπιλαμβάνεται συγκεκριμένων θεμάτων, ὄχι ἐπὶ τοῦ
θέματος ἐάν μία ἐκλογὴ ἔχει διεξαχθῇ καλῶς ἢ ὄχι. Ἡ ἐπιλαμβάνε-
ται ἀπὸ Νομικῆς ἀπόψεως ἐάν συμφώνως πρὸς τό Σύνταγμα ἔχει
διεξαχθῇ τό δημοψήφισμα ἢ ὄχι.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Αὐτό λέγομεν. Ἐάν συμφώνως πρὸς τό Σύνταγμα ἔχει
διεξαχθῇ ἡ ἐκλογή.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Αὐτό εἶναι ἰδιαίτερον θέμα συνταγματικότητος τοῦ Νό-
μου. Ἕχρι σήμερον τό ἐκλογοδικεῖον ἀντεπεκρίθη εἰς τās προσδοκίας
τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καί τοῦ συντεταγμένου Νομοθέτου, ὁ συντετα-
γμένος Νομοθέτης δέν εὐρῆκε κανένα λόγον νά ἔχῃ παράπονα ἀπὸ
τās ἀποφάσεις του. Ὅπως ἐπίσης τά τακτικά δικαστήρια δέν νομίζω
ὅτι ἡσχολήθησαν μέ ἀποφάσεις τοῦ ἐκλογοδικείου αἱ ὁποῖαι νά μὴ
εὐρέθησαν καλαί. Ὅσον ἀφορᾷ τήν θέσιν ἐκτός Νόμου, καί τῶν πο-
λιτικῶν κομμάτων φρονῶ ὅτι τό Συνταγματικόν Δικαστήριον δύναται
καί πρέπει νά ἔχῃ αὐτήν τήν ἀρμοδιότητα, διότι εἶναι μία ἰδιότης
ἡ ὁποία ὑπερβαίνει καί τήν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκλογοδικείου καί
τήν ἀρμοδιότητα τοῦ Δικαστηρίου συγκρούσεων καί ὅλων τῶν ἄλλων
τακτικῶν δικαστηρίων καί τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί τοῦ
Ἀρείου Πάγου, διότι ἐδῶ πρέπει νά ἐπιληφθῇ ἐνός θέματος, τό
ὁποῖον ἄπτεται θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος καί τῆς
Πολιτείας μας. Ἐνα Κόμμα, τό ὁποῖον κατὰ βάσιν καί ἐπὶ τῇ βάσει
τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Συντάγματος, δικαιούται νά ἀναπτύξῃ

ὄχι σκέψεις καί βουλήσεις ἀλλὰ δραστηριότητα δημοσία, πρέπει
 καί ποια δύναμις νά ὑπάρχη, ἡ ὁποία νά ἐλέγχει τόν τρόπον τῆς
 ἀναπτύξεως τῆς δραστηριότητος καί ὅταν τόν εὖρη ἐπιζήμιον διά
 τό σύνολον καί ἐπικίνδυνον διά τήν σύστασιν τῆς πολιτείας,
 νά τοῦ ἀνακόψῃ τήν περαιτέρω πορείαν, καί νά μ' ἐπιτρέψῃ τήν
 σύστασιν εἰς μίαν ὁργάνωσιν, τό ὁποῖον ἀπό θεμελιώδους διατάξεις
 τοῦ Συντάγματος θεμελιοῦται. Συνεπῶς τί εἶναι; Εἶναι ἓνας τρόπος
 κατὰ τόν ὁποῖον πρέπει νά ἀσχοῦνται αἱ ἐλευθερίαι αἱ βασικαί,
 τοῦ συνέρχεσθαι τοῦ συνετερίζεσθαι, τοῦ ἐκφέρειν γνώμας προφορι-
 κῶς καί διά τοῦ τύπου. Ἐρχεται τώρα μία Νομοθετική διάταξις
 νά καθιερώσῃ ἓνα δικαστήριον, τό ὁποῖον θά ἡμπορῇ νά καθωρίσῃ
 πλαίσια ἐντός τῶν ὁποίων θά ἀσχοῦνται ὅλαι αὐταί αἱ βασικαί
 καί θεμελιώδεις ἐλευθερίαι τῶν Δημοκρατικῶν πολιτῶν καί τῶν
 ἐνώσεών των. Φρονῶ λοιπόν ὅτι δικαιολογεῖται πλήρως ἡ σύστασις
 τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, μέ τήν ἀρμοδιότητα αὐτῶν τῶν
 εἰδικῶν καί τήν σύνθεσιν των ηὔξημένην, διότι τί περιλαμβάνει,
 κατὰ τήν πρότασιν, ὄχι μόνον τῶν εἰσηγητῶν Ὑπουργῶν, ἀλλά καί
 τῶν εἰσηγητῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς; Ἄρχει νά περιλαμβάνῃ, ὄχι
 μόνον ἐκείνην τήν σύνθεσιν τήν ὁποίαν σήμερον προβλέπει καί τό
 ἄρθρον 73 καί τό ἄρθρον 85 τοῦ Συντάγματος, ἀλλά ἀκόμη καί πρό-
 σωπα ἄλλα, τά ὁποῖα ἔχουν καί ἐπιστημονικόν κύρος καί καινωνικόν
 κύρος, ὅπως εἶναι οἱ κ.κ. Καθηγηταί τῶν Πανεπιστημίων καί ἐπίσης
 προτιμῶ καί πρόσωπα ἄλλα, τά ὁποῖα ἦσαν Πρόεδροι τοῦ Συμβουλίου
 Ἐπικρατείας καί ἔπαυσαν πλέον νά εἶναι ἀναμεμειγμένα εἰς τήν
 ἐνεργόν πολιτικὴν, εἴτε εἶχον ἄλλα ἀξιώματα, ὅπως καί εἰς ἄλλας
 χώρας—ἐδῶ δέν ἔχομεν ἄλλα ἀξιώματα—Πρόεδροι καί Ἀντιπρόεδροι
 τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καί Πρόεδροι Βουλῆς.

Φρονῶ λοιπόν ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ μέν τοὺς Καθηγητάς Πανεπιστη-
 μίου, τοὺς Συνταγματικοῦ Δικαίου καί τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου,
 ἐάν θέλετε, ἀλλά αὔριον θά ἔχωμεν ὄχι μόνον δύο ἀλλά καί τρία
 καί τέσσαρα καί πέντε Πανεπιστήμια ἐλπίζω, ὅποτε θά ἔπρεπε νά
 βάλωμεν μόνον τῶν Καθηγητῶν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, διότι
 ἄλλως θά καταλήγωμεν εἰς πολυμελές Σῶμα. Δέν συμφωνῶ λοιπόν μέ

- 21 -

τήν προσθήκην τῶν Προέδρων Κυβερνήσεως καί Βουλῆς, οὔτε Προέδρων τῶν Ἐφεσείων, διότι θά ἦτο πολυμελές καί δυσκίνητον.

Ὅσον ἀφορᾷ τήν διαπίστωσιν τῆς καταχρήσεως αὐτῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, φρονῶ ὅτι αὐτό θά πρέπει νά ἀπαλειφθῇ. Κατά τήν γνώμην μου, ἐξασφάλις καί κατοχύρωσις ἀσκήσεως πολιτικῶν δικαιωμάτων, προϋποθέτει καί τήν ἀνοχήν μιᾶς συνταγματικῆς καταχρήσεως. Ἐάν δέ θελήσῃτε νά ἀνεχθῇτε μίαν σχετικὴν κατάχρησιν τότε εἶναι δυνατόν νά ἐπιδιώξετε κατὰ τοιοῦτον τρόπον τήν ἐφαρμογήν τῶν Νόμων, οἱ ὅποιοι καθορίζουν τόν τρόπον τῆς ἀσκήσεως ὥστε νά.....

ΙΙ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ἡ διάκρισις μεταξύ σχετικοῦ καί ἀπολύτου, πού εὐρίσκεται;

ΙΙ. ΓΥΙΟΚΑΣ: Θά σᾶς εἶπω τήν διάκρισιν. Ἐάν θεωρήσωμεν τήν κατάχρησιν, ὅπως καί ὁ Σαρίπολος τήν δέχεται καί οἱ ἄλλοι ὅμως ὡς μίαν πρᾶξιν, ἡ ὁποία πρέπει νά ἀπαγορευθῇ, ἐγώ νομίζω ὅτι θά πρέπει νά γινήῃ μία διαβάθμισις εἰς τήν κατάχρησιν. Αἱ ἡ διαβάθμισις θά ἔχῃ ὡς κριτήριον τό ἐξῆς: Πῶς θά κρίνωμε ἔάν πρέπει νά εἶναι ἀνεκτὴ μία κατάχρησις καί μία ἄλλη ὄχι; Διὰ νά θέσωμεν ἐντός Νόμου ἓνα Κόμμα κ.λ.π., θά πρέπει ὡς στοιχεῖον πέραν ἐκείνων τὰ ὅποια ἡ πρότασις τοῦ κ. Τσάτσου περιλαμβάνει, νά ὑπάρχῃ καί τό ἐπικίνδυνον διὰ τήν πολιτείαν, ἔάν δηλαδή ὁ τρόπος πού ἀναπτύσσει τήν δραστηριότητά του δημιουργεῖ κίνδυνον διὰ τήν ὑπόστασιν τῆς Πολιτείας διὰ τήν σύστασιν τοῦ Κράτους. Ἡ ἔννοια τῆς καταχρήσεως δικαιώματος, ἡ ὁποία εἶναι δημιούργημα τῆς Γαλλικῆς Νομοθεσίας, τοῦ FLANON.....

ΙΙ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Κύριε Γυιόκα, ἐπειδὴ εἶναι αὐτοτελές θέμα τό περί καταχρήσεως νά τό συζητήσωμεν κεχωρισμένως.

ΙΙ. ΓΥΙΟΚΑΣ: Περιορίζομαι λοιπόν εἰς τοῦτο μόνον ὅτι θά πρέπει νά διαπιστοῦται κάποιος κίνδυνος καί θά πρέπει νά ἔχῃ ἀρμοδιότητα τό Δικαστήριον αὐτό νά κρίνῃ ὅτι εἰς τό σημεῖον αὐτό ἡ δραστηριότης ἐξέφυγε μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε νά καθίσταται ἐπικίνδυνον διὰ τήν περαιτέρω ὁμαλήν πορείαν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Χώρας.

Διὰ τήν ἄρσιν τῶν συγκρούσεων κατὰ τόν νῦν ἰσχύοντα, νομίζω

ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 85 εἶναι ἐπαρκής καί ὅτι καίπως καθορίζεται τό θέμα τῶν συγκρούσεων. Ἐκεῖνο τό ὁποῖον θά ἔπρεπε νά ~~προσθεθῇ~~ προστεθῇ τώρα εἶναι ὁ ἑναρμονισμός τῆς Νομολογίας τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας πρὸς τὴν Νομολογίαν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Εἰς τό θέμα αὐτό νά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἔχω τὴν γνώμην ὅτι μόνον ὁ Νομοθέτης εἶναι ἀρμόδιος, ὅταν δι' ἀποφάσεων αἱ ὁποῖαι ἐκδίδονται ^{ἐπ'} ~~ἐπ'~~ εὐκαιρία ὑποθέσεων καί ὅχι ὥς γενικοῦ πράγματος διαπιστωθῇ, ὅτι ὑπάρχει μία σταθεροποιημένη διάστασι ἀπόψεων ἐπὶ συγκεκριμένων θεμάτων, ἡ ὁποία δημιουργεῖ ἐπιζημίαν μεταχείρησιν συμφερόντων εἴτε τοῦ Ἀράτους, εἴτε τῶν πολιτῶν, εἴτε οἰκονομικῶν, εἴτε κοινωνικῶν, εἴτε πολιτικῶν συμφερόντων, τότε νομίζω ὅτι μόνον ὁ Νομοθέτης διὰ Νομοθετικῆς Πράξεως εἶναι δυνατὸν νὰ λύσῃ τό θέμα. Ἡ, ἐάν θελήσωμεν νὰ κάμωμεν ὅ, τι συμβαίνει μέσα εἰς τὰ Σώματα τοῦ Ἀρείου ἢ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τότε θά πρέπει νὰ δημιουργήσωμεν μίαν ὁλομέλειαν ἄσχετον πρὸς τὰ Σώματα ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων, νὰ συνέρχωνται αἱ Ὀλομέλειαι τῶν Σωμάτων αὐτῶν ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης διὰ νὰ καταλήξουν εἰς μίαν ὁμόφωνον ἢ κατὰ πλειοψηφίαν λύσιν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, τό ὁποῖον ἐδημιούργησεν τὴν διάστασιν γνωμῶν. Νά μὴ ἀναμίξωμεν τό Συνταγματικὸν Δικαστήριον, τό ὁποῖον ἔχει καί μίαν πολιτικὴν χροιάν, εἰς τὰ θέματα αὐτά, τὰ καθαρῶς δικαστικά, μέ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐπιφορτηθῇ οἱ Ἀρεοπαγίται καί οἱ Σύμβουλοι Ἐπικρατείας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνταγματικότητα, ἢ ἀντισυνταγματικότητα, ἐμελέτησα μέ ἀρίστην ἐπιμέλειαν καί προσοχὴν τὰς συζητήσεις αἱ ὁποῖαι εἶχον γίνεαι εἰς τὴν πρώτην Ἐπιτροπὴν τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καί αἱ ὁποῖαι εἶναι πάρα πολὺ κατατοπιστικά. Πολλὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκείνης κομοῦν καί σήμερον τὴν Ἐπιτροπὴν μας. Ἐκεῖ λοιπὸν εἶχον ἐκφράσθῃ γνώμαι μέ σαφήνειαν καί ἐπιστημονικότητα, ἡ ὁποία εἶναι ἀξία παντός θαυμασμοῦ καί πίσης προσοχῆς. Ὁ διαπρεπέστατος νομικός καί δικηγόρος ὁ κ. Βαμβέτσος, ὑπεστήριξεν τότε τὴν οὐσίαν τοῦ Συνταγματικοῦ αὐτοῦ Δικαστηρίου μέ σκοπὸν τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων. Τό Ἀνώτατον Δικαστήριον τῶν Η. Π. Δ. ἔχει διὰ τὰς ἀρμοδιότητας, ὅπως καί τό

Συνταγματικόν Δικαστήριον τῆς Γερμανίας καί τῆς Ἰταλίας. Ἐκεῖ
 ὅμως ὑπάρχει μία ἰδιομορφία εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Πολιτείας
 αὐτῆς, διότι ἐκεῖ εἶναι Ὁμοσπονδα Κράτη-σὴν Γερμανία καί τὴν
 Ἀμερικὴν-ἔχοντα κατ' ἰδίαν θεσμούς καί πολιτειακοὺς Νόμους,
 ὁπότε ὑπάρχει ἀνάγκη, ἐναρμονισμοῦ ὅλων αὐτῶν τῶν Νομοθεσιῶν,
 μέ τὴν Νομοθεσίαν τοῦ Ὁμοσπόνδου Κράτους. Εἰς τὴν περίπτωσιν
 τῆς Ἑλλάδος ὅμως δέν ὑπάρχει τοιοῦτον θέμα. Ἡ συνταγματικότης
 τῶν Νόμων ἀνήκει εἰς τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως
 καί πάντοτε θά παρατηρῇται τοῦτο. Ὁ Σαρίπολος λέγει ὅτι, ἐπιλαμ-
 βάνονται τῆς συνταγματικότητος ἢ τῆς ἀντισυνταγματικότητος τὰ
 Δικαστήρια. Ὁ δέ υἱὸς Σαρίπολος λέγει ὅτι καί ἕκαστος πολίτης ἔχει
 δικαίωμα νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνός Νόμου, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ
 ἀντισυνταγματικόν. ἔχει δέ δημιουργηθῇ μία κατάστασις Νομικὴ
 καί μία πεποίθησις εἰς τὸν Ἕλληνα πολίτην, ὅτι δέν θά ἀδικηθῇ
 ἀπὸ τὸν τελευταῖον εἰρηνοδίκην, ἢ πρωτοδίκην, διότι, ἐάν ὑπάρχῃ
 ἐναις ἀντισυνταγματικὸς νόμος, ἔχει δικαίωμα ν' μὴ τὸν ἐκτελέσῃ.
 Ἑπάρχει ὅμως καί ἡ ἄλλη ἄποψις, Παραλλήλως δηλαδή πρὸς τὸν
 ἑλεγχον τῆς ἀντισυνταγματικότητος ἀπὸ τὰ Δικαστήρια, νὰ ὑπάρχῃ
 καί τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον, εἴτε ἐκ τῶν προτέρων
 εἴτε ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ κρίνῃ. Νομίζω ὅτι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν
 δυνάμεθα νὰ ἰδρύσωμεν τοιοῦτον Δικαστήριον. Πρῶτον διότι εἶναι
 δύσκολον εἰς μίαν κρίσιν νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ πράγματος
 στῆσιν συνταγματικοῦ ἢ τοῦ μὴ συνταγματικοῦ ἐνός Νόμου. Θά εἶναι
 δυνατόν νὰ δημιουργηθοῦν καί μετὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ ἡποια προ-
 βλήματα, ὥστε νὰ εἶναι χεῖρων ἢ ἀνάμιξις τοῦ Συνταγματικοῦ
 Δικαστηρίου ἀπὸ τὴν ἄλλην τὴν γνωστὴν πλέον ἀνάμιξιν τῶν
 δικαστῶν. Διότι ἡ διαφορὰ εἶναι ἡ ἐξῆς: εἰς μέ τὴν πρώτην περί-
 πτωσιν τὰ δικαστήρια κρίνουν ἐπὶ μιᾷς περιπτώσεως καί μόνον
 δι' αὐτὴν κρίνουν συνταγματικὴν ἢ μὴ τὴν διάταξιν. Ἐνῶ τὸ Συντα-
 γματικὸν Δικαστήριον θά κρίνῃ διὰ τὸ σύνολον τῶν ὑποθέσεων.
 Καί διὰ τὸν τρόπον αὐτὸν εἶχεν λεχθῇ καί γραφῇ ἐπανειλημμένως
 ἐπενδύεται τὸ Δικαστήριον Νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία δέν
 ἐπιτρέπεται νὰ ἀνήκει παρὰ μόνον εἰς τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα καί
 εἰς τὸν Βασιλέα. Δέν εἶναι δυνατόν εὐνόλως ν' ὑπερβληθῇ τὸ

ἐμπόδιον αὐτό, τό ὅτι θά κατέληγεν εἰς τήν ἑατησιν Νομοθετικῆς ἐξουσίας. Διότι ὅταν θά εἴπῃ ὅτι ἓνας Νόμος εἶναι ἀντισυνταγματικός, σημαίνει ὅτι καταργεῖ ἓνα Νόμον. Καί τόν Νόμον τόν καταργεῖ μόνον ὁ Νομοθέτης, ὁ ὁποῖος τόν ἔθεσε, δηλαδή ἡ Βουλὴ καί ὁ Βασιλεὺς.

Θρονῶ λοιπόν, ὅτι εἰς τό θέμα αὐτό θά πρέπει νά ἀπόσχη ἡ Βουλὴ ἡ ἰδική μας καί νά ἀφήσωμεν ὅπως ἔχει τό θέμα πῆς ἀντισυνταγματικότητος. Νά κρίνηται, δηλαδή, ἀπό τὰ Δικαστήρια περιπτωσιολογικῶς. Ὅταν δέ θά ἔχῃ σχηματισθῇ ἐπαρκὴς ἀριθμὸς τοιούτων περιπτώσεων, αἱ περιπτώσεις αὐταὶ περιέρχονται εἰς γνῶσιν τοῦ Ἰπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἀρμοδιώτερος ὅλων νά ἄρῃ διὰ τῆς Νομοθετικῆς ὁδοῦ τήν ἀντισυνταγματικότητα αὐτήν.

Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν βεβαίως ὑπάρχει ἓνα ἐμπόδιον, τό ἐμπόδιον τῆς ὑπάρξεως διατάξεων μέ ἀναδρομικὴν ἰσχύν, εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἐρμηνευτικῶν Νόμων, εἴτε καί ὑπὸ μορφὴν Νόμων, οἱ ὁποῖοι ρητῶς ἔχουν ἀναδρομικὴν ἰσχύν. Βεβαίως ὅταν ὁ Νόμος ρητῶς ἀναδρομικὴν ἰσχύν δέν γεννᾷται κανένα θέμα πλὴν ἐάν θίγῃται ἔμπράγματα δικαιώματα. Ἀλλ' εἰς εὐνομουμένην πολιτείαν θά πρέπει νά γίνεται προσεκτικὴν μεταχείρησις καί ἐνοχικῶν δικαιωμάτων καί τῶν ἄλλων δικαιωμάτων τὰ ὁποῖα ἀποκτῶνται ἀπὸ τοὺς πολίτας. Διὰ τόν λόγον αὐτόν ὁ Νομοθέτης εἰς τήν περίπτωσιν τῆς ἀντισυνταγματικότητος διατάξεως τινὸς εἶναι ὁ μόνος ἀρμόδιος νά σταθμίσῃ ὅλα τὰ ζητήματα, νά κρίνῃ ἐπὶ τῆς ἀποκτήσεως δικαιωμάτων καί τῆς κατοχυρώσεως τῶν κατὰ τὴν πίστει ἀποκτηθέντων δικαιωμάτων. Ὅπως ἡ χορήγησις π.χ. ἀδείας εἰς φαρμακοποιούς ὑπὸ διατάξεως ἢ ὁποῖα θά κριθῇ ἀντισυνταγματικὴ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἠργάσθησαν 4-5 χρόνια καί ἔρχεται κατόπιν ἡ κρίσις περὶ τῆς ἀντισυνταγματικότητος τοῦ Νόμου βάσει τοῦ ὁποῖου ἔλαβον τὰς ἀδείας των. Ὁ Νομοθέτης τότε θά ἔχῃ τό δικαίωμα νά κἀμῃ μίαν εἰδικὴν διάταξιν διὰ τοὺς πολίτας αὐτούς, οἱ ὁποῖοι, βεβαίως δέν ἔχουν καμμίαν ὑπαιτιότητα. Ἐνῶ τό Συνταγματικὸν δικαστήριον τί θά ἔλεγε. Θά ἔλεγε ὅτι ἡ διάταξις εἶναι ἀντισυνταγματικὴ, ὅτι κακῶς ἐδόθησαν αἱ ἀδειαι καί οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θά εὕρισκοντο

εἰς τόν δρόμον. Διά τούς λόγους αὐτούς φρονῶ ὅτι τό θέμα τῆς ἀντισυνταγματικότητος τῶν Νόμων πρέπει νά ἀφεθῇ ὡς ἔχει σήμερον, εἰς τά τακτικά δικαστήρια. Ἐχει δημιουργηθῇ πεποίθησις εἰς τούς πολίτας ἐπὶ τὴν ὀρθότητα τῆς τοιοῦτης νομοθεσίας μας. Ὄταν διαπιστωθῇ ἡ ἀντισυνταγματικότης, εἴτε δυνάμει ἀποφάσεων τῶν Δικαστηρίων μας, εἴτε κατ' ἄλλον τρόπον ἡ Νομοθετική ἐξουσία θά εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία θά ἄρῃ τὴν ἀντισυνταγματικότητα καί θά ρυθμίσῃ τὴν κατάστασιν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νά μὴ γίνωνται εἰς τό μέλλον πράξεις σύμφωνοι μὲν πρὸς τόν Νόμον, ἀλλὰ νόμον ἀντισυνταγματικόν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Λύχνος ἔχει τόν λόγον

Ι. ΠΑΣΙΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι προτοῦ προχωρήσωμεν θά πρέπει νά αποφασίσωμεν ἐάν θά τηρήσωμεν τό διάγραμμα τοῦ κ. Τσάτσου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐχετε δίκαιον, νομίζω. Εὐχομαι εἶπει ὅτι ἀμέσως μετὰ τόν κ. Λυκουρέζο θά εἰσερχόμεθα εἰς τά ἐρωτήματα αὐτά. Ἀλλ' ἄς ὁμιλήσῃ πρῶτος ὁ κ. Λύχνος.

Γ. ΛΥΧΝΟΣ: Ἐμέ, κύριοι, μέ ἐνδιαφέρει τό θέμα τῆς σχέσεως τοῦ ἀντισυνταγματικοῦ Δικαστηρίου μέ τό θέμα τῆς διαλύσεως κομμάτων ἀντισυνταγματικῶν. Οἱ κ. κ. Λυκουρέζος καί ὁ λαβάνος εἶπον ἀπόψε ὅτι τό δικαίωμα αὐτό ἔπρεπε νά τό ἔχῃ ἡ Κυβέρνησις, δηλαδή τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον. Εἶπεν. μάλιστα, ὁ κ. λαβάνος ὅτι, συνήθως, αἱ ἐπιτροπαί αὐταί ἐκτίθενται διά νά καλύψουν τὰς εὐθύνas ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πρέπει νά τὰς ἔχουν, καί ἐν προκειμένῳ, τῆς Κυβερνήσεως. Τό πρῶτον ἐρώτημα εἶναι τοῦτο: Ὑπάρχει καμμία χαλάρωσις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρχικὴν ἀποφιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Προοδευτικοῦ Κόμματος ὅτι δέν ἐπιτρέπεται νά τεθῇ εἰς τό νέον Σύνταγμα διάταξις περί διαλύσεως τῶν ἀντισυνταγματικῶν κομμάτων;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ποῖα χαλάρωσις. Ἡμεῖς εἶπομεν ὅτι δέν χρειάζεται.

Γ. ΛΥΧΝΟΣ: Ὑποστηρίζετε ὅτι ἡ πρῶξις αὐτή θά ἔπρεπε νά ἀνατίθεται εἰς τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον. Τό πρῶτον, λοιπόν, ἐρώτημα εἶναι ἐάν ὑπάρχῃ χαλάρωσις εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τοῦ Προοδευτικοῦ Κόμματος, τό δεύτερον εἶναι τό ἐξῆς: Ἐδῶ δέν πρόκειται νά καλύψῃ καμμία Κυβέρνησις καμμιά εὐθύνη της ἐν προσφύγῃ εἰς τό Συν-

ταγματικόν Δικαστήριον διά νά αποφασίσῃ περί τῆς ἀντισυνταγματικότητος ὠρισμένων Κομμάτων. Διότι θά ὑπάρξῃ ἡ ποίως ὁ ὁποῖος θά ἀναθέσῃ εἰς τό Συνταγματικόν Δικαστήριον τό θέμα, θά ἀναλάβῃ δηλαδή, τήν εὐθύνην τῆς προσφυγῆς εἰς αὐτό διά διάλυσιν ἐκείνου τοῦ Κόμματος τό ὁποῖον θεωρεῖται ἀντισυνταγματικόν. Νομίζω ὅτι δέν ἐπιτρέπεται νά ἀφήνωμεν εἰς μίαν Κυβέρνησιν αὐτό τό ἔργον ἐάν θεωροῦμαι ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον, δέν νομίζω ὅτι ἐπιτρέπεται νά τό ἐγκαταλήψωμεν εἰς χεῖρας μιᾶς ὠρισμένης Κυβερνήσεως ἡ ὁποία θά ἀναλάβῃ δῆθεν τήν εὐθύνην. Δέν εἶναι δυνατόν νά καλύψῃ ὅλας κακεντρεχείας ἐνδεχομένως αἱ ὁποῖαι θά σημειωθοῦν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὑπάρχει καί ὁ φόβος τῆς παρεξηγήσεως, τό ὁποῖον εἶναι χειρότερον.

Γ. ΛΥΧΝΟΣ: Τό Συνταγματικόν Δικαστήριον θά αποφασίσῃ περί τῆς διαλύσεως εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἀπόφασις νά εἶναι ἔγκυρος,

καί ἀδιάβλητος. Κατόπιν ὅλων αὐτῶν, κ. Πρόεδρε, ἐγώ συμφωνῶ εἰς τό ὅτι τό Συνταγματικόν Δικαστήριον πρέπει νά ἔχῃ τό δικαίωμα τῆς διαλύσεως τῶν ἀντισυνταγματικῶν Κομμάτων.

Ν. ΛΑΒΑΝΟΣ: Ὡμίλησεν ὁ κ. Λύχνος περί χαλαρώσεως ἰδιότητος μας.

Ἡ θέσις ἡ ἰδική μας ἦτο σαφῶς ἀντίθετος. Ὑπεστηρίξαμεν ὅτι δέν χρειάζεται διάταξις συνταγματική. Καί ἀπλῶς ἠρύσθημεν καί ἐνα ἄλλο ἐπιχείρημα. Δέν πρόκειται, λοιπόν, περί χαλαρώσεως.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ἀποτελεῖ παράδοξον παρ' ἡμῶν ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος παντός νόμου καί πάσης πράξεως ὑπό τῆς δικαιοσύνης. Δέν βλέπω δέ τόν λόγον διά τοῦ ὁποίου θά ἦτο δυνατόν νά ἀποστῶμεν ἀπό τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Ταῦτα εἰς ἀπάντησιν τῶν ὅσων ὑπεστηρίχθησαν περί τῆς συνθέσεως τῶν δικαστηρίων.

Ὅσον ἀφορᾷ τᾷς ἀρμοδιότητας βεβαίως πρέπει νά ὑπαχθῇ ἡ ἀρμοδιότης περί τῆς κρήσεως τῆς πληρώσεως περί τῆς ὁποίας ὠμίλησαν οἱ κύριοι συνάδελφοι. Εἶμαι τελείως ἀντίθετος εἰς τήν πρότασιν κατὰ τήν ὁποίαν ὁ ἔλεγχος τῶν νόμων πρό τῆς κυρώσεως δεόν νά γίνεται ἐκ μέρους τοῦ Συνταγματικοῦ δικαστηρίου. Διότι πρωτίστως ἡ συνταγματικότης οἰουδήποτε νόμου εὐρίσκεται ἤδη, βάσει τῶν κειμένων διατάξεων, ὑπό τόν ἔλεγχον τῶν δικαστηρίων

καί ἐδῶ ἔρχεται τό Συνταγματικόν Δικαστήριον καί καταλαμβάνε-
ται κατὰ πρῶτον βαθμόν ὠρισμένων θεμάτων, ποίον; εἶναι τά θέμα-
τα ἐκεῖνα τά ὅποια δέν ἄπτονται περιουσιακῶν δικαιωμάτων καί
τά ὅποια δέν ὑπάγονται εἰς τό κοινόν δίκαιον. Καί ἀπό τῆς
ἀπόψεως αὐτῆς εἶναι ἀναγκαῖον. Δύσκολον δέ θά μοῦ ἐφαίνετο νά
ἀποδείξω τήν ὀρθότητα τῆς ἀπόψεως τοῦ κ. συναδέλφου ὅτι θά
ἔχωμεν μίαν Ἐπιτροπὴν καλύψεως εὐθυνῶν. Δύσκολον εἶναι
τό Συνταγματικόν δικαστήριον, ὅπως προτείνεται νά μετατραπῇ
εἰς ἐπιτροπὴν καλύψεως εὐθυνῶν.

Ν. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Ἐπειδὴ παρερμηνεύθησαν αὐτά τά ὅποια ὑπεστήριξα
λέγω τοῦτο. Ἐπεκαλέσθην ἓνα παράδειγμα, διότι ἀκόμη δέν εἶναι
γνωστὴ ἡ σύνθεσις τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τό ὅποιον πρέ-
πει νά ἀποτελῇται καί ἀπό τούς διατελέσαντας Πρωθυπουργούς.

ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδριάσεως, ὅταν ἀνεκοινώθη ἐπὶ ποί-
ων θεμάτων θά γίνουν ψηφοφορίαι, ὑπεστήριξα τήν ~~ἡ~~ ἐξῆς
γνώμην καί τήν ἐπαναλαμβάνω, ὅτι δέν πρέπει νά διεξαχθοῦν ψηφο-
φορίαι ἐφ' ὅλων αὐτῶν τῶν σημείων. Ἰότι νομίζω ὅτι τά θέματα
τῆς ἀρχῆς εἶναι ἐκεῖνα τά ὅποια πρέπει κυρίως νά μᾶς ἀπασχολή-
σουν. Εἴτε ἡμεῖς ἀποφανθῶμεν ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν σημείων, εἴτε
ὄχι, ἡ μέλλουσα Βουλὴ, ἐφ' ὅσον προτείνωμεν σύστασιν Συνταγματικοῦ
Δικαστηρίου ἔχει ἀνοικτόν τόν δρόμον διὰ νά ἀποφασίσῃ καί περί
τῆς συνθέσεως καί περί τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου τούτου.
2) Ὑπεστήριξα ὅτι ἴσως εἶναι περιτταί αἱ ψηφοφορίαι, διότι, ἐφ'
ὅσον ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῆς λαμβάνονται διὰ
συνήθους πλειοψηφίας καί ὄχι διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων,
αἱ ψηφοφορίαι δέν ἔχουν κανένα νόημα εἰς τήν Ἐπιτροπὴν μας.
Εἰς τὰς Κοινοβουλευτικὰς Ἐπιτροπὰς αἱ ὅποια συντίθενται κατ'
ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τῶν Κομμάτων εἰς τήν Βουλήν, ἡ ψηφοφορία
ἔχει νόημα διότι ἀποτελεῖ πρόκριμα διὰ τήν Βουλήν. Ἐν προκειμέ-
νω ἡ ληφθησομένη ἀπόφασις τῆς Ἐπιτροπῆς μας μέ μίαν ἀπλὴν πλει-
οψηφίαν δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποτελέσῃ πρόκριμα διὰ τήν Βουλήν,
διότι ὁἰαδήποτε πρότασίς μας πρέπει νά συγκεντρώσῃ τήν πλειοψηφί-
αν τῶν 2/3. Συνεπῶς, φρονῶ ὅτι ἡ διατύπωσις τῆς γνώμης μας θά εἴ-
ναι ἴσως ὑπεραρκετὴ καί θά ἔχωμεν οὕτω ἐπίστασιν τοῦ ἔργου μας.

τὴν σύνθεσιν τῶν διαφόρων γνώμῶν θά φέρῃ ὁ γενικός εἰσηγητής, μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας μας, εἰς τὴν Βουλὴν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: (Κ.Γ. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ ὅστις εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἤρξατο Προεδρεύων). Δέν εἶναι δυνατόν νά εἴμεθα Ἐπιτροπή, ὄργανον τῆς Βουλῆς καί νά μή καταλήγωμεν εἰς ἀποφάσεις ὡςχάτως ποῖαν ἀξίαν θά ἔχουν αἱ ἀποφάσεις μας. Πρέπει νά δώσωμεν μίαν ἐσωτερικὴν ἀξίαν εἰς τὰς ἀποφάσεις διὰ τῆς διεξαγωγῆς φηγοφορίας, διότι ὅσα λέγονται ἐδῶ, δέν λέγονται ἀπλῶς διὰ νά καταχωρῶνται εἰς τὰ πρακτικά. Ἐάν δέν πρόκειται νά καταλήξωμεν εἰς ἀποφάσεις τότε δέν εἴμεθα καί Ἐπιτροπή. Ἀποδέχομαι τὴν ἀποφιν ὅτι αἱ φηγοφορίαι πρέπει νά εἶναι ἐλαστικώτεραι καί κυρίως ἐπὶ θεμάτων ἀρχῆς-προσωπικὴν γνώμην ἐκφράζω- διότι ἡμπορεῖ ἄλλος, ὁρμώμενος ἐξ ἀντιθέτου ἰδέας νά καταλήξῃ καί αὐτός εἰς τὴν ἀνάγκην Ἀναθεωρήσεως συγκεκριμένου ἄρθρου. Νά γίνεται λοιπόν μία συζήτησις καί ἀκολούθως ἡ Ἐπιτροπή νά ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς προσθήκης ἢ τροποποιήσεως ὠριμμένου ἄρθρου, διότι καί ὁ καθένας μας πρέπει νά γνωρίζῃ καί οἱ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι θά διαβάσουν τὰς ἀποφάσεις μας διατί καταλήξαμεν εἰς αὐτὸ τὸ συμπέρασμα.

Ι. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἀρνεῖ ἡ ἔκθεσις ^{τῶν} γνῶμῶν, δέν εἶναι ἀναγκασία ἡ φηγοφορία ἐφ' ὅλων τῶν θεμάτων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θά κάμωμεν ὅτι κάμνομεν εἰς ὅλας τὰς Ἐπιτροπὰς. Νομίζω ὅμως καί ἐγώ ὅτι δέν χρειάζονται φηγοφορίαι εἰς ὅλα τὰ θέματα.

... ΚΑΛΛΙΑΣ: Ὅπου δέν ὑπάρχει ὁμοφωνία πρέπει νά γίνῃ φηγοφορία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐρχόμεθα εἰς τὰ καθ' ἰδίαν ἐρωτήματα: Ὑπάρχει Συνταγματικὸν κώλυμα διὰ τὴν ἰδρυσιν Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Ὁχι, Ὁχι.

ΙΙ. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Καί δι' ἡμᾶς δέν ὑπάρχει Συνταγματικὸν κώλυμα, ὥς ἡμεῖς ἀντιλαμβανόμεθα τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεύτερον ἐρώτημα: Εἶναι σκόπιμος ἡ συγκρότησις Ἀνωτάτου Δικαστηρίου κρίνοντος περὶ τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων;

... ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν; Ὅτι πᾶς νόμος ὁ ὁποῖος θά φηφίζεται, θά πηγαίνει πρὸς ἔλεγχον εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δικαστή-

ριον;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: "Οχι αυτό,

Γ.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Θέσατε προηγουμένως εις ψηφοφορίαν τό ἐρώτημα, ἐάν εἶναι σκόπιμος ἡ ἱδρυσις τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Περί τοῦ ὅτι δέν ὑφίσταται Συνταγματικόν κώλυμα, εἴμεθα ὅλοι σύμφωνοι. Τώρα, εἶναι σκόπιμος ἡ σύστασις τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου; Διότι τό ἄλλο ἐρώτημα, ἐάν τό Συνταγματικόν Δικαστήριον θά κρίνῃ καί περί τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων, ἴσως δέν χρειάζεται. Ἡμεῖς θέλομεν Συνταγματικόν δικαστήριον μέ μίαν εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν. Τάς λεπτομερείας θά τās καθορίσῃ ἡ νέα Βουλή.

Γ.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Αὐτό ὑποστηρίζομεν ἡμεῖς.

Β.ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ:Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου νά κρίνῃ περί τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων μέ εὐρίσκει σαφῶς ἀντίθετον. Ἡ μέχρι τοῦδε πρακτική τῶν δικαστηρίων δέν μᾶς ἔδωκε καμμίαν ἀφορμήν διά νά τοὺς ἀφαιρέσωμεν αὐτήν τήν ἀρμοδιότητα.

Γ.ΜΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ:Εἶναι ἀρμοδιότης ἀποφασιστική καί οὐσφαστική.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Αὐτό θέμα, τῆς Συνταγματικότητος τῶν Νόμων, καί ἀρμοδιότητος τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, καλύτερα εἶναι νά μήν τό θέσωμεν εις ψηφοφορίαν.

Η.ΑΛΑΒΑΝΟΣ:Ἐπανερχομαι καί θά ἤθελα νά σῶς παρακαλέσω, αὐτό τό θέμα τῶν ψηφοφοριῶν νά τό προσέξωμεν. Ἐν διαφόρων κατευθύνσεων, ἴσως καί ἐξ ἀντιθέτων, εις τινας περιπτώσεις εἶναι δυνατόν νά ἀγώμεθα εις τό συμπέρασμα ὅτι πρέπει νά προστεθῇ διάταξις προβλεπούσα τήν ἱδρυσιν ἑνός Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου. Ὁ γενικός εἰσηγητής θά ἐπεξεργασθῇ ὅλας αὐτάς τās γνώμας καί θά τās φέρῃ εις τήν Βουλήν. Δέν εἶναι ὅμως δυνατόν νά ἀναγερῶμεθα εις λεπτομερείας τοῦ θέματος καί νά ἀποφασίζωμεν δι' ἑνός ναῖ ἢ ὀχι ἐπὶ τόσων ἐρωτημάτων. Πολλά ἐξ αὐτῶν συναρτῶνται πρός τήν σύνθεσιν καί τήν δικαιοδοσίαν τοῦ προτεινομένου δικαστηρίου. Ὑποβάλλονται ἐδῶ δέκα τρία ἐρωτήματα. Ἐνας ἄλλος ἤμποροῦσε νά διατυπώσῃ 25 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:Δέν δυνάμεθα ἡμεῖς νά διατυπώσωμεν τό νέον ἄρθρον. Ἐδῶ τά κύρια σημεία ἐπὶ τῶν ὁποίων θά ἀποφασίσωμεν εἶναι, ἡ συνταγμα-

τικότητας καί ἡ σκοπιμότης τῆς ιδρύσεως τοῦ συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καί περαιτέρω ἐάν τό δικαστήριον αὐτό θά ἔχῃ ἀρμοδιότητα νά ἀποφαίνεται ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν ἐκλογῶν καί νά θέτῃ ἐκτός Νόμου Νόμματα.

Β. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀφιστάμεθα τῆς προτάσεως τῶν Ὑπουργῶν ἡ ὁποία 5-6 σημεία. Ἐπ' αὐτῶν νά γίνῃ ψηφοφορία.

Α. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σκοπιμότητα τῆς ιδρύσεως τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, νομίζω ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμοφώνως ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς σκοπιμότητος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύνθεσιν καί τὴν ἀρμοδιότητα, ἕκαστος ἀναφέρεται εἰς ὅσα ἐξέθεσαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐν συνεχείᾳ ἔρχεται τό ἐρώτημα περὶ τῆς συνθέσεως. Εἰς τό δικαστήριον αὐτό θά μετέχουν μόνον μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ θά μετέχουν καί ἄλλα πρόσωπα;

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Τό θέμα τῆς συνθέσεως τό ἐξαρτῶ ἐκ τῆς ἀρμοδιότητος. Ἐπ' ὅσον λοιπόν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρμοδιότητα, ἐπράτησεν ἡ στενωτέρα ἀποφίς δηλαδή νά μὴ ἐρευνᾶται ἡ σκοπιμότης συνταγματικότης τῶν Νόμων, τάσσομαι ὑπὲρ τῆς προτάσεως ἡ ὁποία προβλέπει δικαστικήν τὴν σύνθεσιν.

ΑΡ. ΜΗΑΣΙΑΚΟΣ: Νομίζω ὅτι ὑπάρχει κἄποια παρενόησις. Ὅταν γίνεται πρότασις Ἀναθεωρήσεως Συντάγματος, τοῦτο προϋποθέτει ἢ ἔλλειψιν θετικῆς φιατάξεως ἢ ὑπαρξιν διαφωνιῶν καί διαφορῶν ἐρμηνειῶν τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Κατὰ συνέπειαν ὅταν οἱ κ. Ὑπουργοὶ προτείνουν τὴν προσθήκην ἢ τροποποίησιν τοῦ κεφαλαίου περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας καί τὴν ἱδρυσιν Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, προϋποτίθεται ὅτι κἄποιο κενόν ὑπῆρξεν, τό ὁποῖον πρέπει νά συμπληρώσωμεν. Καί ἐρωτᾶται εἰδικώτερον ἐπὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, ἀνέκυψεν θέμα ἢ ὄχι;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέν ὑπάρχει εἰς τὴν πρότασιν.

ΑΡ. ΜΗΑΣΙΑΚΟΣ: Ὅταν δίδεται εὐκαιρία περὶ Ἀναθεωρήσεως τῶν κεφαλαίων περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας, ἀνακύπτει θέμα ἐρεύνης περὶ υπάρξεως ἢ ἀνυπαρξίας κενοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος περὶ τοῦ ὁποίου ἀποφασίζομεν.

Ἡ σύστασις τοῦ Δικαστηρίου εἶναι ἐξηρτημένη ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τὴν στενὴν ἢ τὴν εὐρείαν τὴν ὁποῖαν θὰ ἔχῃ. Ἐάν κριθῇ ὅτι δέν ὑπάρχει ἀνάγκη ἐρεύνης καὶ ἀνακύπτει ἡ στενὴ ἀρμοδιότης τὴν ὁποῖαν προτείνουν οἱ κ.κ. Ὑπουργοί, ἐρωτᾶται: Ἡ συμμετοχὴ μόνον δικαστικῶν προσώπων πληροῖ τὴν ἀνάγκην περὶ ἧς ἡ πρότασις τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν; Δέν νομίζω ὅτι τὰ δικαστικά πρόσωπα θὰ εἶναι εἰς θέσιν νά κρίνουν ὄχι μόνον μέ κριτήρια δικαστικά ἀλλὰ καὶ πολιτικά, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα. π.χ. οἱ Ἀρεοπαγῖται καὶ οἱ Σύμβουλοι Ἐπιβρατείας θὰ τολμήσουν νά κρίνουν ἐάν ἓνα κόμμα δρᾷ ἐντός τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγματος; ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ξαναρχίζει ἡ συζήτησθς ἔτσι, ἐνῶ εἴμεθα εἰς τὴν ψηφοφορίαν.

ΑΡ. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Τὴν θέλω εὐρυτέραν τὴν σύνθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἦσαν ἀπαραίτητα αὐτά τὰ ὁποῖα εἶπον διὰ νά αἰτιολογήσω τὴν φῆφον μου.

Διεξαχθείσης ἐν συνεχείᾳ ὀνομαστικῇ ψηφοφορίας, ἐφήφισαν ὑπὲρ τῆς εὐρυτέρας συνθέσεως οἱ κ.κ. Γ. Βαρβιτσιώτης, Π. Γυιόνας, Σ. Εὐστρατιάδης, Θ. Κονίτσας, Γ. Κύνχος, Αρ. Μπασιᾶνος, καὶ ὁ Πρόεδρος Κ. Ροδόπουλος.

Ὑπὲρ τῆς συνθέσεως ἐκ δικαστῶν (σπενή σύνθεσις) οἱ κ.κ. Κ. Γιαννούσης, Κ. Καλλίας, Αρ. Καλαντζάκος, Γ. Ματθαίουδάκης, Κ. Παπακωνσταντίνου καὶ Γ. Πλατῆς.

Ὁ κ. Β. Παπαρρηγόπουλος, ἐφήφισεν ὡς ὁμολούθως: Προκειμένου περὶ θέσεως ἐκτός νόμου καὶ διαλύσεως πολιτικῶν κομμάτων ἐπιδιώκόντων τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος τάσσεται ὑπὲρ τῆς εὐρυτέρας συνθέσεως. Προκειμένου περὶ τῆς ἑλλοῦς ἀρμοδιότητος τάσσεται ὑπὲρ τῆς συνθέσεως ἐκδικαστῶν.

Οἱ κ.κ. Π. Λυκουρέζος καὶ Ν. Ἀλαβᾶνος, ἄν ἔρονται ἐν τῇ συνόλῳ εἰς τὰς γνώμας των, τὰς ὁποίας ἐξέθεσαν κατὰ τὴν συζήτησιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω ὅτι δέν ὑπάρχουν παρὰ 3 τρόποι διὰ νά φηφίζῃ κανεῖς. Νά λέγῃ Ναί, Ὁχι ἢ Παρών. Τέταρτος τρόπος δέν ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο θεωρῶ ὅτι οἱ κ.κ. Λυκουρέζος καὶ Ἀλαβᾶνος εἶπον παρών. Διὰ νά μὴ γενιθῇ δέ θέμα ἐρνημείας τοῦ ἀποτελέσματος

- 32 -

φηγοφορίας, δηλῶ ὅτι ψηφίζω ὑπέρ τῆς δικαστικῆς, ὅχι τῆς εὐρυ-
τέρας, συνθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἐν συμπεράσματι: ἀποφασίζομεν ὁμοφώνως ὅτι εἶναι σκόπιμος
ἡ ἵδρυσις Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου καί ὅτι ἡ ἵδρυσις του
δέν προσκρούει εἰς θεμελιώδη διάταξιν τοῦ Συντάγματος. Κατά
πλειοψηφίαν δέ ὅτι ἡ σύνθεσις τοῦ δικαστηρίου τούτου θά εἶναι
δικαστική, μέ ἀρμοδιότητα νά θέτῃ πολιτικά ἔκδομα ἐκτός Νόμου
καί νά ἐλέγχῃ ἐάν παρεβιάσθησαν αἱ πολιτικαί ἐλευθερίαι.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Σύμφωνοι, σύμφωνοι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἀύεται ἡ συνεδρίασις διά τήν προσεχῆ ἑτεάρτην καί
ὥραν 12ην μεσημβρινήν μέ θέματα συζητήσεως τῶς παραγράφους
17 καί 18 τῆς προτάσεως τῶν Ὑπουργῶν Βουλευτῶν.

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ ΜΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Συνεδρίασις θ'

Τετάρτη 5 'Ιουνίου 1963-Ώρα 12η μεσημβρινή

Προεδρία: 'Αντιπροέδρου κ.Γ.Πλατῆ.

Παρόντα μέλη: οί κ.κ.Κλεόβουλος Γιαννοῦσης, Παναγιώτης Γυιόκας, Θεόδωρος Δούκας, Σοφοκλῆς Εὐστρατιάδης, Κωνσταντῖνος Καλλίας, Θεμιστοκλῆς Κονίτσας, Νικόλαος Κοντογιαννόπουλος, Γεράσιμος Λύχνος, Γεώργιος Ματθαίουδάκης, 'Αριστείδης Μπασιάκος, Κωνσταντῖνος Παπακωνσταντίνου, Γεώργιος Πλατῆς, Γεώργιος Σταμάτης, Κωνσταντῖνος Τσατσοῦς καί Πανσανίας Λυκουρέζος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἀρχεται ἡ συνεδρίασις. Σήμερον ἔχομεν τήν συζήτησιν τῶν ὑπ' ἀριθ. 17 καί 18 παραγράφων τοῦ σχεδίου. Εὐτυχῶς διενεμήθησαν αἱ εἰσηγήσεις, καί παρακαλοῦνται οἱ κ.κ. εἰσηγηταί νά εἶναι σύντομοι. 'Επί τῆς παραγράφου 17 ὁ κ. Εὐστρατιάδης ἔχει τόν λόγον.

Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι, ἐφ' ὅσον ἔχουν διανεμηθῇ αἱ εἰσηγήσεις, δέν χρειάζεται νά τάς διαβάσωμεν ἐκ νέου. Βεβαίως εἶναι τόσον σύντομοι αἱ εἰσηγήσεις ὥστε οὔτε πέντε λεπτά τῆς ὥρας δέν θά χρειασθοῦν διά τήν ἀνάγνωσιν.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, καί ὅταν διανέμονται αἱ εἰσηγήσεις ὁρθόν εἶναι νά γίνεται ἡ εἰσήγησις προφορικῶς. Πόνον ἀπόκειται εἰς τοὺς κ.κ. εἰσηγητάς νά μή τά εἴπουν ὅλα, νά εἶναι σύντομοι εἰς τήν ἀνάπτυξιν, ἐφ' ὅσον ἔχουν ὑπ' ὄφιν τό ὅλον κείμενον.

Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ: Διά τῆς παραγράφου 17 τῆς ὑπό κρίσιν προτάσεως ἐπιδιώκεται ἡ ἐφαρμογή τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 84 τοῦ Συντάγματος "περί ἰσοβιότητος" καί εἰς τοὺς παρέδρους τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐξ 'Επιπρατείας. Βεβαίως κατὰ τήν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 108 τοῦ Συντάγματος προαπαιτεῖται διά τήν τήρησιν τῆς περί 'Αναθεωρήσεως διαδικασίας ν' ἁ κριθῇ καί ἡ σκοπιμότης τῆς προτεινομένης 'Αναθεωρήσεως τῆς συγκριμένης διατάξεως. Τόσον ὁ κ. Μπασιάκος, ὅσον καί ἐγώ, πρὸς τόν ὁποῖον ἀπολύτως συμφωνῶ, ἔχομεν τήν γνώμην ὅτι ἡ πρότασις αὕτη τῶν ὑπογραφάντων Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν δέν νομίζω

ὅτι πρέπει νά γίνη ἀποδεκτὴ καὶ δεόν ὅπως μὴ ἐπενταθῇ καὶ εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἢ ἰσοβιότης ἢ ὅποια ἰσχύει διὰ τοὺς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας, διὰ τοὺς Ἀρεοπαγίτας, Ἐφέτας καὶ Πρωτοδίκας. Οἱ λόγοι βεβαίως ἀναπτύσσονται λεπτομερέστερον ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς τὴν ἐκ δύο σελίδων ἔκθεσιν τοῦ κ. Μπασιάκου καὶ θά ἡδύνατο νά προστεθῇ ἀκόμη ὅτι ἐάν τυχόν θά ἠθέλαμεν προβῇ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν περὶ ἰσοβιότητος διατάξεων εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, δέν νομίζω διατί διὰ μείζονα λόγον καὶ διὰ κατὰσφάλισιν ἔτι μεγαλύτερας ἐγγυήσεως διὰ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, δέν θά ἔπρεπε ἢ ἐπέκτασις αὕτῃ νά γίνη καὶ εἰς τοὺς φορολογικοὺς δικαστάς, οἱ ὅποιοι σήμερον τοῦλάχιστον κρίνουν περὶ θεμάτων, τὰ ὅποια ἀφοροῦν πολὺ περισσότερον καὶ μεγαλύτερον κύκλον πολιτῶν. Ἐπίσης νομίζω ὅτι ἐφ' ὅσον ὑπὸ τῶν αὐτῶν δικαιολογητικῶν ὅρων θά προτείνωμεν τὴν ἐπέκτασιν εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δέν νομίζετε ὅτι θά ἔπρεπε νά ἐπενταθῇ καὶ εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς, τοὺς εἰρηνοδίκας καὶ τοὺς πταισματοδίκας, οἱ ὅποιοι τέμνουν κατὰ τὴν παρεχομένην αὐτῇς δικαιοδοσίαν δίκαιον; Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἢ πρότασίς μας εἶναι ἀπορριπτικὴ, δηλαδή νά μὴ γίνη δεκτὴ ἢ πρότασις ὡς πρὸς τὸ σημεῖον 17 καὶ νά μὲ ἐπενταθοῦν αἱ περὶ ἰσοβιότητος διατάξεις εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, οἵτινες συμβουλευτικὴν, κατὰ τὸν Νόμον περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, φῆφον ἔχουν καὶ ἀπλῶς εἰσηγητικὴν κἀμνουσι ἐργασίαν. Ἡ ἰσοβιότης, ἢ ὅποια παρέχεται εἰς τοὺς Συμβούλους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, εἶναι ἀρκετὴ ἐγγύησις διὰ τὴν κρίσιν αὐτῶν καὶ διὰ τοὺς λόγους πού εἶπα, νομίζω ὅτι ἐάν ἐφθάναμεν εἰς τὸ σημεῖον μόνον εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας νά δώσωμεν τὴν ἐγγύησιν περὶ ἰσοβιότητος, θά ἔπρεπε καὶ εἰς τοὺς φορολογικοὺς δικαστάς κατὰ μείζονα λόγον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας κατηγορίας δικαστῶν νά τὴν δώσωμεν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν καὶ διὰ νά μὴ σᾶς κουράζω μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εἰσηγήσεως, ἢ πρότασίς μας εἶναι νά μὴ γίνη δεκτὴ ἢ πρότασις τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν ὡς πρὸς τὴν παρ ἀγραφὸν 17.

Α.ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Ποῦ εἶναι ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει νά μή γίνη δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ σχεδίου, ὡς πρὸς τὴν παράγραφον 17; Ὁρθῶς ὁ Συνταγματικὸς Νομοθέτης ἐδέχθη μόνον διὰ τοὺς Ἀρεοπαγίτας Ἐφέτας καὶ Πρωτοδίκας τὸν θεσμόν τῆς ἰσοβιότητος. Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Συντάγματος εἶναι ἐξαιρετικὴ διάταξις. Ἐάν τὴν ἐπεκτείνωμεν δεσμεύομεν τὸν αὐριανὸν Νομοθέτην, ὁ ὁποῖος εἰς τό λῖαν προσεχές μέλλον δέν ἀποκλείεται νά θέλῃ νά καταργήσῃ ἓνα ἀριθμὸν ἄλφα Παρέδρων τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἢ νά εἴπῃ ὅτι καταργῶ τούς εἰρηνοδίκας καὶ δέχομαι ὅπως οἱ Πρωτοδίκαὶ ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντα περιοδεύοντος εἰρηνοδίκου, ~~ἢ νά εἴπῃ~~ ἢ νά εἴπῃ ὅτι, ὁ θεσμός τῶν φορολογικῶν δικαστῶν ἀποτελεῖ πολυτέλειαν διὰ τό Κράτος καὶ τὸν καταργῶ. Δι' αὐτό πρέπει νά ἀφήσωμεν ἐλεύθερον τὸν κοινὸν Νομοθέτην νά ρυθμίζῃ τὰς θέσεις τῶν δικαστῶν αὐτῶν. Πολύ περισσότερον ἀντιτάσσομαι εἰς τὴν πρότασιν τὴν ἀφορῶσαν τὴν ἐπέκτασιν εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, διότι οἱ Πάρεδροι ἔχουν ἀπλῶς συμβουλευτικὴν γνώμην καὶ κατὰ νόμον ἀνήκουν εἰς τό βοηθητικὸν προσωπικὸν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ ἀπορῶ πῶς ἐγεννήθη τοιοῦτον θέμα, ἐπεκτάσεως τῆς ἰσοβιότητος. Ἡ ἀποφίς μου εἶναι τὸν θεσμόν νά τὸν περιορίσωμεν ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει, καὶ νά μή δεσμεύσωμεν τὸν κοινὸν Νομοθέτην.

Ἀπὸ ἀπόψεως Συμβουλίου Ἐπικρατείας, δέν ἀρνοῦμαι ὅτι ὑπάρχει πληθώρα ὑποθέσεων, τὰ ἄλλα ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Διότι ἐάν κατεβάλετο π.χ. περισσοτέρα προσοχὴ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν στρατιωτικῶν συμβουλίων, τὰ ὅποια κρίνουν τοὺς ἀξιωματικούς, θά περιορίζωντο κατὰ πολὺ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προσφεύγουν εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας. Ἐπίσης ἐάν ηὔξανετο τό παράβολον ἐκεῖνων πού προσφεύγουν, ἐάν ἀνόμῃ ἐχορηγεῖτο ἡ εὐχέρεια εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας, ἐάν τοῦτο κρίνῃ εἰς ἀμέλειαν ὑπερβολικὴν καὶ κουφότητα καὶ ἑλαζονίαν ὀφείλεται ἡ προσφυγὴ εἰς τοῦτο καὶ ἀπορρίπτεται ἡ προσφυγὴ, νά ἐπιβάλλῃ χρηματικὴν ποινὴν, θά περιορίζετο κατὰ πολὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποθέσεων αἱ ὅποια βασανίζουν τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας.

Η.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Κύριε Πρόεδρε,ὁ θεσμός τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας εἶναι ἓνας θεσμός ὁ ὁποῖος νομίζω ὅτι ἐπέτυχε καί ικανοποίησε τὰς προσδοκίας,αἱ ὁποῖαι ἐστηρίχθησαν ἐπ' αὐτοῦ ὅταν ἰδρύνετο τὸ πρῶτον τὸ 1929. Ἐάν ἐξαιρέσῃ κανεῖς μίαν περίοδον κρίσεως ποῦ διήλθεν τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας,τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του τὸ διήλθεν ἐν ἐπιτυχίᾳ,καί νομίζω ὅτι εἶναι ἓνας θεσμός,τόν ὁποῖον πρέπει νά προσέξωμεν πάντοτε ὅταν λαμβάνωμεν εἴτε συνταγματικήν,εἴτε νομοθετικήν μέριμναν,καί ἡ μέριμνα αὐτῇ νά εἶναι ἐνυσχυτική τοῦ κύρους του.Τὸ θέμα,τὸ ὁποῖον γεννᾶται μέ τὴν πρότασιν τῶν ~~###~~.ἀξιοτίμων κ.κ. Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν εἶναι ἔάν θά ἔπρεπε νά προταθῇ Ἀναθεώρησις τοῦ ἄρθρου 84 περί Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί εἰδικώτερον νά ἐπεκταθῇ ἡ ἰσοβιότης καί ἐπὶ τῶν παρέδρων. Ἐπίσης δέν ἀντελήφθην κ. Πρόεδρε,διὰ τί οἱ Πάρεδροι ὀνομάζονται βοηθητικόν προσωπικόν καί εἰς τόν τελευταῖον νόμον ὀνομάσθησαν Ἐπικουρικόν Δικαστικόν προσωπικόν.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:(Ὑπ.Δικαιοσ.)Διότι εἰς τόν ἰσχύοντα Νόμον ὀνομάζοντο βοηθητικόν προσωπικόν ἀπὸ τοῦ Παρέδρου μέχρι τῆς Καταριστρίας.

Η.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Ἐγώ,λοιπόν,ἐμπλήσσομαι διότι ὀνομάζοντο βοηθητικόν προσωπικόν,ἐξακολουθῶ δέ ἐμπλησσόμενος διότι ὀνομάσθησαν , ὀρθότατα,ἐπικουρικόν δικαστικόν προσωπικόν,διότι ἐγώ τοὺς θέλω κύριον προσωπικόν καί μάλιστα ἔχω τὴν προσωπικὴν γνώμην ὅτι πρέπει ὁ εἰσηγούμενος Πάρεδρος νά ἔχῃ φῆφον.Περαιτέρω νομίζω ὅτι πρέπει οἱ Πάρεδροι,ὅπως καί εἰς τὴν Γαλλίαν,νά κάμνουν τὰς εἰσηγήσεις καί ὄχι οἱ Σύμβουλοι καί νά αὐξηθῇ ὁ ἀριθμός τῶν Παρέδρων,οἱ δέ Σύμβουλοι νά ἀποφαίνωνται ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων καί ὁ ~~Πρόεδρος~~ Πάρεδρος νά ἔχῃ φῆφον.Αὐτὰ τὰ εἶπον διὰ νά ὑποστηρίξω ὅτι ἔάν ἔχῃ κανεῖς ὑπ' ὅφει τοιαύτην διάρθρωσιν εἰς τὸ μέλλον τῆς διαδικασίας εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας,ὀρθόν θά ἦτο ἡ ἐπέκτασις καί εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰσοβιότητος,πολλῷ μᾶλλον διότι δέν ἤξεύρω διὰ τιν α λόγον κατὰ τὸν ἄρθρον 88 τοῦ Συντάγματος ἀπολαμβάνουν ἰσοβιότητος οἱ Πάρεδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.Θά μοῦ εἶπητε,ἐφ' ὅσον ἔγινε ἓνα κακόν, δέν σημαίνει ὅτι πρέπει νά ἐπαναληφθῇ καί τώρα. Ἐδῶ δέβ κάμνω

σύγκρισιν ἀπλῶς τό ἀναφέρω, διὰ νά εἶπω ὅτι εἶναι ἕνας πρόσθετος λόγος πού ἐπιβάλλει τήν ἐπέκτασιν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰσοβιότητος εἰς τούς Παρέδρους.

Ἐπομένως πρέπει μίαν ἡμέραν νά γίνη τοιχύτη ἡ διάρθρωσις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ὥστε οἱ Πάρεδροι νά θεωροῦνται κύριον προσωπικόν, ὁ εἰσηγούμενος Πάρεδρος νά ἔχη φῆφον, νά αὐξηθῇ ὁ ἀριθμός τῶν Παρέδρων, αἱ εἰσηγήσεις νά ἀντίθωνται εἰς τούς Παρέδρους, ὅπως συμβαίνει εἰς τήν Γαλλίαν, καί πολλοί τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν προσωπικότητος εἰς τό παρελθόν καί αὐτοί εἶναι ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν διαμορφώσει τήν νομολογίαν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Διὰ τούς λόγους αὐτούς εἶμαι ὑπέρ τῆς προτάσεως πρός ἀναθεώρησιν τῆς σχετικῆς διατάξεως ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ἐπεταθῇ καί ἡ ἰσοβιότης εἰς τούς Παρέδρους, διότι πιστεύω ὅτι μίαν ἡμέραν, Νομοθετικῶς, θά πρέπει κατ' αὐτόν τόν τρόπον νά διαρθρωθοῦν τά τῆς διαδικασίας τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

Α. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Σήμερον οἱ ὑπαλλήλοι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας εἶναι μόνιμοι καί δέν ὑπάρχει κίνδυνος μεταθέσεων, Ἐπομένως, τί ἐπιδιώκετε προτείνοντες τήν ἀποδοχήν τῆς προτάσεως, ὅπως κατασθοῦν ἰσόβιοι οἱ Πάρεδροι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Διότι, πιστεύω μίαν ἡμέραν πρέπει - καί τοῦτο εἶναι θέμα Νομοθετικῆς Προνοίας - νά διαρθρωθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας.

Α. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Οἱ Πάρεδροι εἶναι αἰώνιοι; Ἀποκλείετε τόν περιορισμόν τῶν Παρέδρων;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Δέν μέ ἐπροσέξατε. Ἐγώ εἶμαι ὑπέρ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Παρέδρων, διότι νομίζω ὅτι ἐφαρμοζομένων καί ἐν Ἑλλάδι, ὅσων ἐπιτυχῶς ἐφηρμόσθησαν ἐν Γαλλίᾳ, θά πρέπει οἱ Πάρεδροι νά κáμνουν εἰσηγήσεις καί νά ἔχουν φῆφον.

Α. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Ἐχετε τήν γνώμην ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ αἱ ὑποθέσεις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας θά εἶναι περισσότεραι; Διατί θά κáμωμεν αὐτοδέσμευσιν;

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἡμεῖς μίαν πρότασιν κáμνωμεν. Ἄλλοι θά ἀποφασίζουν.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ὑπ. Διαιτοσ.) Κύριε Πρόεδρε, κατ' ἀπανάληφιν

συνεζητήθη εάν θά ἦτο δυνατόν νά δοθῇ ἀποφασιστική φῆφος εἰς τοὺς Παρέδρους τοὺς μετέχοντας εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐπίσης συνεζητήθη εάν θά ἦτο δυνατόν νά συσταθοῦν κλιμάκια ἢ σχηματισμοί τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἐκ Παρέδρων, διὰ τὴν ἐκδίκασιν ὑποθέσεων ἢ ἥσσονος σημασίας. Οὔτε τό ἓνα οὔτε τό ἄλλο εἶναι δυνατόν, νά ἀντιμετωπισθῇ νομοθετικῶς σήμερον, μέ τὴν ὑφισταμένην κατάστασιν, δεδομένου ὅτι οἱ Παρέδροι, οὔτε προβλέπεται ἐκ τοῦ Συντάγματος, οὔτε εἶναι ἰσοβιοι. Ἐπομένως αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ προσθήκη αὐτῇ, τὴν ὁποῖαν ζητεῖ ἡ πρότασις τῶν 26 βουλευτῶν, νά κατασθοῦν οἱ Παρέδροι ἰσοβιοι εἰς τρόπον ὥστε νά προβλέπεται ἡ ὑπαρξίς των ἐκ τοῦ Συντάγματος καί νά εἶναι δυνατόν διὰ Νόμου νά ἐπιτραπῇ ἡ συμμετοχή τῶν Παρέδρων μέ ἀποφασιστικήν φῆφον εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἢ εἰς τόν σχηματισμόν ὠρισμένων κλιμακίων τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἐκ παρέδρων, διὰ τὴν ἐκδίκασιν ὑποθέσεων ἥσσονος σημασίας. Τό εάν θά πρέπει ἢ ὄχι ἡ ἰσοβιότης ἡ ὁποία θά καθορισθῇ συνταγματικῶς διὰ τοὺς παρέδρους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας νά ἐπεκταθῇ καί εἰς ἄλλους δικαστικούς λειτουργούς, αὐτό νομίζω ὅτι δέν εἶναι λόγος νά ἀρνηθῇ κανεῖς τὴν ἰσοβιότητα εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Εἶναι δυνατόν νά ὑποβληθῇ πρότασις ἐπεκτάσεως τῆς ἐν τῷ Συντάγματι προβλεπομένης ἰσοβιότητος καί εἰς ἄλλους δικαστικούς λειτουργούς. Δέν θά ἐπαναλάβω τό ἐπιχείρημα τό ὁποῖον μᾶς ἀνέπτυξε προηγουμένως ὁ κ. Λυκουρᾶξος, ὅτι τό Συνταγμά μας ἤδη ἔχει κατοχυρώσῃ Συνταγματικῶς τὴν ἰσοβιότητα τῶν παρέδρων τοῦ ἐλεγκτικοῦ συνεδρίου.

Π. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Οἱ ὅποιοι δέν μετέχουν τῆς συνθέσεως.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ὑπ. Δικαιος.) Δέν ἠξεύρω εάν πρέπει νά ὑποβληθῇ καί πρότασις ἐπεκτάσεως τῆς ἰσοβιότητος καί εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς. Ἀλλά καί διὰ τοὺς εἰρηνοδίκας νομίζω ὅτι τό θέμα πρέπει νά μᾶς κάμῃ ὀλίγον διστακτικούς διότι θά πρέπει ὁ Νομοθέτης νά ἔχῃ κᾶθε εὐχέρειαν εἰς τόν χειρισμόν τοῦ θέματος τῆς λαϊκῆς δικαιοσύνης, ἀναπτύσσων κατ' ἄλλον τρόπον τὴν δικαιοδοσί-

αν τηρῇ, εἴτε διὰ καταργήσεως εἰρηνοδικαίων, εἴτε διὰ ἀναθέσεως εἰς πρωτοδίκας νὰ μεταβαίνουν εἰς τὰς ἑδρας τῶν εἰρηνοδικείων διὰ νὰ ἀπονέμουν δικαιοσύνην.

Ἀλλὰ δέν νομίζω \$\$\$ τὸ ὅτι σήμερον δέν θὰ ἀναγνωρίσωμεν συνταγματικῶς τὴν ἰσοβιότητα τῶν εἰσαγγελέων καὶ τῶν εἰρηνοδικῶν, αὐτό θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ ἀναγνωρίσωμεν Συνταγματικῶς τὴν ἰσοβιότητα τῶν Παρέδρων τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἢ ὅποια εἶναι ἐπιβεβλημένη διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω, διὰ νὰ εἶναι εὐχερὴς εἰς τὸν Νομοθέτην ἢ ρύθμισις τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, τοὔτέστιν τῆς συμμετοχῆς τῶν Παρέδρων εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, μέ ἀποφασιστικὴν φῆφον καὶ τῆς συγκροτήσεως σχηματισμῶν ἀποτελουμένων ἀπὸ παρέδρους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας διὰ τὴν ἐπίλυσιν ὠριζμένων διαφορῶν ἡσσονος σημασίας.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς νομίζω ὅτι εἶναι δικαιολογημένη ἡ πρότασις αὕτη.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ἐπ' αὐτοῦ φοβοῦμαι ὅτι δέν εἶναι ἀρκετὴ ἡ Νομοθετικὴ ρύθμισις τοῦ ζητήματος.¹ Ἐγὼ δὲ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν 25 Συμβούλων δέν εἶναι ἐπαρκὴς καὶ ἐμμέσως καὶ σαφῶς πηγάζομεν εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ προσωπικοῦ διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν παρέδρων μέ γνώμην καὶ μέ φῆφον. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν αὐτὴν δέν γεννᾶται ζήτημα ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις, διότι ὅταν θὰ ἀπονέμουν δικαιοσύνην δέν νοεῖται νὰ μὴν ἔχουν καὶ ἰσοβιότητα. Ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι δέν θὰ ἦτο ἀρκετὴ ἡ νομοθετικὴ ρύθμισις τοῦ ζητήματος, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν δηλαδή ἢ, μᾶλλον, θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ὑποβληθῇ ἐρώτημα εἰς τὸν Νομοθέτην νὰ ἀναθέσῃ καθήκοντα, κυρίως εἰπεῖν, Συμβούλου Ἐπικρατείας εἰς παρέδρους ἢ ἂν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ συνταγματικὴ διάταξις. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν συντάσσομαι ἀπολύτως μέ τὴν ἀποφιν τοῦ συναδέλφου κ. Λυκουρέζου καὶ ὑμῶν, ἐφ' ὅσον ἡ πρότασις, ἢ ὅποια συζητεῖται, ἐνέχει τὴν ἔννοιαν ὅτι θὰ ρυθμισθῇ καὶ τό, ζήτημα τῆς χορηγήσεως εἰς τοὺς παρέδρους δικαιώματος νὰ μετέχουν διὰ φήφου εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ὑποθέσεων.

Α. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Ὅταν καθιεροῖ τὸν Σύνταγμα τὴν διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν καὶ ὁμιλεῖ περὶ ἀνεξαρτήτου δικαστικῆς ἐξουσίας, δέν θέτει

πουθενά ως προϋπόθεσιν τήν ὑπαρξιν ἰσοβιότητος. Θέρ' εἶπεῖν οἱ ἔνορκοι ἀσκοῦν ὑφίστην δικαστικὴν λειτουργίαν, ἀποφασίζουν ἀνόμη καὶ περί κεφαλικῆς ποινῆς καὶ ὅμως δέν εἶναι ἰσόβιοι. Ὁ πταισματοδίκης καὶ εἰρηνοδίκης εἶναι τακτικὸς δικαστής, ἀλλ' ὄχι ἰσόβιος. Ἐπομένως ἡ ἀποφίς τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης δέν μέ εὐρίσκει σύμφωνον. Ποῖον Σύνταγμα ἀπαγορεύει νά ὀρίσωμεν ὅτι οἱ πάρεδροι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀποφαίνονται οὐχί συμβουλευτικῶς, ἀλλ' ἀποφασιστικῶς; Μᾶς ἐμποδίζει τό Σύνταγμα; Ὁχι. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἔχομεν νομικήν εὐχέρειαν νά εἴπωμεν ὅτι οἱ πάρεδροι ἤμποροῦν ἀποφαστικῶς.....

Π. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ὑπ. Δικ.): Τό Σύνταγμά μας γνωρίζει μόνον συμβούλους Ἐπικρατείας καὶ ὅτι εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἀνήκει κυρίως ἡ ἀκύρωσις τῶν πράξεων τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν, χωρίς νά μνημονεύῃ καθόλου τοὺς παρέδρους. Κατά συνέπειαν ὑπάρχει συνταγματικόν ἐμπόδιον. Δέν εἶναι δυνατόν ὁ πάρεδρος νά ἀπονέμῃ δικαιοσύνην εἰς τό Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ἡμπορεῖ νά συνεπικουρῇ καὶ νά βοηθῇ, ἀλλά δέν εἶναι δυνατόν νά δικάσῃ. Πολύ περισσότερο, δέν ἡμπορεῖ νά γίνῃ σχηματισμός, ἀποτελούμενος μόνον ἀπό παρέδρους, τοὺς ὁποίους ἀγνοεῖ τό Σύνταγμα. Τό Σύνταγμα ἀναφέρεται εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας καὶ προβλέπει μόνον συμβούλους Ἐπικρατείας, ὄχι ἄλλα ὄργανα.

Δ. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Ὁ εἰρηνοδίκης.....

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ὑπ. Δικ.): Ὁ εἰρηνοδίκης εἶναι μόνιμος ἐκ τοῦ Συντάγματος. Ὁ πάρεδρος δέν προβλέπεται καθόλου ἀπό τό Σύνταγμα καὶ δέν εἶναι δυνατόν ὁ Νόμος νά τοῦ ἀναθέσῃ ἀρμοδιότητα, τήν ὁποίαν τό Σύνταγμα ἔχει ἐπιφθάζει εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας, ἀποτελούμενον ἀπό συμβούλους Ἐπικρατείας. Τό Σύνταγμα λέγει ὅτι εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἀνήκει τοῦτο καὶ ἐκεῖνο καὶ ἀποτελεῖται ἀπό συμβούλους. Δέν εἶναι δυνατόν, ἐπομένως τήν ἀρμοδιότητα αὐτῶν, τήν δικαιοδοσίαν αὐτήν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας νά τήν ἀσκήσῃ ἄλλως πλὴν τῶν συμβούλων. Κατά συνέπειαν ὅλα τὰ ἄλλα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα προβλέπει ὁ Νόμος "περί Συμβουλίου Ἐπικρατείας", μόνον βοηθητικά ἤμποροῦν νά θεωρηθοῦν τῶν Συμβούλων Ἐπικρατείας. Δέν εἶναι δυνατόν νά τάμουν

τά διαφοράς, διότι ἡ λύσις τῶν διαφορῶν ἔχει ἀνατεθῆ διὰ τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ Συμβούλους Ἐπικρατείας καὶ μόνον. Κατὰ συνέπειαν ὑπάρχει συνταγματικὴ ἀπαγόρευσις καὶ δέν εἶναι δυνατόν ὁ κοινὸς νομοθέτης νὰ ὀρίσῃ λύσιν διαφορῶν, προβλεπομένων ἀπὸ τὸ οἰκεῖον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, ἀπὸ πρόσωπα ἄλλα πλὴν τῶν Συμβούλων Ἐπικρατείας.

Α. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Ὡστε ὁ εἰρηνοδίκης.....

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἐπ. Δικαιοσ.) Δέν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα προκειμένου περὶ τῆς τακτικῆς δικαιοσύνης. Τὸ ἄρθρον τοῦ Συντάγματος προκειμένου περὶ διοικητικῆς δικαιοσύνης, γνωρίζει μόνον Συμβούλους Ἐπικρατείας. Ἀντιθέτως, προκειμένου περὶ τακτικῆς δικαιοσύνης, λέγει ὅτι ἡ τακτικὴ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστῶν διοριζομένων κατὰ νόμον καὶ, ὅταν ὀρίζει τὰ πρόσωπα καὶ τὴν κατὰστασιν τῶν δικαστῶν, μνημονεύει καὶ τοὺς εἰρηνοδίκας καὶ λέγει. Ἢ μὲν εἶναι ἰσόβιοι ὅι ἄλλοι μόνιμοι. Ἀρα τοὺς προβλέπει καὶ τὸ Σύνταγμα τοὺς εἰρηνοδίκας ὡς δικαστάς· ἄλλο ἂν τοὺς θέλει μονίμους μόνον. Ἀντιθέτως τοὺς παρέδρους δέν τοὺς προβλέπει καθόλου.

Α. ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ.....

.....(δέν ἠκούσθη).....

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἐπ. Δικ.) Διότι ὑπάρχει ἡ ἕλλη διάταξις τοῦ Συντάγματος, ὅτι αἱ δικαστικαὶ διαφοραὶ δικάζονται ἀπὸ τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια καὶ τὰ Φορολογικὰ δικαστήρια εἶναι τοιαῦτα.

Ι. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ἐξήγησα μέ ποῖαν σειράν σκέψεων κατὰλήγω εἰς τὴν ἀποφιν ὅτι πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ ἡ ἰσοβιότης καὶ εἰς τοὺς παρέδρους. Θέλω νὰ τονίσω ὅμως ὅτι διαφωνῶ πρὸς τὴν ἀποφιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ὅτι πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὸ ἔχωμεν σύνθεσιν ἀποικλειστικῶς ἐκ παρέδρων, ἐκδικάζουσιν ὠρισμένας ὑποθέσεις.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἐπ. Δικ.) Νὰ ἔχωμεν τὴν εὐχέραιαν.

ΙΙ. ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ: Ἐγὼ διαφωνῶ.

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: (Ἐπ. Δικ.) Εἶναι θέμα νομοθετικόν.

Π.ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ:Μέ τήν σειράν τῶν ἀνέφεων πού ἐξηγήσα,νά αὐξηθῇ ὁ ἀριθμός τῶν Παρέδρων καί ὁ εἰσηγούμενος πάρεδρος νά ἔχη φῆφον,εἶπον ὅτι θά ἔπρεπε νά προτείνωμεν νά ἐπενταθῇ ἡ ἰσοβιότης καί εἰς αὐτούς.Τά περαιτέρω,κατά τήν γνώμην μου,πρέπει νά τά ἀφήσωμεν εἰς τήν μέλλουσαν Βουλήν,ἡ ὁποία θά ἀποφασίσῃ πῶς θά γίνουν.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ:Νά γίνῃ διασάφησης.΄Τι εἶ πού λέγομεν "τῶν περί ἰσοβιότητος"....." νά προστεθῇ"καί ἀρμοδιότητος.....",ὥστε νά δύνανται νά ἀνατεθῶσιν ἐν μέρει καθήκοντα ἀπό ἐκεῖνα,τά ὁποῖα ἔχουν οἱ Σύμβουλοι Ἐπικρατείας καί εἰς τοὺς Παρέδρους.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:(΄Υπ.Δικ.)΄Εκεῖνο πού πρέπει νά γίνῃ,εἶναι πρόβλεψις εἰς τό οἰκεῖον ἄρθρον,ὅν τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας συγκροτεῖται ἀπό Συμβούλους Ἐπικρατείας καί Παρέδρους.

Γ.ΜΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ:΄Η δυνατότης ἀξιοποιήσεως τῶν Παρέδρων,περί τῆς ὁποίας ὠμίλησεν ὁ κ.΄Υπουργός τῆς Δικαιοσύνης,εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δι'ἀπλῆς ἀναφορᾶς τῶν παρέδρων ὡς μελῶν εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας,χωρίς τήν ἰσοβιότητα.΄Εφ'ὅσον τήν ζητεῖτε ὅμως, ἔχετε τήν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἰσοβιότης θά τοὺς κατασφαλίσῃ μέ μείζονα εὐθυκρισίαν;

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:(΄Υπ.Δικαιοσ.)΄Εφ'ὅσον θά ἀναγνωρίσωμεν εἰς τοὺς Παρέδρους δικαιοδοσίαν ἐν τῶν ὑποθέσεων τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας,νομίζω ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον νά τοὺς ὀπλίσωμεν καί μέ τήν ἰσοβιότητα.

Γ.ΜΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ:΄Απλῶς,λοιπόν,τοῦτο γίνεται διὰ τήν ἴσην μεταχείρησιν.Διότι,ἄλλως,ἡμπορεῖ\$\$\$ νά τοὺς περιλάβωμεν εἰς τήν σύνθεσιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας χωρίς νά τοὺς πράσχωμεν καί τήν ἰσοβιότητα.΄Η δυνατότης τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου ὑπάρχει ἀπόλυτος ἐν προκειμένῳ.Τοὺς περιλαμβάνει εἰς τήν σύνθεσιν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας χωρίς τήν ἰσοβιότητα καθ'ὅν τρόπον ἔχομεν τοιαύτην διάκρισιν εἰς τό τακτικόν δικαστήριον.

Κ.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ:(΄Υπ.Δικ.)Εἰς τό τακτικόν δικαστήριον ἔχομεν καί τόν πρωτοδίκην ἰσόβιον.Διατί δέν θά ἔχωμεν ἰσόβιον τόν πάρεδρον,ὁ ὁποῖος θά κληθῇ νά κρίνῃ τό κῆρος μιᾶς πράξεως τῆς Κυβερνήσεως καί ὄχι ἀπλῶς διοικητικῆς ἀρχῆς;

δηλαδή είχαν δικαίωμα φήφου επί των υποθέσεων, τὰς ὁποίας χειρίζονται. Θά ἔπρεπε, συνεπῶς, νά κἀμωμεν ἕνα πῆμα ἐπὶ πλέον.

Ἀπόστολὸν ὁ ἀξιότιμος κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ὁ χειριζόμενος τὰ θέματα αὐτὰ ὑπευθύνως—καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ἐμβρίθειαν ὅλοι γνωρίζομεν, ὡς καὶ τὴν ἐπιμέλειαν διὰ τὴν προώθησιν τῶν υποθέσεων τοῦ Ὑπουργείου του—εὗρίσκει ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη, πραγματική ἀνάγκη, τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τῶν Παρέδρων τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, θά πρέπει νά χωρίωμεν κατ' εὐθεΐαν πρὸς αὐτόν τὸν σκοπὸν καὶ νά δώσωμεν τὸ δικαίωμα εἰς τὸν συνταγμένον Νομοθέτην τῆς προσεχοῦς Βουλῆς νά καθορίσῃ καὶ τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν Παρέδρων καὶ νά τοὺς προσθέσῃ διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς γνώμης καὶ τὴν ἰσοβιότητα. Διότι ἡ ἰσοβιότης δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ κατοχύρωσις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς δικαστικῆς γνώμης, τῆς δικαστικῆς, προϋπόθεσιν τὴν ὁποίαν ἀποκτᾷ ὁ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀπονέμει διὰ οἰοδήποτε εἶδος δικαιοσύνης εἴτε ἀστικῆς εἴτε ποινικῆς, εἴτε διοικητικῆς δικαιοσύνης.

Διὰ τὸν λόγον αὐτόν φρονῶ ὅτι ἡ πρότασις τῶν κ. Ὑπουργῶν—Βουλευτῶν θά πρέπει νά συμπληρωθῇ ὡς ἐξῆς: "Ὅχι μόνον ν' ἀφορᾷ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἄρθρου 84 τοῦ Συντάγματος, διότι αὐτό δέν εἶναι ἐπαρκές, ἐάν θά παραχωρήσωμεν τὴν ἰσοβιότητα ὅπως προτείνεται, χωρὶς νά προσθέσωμεν τίποτε, οὔτε εἰς τὴν ἀρμοδιότητα οὔτε εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Παρέδρων καὶ θά κἀμωμεν ἕνα ἔργον οὐχὶ χρήσιμον κατ' ἐμέ. Ἐάν θέλωμεν πράγματι νά ἀντιμετωπίσωμεν τὴν δυσχέρειαν αὐτὴν ἐνώπιον τῆς ὁποίας εἰσέρεται ἡ διεξαγωγή τῶν υποθέσεων τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ νά δώσωμεν εἰς τοὺς Παρέδρους δικαίωμα ἐνεργητικωτέρας ἀναμίξεως εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς διοικητικῆς δικαιοσύνης καὶ μέ δικαίωμα φήφου, νά μετέχοι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ νά εἰσηγοῦνται ὑποθέσεις καὶ εἰς ὠρισμένας ἡσσονος σημασίας ἢ διοικητικὰς ὑποθέσεις νά ἔχουν καὶ κυρίαρχον γνώμην, νομίζω ὅτι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά ἐπεκτείνωμεν τὴν πρότασιν ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 83 καὶ νέ εἴπωμεν ὅτι εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἀποτελούμενον ἀπὸ Συμβούλους καὶ Παρέδρους ἀνήλousi ἰσὺς αὐταὶ ἀρμοδιότητες.

Θά καθορίζονται αἱ ἀρμοδιότητες καί δικαιοδοσίαι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καί εἰς τό ἄρθρον 84 θά εἴπωμεν ὅτι ὁ ἀριθμός τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καί τῶν παρέδρων ὀρίζεται διὰ νόμου. Ἐάν εἴπωμεν αὐτό τότε δικαιοδύμεθα νά εἴπωμεν ὅτι οἱ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας καί οἱ πάρεδροι διορίζονται κλπ. καί εἶναι ἰσόβιοι.

Ἐάν δέ θέσωμεν τά προηγούμενα δέν προσθέτομεν τίποτε εἰς τήν δικαιοδοσίαν καί εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τῶν παρέδρων, οἱ ὅποιοι κυρίως μᾶς ἐνδιαφέρουν, ὅπως εἶπεν ὁ κ. Ὑπουργός Δικαιοσύνης, Δίδομεν τήν ἰσοβιότητα διότι θέλομεν νά τοὺς ἀναθέσωμεν ὠρισμένας ὑποθέσεις. Δέν θά καταστή τοῦτο δυνατόν, διότι τοῦτο ἀποκλείουν αἱ προγενέστεραι διατάξεις τοῦ ἄρθρου 84, τό ὅποιον ἀγνοεῖ τοὺς παρέδρους καί ὁμιλεῖ περί Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καί αὐτοὺς κατοχυρώνει, διότι αὐτοί ἔχουν τήν δικαιοδοτικήν ἐξουσίαν.

Φρονῶ λοιπόν, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ εἰσήγησις τῶν κ.κ. εἰσγητῶν εἶναι ἀντίθετος, ὁ δέ κ. Ὑπουργός τῆς Δικαιοσύνης μᾶς εἶπεν τοὺς λόγους οἱ ὅποιοι δι' ἐμέ εἶναι πειστικοί διότι ἀντιμετωπίζει δυσχερείας εἰς τήν διεξαγωγήν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, θά ἔπρεπε νά αὐξηθῇ τότε ὁ ἀριθμός τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ν' αὐξηθῇ ὁ προϋπολογισμός κ.ο.κ. πράγματα τά ὁποῖα μᾶς περιπλέκουν πολύ. Φρονῶ ὅτι ἐάν πράγματι ὑπάρχουν αὐταί αἱ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας μᾶς ἐξέθεσεν ὁ κ. Ὑπουργός τῆς Δικαιοσύνης καί θέλομεν νά τὰς καλύψωμεν μόνον ἐάν προτείνωμεν τήν τροποποίησιν καί τοῦ ἄρθρου 83 καί τοῦ ἄρθρου 84, ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι θά περιληφθοῦν μεταξύ τῶν προσώπων τά ὁποῖα ἔχουν δικαιοδοτικήν ἐξουσίαν, ὅχι μόνον οἱ Σύμβουλοι Ἐπικρατείας, ἀλλά καί οἱ Πάρεδροι, τότε εἶναι δυνατόν ἀφοῦ δώσωμεν τήν ἀρμοδιότητα καί τήν δικαιοδοσίαν αὐτήν, τότε νά προσθέσωμεν τήν ἰσοβιότητα, ἄλλως ἢ ἰσοβιότης αὐτή καθ' ἑαυτή δέ προσθέτει τίποτε διότι δέν διηκάζουν σήμερον οἱ πάρεδροι.

Κ. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Εἴπομεν νά προστεθῇ "καί ἀρμοδιότητα".

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Πρέπει νά τροποποιηθῇ καί τό ἄρθρον 83 τοῦ Συντάγματος.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ: Τήν πρότασιν τήν θεωρῶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ὡς ὀρθήν, ἐάν ἀνατεθοῦν εἰς τοὺς παρέδρους ὅπως προβλέπεται ηὐξημένα καθήκοντα, τότε εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τήν κατοχύρωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς γνώμης των νά δοθῇ ἡ ἰσοβιότης. Δέν ὑπάρχει ὅμως ὁ ἴδιος κίνδυνος προκειμένου περί εἰσαγγελέων. Δίδτι πόσος εἶναι ὁ κίνδυνος; Ἡ κατάργησις τῆς θέσεως. Κατάργησις θέσεως εἰσαγγελέως, χωρίς νά καταργηθῇ δικαστήριον εἶναι ἀδιανόητος. Ἐνῶ κατάργησις θέσεων παρέδρων εἴτε πρὸς δημιουργίαν ἄλλων θέσεων, εἴτε εἰς περίπτωσιν καταχρήσεως δικαιωμάτων εἶναι δυνατή. Δέν ὑπάρχει καμμία δυνατότης καταργήσεως θέσεως εἰσαγγελέως. Ἐχει γίνει αὐτό κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια;

Σ.ΣΤΑΜΑΤΗΣ: Δέν τοὺς κατοχυρώνομεν μόνον διὰ τήν κατάργησιν τῆς θέσεως.

Κ.ΚΑΛΛΙΑΣ: Δέν ἔχω ἀντίρρησην νά ἐπεκταθῇ ἡ ἰσοβιότης εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς, οὔτε θά ἀπετέλῃ αὐτό λόγον νά μὴ ἐπεκταθῇ ἡ ἰσοβιότης εἰς τοὺς παρέδρους. Ἐάν ὅμως δέν γίνῃ διὰ τοὺς εἰσαγγελεῖς, αὐτό δέν ἀποτελεῖ λόγον ἐπειδὴ δέν γίνεται διὰ τοὺς εἰσαγγελεῖς νά μὴ γίνῃ διὰ τοὺς παρέδρους.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον διερωτῶμαι εἶναι διατί διὰ καμμίαν κατηγορίαν λειτουργῶν δέν ὑπάρχει ἀριθμητικὸν ὄριον ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ ὑπάρχει μόν διὰ τοὺς Συμβούλους Ἐπικρατείας. Αὕτῃ ἡ δυσπιστία πρὸς τὸν κοινὸν Νομοθέτην, ὅτι ἐάν καταργηθῇ τὸ ἐκ τοῦ Συντάγματος ὄριον ὅτι θά αὐξηθῇ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων δέν νομίζω ὅτι εἶναι δικαιολογημένη. Νομίζω ὅτι παραλλήλως πρὸς τὸ ἄλλο καὶ μέ τὸ ἐνδεχόμενον ἡ ἀποτε νά γίνῃ μία Νομοπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀντὶ τῶν ποικίλων Ἐπιτροπῶν, θά ἔπρεπε νά εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἀπεριόριστος, διότι δέ πρόκειται ὁ ἀριθμὸς ν' αὐξηθῇ πέραν τῶν 26 ἢ 27 Συμβούλων. Νομίζω ὅτι τὸ ὄριον πρέπει νά καταργηθῇ. Ἐάν ὑποβληθῇ πρότασις νά δοθῇ ἰσοβιότης καὶ εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς, θά τήν συζητήσωμεν, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ἡ πρότασις ἡ ὁποία συζητεῖται πρέπει νά γίνῃ δεκτὴ. Διότι δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχῃ δυνατότης νά ψηφίζουν οἱ Πάρεδροι καὶ νά μὴ ἔχουν ἑσοβιότητα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κηρύσσεται περαιωμένη ἡ συζήτησις.

"Αρχεται ἡ ψηφοφορία ἐπὶ τῆς προτάσεως τῶν κ.κ. Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν.

Γενομένης ὀνομαστικῆς ψηφοφορίας ἐφῆφισαν:.....

Γιαννούσης Κλεόβουλος	ΝΑΙ
Γυιόνας Παναγιώτης	ΝΑΙ
Δούνας Θεόδωρος	ΝΑΙ
Εὐστρατιάδης Σοφοκλῆς	ΟΧΙ
Καλλίας Κωνσταντῖνος	ΝΑΙ
Κονίτσας Ἑμιστοκλῆς	ΟΧΙ
Κοντογιαννόπουλος Νικόλαος	ΝΑΙ
Λύχνος Γεράσιμος	ΝΑΙ
Ματθαιουδάκης Γεώργιος	ΝΑΙ
Μπασιάκος Ἀριστείδης	ΟΧΙ
Παπακωνσταντίνου Κων/νος	ΝΑΙ
Παλαιός Γεώργιος	ΝΑΙ
Σταμάτης Γεώργιος	ΝΑΙ
Τσαῦτος Κων/νος	ΝΑΙ
Λυκουρέζος Πανσανίας	ΠΑΡΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ἐφῆφισαν 15, ἐξ ὧν 11 ὑπὲρ τῆς προτάσεως, 3 κατὰ καὶ ἓνας παρών.

Συνεπῶς ἡ πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτή.

¹πάρχει ἡ πρότασις περὶ ἰσοβιότητος τῶν εἰσαγγελέων.

Κ.ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Δέν εἶναι σύμφωνος διότι θάπαρξομεν τὴν ἀρχήν. Ἡ ἰσοβιότης δίδεται μόνον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τέμνουν. Δέν ὑπάρχει κανεὶς λόγος ἐξαιρέσεως.

Δ.ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Τό 1928-29 ὁ ἀείμνηστος Ἐλευθέριος Βενιζέλος δέν γνωρίζω ἐάν καλῶς, ἢ κακῶς διεκήρυξεν ὅτι οἱ εἰσαγγελεῖς τῆς Πρωτευούσης πρέπει νά ἀπολαμβάνουν τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκτοτε καλῶς ἢ κακῶς ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχή ὅτι οἱ εἰσαγγελεῖς ἐπηρεάζονται ἀπό τὰς ἐκάστοτε Κυβερνήσεις.

Γ.ΜΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ: Πράγμα τό ὁποῖον δέν συμβαίνει.

Δ.ΜΠΑΣΙΑΚΟΣ: Δέν γνωρίζω ἐάν γίνεται καλῶς ἢ κακῶς. Πάντως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι οἱ εἰσαγγελεῖς ἐπηρεάζονται ἀπό τὰς Κυβερνήσεις. Οὔτε ἐγώ δέχομαι ὅτι

οἱ εἰσαγγελεῖς σεβόμενοι τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς θά δεχθοῦν νά γίνουν ὄργανα τῆς Κυβερνήσεως ἐφ' ὅσον ὑπάρχει αὐτῇ ἡ ἀντίληψις καί ἐπὶ πλέον ἐφ' ὅσον δέν ἀσκοῦν ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα εἰς τὴν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἀπλὴν γνωμοδότησιν, δέν νομίζω ὅτι θά πρέπει νά ἐπεκταθῇ ὁ θεσμός τῆς ἰσοβιότητος εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς.

Γ. ΜΑΤΘΑΙΟΥΔΑΚΗΣ: Φρονῶ ὅτι, θά πρέπει κατ' ἐξοχὴν νά ἀπονεμηθῇ ἡ ἰσοβιότης εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς, οἱ ὅποιοι ἀμέσως δέν ἀπονέμουν δικαιοσύνην; ἀλλὰ ἀποτελοῦν οὐσιαστικούς παράγοντας ἀπονομῆς δικαιοσύνης. Λόγῳ κοινονικοοικονομικῶν ἐξελίξεων καί τῆς διαπλάτυνσεως τῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καί τῆς ἀναλήψεως ἐκ μέρους τῶν Δημοσίων ὑπαλλήλων τῆς ἐξυπηρέτησεως ἐξαιρετικῶν συμφερόντων τοῦ Δημοσίου, δέον νά παραάσχωμεν τὴν δυνατότητα εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς νά ἀσκοῦν καθήκοντα τοῦ ἐλέγχου καί τῆς διώξεως παντός παταχρωμένου τῆς ἐξουσίας κατοχυρώνοντες αὐτοὺς κατὰ πάσης τυχόν ἀποπείρας ἐπεμβάσεως.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Νομίζω ὅτι οἱ εἰσαγγελεῖς ὅπως εἶπεν ὀρθῶς καί ὁ συνάδελφος κ. Μπασιᾶνος δέν ἔχουν δικαιοδοτικὴν ἐξουσίαν καί διὰ τόν λόγον αὐτόν ἡ ἰσοβιότης δέν συμβιβάζεται, ὅπως διὰ τόν λόγον αὐτόν εἶπον προηγουμένως νά μὴ δοθῇ ἰσοβιότης ἐάν δέν πρόκειται νά δοθῇ δικαιοδοσία καί εἰς τοὺς παρέδρους. Κατ' οὐσίαν οἱ εἰσαγγελεῖς εἶναι οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους καί ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους οἱ ὅποιοι πρέπει νά λαμβάνουν ὁδηγίας ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν.

Κ. ΚΑΛΛΙΑΣ: Ἐτέθη μία πρότασις. Διὰ τὴν σοβαρότητα τῶν συνταγματικῶν ἐργασιῶν δέν πρέπει νά λαμβάνεται ἀμέσως ἀπόφασις. "Ὅλας τὰς προτάσεις τὰς ἔχομεν ὑπ' ὄφιν ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν. Εἰς τὰς περισσότερας ἐξ αὐτῶν γίνονται ἐμπεριστατωμέναι εἰσηγήσεις. Ἦδη τίθεται μία πρότασις ἡ ὁποία ἔχει καί πλεονεκτήματα καί μειονεκτήματα. Κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἀπόψεων τὴν ὁποίαν ἔκαμε ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, συζητουμένου τοῦ ὅλου θέματος ἐξέφρασε τὴν γνώμην του καί ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὀρθόν εἶναι εἰς ἑλληνὴν συνεδρίασιν ἀπὸ ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβάλλεται ἡ πρότασις ν' ἀποφασίζεται διὰ νά εἶναι δυνατόν νά εἶναι ὠρισμός ἡ ἀπόφασις.

Ἐξ ἄλλου συμπίπτει νά μετέχει τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Ὑπουργός τῆς Δικαιοσύνης καί θά πρέπει νά εἶναι παρών κατὰ τήν συζήτησιν τῆς προτάσεως αὐτῆς. Ἐκεῖνο, τό ὅποῖον εἶναι συναφές εἶναι νά ἀπαληφθῇ τό ὄριον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Συμβούλων. Ἀλλά δέν πρόκειται νά προκαλέσω συζήτησιν αὐτήν τήν στιγμήν.

Π. ΓΥΙΟΚΑΣ: Δέν εἶναι δυνατόν νά χορηγηθῇ τό εὐεργέτημα τῆς ἰσοβιότητος εἰς τοὺς εἰσαγγελεῖς διότι ἀσκοῦν περισσότερον διοικητικὰ καθήκοντα καί δέν ἔχουν καμμίαν δικαιοδοτικήν ἐξουσίαν.

Εἴτε τώρα συζητηθῇ, εἴτε εἰς ἄλλην συνεδρίασιν, ἡ γνώμη μου εἶναι ἀποκρισταλωμένη ἀρνητική.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνεπῶς ἀναβάλλεται τό θέμα τῆς προτάσεως περί ἰσοβιότητος τῶν εἰσαγγελέων. Εἰσερχόμεθα εἰς τήν συζήτησιν τῆς παραγράφου 18. Ὁ εἰσηγητής κ. Δούκας ἔχει τόν λόγον.

Θ. ΔΟΥΚΑΣ: Ἡ περί ἀναθεώρήσεως τῶν μή θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος πρότασις τῶν Ὑπουργῶν-Βουλευτῶν, ἀναφέρεται ὡς γνωστόν καί εἰς τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 94 καί 95 αὐτοῦ, αἵτινες προβλέπουσι περί τῶν ὀρκωτῶν καί μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων ὡς καί περί τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν.

Τό ἐκδηλούμενον διά τῆς προτάσεως ἐνδιαφέρον τῶν προτεινόντων ἀποβλέπει εἰς τό νά ἐρευνηθῇ ἐάν ἐνδείκνυται νά καθιερωθῇ συνταγματικῶς ἡ δυνατότης τῆς διά νόμου μεταβολῆς ἐνδεχομένως δέ καί τῆς καταργήσεως τῶν περί τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν καθιερωμένων.

Τό ἀπασχολοῦν τήν σκέψιν τῶν προτεινόντων Βουλευτῶν πρόβλημα δέν εἶναι νέον. Ὑφίσταται ἀνέκαθεν. Τό ζήτημα ἄν ὁ θεσμός τῶν ἐνόρκων δέον νά διατηρηθῇ ἢ ἄν τυγχάνει ἐπάναγες νά τροποποιηθῇ ἢ καί νά καταργηθῇ, εἶναι κατ' ἀρχήν καί βασικῶς ζήτημα ἐνδιαφέρον τήν ὀρθήν ἀπονομήν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης.

Συνδέεται κατ' ἀνάγκην ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του τό ζήτημα τοῦτο μέ τὰς περί τῶν βάσεων καί τῶν σκοπῶν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καί τῆς σημασίας τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου διά τήν ὀρθήν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης ταύτης, ἀντιλήφεις μας, ὡς καί μέ τήν θέσιν τήν ὁποῖαν λαμβάνομεν ἔναντι τοῦ προβλήματος τούτου.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην διεξήχθησαν περὶ τὸν θεσμόν τοῦτον πεισματωδέστατοι ἀγῶνες, ἀφορῶντες τὴν διατήρησιν ἢ τὴν κατάρτησιν του, ἀφ' ἧς οὗτος, ἐμφανισθεὶς ἀρχικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ, μετεφυτεύθη ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ὅπου καὶ διεπλάσθη ὡς ἴδιον σύστημα, μεταβιβασθέν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης,

Ὅσοι συνετάχθησαν μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὀρθὴ ἄσκησις ποινικῆς δικαιοσύνης, σημαίνει ἐφαρμογὴν τῶν πορισμάτων τῆς ποινικῆς Ἐπιστήμης μέσω τοῦ γραπτοῦ δικαίου, καταπολέμησαν τὸν θεσμόν τῶν ὀριωτῶν δικαστῶν.

Ὅσοι ἀντιθέτως ἐσχημάτισαν τὴν πεποίθησιν ὅτι εἰς τὴν ὀρθὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης ἐπιτυχῶς συμβάλλει ὁ εὐθέως ἐκ τῆς κοινωνικῆς μάζης προερχόμενος δικαστής ὡς ἀπηχῶν καὶ ἐκφράζων ἀμέσως τὴν δικαίου λαϊκὴν ἀντίληψιν ὑπερεμάχησαν τοῦ θεσμοῦ.

Ὑπὸ τῶν συναχθέντων ἐκατέρωθεν τῶν γενικῶν τούτων θέσεων ἀνεπτύχθησαν πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀναπτύσσωνται σοβαρώτατα ἐπιχειρήματα.

Οἱ καταπολεμοῦντες τὸν θεσμόν ὑποστηρίζουν μεταξύ ἄλλων κυρίως, ὅτι οἱ ἔνορκοι στεροῦνται τῆς ἀναγκαίας εἰδικῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καὶ δικαστικῆς ἐπαγγελματικῆς ἐμπειρίας, ἄνευ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀσκήσουν ἐπιτυχῶς τὸ κύριον ἐν τῇ δίκῃ μέλημα, ὅπερ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ πραγματικοῦ τῆς δίκης μέρους, τούτέστι ἂν ἐξετελέσθῃ ἡ κολάσιμος πρᾶξις, ὑπὸ τινος περιστάσεις καὶ ὑπὸ τίνος, διὰ τῆς συναγωγῆς κατὰ τὴν δίκην τὸν πρὸς τοῦτο ἀπαραιτήτων στοιχείων, τῆς ὀρθῆς σταθμίσεως τούτων διὰ τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς συνθέσεως αὐτῶν.

Ὡς ἐκ τούτου εὐνόλως οὗτοι παρασύρονται εἰς πεπλανημένας ἐκτιμήσεις καὶ ἐτυμηγορίας, ὑπὸ ἐντυπώσεων ἐπιτηδεύως καὶ τεχνικῶς προηλουμένων κατὰ τὴν δίκην.

Οἱ ἔνορκοι τέλος ὡς συνδεόμενοι μετὰ ποικίλων συμφερόντων ὡς ἐκ τοῦ διεξαγομένου ὑπ' αὐτῶν σκληροῦς ἐν τῇ πάλῃ τοῦ βίου των ἀγῶνος, εἶναι ἐπηρεεπέστεροι πρὸς πάσης ῥύσεως ἐπηρεασμοῦς, ἔμμεσον τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ μεροληψία καὶ ἡ αὐθαίρε-

σία, δεινά πλήττοντα ἀνεπανορθώτως τήν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης καί κλονίζοντα τήν πρός αὐτήν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ.

Ἐξ ἄλλου οἱ ὑπερμαχόμενοι τοῦ θεσμοῦ, μέ βάσιν τήν σκέψιν ὅτι κέντρον τοῦ βάρους τῆς δίκης δέν εἶναι πλεον ἢ δικαζομένη πράξις, ἀλλ' ὁ κατ' αὐτήν δικαζόμενος ἄνθρωπος, ὑποστηρίζουν ὅτι καταλληλότερος νά δικάσῃ αὐτόν δικαστής εἶναι ὁ ἀμέσως ἐκ τῆς κοινωνικῆς μάζης προερχόμενος.

Οὗτος ὡς ζῶν ἐν μέσῳ τῆς κοινωνίας, εἶναι ὁ κατ' ἐξοχήν φορεὺς τῶν ἀντιλήψεων αὐτῆς περί τοῦ τρόπου καθ' ὃν δέον νά ἀντιμετωπισθῇ καί κριθῇ ὁ ἐξ αὐτῆς προερχόμενος καί ὑπό τό βάρος τῆς ἐγκληματικῆς κατηγορίας διατελῶν ἄνθρωπος.

Ἡ τοιαύτη κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ λαοῦ προέλευσις τῶν δικαστῶν, ἀποτελεῖ τήν ἐγγύησιν διὰ μίαν κρίσιν ἀπηλλαγμένην ἀπό τό στενόκαρδον πνεῦμα τῆς αὐστηρᾶς καί ἀτέγχιτου προσηλώσεως εἰς τό γράμμα τοῦ Νόμου, ὑφ' οὗ κατὰ κανόνα διέπεται ὁ τακτικὸς δικαστής, μέσῳ δέ τοῦ ὁποίου συντελεῖται ἡ ἐπαγγελματικὴ αὐτοῦ παραμόρφωσις, ἥς ἔνεκα δημιουργεῖται παρ' αὐτῷ ἡ τάσις, νά θεωρῇ ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον τόν δικαζόμενον ἄνθρωπον ὑπό μίαν καί μόνην τήν αὐτήν γωνίαν τοῦ ἐνόχου.

Ὁ ἐκ τοῦ λαοῦ προερχόμενος δικαστής, γνώστης καί συμμετοχὸς τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ψθεῖται εἰς τήν ἐκτίμησιν τῆς εὐθύνης τοῦ δικαζομένου συνανθρώπου ἅπῃ ἀπό μίαν τίσιν ἀνθρωπιστικὴν, κατὰ τό μᾶλλον ἐλλείπουσαν παρὰ τῷ τακτικῷ δικαστῇ.

Ὑπὸ τήν ἐπίδρασιν τοῦ διεξαχθέντος ἀγῶνος διὰ τῶν ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ ἀναπτυχθεισῶν ὡς ἄνω κυρίων κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων ἐπικρίσεων, ὡς καί τῶν πρός ὑπεράσπισιν αὐτοῦ ἐκτεθεισῶν γνωμῶν, ~~ἡ δὲ~~ ἄλλα μὲν Κράτη παρωρμήθησαν εἰς ἐντελῇ κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ, ὡς ἡ Ὁλλανδία, Πορτογαλία, Οὐγγαρία, Γιουγκοσλαβία καί Τουρνία, ἄλλα εἰς τροποποίησιν καί ἀντικατάστασιν του διὰ τοῦ μικτοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, ὡς ἡ Γερμανία, Αὐστρία, Ἰταλία ἐπ' ἐσχάτων δέ καί ἡ Γαλλία, ἄλλα δέ ὡς ἡμεῖς, Βέλγιον, Ἰσπανία κ.λ.π. διετήρησαν ἐμικῇ τόν θεσμόν τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων.

Ἐπιβάλλεται νά σημειωθῇ ὅτι καί παρ' ἡμῖν τό θέμα τῆς

ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀμιγροῦς ὀρκιωτοῦ συστήματο διὰ τῆς ἀντικαταστάσεώς του ὑπὸ τοῦ μικτοῦ τοιούτου, ἐτέθη κατὰ τρόπον ἐπίσημον ἐν ἔτει 1937 ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου ἡμῶν Δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις ἐν Ἀλομελείᾳ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 28/1937 πρακτικοῦ του ἀπεφάνθη διὰ πλειοψηφίας ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης νὰ καθιερωθῇ καί παρ' ἡμῖν τό μικτόν σύστημα.

Δέν δύναται φρονῶ νὰ ὑπάρξῃ ἀντίρρησης ὅτι τό ὑπό συζήτησιν θέμα εἶναι σημαντικωτάτου γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς ἀναφέρομενον εἰς τήν εὐρυθμόν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης.

Χωρίς ἐν τούτοις νὰ δέχωμαι ὅτι ἡ ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἔρευνά του δέν εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας, ἔχω τήν γνώμην ὅτι τό ζήτημα δέον νὰ ἐρευνηθῇ καί ἀπό τῆς πλευρᾶς τοῦ ἐνδεχομένου νὰ θιγοῦν ἐν περιπτώσει καταργήσεως ἢ τροποποιήσεως τοῦ Θεσμοῦ, αἱ ὑπὸ τήν συνταγματικὴν ἐγγλυησιν καθιερωθεῖσαι ἐλευθερίαι τῶν ἐλλήνων πολιτῶν κατὰ τό σημεῖον τοῦτο.

Εἶναι γνωστόν ὅτι ὁ Θεσμός τῶν ὀρκιωτῶν Δικαστηρίων καθιερωθεὶς τό πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς καί ἀνωτέρω ἐλέχθη ἐκφράζει ἱστορικῶς τήν διεξαχθεῖσαν πάλιν τοῦ λαοῦ πρὸς κατάντησιν καί διατήρησιν τῶν ἐλευθεριῶν του, κατὰ τῆς Βασιλείας διεπομένης ὑπὸ τάσεων ἀπολυταρχικῶν καί πνεύματος ἐπηρεασμοῦ καί ἐλέγχου τῶν Δικαστηρίων.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὁ μέγας ἐνθουσιασμός ὑπὸ τόν ὁποῖον ἐδέχθησαν πρώτη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἀλλὰ καί μετ' αὐτήν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης τόν Θεσμόν τῶν ὀρκιωτῶν Δικαστηρίων.

Ἀπετέλει οὗτος προπύργιον κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ δικαστοῦ καί τῶν δεδηλωμένων προθέσεων τῶν κυβερνήσεων ὅπως ἔχουν ὑπὸ τόν ἔλεγχον αὐτῶν τὰ δικαστήρια.

Εἶναι κατὰ συνέπειαν ὁ Θεσμός τῶν ὀρκιωτῶν Δικαστηρίων, Θεσμός ἐντεταγμένος εἰς τό σύνολον τῶν περί ἐλευθερίας ἰδεῶν, τῶν μέσῳ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως μεταδοθεισῶν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης καί τοῦ κόσμου, Θεσμός κατ' ἐξοχὴν φιλελεύθερος.

Δι' ὅ καί ὅταν μετὰ τήν πρώτην ἐν Τροιζήνι Γ. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τοῦ 1827 καί τήν Ε. τοιαύτην τοῦ 1832, αἵτινες εἶχον

ψηφίζει τήν κατ'ἀρχήν εἰσαγωγήν ἐν Ἑλλάδι τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, ἐκινονίζετο ἐν ἔτει 1834 ὑπό τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων καί Συμβολαιογράφων ὡς καί τοῦ κώδικος τῆς Ποινικῆς Δικονομίας, ὁ τρόπος συγκροτήσεως καί λειτουργίας τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων, ἐλέχθη ὑπό τοῦ Μάουρερ, ἔχοντος δισταγμούς, ὅτι τό Ἑλληνικόν Ἔθνος δέν ἦτο εἰσέτι εἰς κατὰστασιν νά βαστάσῃ τόσον φιλελευθέρους θεσμούς.

Παρ'ὅτι κατὰ τὰ ἀναπτυχθέντα ἄνω ὁ θεσμός τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων ἐκφράζει φιλελεύθερον Δημοκρατικόν πνεῦμα εἰς τόν τρόπον τῆς ἀπονομῆς τῆς Δικαιοσύνης, ὑπό τήν ἔννοιαν δέ αὐτήν ἀποτελεῖ ἔργῳ ἐγγύησιν ὑπέρ τοῦ λαοῦ περί τοῦ ὅτι δέν ἔχει νά φοβῆται ἐκ Κυβερνητικῆς πλευρᾶς ἐπηρεασμόν τῆς Ποινικῆς Δικαιοσύνης, ἐφοῦ αἱ σοβαρώτεραι τῶν ποινικῶν του ὑποθέσεων κρίνονται ὑπό ἐνόρκων, ὡς ἐμπροσώπων του ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς Δικαιοσύνης, ἐν τούτοις ἀναμφισβήτησον εἶναι ὅτι δέν πρόκειται περί συνταγματικῶς καθιερουμένου θερμοῦ, συγκαταριθμουμένου μεταξύ τῶν μή ἐπιδεικτικῶν τροποποιήσεως.

Τοῦτο σαφῶς συνάγεται καί ἐκ τῆς λαπωνικῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρου 94 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ὁ ἵκοντος -τό ὀρκωτόν σύστημα διατηρεῖται- νοουμένου δι' αὐτοῦ ὅτι δέν εἶναι ἐπιτρεπτή ἡ δι' ἀπλοῦ νόμου ἀφαίρεσις ἐκ τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐνόρκων, τοῦ δικαιώματος ὅπως αὐτοί διά τῆς φήφου των ἀποφασίζουν περί τῆς ἐνοχῆς των δι' ἐγκληματικῆς πράξεις, εἰς βαθμόν κακουργήματος διωκόμενων.

Κατ'ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω καί ἐν ὅφει τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν τοῦ Δημοσίου βίου μας, λόγοι ἐπιβάλλοντες τῇ διατήρῃσιν τοῦ ἀμιγροῦς ὀρκωτοῦ συστήματος ὡς μέσου ἐγγυήσεως κατὰ τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῆς Ποινικῆς Δικαιοσύνης ἀπό μέρους τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἦτοι λόγοι ἀναφερόμενοι ὑπό γενικωτέραν ἔννοιαν εἰς τήν ἀνάγκην προστασίας τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, ἀδιστακτικῶς φρονῶ ὅτι παντάπασιν δέν ὑφίστανται.

Ἡ ἐν γένει συγγρότησις τῆς Δικαστικῆς μας λειτουργίας, ἡ προέλευσις τῶν Ἑλλήνων Δικαστῶν, οἵτινες προέρχονται ἀδικριτικῶς ἐξ ὅλων τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ καί μετέχουσι τῶν αἰσθημάτων

αὐτοῦ, ὁ ἀνεπίληπτος τρόπος τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ἔργου των καθ' ὅλον τό διάστημα τοῦ ἐλευθέρου βίου τῆς πατρίδος μας, ἐπέβαι-
βαιώνουν τὴν παντελῆ ἀνυπαρξίαν λόγῳ ἐκ τῆς ἐρευνηθείσης
ἀπόψεως.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι πάντες οἱ γνωρίζοντες τὰ δικαστικά
ἡμῶν πράγματα ὡς μετέχοντες καθ' οἷονδῆποτε τρόπον εἰς τό ἔρ-
γον τῆς ἀπονομῆς τῆς Δικαιοσύνης, ἀνεπιφυλάκτως θά συμφωνήσουν
εἰς τοῦτο.

Ἐνῷ ὅμως οὐδεὶς, ἀπολύτως δύναται ν' ἀσκηθῇ ἐπηρεασμός
ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας κατὰ τῆς ἀνεξαρτήτου δικαστικῆς λει-
τουργίας, ἐν τούτοις, τό ἀντίθετον βασίμως δύναται νά ὑποστηρι-
χθῇ προκειμένου διὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἐνόρκων ἄσκησιν τῶν δι-
καστικῶν των καθηκόντων, διότι αὕτη δέν εἶναι πάντοτε ἀνεπηρέ-
αστος ἀπὸ πελυρᾶς κοινωνικῆς.

Εἴτε ἐκ λόγων ὀφειλομένων εἰς τὸν ἀνθρωπισμόν καὶ τὴν
ἐπιείκειαν, χαρακτηριστικὰς καὶ θεμελιώδεις ιδιότητας τοῦ ψυχι-
κοῦ κόσμου τοῦ Ἕλληνος, εἴτε ἐνίοτε καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, ἐκδίδον-
ται ἐτυμηγορίαι συγχιλονιστικαὶ τῆς κοινῆς γνώμης, παρεμποδίζου-
σαι οὐχὶ ἀκινδύνως τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς ποινικῆς
δικαιοσύνης, ἀποβλεπούσης οὐ μόνον εἰς τὴν εἰδικὴν ἀλλὰ καὶ εἰς
τὴν γενικὴν πρόληψιν τοῦ ἐγκλήματος.

Βεβαίως ἐάν ὑπῆρχε παρ' ἡμῖν ἰδιαίτερον σῶμα εἰδικευμέ-
νων ποινικῶν δικαστῶν, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς εἰδικῆς μορφώσεως καὶ
ἐμπειρίας των θά ἦτο δυνατόν πληρέστερον νά ἀνταποκριθοῦν κα-
τὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ἔργου τῆς ἐπονομῆς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης
καὶ εἰς τὴν περί δικαίου ζῶσαν λαϊκὴν ἀντίληψιν, ἀνεπιφυλάκτως
θά ἐτάσσόμην ὑπὲρ τῆς παντελοῦς καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν
ἐνόρκων.

Τοιοῦτον ὅμως σῶμα δέν ὑφίσταται, ἀλλ' οὔτε καὶ εἶναι δυνα-
τόν νά γίνῃ πρόβλεψις μελλοντικῆς δημιουργίας του. Ὡς ἐκ τού-
του τό πρόβλημα τῆς ἀπονομῆς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης διὰ τὰ
εἰς βαθμόν κακουργήματος διωκόμενα ἐγκλήματα δεόν νά ἀντιμετω-
πισθῇ κυρίως ἐν ὀφει τῶν ἐξῆς διαπιστώσεων, ἥτοι ἀφ' ἐνός τῆς

ὕφισταμένης τάσεως παρὰ τῷ τακτικῷ δικαστῇ αὐστηρᾶς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον κρίσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ καταγομένων ποινικῶν ὑποθέσεων, ἐκ λόγων ὀφειλομένων εἰς ἐπαγγελματικήν ἔξιν καὶ ἄφ' ἑτέρου τοῦ φιλελευθέρου καὶ δημοκρατικοῦ πνεύματος, ὅπερ κατὰ παράδορσιν διέπει τὸν μετέχοντα εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐπονομῆς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης λαόν, ἔργῳ ἐκδηλουμένου διὰ τῆς ὑφισταμένης παρ' αὐτῷ τάσεως ὅπως κρίνῃ καὶ δικάζει EX BONO ET AEGUO.

Εἶναι ἐκ τῆς πείρας ἀποδεδειγμένον ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κυρίως ἐνδιαφέρει εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων τοὺς ἐνόρκους, εἶναι νὰ γνωρίζουν τὸ μέτρον τῆς ἐπιβληθευομένης κατὰ τῆς δικαζομένης πράξεως ποινῆς, λόγῳ τῆς γενικῆς καὶ κατὰ κανόνα χαρακτηριζούσης αὐτοὺς ἰδιαιτέρας εὐαισθησίας πρὸ τοῦ φόβου τῆς αὐστηρᾶς ἢ ἐν πάσει περιπτώσει ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἐκτίμησίν των προσήκοντος μέτρου καταδίκης.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου κατὰ τὴν πρόσφατον μεταρρύθμισιν τοῦ κώδικος τῆς ποινικῆς δικονομίας, ἐθεσπίσθη ὅπως ἐνημεροῦνται οἱ ἔνορκοι περὶ τῶν ὀρίων τῆς κατὰ τῆς δικαζομένης πράξεως ἀπειλούμενης κατὰ νόμον ποινῆς. Ὁ φόβος ὅτι τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων θὰ ἐπιμετρήσῃ αὐστηροτέραν τῆς κατὰ τὴν ἐκτίμησίν των ἐπιβλητέας εἰς τὴν πρᾶξιν ποινῆς ὑπῆρξε συνήθης λόγος ἐκδόσεως ἀπαλλακτικῶν ἐτυμηγοριῶν.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἔνω φρονῶ ὅτι πληρέστερον δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ μέγα καὶ βαρὺ ἔργον ἡ ποινικὴ δικαιοσύνη, ἐὰν κατὰ τὴν συγκρότησίν τῆς διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν εἰς βαθμὸν καιουργήματος ἐγκλημάτων, λάβῃ τὴν μορφήν τοῦ μικτοῦ ὀρκωτοῦ δικαστηρίου, ἐν τῇ συνθέσει τοῦ ὁποίου ἡ πλειοψηφία νὰ ἀνήκῃ εἰς τοὺς ἐνόρκους.

Ἐν τοιαύτης συνθέσεως δικαστήριον ἀναμφισβητήτως διευκολύνει καὶ ἐπιτρέπει ἐπιλογὴν τῶν καταλληλοτέρων καὶ ἰκανωτέρων διὰ τὸ ἔργον τοῦ λαϊκοῦ δικαστοῦ, λόγῳ τῆς κατ' ἀνάγκην συμμετοχῆς εἰς αὐτὸ μικροτέρου ἀριθμοῦ ἐνόρκων.

Τὸ δικαστήριον τοῦτο εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἔνορκοι ὁμοῦ μετὰ τῶν τακτικῶν δικαστῶν θὰ ἀποφασίζουν ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς, ἀποτελοῦν συνδυασμὸν τῆς διὰ τὴν ἐκδίκα-

σιν τῶν σοβαρωτέρων ἐγκλημάτων πρᾶξεων ἀπαιτουμένης εἰδικῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καί δικαστικῆς ἐμπειρίας, μετὰ τῆς ζώσης περὶ δικαίου λαϊκῆς ἀντιλήψεως, ἀπηλλοχγμένον τῶν μειονεκτημάτων, τῶν καταλογιζομένων τόσον κατ' τοῦ ἐκ τακτικῶν δικαστῶν δικαστῶν συντεθειμένου δικαστηρίου τῶν συνέδρων, ὅσον καὶ κατὰ τοῦ λαϊκῶν δικαστῶν δικαστηρίου τῶν ἐνόρκων, ἐπιτυχέστερον καὶ εὐρύθυμότερον φρονῶ δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης.

Δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐνδὲς τοιούτου δικαστηρίου θὰ ἱκανοποιοῦν πληρέστερον τὸ εἶσθημα τῆς δικαιοσύνης διότι θὰ ἀνταποκρίνονται ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ νομοθέτου καὶ τὴν ~~ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν~~ ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τῆς περὶ δικαίου συνειδήσεως τοῦ λαοῦ.

Εἰσηγοῦμαι ὅθεν ὅτι εἶναι ἐνδεδειγμένον νὰ καθιερωθῇ συνταγματικῶς ἡ δυνατότης τῆς διὰ νόμου μεταβολῆς τοῦ νῦν ἰσχύοντος ἀμιγροῦς ὁρκωτοῦ συστήματος εἰς μικτόν τοιοῦτον, ὑπὸ ~~τῆς~~ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐν τῇ συνθέσει τοῦ τοιούτου δικαστηρίου ἡ πλειοψηφία νὰ ἀνήκῃ εἰς τοὺς ἐνόρκους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Γυιόκας ἔχει τὸν λόγον.

Κ. ΓΥΙΟΚΑΣ:.....

.....(ἀναγιγνώσκει τὴν εἰσηγησίν του).....

(Ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Π. Γυιόκα ἔχει διανεμηθῇ εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς)

Λόγῳ τοῦ προκχωρηκότος τῆς ὥρας ἀναβάλλεται ἡ συζήτησις ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων διὰ τὴν προσεχῇ συνεδρίασιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις ὀρίζεται διὰ τὴν 12ην Ἰουνίου, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 6,30' μ.μ. καὶ περὶ ὥραν 2,15' λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ

Ἄρ. Μπασιάνου-Βουλευτοῦ Βοιωτίας

ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 17 προτάσεως τῶν Βουλευτῶν-Ὑπουργῶν "περὶ ἀναθεωρήσεως μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος".

ΠΡΟΣ

τὴν Εἰδικὴν ἐπὶ τῆς Ἀναθεωρήσεως

Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν

Διὰ τῆς ὡς ἄνω προτάσεως προτείνεται ἡ ἀναθεώρησις τῶν περὶ ἰσοβιότητος καὶ ἀσυμβιβάστου διὰ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας διατάξεως τοῦ ἄρθρου 84 τοῦ Συντάγματος πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Δικαστηρίου τούτου. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν μᾶς εὕρισκει συμφώνους, εἰδικώτερον δέ:

Α. Κατὰ τὴν ἀληθεῖ ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 108 τοῦ Συντάγματος διὰ τὴν κίνησιν τῆς πρὸς ἀναθεώρησιν διαδικασίας, προαπαιτεῖται διαπίστωσις ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης πρὸς ἀναθεώρησιν ἰσχυουσῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων, ἢ προσθήκης νέων διατάξεων εἰς τὸν Καταστατικὸν χάρτην τῆς Χώρας αἵτινες θά καλύψουν, μενὸν ὑπάρχον καὶ ζωτικὴν ἡοινωνικὴν ἢ πολιτικὴν ἀνάγκην.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως 1928 ὅτε τό πρῶτον ἰδρύθη ἐν Ἑλλάδι ὁ θεσμός τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, οὐδεμία ἀνάγκη ἀνέκυψε περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἰσοβιότητος καὶ εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Διότι ναί μὲν ὑπὸ τό κράτος τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων καὶ τοῦ ἄρθρου 88 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος, ὁρθῶς καθιερώθη ὁ θεσμός τῆς ἰσοβιότητος διὰ τοὺς Ἀρεοπαγίτας, Ἀφέτας καὶ Πρωτοδίκας, διότι τυγχάνοντες οὗτοι τακτικοὶ δικασταὶ μέ γνώμην καὶ φῆφον ἀποφασιστικὴν, κρίνοντες τὰς πρός αὐτῶν ἀγομένους διαφοράς, ὁρθόν εἶναι νά ἔχουν τό αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας περὶ μὴ καταρρήσεως τῆς θέσεώς των. Ἡ προϋπόθεσις αὕτη ὑπάρχει καὶ ὁρθῶς ἐπίσης καθιερώθη ὁ θεσμός τῆς ἰσοβιότητος εἰς τό ἄρθρον 84 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος. Διὰ τοὺς συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας, οἵτινες τακτικοὶ ὄντες Δικασταὶ ἀπονέμουσιν τὴν Διοικητικὴν δικαιοσύνην καὶ ὅσον ἄλλον ἀπονέμουσι οἱ ἄλλοι δικασταὶ τὴν

τακτικήν δικαιοσύνην. Ἐφ' ὅσον §§§ ὅμως τό ἄρθρον 88 τοῦ Συντάγματος δέν καθιέρωσε τήν ἰσοβιότητα εἰς τοὺς Εἰρηνοδίνας καί Πταισματοδίνας, οἵτινες ναί μέν εἶναι κατώτεροι εἰς βαθμόν, παρά ταῦτα ἀπονέμουσι καί οὗτοι τακτικήν δικαιοσύνην ἐφ' ὅσον ἐπὶ πλέον τό Σύνταγμα δέν καθιέρωσε ἰσοβιότητα εἰς τοὺς Εἰσαγγελεῖς οἵτινες ἀποτελοῦν οὐσιώδη παράγοντα ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλά διατηροῦσι πάντες οὗτοι, ἔχοντες τήν ἰδιότητα τοῦ μονίμου, τάς θέσεις των ἐάν καί ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαί ὑπηρεσίαι, δέν νομίζομεν ὅτι συντρέχει ἀποχρῶν λόγος ἐπεκτάσεως τῆς ἰσοβιότητος καί εἰς τοὺς Παρέδρους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ τήν σοβαρότητα τοῦ ἔργου, τό ὅποῖον οὗτοι ἐκτελοῦσι καθ' ὅσον τρόπον οὐδεὶς δύναται νά ἀμφισβητήσῃ τήν ἀξίαν καί τό μέγεθος τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς προσφέρουσι οἱ Εἰσαγγελεῖς, οἱ Εἰρηνοδίται, οἱ Πταισματοδίται καί δεκάδες χιλιάδων ὑπαλλήλων ὅλων τῶν κλάδων τῆς Διοικήσεως.

Αἱ Κρατικαί ὅμως ἀνάγκαι δέν εἶναι ἐναλξοίωτοι ἀλλ' ὅτε μέ συστέλλονται ὅτε δέ διαστέλλονται.

Ὁ κοινός νομοθέτης πρέπει νά παραμείνῃ ἀδέσμευτος, δημιουργῶν θέσεις μονίμων ὑπαλλήλων ὅταν παρίσταται πρὸς τοῦτο ἀνάγκη ἢ καί ἀντιστρόφως νά καταργῇ θέσεις ἢ καί ὁλοκλήρους ἀκόμη ὑπηρεσίας, ὅταν δημοσιονομικαί δυσχέρειαι δημιουργοῦν τήν ἀνάγκην περιστολῆς τῶν Κρατικῶν ὀπανῶν. Ἀπὸ τῆς ἰσχύος ἐν Ἑλλάδι τοῦ θεσμοῦ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (Νόμος 3713/1928 ἄρθρον 11) ὠρίσθη ὅτι οἱ Παρέδροι ἐκτελοῦσι ἔργα ἰδίως εἰσηγήσεως παρά τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας καί μετέχουσι τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ μετὰ φήφου συμβουλευτικῆς. Τοῦταῦτό δέ ἰσχύει καί σήμερον (Β.Δ. 92/18-2-61 ἄρθρον 11) κατὰ τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Νόμου ρητῶς χαρακτηρίζονται ὡς Πάρεδροι, οἱ εἰσηγηταί κ.λ.π. ὡς βοηθητικόν προσωπικόν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Καί ναί μέν κατὰ τό ἄρθρον 12 οἱ Παρέδροι ἔχουσι βαθμόν καί ἀποδοχάς Ἐφέτου, τοῦτο ὅμως δέν προσδίδει εἰς αὐτοὺς τήν ἰδιότητα τοῦ τακτικοῦ δικαστοῦ ἐντῇ ἀπονομῇ τῆς Διοικητικῆς Δικαιοσύνης. Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω δέν νομίζομεν ὅτι ἡ ἐξαιρετικὴ διάταξις περί ἰσοβιότητος τῶν Δικαστῶν πρέπει νά ἐπεκταθῇ διαστελ-

- 3 -

λομένη καί ὑπέρ τῶν ἱαρέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καί διότι ὡς εἴρηται δέν εἶναι τακτικοί δικασταί ἀλλά ἐμφράζουσι ὁπλῶς συμβουλευτικήν γνώμην, ἀλλά καί διότι τοιαύτη ἐπέκτασις τῆς ἰσοβιότητος θά προὔκάλλει ἐκ πλεονέκειας ἀντίθεσιν πρὸς τό ἄρθρον 3 τοῦ Συντάγματος περί ἐξόχτητος τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν καί δεδοικαιολογημένην ἀξίωσιν ἐπεκτίσεως τῆς ἰσοβιότητος εἰς τοὺς Εἰσαγγελεῖς, Εἰρηνοδίκας καί Πταισματοδίκας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαΐου 1963

Ὁ Εἰσηγητής Βουλευτής

Ἀρ. Πασιᾶνος

Α.Κ.

-1-

Εισηγήσεις ὑπὲρ τῆς προτάσεως τῶν Βουλευτῶν-
 Ὑπουργῶν περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν διατάξεων
 τῶν ἁρθρῶν 94 καὶ 95 τοῦ Συντάγματος περὶ
 τοῦ θεσμοῦ τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων καὶ περὶ
 τῆς καθ' ὕλην ἀρμοδιότητος αὐτῶν.

Εισηγητὴς Παναγιώτης Κ. Γυλιόκας

Βουλευτὴς ἐκ Καστορίας.

Κύριε Πρόεδρε, Κύριοι Συνάδελφοι,

Ἡ πρότασις τῶν Βουλευτῶν Ὑπουργῶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 18 παρα-
 γράφου αὐτῆς εἰσηγεῖται τὴν ἀναθεώρησιν τῶν μὴ θεμελιωδῶν δια-
 τάξεων τῶν ἁρθρῶν 94 καὶ 95 τοῦ Συντάγματος περὶ ὀρκωτῶν καὶ
 μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ παρέχεται ἡ δυ-
 νατότης τῆς διὰ νόμου μεταβολῆς ἐνδεχομένως δὲ καὶ τῆς καταργή-
 σεως τῶν περὶ τῆς διακωδοσίας αὐτῶν καθιερωμένων.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν τίθεται τὸ ζήτημα τοῦτο ἐνώ-
 πιον τοῦ ἀναθεωρητικοῦ συνταγματικοῦ Νομοθέτου, διότι καταφανῆ
 κατέστησαν τὰ μειονεκτήματα τοῦ θεσμοῦ. Ἡ Ὑπιοτροπή τῆς Δ' Ἀνα-
 θεωρητικῆς Βουλῆς, τῆς ὁποίας μετεῖχον καὶ τινες τῶν ἀξιολτίμων
 συναδέλφων τῆς παρούσης, διὰ μακρῶν ἡσυχολήθη μὲ τὸ θέμα, χωρὶς
 νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ πλειοψηφίαν ἐπὶ τῆς προτάσεως μεταρρυθμίσεως
 τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ διακεκριμένου νομομαθοῦς τοῦ ἀειμνήστου Ὑπουρ-
 γοῦ κ. Χρίστου Θηβαίου καὶ οὕτω παρέμειναν αἱ διατάξεις τῶν ὡς
 ἄνω 94 καὶ 95 ἁρθρῶν τοῦ Συντάγματος, ὡς εἶχον εἰς τὰ Συντάγματα
 τοῦ 1864 καὶ 1911, σὺν τῇ προσθήκῃ εἰς τὸ δεῦτερον ἄρθρον δια-
 τάξεων, δι' ὧν ἀφ' ἐνός μὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ διὰ νόμου καθιέρω-
 σις τοῦ μικτοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος καὶ ἀφ' ἑτέρου νομιμοποιεῖται
 ἡ γενομένη ἐξαίρεσις κακουργημάτων τινων ὑπαχθέντων εἰς τὴν
 ἀρμοδιότητα τῶν ἑνταμελῶν Ὑφετερίων.

Τὸ περιμάχητον ζήτημα τῆς συμμετοχῆς ἐνόρκων πολιτῶν εἰς τὴν
 ἀπονομήν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης εἶναι πολὺ παλαιόν, ἀλλὰ καὶ
 πάντοτε νέον καὶ ἐπίκαιρον. Εἶναι πολὺ παλαιόν, διότι ὁ θεσμός
 τῶν λαϊκῶν δικαστῶν ἐδοκιμάσθη ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπὸ τοῦ

τῶν πεπολιτισμένων λαῶν. Ἐθεωρήθη ὡς παλλάδιον τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν καί ἐπαβλήθη κατὰ τὰς ἱστορικὰς περιόδους, καθ' ἃς ἐπεκράτησαν τὰ δίκαια τῶν λαϊκῶν τάξεων κατὰ τὰς αὐθαίρεσias τῶν ἀρχόντων. Ἀλλὰ εἶναι καί πάντοτε νέον καί ἐπίκαιρον, διότι ἡ περί αὐτό συζήτησις οὐδέποτε ἔπαυσεν ἀνανεουμένη καί συγκεντροῦσα ζωηρόν καί ἀδιάπτωτον τό κοινόν ἐνδιαφέρον. Απαρτικῶς ρίπτονται εἰς τήν συζήτησιν νέα ἐπιχειρήματα ὑπό τῶν ὁπαδῶν καί ὑπό τῶν ἀντιπάλων τοῦ θεσμοῦ τῶν λαϊκῶν δικαστῶν καί ἡ ἔρις περί τό ζήτημα συνεχίζεται, σήμερον τό ζήτημα τοῦτο ἐμφανίζεται ὑπό δύο κυρίας μορφάς, ἥτοι ὑπό τήν μορφήν τοῦ ἀμιγροῦς ὀρκωτοῦ συστήματος καί ὑπό τήν μορφήν τοῦ μικτοῦ τοιούτου.

Κατά τό ἀμιγρές ὀρκωτόν σύστημα, ἰσχύον παρ' ἡμῖν, διό τήν ἐκδίκασιν τῶν κακουργημάτων, τό μέν δικαστήριον τῶν ἐνόρκων ἀποφαίνεται ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ μέρους τῆς ποινικῆς δίκης, δηλαδή ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, τό δέ δικαστήριον τῶν συνέδρων ἀποφαίνεται ἐπὶ τῶν νομικῶν ζητημάτων τῆς ποινικῆς δίκης καί ἐπιβάλλει τήν ὑπό τοῦ νόμου προβλεπομένην ποινήν - (ἢ ὁ πρόεδρος αὐτοῦ ἀπαλλάσσει τόν κατηγορούμενον, εἴαν ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐνόρκων εἶναι ἐπαλλακτική).

Κατά τό μικτόν σύστημα ἰσχύον ἐπὶ τε πλημμελημάτων καί ἐπὶ κακουργημάτων ἐν Γερμανίᾳ (VERMISSENDE, GESCH. D. VERFASSUNG)

τακτικοί δικασταί καί ἐνόρκοι πολῖται συνεδριάζοντες ἀπό κοινοῦ ἀποφαίνονται ἐπὶ τε τῶν πραγματικῶν (ἐνοχῆς) καί ἐπὶ τῶν νομικῶν (ποινῆς ζητημάτων τῆς ποινικῆς δίκης).

Ἐταξύ τῶν δύο τούτων κυρίων μορφῶν τῆς συμμετοχῆς ἐνόρκων πολιτῶν εἰς τήν ἀπονομήν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης ὑπάρχουν καί ἄλλαι ἡ ἐνδιάμεσοι, διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἀφ' ἑνός μὲν κατὰ τήν ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τακτικῶν δικαστῶν ἡν ἀχέσει πρὸς τοὺς λαϊκοὺς ποιοῦτους καί ἀφ' ἑτέρου κατὰ τήν ἵκτισιν τῆς συνεργασίας μεταξύ αὐτῶν. Αἱ σημεριναί αὗται μορφαί τῆς συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν δικαστῶν εἰς τήν ἀπονομήν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης εἶναι ὁ πτέλεσμα μακρᾶς καί μετὰ πολλῶν παλινδρομήσεων ἐξελίξεως.

διὰ τοῦτο θεωροῦμεν ἀπάναγνες νά ἀνατρέξωμεν δι' ὀλίγων εἰς τὰς ἱστορικές πηγὰς τοῦ θεαμοῦ.

Κατ' ἐξοχήν λαϊκόν δικαστήριον ἐν Ἑλλάδι ἦτο ἡ Ἑλιαία, ἡ ὁποία προήρχετο ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου. Ἡ ἔδρυσις τῆς ἀνάγεται εἰς τὸν Σόλωνα ὅστις παρεχώρησεν εἰς τοὺς θήτας πλήν τοῦ δικαιώματος νά μετέχουν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Δήμου καὶ τὸ δικαίωμα νά μετέχουν τῶν δικαστηρίων. Ἡ Ἑλιαία ἀποτελεῖτο ἀπὸ 600 (6.00) ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων προσόντων πληρουμένων πολιτῶν, ἦτοι ἀνά 600 ἐξ ἐκάστης τῶν 10 φυλῶν καὶ διηρεῖτο εἰς 40 τμήματα ἑκαστον τῶν ὧν ἀποτελεῖτο ἐκ 500 τακτικῶν καὶ 100 ἀναπληρωματικῶν μελῶν. Τὰ τμήματα ἦσαν αὐτοτελεῖ καὶ ἐδίκαζον χωριστά, πλήν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ἐδίκαζον πάντα τὰ τμήματα ἐν ὁλομελείᾳ. Οἱ Ἑλιασταὶ πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων κατ' ἔτος ὠρκίζοντο, ὅτι θά ἔκρινον κατὰ τοὺς νόμους τὰ φηψίσματα τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Βουλῆς τῶν 500, ἐφ' ὅσον δέ δέν γήρχον νόμοι καὶ φηψίσματα θά ἔκριναν....

"γνώμη δικαιοτάτη, οὔτε χάριτας ἐνεκεν, οὔτ' ἔχθρας". Ἡ ὁρμοδιότης τῆς Ἑλιαίας κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς τὴν κατ' ἐφεσινκρίσιν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἀρχόντων, βραδύτερον ὥς ἡ δικαιοδοσία τῆς ηὔξηθη, (φθάσασα τὸ μέγιστον σημεῖον τῆς ἐκτάσεώς της ἐπὶ Περικλέους) καὶ περιέλαβε πᾶσαν δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν δίκην, ἐξαιρέσει τῶν ἀδικημάτων τοῦ φόνου τοῦ ἐμπρημοῦ καὶ τῆς τοῦ Δήμου καταλύσεως. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀδικήματα ἐξεδικάζοντο πάντοτε ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις ὡς γνωστὸν, ἦτο Ἀριστοκρατικὸν Δικαστήριον ἐξ ἀριστίνδην καὶ πλουτίνδην ἐκλεγομένων πολιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον πρότερον διατελέσει ἀρχοντες. Ἡ εὐθιὰ κριτικὴ εὐθυδικία τοῦ τελευταίου τούτου δικαστηρίου εἶναι παροιμιώδης, διότι πρὶ αὐτοῦ ἐλέγετο ὅτι οὔτε τις πώποτε οὔτε φεύγων ἀλούς, οὔτε διώκων ἡττηθεὶς ἔκρινεν ὡς κακῶς ἐδικάσθη τὰ κριθέντα ὡς ἐπίσης ἐλέγετο ὅτι καὶ οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου Ἀρῆς καὶ Ποσειδῶν διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀλληγορίου κατήλθον νά δικασθοῦν, ὑπ' αὐτοῦ.

Α.Κ.

Εἰς τὸ Δικαστήριον τῆς Ἑλιδίας δὲν ὑπάρχει διάκρισις νομικοῦ καὶ πραγματικοῦ διότι ἀμφότερα τὰ ζητήματα ἐλύοντο ὑπὸ τῶν Ἑλιαστῶν .

Εἰς τὴν ^{Ἀρχαίαν} Ρώμην λαϊκὰ Δικαστήρια ἦσαν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Δημοκρατίας τὰ COMITIA CENTURARUM καὶ COLEGIA TRIBUTARIA κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Δημοκρατίας καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἀνεπτύχθησαν αἱ JUDICIALES PERPETUAE, δικαστήριον ἀποτελούμενον ἀπὸ ἑνα τακτικὸν δικαστὴν πρῶτον ἡ τὸν ὑποκατάστατόν του JUDICIS DELEGATIONIS, ὅστις καὶ προήδρευε καὶ ἀπὸ κληρουμένους ἐνόρκους πολίτας, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἐποίκιλε κατὰ περιόδους. Οἱ JUDICIALES PERPETUAE εἶχον μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰ σημερινὰ ὁριστὰ δικαστήρια, διότι εἰς αὐτὰ τὸ πρῶτον ἐγένετο διάκρισις μεταξὺ τοῦ πραγματικοῦ μέρους τῆς δίκης, τὸ ὅποῖον ἀνῆκε, εἰς τὴν αρμοδιότητα τῶν λαϊκῶν δικαστῶν καὶ τοῦ νομικοῦ μέρους, τὸ ὅποῖον ἀνῆκε εἰς τὴν αρμοδιότητα τοῦ Πραιτόρος. Οἱ ἐνόρκοι εἶχον τὸ δικαίωμα ν' ἀποφανθοῦν ὅτι ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἔνοχος ἢ ἀθῶος ἢ νὰ διατάξουν κρείσσονας ἀποδείξεις. Ὁ πραιτωρ προῆβαινε εἰς τὴν κλήρωσιν τῶν ἐνόρκων, ἔλυσεν ἅπαντα τὰ νομικὰ ζητήματα τῆς δίκης καὶ ὑπέβαλε τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένην ποινὴν ἐν περιπτώσει καταδίκης, χωρὶς νὰ δύναται νὰ αὐξομειώσῃ αὐτήν. Τὰ Δικαστήρια ταῦτα κατηργήθησαν βραδύτερον τελείως ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἀπένειμον τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην διὰ τακτικῶν δικαστῶν, διοριζομένων ὑπὸ αὐτῶν καὶ ὑπακουόντων τυφλῶς εἰς τὰ αὐθαίρετα καλεῦσμά των.

E.M.

-5-
-44-

Μετά τήν πρῶσιν τῆς Ρωμαϊκῆς καί τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας τά Χριστιανικά Κράτη τῆς δύσεως καί κυρίως εἰς τήν Ἀγγλίαν καί Γαλλίαν ἡ νομική δικαιοσύνη ἀπενέμετο, ἀφ' ἐνός μὲν ὑπὸ λαϊκῶν δικαστῶν (RACHINBAURGS, SCABINS) καί ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῶν φεουδαρχῶν (JUGEMENT PAR LES PAIRS, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ JUGEMENT PAR LE COMTE).

Βραδύτερον ἀνεπτύχθη ἐν Ἀγγλίᾳ διὰ μακρᾶς ἐξελίξεως καί συνεχῶν ἀγώνων ὁ θεσμός τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων. Ἀπ' ἀρχὴν τῆς ἐξελίξεως ταύτης ἀπετέλεσεν ἡ σύνοδος τοῦ Λατεράνου (CONSIL DELATRAN) τοῦ 1215, ἡ ὁποία κατήργησε διὰ τὰ χριστιανικά κράτη τὰς θεοδικίας (ORDALIES), δηλ. τὴν διὰ πυρός, ὕδατος ἢ μονομαχίας δοκιμασίαν τοῦ κατηγορουμένου πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός του. Μετά τὴν κατάργησιν τῆς θεοδοκίας ἀνεπτύχθη ὡς ἀποδεικτικόν μέσον εἰς τὴν ποινικὴν δίκην ὁ θεσμός τῆς ἀνακρίσεως τῶν συμπολιτῶν (L'ENQUÊTE PAR LE PAYS), ὅστις διὰ συνεχῶν τροποποιήσεων κατέληξεν εἰς τὸ σημερινόν Ἀγγλικόν ὀρκωτὸν δικαστήριον. Κατ' ἀρχάς ὅταν ἀπέθνησκέ τις πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας του ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν φεουδαρχῶν οἱ γείτονες οἵτινες ἐν συμβουλῇ ἔδιδον πληροφορίας περὶ τῆς ἐκκειμένης κληρονομίας. Βραδύτερον ἐπετράπη εἰς τοὺς πολίτας διὰ ποινικὰς παραβάσεις νὰ δικάζονται τῇ αἰτήσῃ των βάσει τῶν μαρτύρων τῶν πολιτῶν τούτων, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ ἔνορκοι μετετράπησαν εἰς ἐνόρκους δικαστάς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνόρκων τούτων πολιτῶν ἀνῆρχετο εἰς δώδεκα, ἐάν ὅμως οἷοςδήποτε ἐξ αὐτῶν συνελαμβάνετο ψευδόμενος, ἐκαλεῖτο διπλάσιος ἀριθμὸς πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας. Σημειωτέον ὅτι τὸ οὕτω συγκροτηθέν ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ὀρκωτὸν δικαστήριον ἐκαλεῖτο νὰ δικάσῃ καί σήμερον ἀκόμη, μόνον ὅταν ὁ κατηγορούμενος δέν ὁλομογεῖ τὴν ἐνοχὴν του καί ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἀθῶος, διότι ἄλλως, ὅταν ὁμολόγῃ, ἐδικάζετο, ὅπως καί νῦν, ὑπὸ μόνον τοῦ Προέδρου, ὅστις ἦτο παπτικὸς δικαστής, ἀντιπρόσωπος τοῦ Βασιλέως.

Αἱ ἐτυμηγορίαι τῶν ἐνόρκων κατηρτίζοντο ὑποχρεωτικῶς ἐν ὁμοφωνίᾳ, ὡς καί σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀναφέρεται μάλιστα ὅτι διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ παμφηφία τῶν ἐνόρκων ἐπὶ Ἐδουάρδου τοῦ Γ' ἐνεκλείοντο οὗτοι εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν διασηφῶν ἄσιστοι καί δέν

E.M.

ἐπηρευθεροῦντο πρό τῆς ἀνάγκης ἐκδόσεως ὁμοφώνου ἐτυμηγορίας. Σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ, μὴ ἐπιτυγχανομένης τῆς ὁμοφωνίας τῶν ἐνόρκων ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ ἀθωότητος τοῦ κατηγορουμένου, ἡ ὑπόθεσις παραπέμπεται εἰς ἕτερον κηουργοδικεῖον. Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀναδρομῆς προκύπτει, ὅτι ὁ χωρισμός τοῦ πραγματικοῦ μέρους ἀπὸ τοῦ νομικοῦ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἔνορκοι εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἤρχισαν τὴν σταδιοδρομίαν των ὡς μάρτυρες τῶν πραγματικῶν περιστάσεων τῆς ὑποθέσεως. Ὡς τοιοῦτοι ἐξητάζοντο ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ κατ' ἀρχάς μὲν κατ' ἰδίαν ἕκαστος, εἶτα δὲ ὅλοι ὁμοῦ ἐν σώματι διὰ νὰ συμφωνήσουν καὶ ἀποφύγουν τὰς μεταξὺ τῶν ἀντιφάσεις καὶ τέλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς ὁμοφώνου μαρτυρίας των ἐστηρίζετο ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστοῦ, ἀνεγνωρίσθησαν εἰς σῶμα ἔχον ἀνεξάρτητον καὶ ἀνεπηρέαστον γνώμην ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ μέρους τῆς ποινικῆς φήκης, δηλ. ἀληθεῖς ἔνορκοι δικασταί.

Αἱ διαδοχικαὶ αὗται μεταβολαὶ ὑπῆρξαν παράλληλοι πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρτικῆς τάξεως κατὰ τῆς ἀπολυταρχικῆς μοναρχίας καὶ κατὰ τῆς φεουδαρχίας. Ὁ ἀείμνηστος Τσουκαλᾶς φανατικὸς θιασώτης τοῦ ἀμιγροῦς ὀρκωτοῦ συστήματος, ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1670 δύο Κουάκεροι, ἀνήκοντες εἰς αἵρεσιν μὴ ἀναγνωριζομένην ὑπὸ τῶν νόμων, κατεδιώχθησαν ὡς προκαλέσαντες δημοσίαν συνάθροισιν ἄνευ ἀδείας τῆς ἀρχῆς. Ὁ δικαστὴς ἀφίνει νὰ ἐννοήσουν σαφῶς οἱ ἔνορκοι, ὅτι ἡ αὐλή ἐπιθυμεῖ τὴν καταδίηκν τῶν κατηγορουμένων. Ἀλλὰ οἱ ἔνορκοι τοὺς ἐκήρυξαν ἀθώους, ὁ δὲ δικαστὴς κατεδίκασε τοὺς ἐνόρκους εἰς πρόστιμον 25 λιρῶν, ἕκαστον, ἐφυλάκισε τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀρνηθέντας τὴν καταβολὴν τοῦ προστίμου. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐπεκαλέσθησαν τὸ HABEAS CORPUS καὶ ὁ ἀνώτατος δικαστὴς, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἤχθη τὸ ζήτημα, διεκήρυξεν, ὅτι ὁ κατώτερος δικαστὴς κατεχράσθη τῆς ἐξουσίας του δεδομένου ὅτι ἔνορκος εἶναι κυρίαρχος ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν γεγονότων. Οὕτως ἐγένετο ἀρχὴ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ δόγματος τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐνόρκων, ὅπερ διὰ νόμου καθιερώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν μόνον τὸ 1825.

Τὸ ὀρκωτὸν σύστημα, οὕτως ἀνεπτυχθέν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐγένετο

E.M.

-6-

-7-

ἀντινείμενον μεγάλου θαυμασμοῦ ἐν μέρους τῶν Γάλλων ἐγκυκλοπαι-
διστῶν, τοῦ 18ου αἰῶνος. Ὁ MONTESQUIEU εἰς τό γνωστόν ἔργον του
L'ESPRIT DES LOIS (L'VI, CH3) γράφει. Ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ ἔνορκοι
ἀποφασίζουν, εἰάν ἡ πράξις (LE FAIT) ἡ ὁποία ἤχθη ἐνώπιον των
ἀπεδείχθη ἢ ὄχι. Καί εἰάν ἔχη ἀποδειχθῇ ὁ δικαστής ἀπαγγέλλει τήν
ποινήν, τήν ὁποίαν ὁ νόμος ἐπιβάλλει ἐπὶ τῆς πάξεως, καί δι' αὐτό
δέν χρειάζεται παρά μόνον ὀφθαλμοί καί περαιτέρω γράφει "ὁ λαός
ἔξν εἶναι νομοδιδάσκαλος, πρέπει νά τῷ παρουσιάζουν μίαν πράξιν
καί ἄς ἀσχοληθῇ μόνον μέ αὐτήν, ὅτι ὀφείλει ν' ἀθώωσῃ ἢ νά καταδι-
κάζῃ. Ἡ Συνρακτική Συνέλευσις τοῦ 1791 εἰσήγαγεν εἰς τήν Γαλλίαν
τόν θεσμόν τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων ἐξ Ἀγγλίας, ὡς συνταγματικήν
ἐγγύησιν τῶν διὰ τῆς ἐπαναδτάσεως κατακτηθεισῶν δημοκρατικῶν
ἐλευθεριῶν. Καθιέρωσε τήν διάκρισιν τοῦ νομικοῦ μέρους ἀπό τό
πραγματικόν, ἀναγνωρίσασα τήν ἀναρμοδιότητα τῶν ἐνόρκων νά κρί-
νουν ἐπὶ νομικῶν ζητημάτων καί τήν ἀρμοδιότητα τῶν τακτικῶν
δικαστῶν νά ἐφαρμόζουν τόν νόμον.

ἔπνευσε καί τινες τροποποιήσεις ἤτοι α) κατήργησε τάς
ἄλλὰ / ἀποδείξεις εἰσαγαγοῦσαι τήν ἀρχήν, ὅτι οἱ ἔνορκοι
δικαιοῦνται νά βασίζουν τήν ἐτυμηγορίαν των ἐπὶ τῆς ἐνδομύχου
συνειδήσεώς των, β) ἐπεξέτεινε τήν ἀρμοδιότητα τῶν ὀρκωτῶν
δικαστηρίων καί εἰς τήν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ κατηγορούμενος
ὁμολογεῖ τήν ἐνοχήν του, γ) ὥρισεν ὅτι ἡ ἐτυμηγορία τῶν ἐνόρκων
κατηρτίζετο κατὰ πλειοψηφίαν καί δ) ἐπέβαλε τήν ἔγγραφὴν διατύ-
πωσεν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῶν εἰς τοὺς ἐνόρκους τιθεμένων ζητημάτων.

Ἐν τῆς Γαλλίας τό ὀρκωτόν σύστημα μέ τάς ἐπενεχθείσας
εἰς αὐτό ὥς εἴρηται, μεταρρυθμίσεις, μετεφυτεύθη εἰς ὅσα σχεδόν
τά πεπολιτισμένα κράτη καί εἰς αὐτήν τήν τσαρικήν Ρωσίαν, πλήν
ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὅπως π.χ. ἡ Ὁλλανδία καί ἡ Ἰαπωνία,
αἵτινες ὅμως δέν τό ἀπέκρουσαν τελείως, καθὼς καί ἡ Δανία, ἡ
Σουηδία καί ἡ Οὐγγαρία, αἵτινες εἰς περιορισμένον μόνον ἀριθμόν
περιπτώσεων ἀναγνωρίζουν τήν ἀρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου τῶν
ἐνόρκων. -

Σ.Α.

-8-

Παρ' ἡμῖν τό ὀρκωτόν σύστημα καθιερώθη ὑπό τῆς πρώτης ἐν Τροιζῆ-
νι Ἐθνοσυνελεύσεως, ἣτις ἐψήφισε κατ' ἀρχήν τήν εἰσαγωγὴν του κα-
τά τό Γαλλικόν πρότυπον καί ἔδωκεν ἐντολήν εἰς τήν Βουλὴν νά συντά-
ξῃ ἰδιαίτεράν περί ὀρκωτῶν δικαστηρίων νόμον. Τοιοῦτος νόμος ὑπῆρ-
ξεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ περί ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων καί ἀφ' ἑτέρου ὁ
τῆς ποινικῆς δικονομίας, ἀμφότεροι δημοσιευθέντες τό 1834 καί ἰσχύ-
οντες μέχρι σήμερον μέ τινάς οὐχί σημαντικὰς τροποποιήσεις.

Τό μικρόν σύστημα τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων ἀνεπτύχθη κυρίως
εἰς τήν Γερμανίαν. Μέχρι τοῦ 1924 ἔσχυε διὰ τήν ἐκδίκασιν ὠρισμέ-
νων πλημμελημάτων, κλοπῆς, ἀπάτης, ἀντιστάσεως κατὰ τῆς ἀρχῆς κλπ.
ὑπό τριμελοῦς Δικαστηρίου (SCHOT ENGERICHT) ἀποτελουμένου ἐξ ἑνὸς
τακτικοῦ Δικαστοῦ, Προέδρου, καί ἐκ δύο ἐνόρκων λαϊκῶν δικαστῶν συνε-
δριάζοντων ἀπό κοινοῦ καί ἀποφαινομένων κατὰ πλειοψηφίαν ἐπὶ τε τῶν
νομικῶν καί ἐπὶ τῶν πραγματικῶν ζητημάτων τῆς ποινικῆς δίκης. Ἀπό
τοῦ ἔτους τούτου 1924 ἐπεξετάθη τό σύστημα τοῦτο καί διὰ τήν ἐκδίκα-
σιν ὠρισμένου ἀριθμοῦ κακουργημάτων. Τό κακοτρογοδικεῖον ἀποτελεῖται
ἐκ τριῶν τακτικῶν δικαστῶν (LCANDESGERICHT), μεταξύ τῶν ὁποίων καί
ὁ Πρόεδρος καί ἐξ ἐνόρκων λαϊκῶν δικαστῶν κληρουμένων ἐκ καταλόγου
πολιτῶν συγκιεντρούντων ὠρισμένας προϋποθέσεις. Τό Δικαστήριον τοῦ-
το (JCHWURGERICHT ἢ GESUHWORENENGERICHT) ἀποτελεῖ ἑνιαῖον σῶμα συνε-
δριάζον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑδρας καί ἀποφαινομένον κατὰ πλειοψηφίαν ἐπὶ
τε τῆς ἀνοχῆς καί τῆς ποινῆς ὡς καί ἐπὶ τῶν λοιπῶν κυρίων ζητημάτων
τῆς ποινικῆς δίκης.

Τό σύστημα τοῦτο πλήν τῆς Γερμανίας ἐφηρμόσθη ἐσχάτως εἰς τὰς
ἀποικίας τῆς Γαλλίας, Ἀλγέριον, Τύνιδα, Μαρόκον καί ἀπό τοῦ 1945
καθ' ὅλην τήν Γαλλίαν. Ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ καί ἐν Ἰταλίᾳ ἀπό τοῦ 1831,

Εἰς ἀμφότερα τὰ συστήματα ταῦτα τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων, δηλ.
καί εἰς τό ἀμιγές καί εἰς τό μικτόν, ἡ συμμετοχή τοῦ λαϊκοῦ στοιχεί-
ου εἶχεν ἐπικρατήσῃ ὡς ἐγγύησις διὰ τήν λατοχύρωσιν τῶν λαϊκῶν ἐλευ-
θεριῶν (VOX POPULI, VOX DEI) φωνή λαοῦ, φωνή Θεοῦ, ἐπολεμήθησαν δέ

Σ.Λ.

παλαιότερον από της αντιθέτου σκοπιᾶς, δηλαδή υπό της Μοναρχίας καί της Φεουδαρχικῆς τάξεως, εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν ὁποίων ἵστατο ἐμπόδιον ὁ θεσμός οὗτος.

Ἀπό τῆς ἐμφανίσεως ὅμως τῆς Θετικιστικῆς Σχολῆς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, τῆς Σχολῆς τῶν LOMBROSO, FERRI, GARO, ALO, LISZT, ~~FIORINI~~ FIORETTI καί τῆς πλειάδος ἄλλων ἐπιστημόνων Ἱταλῶν, Γάλλων καί Γερμανῶν ὁ θεσμός ἐπολεμήθη καί πολεμᾶται σφοδρότατα καί σήμερον ἀπό τῆς ἐπιστημονικῆς σκοπιᾶς. Ἡ Σχολή αὕτη εἰσήγαγεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, πλὴν τῶν δύο γνωστῶν παραγόντων, τοῦ ἐγκλήματος καί τῆς ποινῆς καί τρίτον παράγοντα τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐγκληματίου, εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἔδωκε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν. Ὁ ἐγκληματίας δέν εἶναι ἀπλῶς τό ὄν, τό ὁποῖον πρέπει νά τιμωρῇται, διότι παρέβη τὰς διατάξεις τοῦ ποινικοῦ νόμου, ~~II~~ ~~GUIA~~ ~~PECCATUM~~ EST, ἀλλὰ τό ἀσθενές μέλος τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, τό ὁποῖον πρέπει νά θεραπευθῇ διὰ νά μὴ ἐγκληματίσῃ εἰς τό μέλλον (NEC PECCETUR) Χρησιμοποιοῦσα ἡ θετικιστικὴ Σχολή τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τὰ δεδομένα τῆς φυσιολογίας, τῆς κοινωνιολογίας καί τῆς στατιστικῆς, ἐθεμελίωσεν ὁλόκληρον νέαν ἐπιστήμην τὴν ἐγκληματολογία, ἡ ὁποία σκοπὸν ἔχει τὴν μελέτην τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐγκληματίου, δηλαδή τὴν μελέτην τῆς ψυχοφυσικῆς συνθέσεως αὐτοῦ, τῆς ἐπιδράσεως τοῦ φυσικοῦ καί κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τῆς διαπλάσεως τοῦ χαρακτῆρος του, καί τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐγκληματικότητος διὰ τῶν ὑποκαταστάσεων τῆς ποινῆς (SUBSTITUTIONS PENAUX) ἐξασφαλιστικῶν μέτρων, (MESURES DE SURETE). Ἡ νέα αὕτη ἐπιστήμη ἀνέτρεφεν ἄρδην τὰς ἀντιλήψεις τῆς κλασικῆς Σχολῆς περὶ ἐλευθερίας τῆς Βουλῆσεως καί περὶ ἐνιαίας μορφῆς τῶν ἐγκληματιῶν.

Τὴν μὲν πρώτην ἀρνεῖται ἡ ἀπλῶς δέν τὴν συζητεῖ, τοὺς δὲ ἐγκληματίας χωρίζει εἰς κατηγορίας ἀναλόγως τῆς αἰτιολογίας τοῦ ἐγκλήματος καί τῆς ἐπικινδυνότητος αὐτῶν. Προτείνει διάφορον μεταχείρισιν ἐκάστης τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἡ δὲ μέριμνα περὶ αὐτῶν, θεραπευτικοῦ ἢ σωφρονιστικοῦ περιεχομένου, παρακολουθεῖ τούτους καί μετὰ τὴν καταδίκην των.

Σ.Λ.

- 10 -

¶ Είναι εύνóητον όθεν ότι ή Θετικιστική Σχολή, άνοίξασα τόσον εύρεΐς όρίζοντας είς τήν έπιστημονικήν έρευναν τής προσπικόητος τοϋ έγκληματίου καί είς τήν καταπολέμησιν τοϋ έγκλήματος, ως κοινωνικοϋ φαινομένου, έστράφη κατά τοϋ θεσμοϋ τών όρκωτών Δικαστηρίων.

Κατηγόρησεν επί άναρμοδιότητε καί άνεπιστημοσύνη, όχι μόνον τούς ένόρκους, οΐτινες συνήθως στεροϋνται οΐασδήποτε έπιστημονικής μορφώσεως, αλλά καί τούς τακτικούς δικαστάς, τούς όποίους άποκαλεΐ πανδεκτιστάς, ως άσχολουμένους κυρίως μέ τάς ήρήσεις τών Πανδεκτών διά τήν έκδίκασιν τών πολιτικών ύποθέσεων, παρέργως δέ μόνον άσχολουμένους μέ τόν ποινικόν νόμον διά τήν έκδίκασιν τών ποινικών ύποθέσεων καί ως παντελώς άγνοοϋντος τήν έγκληματολογίαν, τήν ψυχοφυσιολογίαν καί τάς άλλας βοηθητικές έπιστήμας, ήτοι τήν κοινωνιολογίαν, τήν ίατροδικαστικήν καί τήν σωφρονιστικήν.

Διακωμωδεΐ τήν 'άμάθεια' τών ένόρκων ή Θετικιστική Σχολή. 'Ο LOMBROSO άναφέρει, ότι είς μίαν έτυμηγορίαν διά φόνον εύρέθη δελτίον ψηφοφορίας ένόρκου, επί τοϋ όποίου έγράφετο ή άπάντησις· ναι ή όχι. Έρωτηθείς κατόπιν ό ψηφίσας ένορκος, διατί έγγραφεν τοιαύτην άπάντησιν, άπήντησε, διότι επί τοϋ έντύπου δελτίου άνεγράφετο ή ύπόδειξις. 'Ο ένορκος θ' άπαντήση ναι ή όχι. Πόσας τοιαύτας περιπτώσεις θά άντιμετωπίζομεν, εάν καί παρ' ήμϊν ή ψηφοφορία έγίνετο διά δελτίων.

ό GARRAYD άναφέρει ότι κατά τήν διαλογήν εύρέθη δελτίον ένόρκου περιέχον τήν λέξιν VOUI, έπειδή όμως ήτο άσαφής ή λέξις έπανελήφθη ή ψηφοφορία, όποτε αΐ καταφατικά ψηφοί έλαττώθησαν κατά μίαν. Τι συνέβη; 'Ο ένορκος άποκαλυφθείς μή γνωρίζων τήν όρθογραφίαν τοϋ OUI, έγγραφε NON, δηλ. άπήλλαξε τόν κατηγορούμενον, ενώ ή ήθελε νά τόν καταδικάσῃ.

'Ο ENRICO FERRI είς τήν κοινωνιολογίαν τοϋ έγκλήματος (SOCIOLOGIE GRIMINNELLE (σελ. 562) λέγει ότι είς τό έξής είς τήν ποινικήν δικαιοσύνην πρέπει νά χρησιμοποιοϋνται ή έπιστημονική δι-αγγνωστική, βασιζομένη επί τής μελέτης τής βιολογικοκοινωνικής προσω-

B.A.

- ΠΙ -

σωπικότητος τοῦ ἐγκληματίου καί ἡ θετική θεραπευτική, συνιστα-
 μένη εἰς μέτρα ὠφέλιμα διὰ τήν κοινωνικήν ἐπαναπροσαρμογήν του
 "καί περαιτέρω" , ἐπαρκεῖς ἐπιστημονικά γνώσεις. Ἰδού, λοιπόν,
 ἡ ἀρχή ἡ ὁποία πρέπει νά καθορίσῃ τήν θεμελιώδη μεταρρύθμισιν διὰ
 τό ποινικόν δικαστικόν προσωπικόν καί ἡ ὁποία καταφέρει συγχρό-
 νως θανάσιμον πλήγμα κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐνόρκων τοῦ ὁποίου ἡ
 κατάργησις ἀποτελεῖ τήν τελευταίαν τῶν
 οὐσιωδῶν μεταρρυθμίσεων, πού ἀπαιτεῖ ἡ θετική σχολή ἐν ὀνόματι τοῦ
 πρώτου λόγου καί τῶν τελικῶν ὄρων μιᾶς ἀληθοῦς ποινικῆς δίκης.
 Ἐπιναλοῦνται ὑπέρ τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐνόρκων τᾶς ἀρχάς τῆς ἐλευθερί-
 ας. Ἄλλ' εἰς ἐν ἐπιστημονικόν ζήτημα ποινικῆς δικαιοσύνης δέν δύ-
 ναται νά χρησιμεύσῃ ὡς κριτήριον οὔτε τό δημοκρατικόν, οὔτε τό ἀρι-
 στοκρατικόν ἰδεῶδες. Δέν ὑπάρχει παρά τό κριτήριον τῆς ἐπιστημονι-
 κῆς ἀξίας". Ἐπίσης κατακρίνει τόν θεσμόν, διότι τό σῶμα τῶν ἐνόρ-
 κων συντίθεται ἀπό ἑτερογενῆ στοιχεῖα μέ διαφόρους ἰδέας, συμφέ-
 ροντα, τάσεις καί συνηθείας καί ὡς ἐκ τούτου ἀντί νά ἐνωθοῦν αἱ
 ἀρεταί των, τούναντίον ἐνοῦνται τὰ ἀποσυνθετικά στοιχεῖα, τὰ ὅ
 εἶναι κεκρυμμένα εἰς τὰ καθ' ἕναστον ἄτομα καί καταλήγουσιν εἰς ἐπιζή-
 μια διὰ τήν ποινικήν δικαιοσύνην ἀποτελέσματα , κατὰ τό παλαιόν
 ῥητόν. SENATORES BONI VIRI, SENATYS AUTEM MALA BESTIA . (οἱ συγ-
 κλητικοί καλοὶ ἄνθρωποι, ἡ σύγκλητος ὅμως κακόν ζῶον). Εἰς τό
 νομικόν περιοδικόν τοῦ VON LISZT ἐγγράφη ὅτι τὰ ὀρκωτά δικαστή-
 ρια δέν ἔχουν παρά μόνον τήν συμπάθειαν τῶν ἐγκληματιῶν. Ὁ GAROFALO
 ἐπίσης γράφει ὅτι αἱ μεγαλύτεραι ἀδικίαι αἱ διαπραττόμεναι ὑπό
 τῶν ἐνόρκων ὀφείλονται εἰς τήν ἄγνοιαν καί εἰς τήν ἑλλειψιν κρι-
 τικοῦ πνεύματος,

Ἐπιγραμματικώτατα συνοφίζων τήν κατά τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος
 κριτικὴν ὁ Φ. KAPPARA ἔγραψεν "ὅτι διὰ τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων
 ἡ δικαιοσύνη καταντᾷ "λοταΐα". Ἀφίερται ὁ ζυγὸς ἀπὸ τὰς
 χεῖρας τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀντ' αὐτῆς δίδεται ἡ κληρωτὶς. οἱ
 ἔνορκοι δικάζουν μὲ τὸ αἶσθημα, τὸ δὲ αἶσθημα εἶναι λίαν ἀσθενὲς
 καὶ εὐρετάβλητον.

Ἡ Θετικιστικὴ Σχολὴ ἀρνεῖται εἰς τὸ ὀρκωτὸν σύστημα καὶ
 αὐτὴν τὴν σεμνὴν ἀρετὴν, ὅτι ἀπῆχετ' τὸ κοινὸν περὶ δικαίου αἶσθημα
 τοῦ λαοῦ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν. Ὁ γάλλος ποινικολόγος καὶ φιλόσοφος
 ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΛΑΡΝΤΕ λέγει εἰς τὸ ἔργον του, Ποινικὴ Φιλοσοφία,
 ὅτι τὸ ὀρκωτὸν δικαστήριον τὸσον εἰεῖναι "δυνάτοντά, ἐκφράσητήν
 γενικὴν θέλήσιν, ὅσον ἡ μὲν ἡ ἄλγος θαλάσσιου ὕδατος δύναται ν'
 ἀναπαραστήσῃ τοὺς κυματισμοὺς τοῦ ὠκεανοῦ.

Τέλος κατηγορήθησαν οἱ ἔνορκοι, ὅτι ἐκδίδουν ἀδικαιολογήτως
 ἀπαλλοτριτικὰς ἀποφάσεις ὑποκείμενοι εἰς δι' ἄλλους ἐπιδράσεις
 καὶ "ὅτι ἐξασθενίζουσιν τὸ κῆρος τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης διὰ τῆς
 ἀμέτρου ἐπεικειᾶς των.

Ἡ θετικὴ Σχολὴ ἀντιπροτείνει τὴν εἰδίκευσιν τῶν Ποινικῶν
 δικαστῶν εἰς τὴν μελέτην, ὅχι μόνον τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, ἀλλὰ
 καὶ τῆς Ἑγκληματολογίας, τῆς ἁποδικοστικῆς καὶ τῶν ἄλλων
 συναφῶν ἐπιστημῶν. Ἀπῆλθον τὰς ἀντιλήψεις τῆς Θετικῆς Σχολῆς
 τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου
 τῆς Μαδρίτης ΛΟΥΙΝΤΙΑΛΙΑΝΟ ΣΑΛΑΝΤΑΝΑ εἰς "εἰθεσίον του ὑποβληθεῖσαν
 εἰς τὸ Ποινικολογικὸν Συνέδριον τοῦ Ἀλέρμου ἐπρότειναν ἀντὶ
 τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος τὸ Τεχνικὸν δικαστήριον, συγκείμενον ὑπὸ
 τριῶν ποινικῶν τακτικῶν δικαστῶν, δύο ἁποδικοστῶν, δύο ψυχιά-
 τρων καὶ τοῦ διευθυντοῦ ἑνὸς σωφρονιστικοῦ ιδρύματος.

Εἰς τὴν κριτικὴν τούτην οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος
 ἀπαντοῦν ὅτι οἱ τακτικοὶ δικασταὶ ὑπόκεινται εἰς ἐπαγγελματι-
 κὴν παραμόρφωσιν (ΝΤΕ ΟΡΜΑΣΙΟΝ ΠΡΟΦΕΣΣΙΟΝΕΛΛΕ, ἡ ὁποία τοὺς
 ὀφθαλμοὺς ἡ ὑπερμετρον ἀποστηρότητα, ὅτι ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὰ στοι-
 χεῖα τῆς προδικασίας τὰ ὅποια οἱ "ιδιοὶ συνέλεξαν καὶ ὅτι
 ἐκδίδουσιν εὐκολώτερον εἰς κυβερνητικὰς πιέσεις, προκειμένου
 περὶ πολιτικῶν ἀδικημάτων. Κατὰ τῶν κινδύνων τούτων μόνον
 ἐγγύησιν ἀποτελοῦν οἱ ἔνορκοι, λόγῳ τῆς ἀμεροληψίας των καὶ

της ανεξαρτησίας των.

Επίσης, ενώ παραδέχονται "οτι ὥτως τὰ ὀρκωτά δικαστήρια ἐκδίδουν πολλές ἀθωωτικές αποφάσεις, οἱ ὁπαδοί τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, ἀπαντοῦν, ὅτι τοῦτο σημαίνει, διότι οἱ "ενορκοὶ δέν ἔχουν τὰ δικαίωμα νά ἀποφαίνωνται καί ἐπὶ τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς ἐν περιπτώσει καταδίκης, ἐκ τοῦ φόβου δέ μήπως τό δικαστήριο τῶν Συνέδρων κατὰ τήν ἐπιμέτρησιν τῆς ποινῆς φανῇ ὑπεράγαν ὑστέρων, ἐκδίδουν ἀπαλακτικήν ἐυμηγορίαν. Πρὸς θεραπείαν τοῦ μειθνεκτήματος τούτου προτείνουν ἀφ' ἐνός μὲν τήν ἐπέκτασιν τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐνόρκων καί ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς καί ἀφ' ἑτέρου τήν καλυτέραν ἐπιλογὴν τῶν ἐνόρκων, περιοριζομένου ἐν ἀνάγκῃ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Ἡ πρότασις αὕτη, ἐνῶ ἐκ πρώτης ὁψεως φαίνεται εὐλόγως, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της παρουσιάζει πολλές δυσκολίας. Πράγματι, ἐάν ἡ ποινὴ καθορίζετο ὑπὸ τῶν ἐνόρκων, ὁ ρόλος τῶν τακτικῶν δικαστῶν θάπεριωρίζετο εἰς τυπικὴν παράστασιν ἄνευ οὐδεμιᾶς χρησιμότητος ἢ πρωτοβουλίας. Ἐάν ἐπίσης ἡ ποινὴ καθορίζετο μετὰ τήν τυχόν κατὰ δικαστικὴν ἐτυμηγορίαν τῶν ἐνόρκων καί εἰς κοινὴν διόσκεψιν μεταξύ αὐτῶν καί τῶν Συνέδρων, ὡς τοῦτο ἐγενετο νομοθετικῶς δεκτόν ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ "ετους 1932 καί ἐν Βελγίῳ ἀπὸ τοῦ "ετους 1934, ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν ἐνόρκων ὑπὸ τῆς γνώμης τῶν τακτικῶν δικαστῶν, ὅποτε καταλήγομεν πάλιν εἰς τό παλαιόν σύστημα τοῦ ὑπομόνον τῶν Συνέδρων καθορισμοῦ τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς. εἶναι ευνόητον "οτι οἱ Σύνεδροι λόγῳ τῆς θέσεώς των καί τῆς νομικῆς των μορφώσεως, ἥς συνήθως στεροῦνται οἱ "ενορκοὶ, θά ἔχουν βαρύνουσαν γνώμην ἐπ' αὐτῶν.

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν δυσχερειῶν, ἃς παρουσιάζει ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, ἡ ἀνάμιξις τῶν ἐνόρκων εἰς τόν καθορισμόν τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς ἀνατρέπει αὐτήν ταύτην τήν βᾶσιν τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, διότι καταργεῖ τόν χωρισμόν τοῦ Νομικοῦ μέρους ἀπὸ τό πραγματικόν τῆς ποινικῆς δίκης. Ὡς ἄνωτέρω ἀνεπτύχθη ὁ MONTESKE ἐξεθίκαζε τόν ἐν Ἀγγλίᾳ ὀρκωτόν σύστημα ἀκριβῶς, διότι οἱ "ενορκοὶ ἀποφαίνονται ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ μέρους, διό τό ὅποσον δέν χρειάζονται παρά μόνον ὀφθαλμοί.

Ἀλλά διὰ τὸ νομικόν μέρος τῆς ποινικῆς δίκης, πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν χρειάζονται εἰδικαί νομικαὶ γνώσεις καὶ συνεπῶς εἶναι ἀντάλληλοι οἱ ἑνορκοὶ νὰ ἀναμιχθῶν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς. Τὴν ἀκαταλληλότητα ταύτην καθιέρωσαν ρηταὶ δικονομικαὶ διατάξεις εἰς ἀπὸας τὰς χώρας ἔνθα ἔσχισε τὸ ἀμιγὲς ὀρκιτὸν σύστημα.

Παρ' ἡμῖν τὸ ἄρθρον 420 Ποινικῆς Δικονομίας ὀρίζει "ὅτι τὸ δικαστήριον τῶν ἐνόρκων ὀφείλει νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πραγματικοῦ μέρους τῆς κατηγορίας, περὶ δὲ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ποινικοῦ Νόμου τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων", τὸν σαφῆ δὲ τοῦτο διαχωρισμὸν τῶν ἁρμοδιοτήτων καθιᾶτᾷ "εἰς ἐν τῶν ἑτέρων ἢ διατάξεις τοῦ ἁρθροῦ 435 Ποινικῆς Δικονομίας, καθ' ἣν ὁ Προϊστάμενος τῶν ἐνόρκων ἐν τῷ πρὸς διασκεψίν δωματίῳ ὀφείλει νὰ ἐκθέσῃ εὐκρινῶς μεταξὺ ἄλλων καὶ ὅτι οἱ ἑνορκοὶ ὀφείλουν νὰ μὴ λησμονήσων, ὅτι ἡ διάσκεψις των πρέπει νὰ ἀφορᾷ μόνον τὴν ἐτυμηγορίαν καὶ τὰ στηριζόντα ταύτην πραγματικὰ γεγονότα καὶ περιστατικὰ, οὐδέποτε δὲ τὰ νομικὰ ἀποτελέσματα καί τας διὰ τῆς ἀποφάσεως ἐπαχθησομένας τυχόν ποινάς καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ τελευταία αὕτη σκέψις ἀντιβαίνει εἰς τὰ ἑνορκία των καθήκοντα καθ' ὅτι ὁ νόμος δέν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ποινῆς, ἀλλὰ μόνον τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἂν ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἑνοχος τῆς προσαπτομένης εἰς αὐτὸν πράξεως ἢ ὄχι.

Ἡ προτεινομένη ὁθεν μεταρρύθμισις ἣτις εἶχε γίνει δεκτὴ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐνόρκων εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς, ἀπομακρύνεται πολὺ ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ ὀρκιτοῦ συστήματος καὶ κατ' οὐσίαν εἰσάγει βεβήλους εἰς τὸν ναὸν τῆς θειδοῦς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ὀρκιτοῦ συστήματος διὰ τῆς καλυτέρας ἐπιλογῆς τῶν ἐνόρκων ἐγένοντο πολλαὶ προσπάθειαι, αἱ ὁποῖαι ὅμως δέν ἔδωκαν τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Πρὸ ἡμῖν διὰ τοῦ Νόμου 5026 τοῦ 1931 περιωρίσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνόρκων ἀπὸ 12 εἰς 10, ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι εὐκολώτερον θὰ εὕρισκωνται 10 καλοὶ ἑνορκοὶ παρά 12. Ἀλλὰ τὰ μειονεκτήματα τοῦ συστήματος καὶ ἡ ἀνῃπιστημοσύνη τῶν ἐνόρκων δέν δύνανται νὰ θεραπευθῶν
./.

διά καλυτέρας ἐπιλογῆς, διότι ἡ βάσις τοῦ συστήματος ἐκλονίσθη.

Ἐάν ἡ ἐπιστήμη δέον νά ἐπικρατήσῃ τῆς ἀφελοῦς ἀμαθείας ἢ τῆς ἐπικινδύνου ἡμιμαθείας, τότε τὸ ὀρκωτὸν σύστημα χρήζει ριζικωτέρας ἐπεμβάσεως καὶ ὄχι ἐπιφανειακῶν μεταρρυθμίσεων.

Ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς ἀσκηθείσης ἀυστηρᾶς κριτικῆς τὸ ὀρκωτὸν σύστημα χάνει διαρκῶς "εἶδος. Ἦδη πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου κατηγήθη ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τοῦ μικτοῦ τοιούτου. Εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, Ρουμανίαν, Πολωνίαν κατηγήθη ἀντικατασταθὲν ὑπὸ ἀμιγροῦς δικαστηρίου τακτικῶν δικαστῶν. Ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ ἐπίσης ἀφοῦ ἐδοκίμασαν τὸ μικτὸν σύστημα, τὸ ὅποτον μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐκδίκασιν ἀδικημάτων ἀνηλίκων ἀπέδωκεν ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, τὸ κατηργήσαν ἀντικαταστήσαντες τοῦτο διὰ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

Πλὴν τῶν ἐπισήμων καὶ ἐκδήλων τούτων νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων, ἔων στρεφομένων κατὰ τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, παρατηρεῖται εἰς τὰς χώρας, ἔνθα εἰσέτι ἰσχύει τοῦτο, διὰ τὴν προσπάθειαν περιορισμοῦ τῆς ἀρμοδιότητος.

Ἀφ' ἐνόχου διὰ τῆς πλημμεληματοποιήσεως ἀριθμοῦ τινός κακούργημάτων καὶ ἄφ' ἑτέρου διὰ τῆς ὑπαγωγῆς ἄλλων εἰς τὰ τακτικά δικαστήρια.

Ἡ δικαστικὴ πλημμεληματοποίησις γίνεται ὑπὸ τῶν δικαστικῶν συμβουλίων, ἅτινα, προκειμένου ἰδίᾳ περὶ ἀδικημάτων στρεφόμενων κατὰ τῆς περιουσίας, ἀντὶ νὰ παραπέμψουν τὸν κατηγορούμενον ἐπὶ κακούργηματι ἐνώπιον τοῦ κακούργοδικεῖου, προτιμῶν συνήθως νὰ παραπέμπουν τοῦτον ἐνώπιον τοῦ Τριμελοῦς Πλημμελειοδικεῖου ἐπὶ πλημμελήματι, δεχόμενοι διάφορα ἐλαφρυντικά ἢ ἐκτιμῶντες ὀλιγώτερον τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἀδικήματος, ἅνα ἐπιτύχουν τὴν ἀσφαλεστέραν τιμωρίαν τῶν ἀνόχων.

Παρ' ἧν τελευσίῳς ἡ τοιαύτη πλημμεληματοποίησις ἐγένετο διὰ θετῆς διατάξεως τοῦ Ν.Δ. 615 τῆς 23 Ἀπριλίου 1948, δι' οὗ τὰ ἀδικήματα τῆς κλοπῆς, ἀπάτης, υπεξαίρεσως, ἰδιοποιήσεως κλπ. δόκιμους δέν ἔχουν ἐπιβαρυντικάς περιπτώσεις τιμωροῦνται εἰς βαθμὸν πλημμελήματος. Διὰ τοῦ Ν. 4677/1930 εἶχε πλημμεληματοποιηθῇ τὸ ἔγκλημα τοῦ ἐμπρημοῦ.

Ἡ ἑλληψις ἐμπιστοσύνης τοῦ Ἑλληνος νομοθέτου πρὸς τα ὁρκωτά δικαστήρια ἐξεδηλώθη διὰ τοῦ ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου 1944 ψηφίσματος τῆς Δ' Ἐθνοσυνελεύσεως, δι' οὗ ὁρισμένα κακούργηματα, στρεφόμενα κατὰ τῆς περιουσίας τοῦ δημοσίου (πλαστογραφία, νόθευσις σφραγίδων, κλοπή, ἀπάτη, ἀπιστία, υπεξαίρεσις, ἰδιοποιήσις κλπ.) ὑπῆχθησαν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ἑμελοῦς ἀρχικῶς καὶ ἤδη ἑμελοῦς Ποινικοῦ Ἐφετερίου. Δέν στερεῖται σημασίας τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο, τὸ ἐκνεγκνόν τὸ πρῶτον ἠθικὸν πλῆγμα κατὰ τοῦ ὁρκωτοῦ συστήματος, ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἥτις ἐγκαθίδρυσε τὸ πολίτευμα τῆς ἀρσιλευτοῦ δημοκρατίας εἰς τὴν χώραν μας καὶ ὅτι ἡ ἰσχὺς του διετηρήθη ἀμείωτος μέχρι σήμερον πρὶν τὰς ἐπανειλημμένας πολιτικὰς ἀνατροπὰς. Ὡσαύτως κατὰ τὸν Ν.Δ. 851 τῆς 6ης Σεβρίου 1937, τὸ δικαστήριον τῶν συνέδρων ἐν ὁμοφωνίᾳ συμφωνούντος καὶ τοῦ Εἰσαγγελέως δικαιούται νὰ κηρύξῃ πεπλανημένην καὶ τὴν ἀθωωτικὴν ἐτυμολογίαν τῶν ἐνόρκων, ἐὰν αὕτη δέν ἐλήφθη παρψηφεῖ. Διὰ τοῦ προσφάτου ψηφίσματος Ν. 22 ΝΖ τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς εἰς τὴν Δωδεκάνησον, τὸ Ἐφετεριον κατέστη ἀρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν πάντων τῶν κακούργημάτων μέχρι τῆς συντάξεως καταλόγων τῶν ἐνόρκων δικάζον κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ Ν. τῆς 30 Μαρτίου 1945 περὶ ἐκδικάσεως τῶν ἐγκλημάτων πειρατείας καὶ αὐταπάτης. Πανατχόθεν ἀκούονται ἐπικρίσεις κατὰ

ποῦ ὀρκωτοῦ συστήματος· πλὴν τῆς ἀνεμπιστοσύνης τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων ἀποδίδεται εἰς αὐτὰ καὶ ἡ μορφή, ὅτι παραλύουν τὴν τιμωρὸν θύραν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ ἀφίνουν τὸ ἔγκλημα πολλὰκις ἀτιμώρητον. Τὰ ἔγκληματα διὰ λόγους τιαῖς κατὰ κανόνα διαφεύγουν τὴν θύραν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης, χάριν εἰς τὰς κοινωνικὰς προλήψεις τῶν ἐνόρκων. Διὰ τούτων ὅμως ἀθωωτικῶν ἐτυμηγοριῶν ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν βάρβαρον ἐποχὴν τῆς ἀτομικῆς ἐκδικήσεως.

Τὴν 21ην Δ/βρίου 1928 εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιριῶν τῶν παρισίων, διεξήχθη σπουδαιοτάτη κατὰ ἀντιμωλίαν δημοσία συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος, εἰς δέον νὰ καταργηθῇ τὸ ὀρκωτὸν ζήτημα. Εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην ἔλαβον μέρος διαπρεπεῖς δικηγόροι καὶ δημοσιογράφοι, ὡς οἱ ΚΑΜΠΙΝΤΣΙ, ΓΚΑΓΚΑΖΕ, ΣΟΥΝΔΡΑΟΥΝΔ, ΓΚΕΟΛΟΝΔΟΝ, ΛΑΤΖΑΤΟΥΣ καὶ ἄλλοι. Ὁ Μ. ΣΟΥΝΔΡΑΟΥΝΔ ἀνέπτυξε τὰ μειονεκτήματα τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος καὶ κατηγόρησε τοῦτο ἐπὶ ἀνδροδιότητι ἀσυνεπείᾳ καὶ ἀδυναμίᾳ νὰ πλήξῃ τὸ ἔγκλημα. Τὸ κακουργοδικεῖον εἶπεν, εἶναι τὸ μόνον μέρος τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐλπίζῃ τίς μετὰ μεγάλης πιθανότητος, ὅτι θὰ ἐξαπατήσῃ τὴν δικαιοσύνην. Ἐάν τις τραυματίσῃ τινά, θὰ παραπεμφθῇ ἐνώπιον τοῦ πλημμελειοδικείου καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ καταδικασθῇ. Ἐάν φονεύσῃ θὰ παραπεμφθῇ εἰς τὸ κακουργοδικεῖον καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἀπαλλαγῇ.

Διατί αὕτῃ ἡ διάκρισις;

Εἰς τοῦτο ἀκίνητησεν ὁ διάσημος δικηγόρος ΛΑΓΚΑΖΕ, ὅστις μὴ εὐρίσκων ἱκανὰ ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς μορφῆς, ὅτι οἱ ἐνορκοὶ ἀθωώνουν κατὰ τρόπον σκανδαλώδη, ὑπεστήριξε τὴν γνωστὴν ἀποψιν ὅτι πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ ἡ αρμοδιότης τῶν ἐνόρκων καὶ ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ποινῆς.

Ὁ ΓΚΕΟΛΟΝΔΟΝ, διάσημος δικαστικὸς χρονικογράφος τῶν παρισινῶν ἐφημερίδων, μὴ δυνηθεὶς νὰ παραστῇ εἰς τὴν συζήτησιν δι' ἐπιστολῆς του ἀπευθυνθείσης πρὸς τὸν ΚΑΜΠΙΝΤΣΙ, διαπρεπέστατον δικηγόρον καὶ πολιτικὸν χρηματήσαντα Ὑπουργὸν τῶν ναυτικῶν τῆς κυβερνήσεως ΝΤΑΛΑΝΤΙΕ, ἐξεφράσθη κατὰ τρόπον καυστικώτατον κατὰ τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος. Δέν ἐκπλήττομαι καθόλου, ἀγαπητέ μου ΚΑΜΠΙΝΤΣΙ, διότι ^{οἱ} δικηγόροι καὶ σεῖς ὁ ἴδιος εἴσθε θιασῶται τοῦ ὀρκωτοῦ δικαστηρίου. Ἐνώπιον τῶν ἐνόρκων τὸ τάλαντόν σας ἔχει τὰς μεγαλυτέρας του ἐπιτυχίας. Μόνον εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Γαλλίας θὰ εὗρισκε κανεὶς πλέον ἐνθουσιώδεις

ὑπο Σᾶς θιασώτας τοῦ συστήματος τούτου.

Ἡ συζήτησις αὕτη ἔκλεισεν εἰς βᾶρος τῶν σπανίων καί "ἀνευ ἐπιχειρημάτων υποστηρικτῶν τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος. Ὅταν δέ ὁ Καμπίτση θέλων νά δικαιολογήσῃ τήν ὑπερβολικὴν ἐπιεικειαν τῶν ἐνόρκων ἀνευνήσθη παλαιὰς τινός "

Ὁ ΣΥΝΔΡΑΟΥΝΔ, Εἰσαγγελεὺς Ἐφετών, ἀπήντησε προσφύεστατα

Ἡ ἀπάντησις ἐπῆρξεν ἀποστομωτικὴ. Ἀνθρωπότης χωρὶς δικαιοσύνην δέν δύναται νά ὑπάρξῃ. Ὅταν δέ τὸ ὀρκωτὸν σύστημα κατήντησε νά θεωρηται παρ' ἄλλων καὶ ὡς λοταρία, παρ' ἄλλων δέ ὡς ἀνυπαρξία, δικαιοσύνης, ἐπιβάλλεται ἡ ριζικὴ αὐτοῦ μεταρρύθμισις.

Ὡς ριζικὴ μεταρρύθμισις μετὰ τήν ἀποτυχίαν τῆς δοκιμασθείσης τοιαύτης διὰ τῆς ἐκεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος τῶν ἐνόρκων καί ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ποινῆς ἐκρίθη τὸ μικτόν λεγόμενον σύστημα.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, τακτικοὶ δικασταὶ καί ἐνορκοὶ, ἀποτελοῦντες ἓνα σῶμα, ἀποφαίνονται περὶ τῆς ἐνοχῆς καὶ περὶ τῆς ποινῆς καὶ λύουν ὑπὸ κοινοῦ ἅπαντα τὰ κατὰ τήν δίκην παρουσιαζόμενα διαδικαστικὰ ζητήματα.

Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο κατέληξεν τὸ τρίτον Διεθνὲς Συνέδριον Ποινικοῦ Δικαίου συγκληθέν τὸ 1933 ἐν Παλέρμῳ. Τὸ συνέδριον ἡσχολήθη εὐρύτατα μετὰ τὸ θέμα τῆς διατηρήσεως τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος ἢ τῆς μετατροπῆς του εἰς μικτόν. Περὶ τῆς 50 εἰσηγήσεις ποινικολόγων ὅλων τῶν χωρῶν ἀνεγνώσθησαν εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο. Ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν εἰσηγήσεων ἦτο κατὰ τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος καὶ ὑπὲρ τοῦ μικτοῦ τοιούτου. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν τελευταίων ἐδέχοντο τὸ μικτόν, ὡς μεταβατικόν μόνον σταθμόν, μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θερμοῦ τῆς εἰδικῆς ὥσεως τῶν τακτικῶν ποινικῶν δικαστῶν, οἷς οὐς θὰ ἀνετίθετο τελικῶς ἡ ἐκδίκασις τῶν καθουργημάτων.

Διαπρήσιος κήρυξ τοῦ μικτοῦ συστήματος ETSEBINATZE, ΣΕΦΕΝ, ΓΚΕΡΙΧΤ) ἐπῆρξεν ὁ διάσημος καθηγητής μου τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῶν παρισίων ΝΤΟΥΒΕΤΙΕΝ ΝΤΕ ΒΑΜΠΡ), ὅστις τόσον εἰς τήν' ἀπό τῆς ἔδρας διδασκαλίαν του ὅσον καί εἰς τὰ συγγραμμάτα του θεωρεῖ τό σύστημα τοῦτο ὡς τό τελειότερον, συνδυάζον τήν νομοτεχνικήν ἱκανότητα τῶν τακτικῶν δικαστῶν πρός τήν ἀνεξαρτησίαν, καί τό ἀπροκάλυπτον τῶν τακτικῶν δικαστῶν, καί τοῦ διαχωρισμοῦ αὐτῶν ἀπό τοῦς πολιτικούς δικαστάς. καί 2) τήν ἀντικατάστασιν τοῦ δρωτοῦ συστήματος, ἐπὶ τοῦ μικτοῦ ἔφ' ὅσον αἱ ἔθνη καί παραδόσεις ἐκάστης χώρας δέν' ἐπέβαλον τήν ἐμρονήν εἰς τό ἀμιγές σύστημα.

Ε.Κ.

'Αρ.20

Ἡ διεθνὴς ἐπιστημονικὴ καὶ νομοθετικὴ κίνησις κατὰ τοῦ ἀμι-
γοῦς ὁρκωτοῦ συστήματος ἔρχε τὴν ἀνάλογον ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὴν
Χώραν μας. Ὁ ἀείμνητος καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου Χαράλαμπος
Τζωρτζόπουλος ἔγραφεν ἐν Ε.Ε.Ν. τελ:114 "τὸ ἀμικτον σύστημα τῶν
ἐνόρκων διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξεν αὐτόχρημα φθοροποιόν. Ἐκλόνισε τὴν
ἐμπιστοσύνην τῶν πολιτῶν ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ κράτους καὶ ἐ-
δημιούργησε τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τοῦ ἀναιτιολογήτου τῶν ποινικῶν ἀ-
ποφάσεων". Ἐπίσης ὁ καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστη-
μίου κ. Ἡλίας Γάφος εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ποινικῶν Ἐπιτηρῶν (1938 τελ.
331) θεωρεῖ τὴν κατάργησιν τοῦ ἀμιγοῦς ὁρκωτοῦ συστήματος, ὡς με-
ταρρυθμιστὴν, μέλλουσαν ν' ἀποτελέσῃ τὸ πρῶτον σταθερὸν καὶ ἀποφασι-
στικὸν βῆμα εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν τῶν πραγμάτων τῆς ποινικῆς μας
δικαιοσύνης. Δι' αὐτῆς λέγει θ' ἀποβληθῇ κατὰ μέγα μέρος ἡ ἐπιπολαιό-
της καὶ ὁ ἐρασιτεχνισμὸς ἀπὸ τὰς αἰθούσας τῶν κακουργοδικείων μας
καὶ θά ἀνοιχθῇ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν περισσότερον συγχρονισμένην καὶ
φωτισμένην τῶν ἐγκληματικῶν μεταχειρίσιν.

Ὁσαύτως καὶ ὁ Ἀρειοπαγίτης κ. Σ. Δημητριάδης εἰς τὸ πρό τι των
ἐτῶν ἐκδοθέν ἔργον του "κακουργοδικεῖα" τάσσεται κατὰ τοῦ ἀμιγοῦς
καὶ ὑπὲρ τοῦ μικτοῦ συστήματος.

Ἐναντὶ τῆς γενικῆς ἐπικρίσεως ὁ ἀείμνητος Κωνσταντῖνος Τσουκα-
λᾶς, ὁ κρατήσας ἐπὶ μακρὰν περὶ ἐτῶν τὰ ἀκροατήρια τῶν κακουργο-
δικείων τῆς Χώρας μας ὑπὸ τὴν γοητείαν τῶν μάγων ἀγορεύσας του,
ἐτόχθη λυρικώτατος ἀπολογητὴς τοῦ ἀμιγοῦς ὁρκωτοῦ συστήματος. Θεω-
ρῶν τὴν φύσιν τῆς ποινικῆς δίκης, ὡς λειτουργίαν κατὰ τὸ πλεῖστον
ψυχολογικὴν καὶ κοινωνικὴν. Ἀποφαίνεται ὅτι ὁ τακτικὸς δικαστής,
ὁ ἀπανταχοῦ δικαστής, οὐχὶ μόνον ὁ Ἕλλην - εἶναι ἀπολύτως ἀκατάλλη-
λος διὰ τὴν ἀπονομήν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης, ἐν οἷωδήποτε ποινικῇ
δικαστηρίῳ καὶ ἰδίᾳ, τῷ κακουργοδικεῖῳ καὶ τῷ πλημμελειοδικεῖῳ εἰς
τὰ ὁποῖα σφύζει ἡ ποινικὴ κίνησις καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα
ὅτι παρὰ τὰς εὐκατείας μεταρρυθμίσεως, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς συνεργα-
σίας μεταξὺ συνέδρων καὶ ἐνόρκων, κατ' ἀρχὴν τὸ δόγμα τῆς συμμετοχῆς
τῶν πολιτῶν εἰς τὰ ποινικὰ δικαστήρια δεόν νά παραμείνῃ ἄθικτον
καὶ ἀπαρατάλευτον εἰς τὰ θεμέλια αὐτοῦ, ὡς ἀληθὲς παλλάδιον τῶν
διὰ τόπων ἀγώνων κτηθειῶν ἐλευθεριῶν, παρ' ἡμῖν δέ καὶ ὡς παράδοσις

Ε.Κ.

'Αρ. 21

εὐκλεοῦς παρελθόντος, χαράξαντος εἰς τὸν κόπον ὁλόκληρον τὰς γραμ-
μὰς τῆς εὐνομίας, τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἐν ἔτει
1937, ἀκολουθοῦσα τὴν πρὸς τὸ μικτὸν σύστημα προφὴν τῆς Διεθνoῦς
Ἐπιστημονικῆς Γνώμης, ᾗ θέλησε νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ
ὁρκωτοῦ μας συστήματος, ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὅτι εἶναι κατοχυρωμένον διὰ
τοῦ ἄρθρου 94 τοῦ Συντάγματος ὑπέβαλεν ἐρωτήματα πρὸς τὴν Ὀλομέ-
λειαν τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τοῦ Εἰσαγγελέως αὐτοῦ ἔχοντα οὕτω. α) Εἶναι
κόπιμος ἡ μεταβολὴ τοῦ νῦν ἰσχύοντος ὁρκωτοῦ συστήματος εἰς μι-
κτὸν ἐκ πακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων; β) Ἡ εἰσαγωγὴ τοιούτου συ-
στήματος ἀντίκειται εἰς τὸ γράμμα ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ ἄρθρου 94 τοῦ
Συντάγματος; Ἀντίκειται καὶ ἂν ᾗθελεν ὁρισθῇ διὰ νόμου, ὅτι τὴν
πλειοψηφίαν ἐν τῷ μικτῷ δικαστηρίῳ θ' ἀποτελέσωσιν οἱ ἐνόρκοι ἢ
ἂν ὁρισθῇ ὅτι τὸ δικαστήριον θὰ συγκροτηθῇ ἐκ καταλόγου, εἰς ὃν
περιελήφθησαν καὶ τὰ ὀνόματα ὁριζόμενου ἀριθμοῦ δικαστῶν, ὡς ἐχόντων
τὰ προϋόντα τοῦ ἐνόρκου, ὁρμιζομένων καὶ τούτων κατὰ τὴν ἐκδίκασιν
ἐκάστης ὑποθέσεως; γ) Δεδομένου τυχόν ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ συστήματος
τούτου ἀντίκειται εἰς τὸ Σύνταγμα, ὑπάρχει ἕτερος τρόπος ρυθμίσεως
τούτου, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἀντίκειται ἡ εἰσαγωγὴ του εἰς τὸ Σύνταγμα;

Ἡ Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου κατόπιν ἐμπεριστατωμένης προτά-
σεως τοῦ παρ' αὐτῷ Εἰσαγγελέως, κηρυχθέντος ὑπὲρ τῆς κόπιμότητος
καὶ τῆς συνταγματικότητος τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ μετ' ἐμβριθῇ εἰσή-
γησιν τοῦ Ἀρεοπαγίτου κ. Σακκέτα, προτείναντες τὴν μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ
τῶν ἐνόρκων εἰς 8 ἢ εἰς 6 καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν δύο σωμάτων
(συνέδρων καὶ ἐνόρκων) κατὰ & τε τὸ πτάδιον τῆς κατάρτισεως τῆς
ἐτυμηγορίας διὰ τῆς παρουσίας κατ' αὐτὴν τοῦ Προέδρου τῶν Συνέδρων
καὶ κατὰ τὸ πτάδιον τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ
Προϊσταμένου τῶν ἐνόρκων εἰς τὴν διάσκεψιν τῶν συνέδρων, ἀπεφάνθη,
ὅτι εἶναι κόπιμος ἡ μεταβολὴ τοῦ ὁρκωτοῦ συστήματος εἰς μικτὸν,
ἀλλ' ἀπέφυγε νὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς συνταγματικότητος ἢ μὴ τῆς τοιαύ-
της μεταρρυθμίσεως, διότι οἱ ψῆφοι ἐδιχάσθησαν, 12 ἐκ τῶν ἀρεοπαγι-
τῶν κηρυχθέντων ὑπὲρ αὐτῆς καὶ 12 κατ' αὐτῆς.

Κατόπιν τῆς τοιαύτης γνωμοδοτήσεως ἡ μεταρρύθμισις ἐγκτελείφθη,
διότι ἐθεωρήθη ὡς παραβιάζουσα τὸ ἄρθρον 94 τοῦ Συντάγματος, ἡ δὲ
πολιτεία ἀντὶ ἄλλης μεταρρυθμίσεως προέβη εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Α.Ν.

Ε.Κ.

'Αρ.22

831 τῆς 6 Σεπτεμβρίου 1937, δι' οὗ ἐχορήγηται εἰς τό Δικαστήριον τῶν Συνέδρων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, τό δικαίωμα νά κηρύσσει πεπλανημένους καί τὰς ἀθωωτικὰς ἐτυμηγορίας τῶν ἐνόρκων.

Αὕτη περίπου εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ θερμοῦ τῶν ἐνόρκων καί αὐταί περίπου αἱ ἐπ' αὐτοῦ συζητήσεις. Ἡ συμμετοχή ἐνόρκων πολιτῶν εἰς τήν ἀπονομήν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης δέν εὐρίσκει ἔρειμα ἐπιστημονικόν. Εἰσαχθεῖσα ὡς μέσον προστασίας τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας καί τῆς τυραννίας τῶν ἀρχόντων, ὠδήγησεν εἰς ἐπικίνδυνον ἐξασθένειαν τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἐγκλήματος καί εἰς τήν ἐγκαθίδρυσιν τῆς τυραννίας τῶν ἐγκληματιῶν. Ἡ δυναμική τοῦ ἐγκλήματος αὐξάνει, διότι ἡ δυνάμεις τιμωρία αὐτοῦ ἀνατίθεται εἰς τήν ἀγνοίαν καί εἰς τήν τύχην. Εἰς μάτην ἡ ἐπιστήμη τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐξέτεινε τοὺς ὀρίζοντάς της πρὸς τήν ἐγκληματολογία, τήν ἀνθρωπολογία, τήν κοινωνιολογίαν, τήν δικαστικὴν ψυχολογίαν, τήν γραφολογίαν καί τὰς λοιπὰς βοηθητικὰς δι' αὐτὴν ἐπιστήμας. Ἡ ἐκδίκασις τῶν σοβαρωτέρων ἐγκλημάτων, τὰ ὅποια συγκλονίζουν τήν δημοτίαν τάξιν, εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν ἀγνοούντων τήν ἐπιστήμην καί τόν νόμον. Οἱ θέλοντες νά βελτιώσουν τό ὀρκωτόν σύστημα, ἀντὶ νά περιορίσουν τήν ἀρροδιότητα τῶν ἐνόρκων προτείνουν τήν συμμετοχὴν αὐτῶν καί εἰς τόν καθορισμὸν τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς.

Τοιοιουτοτρόπως δέ ἡ ἐπιστήμη ὑποχωρεῖ εἰς τήν υπερφυσικὴν ἔμπνευσιν τοῦ λαϊκοῦ δικαστοῦ. Ἐπειδὴ ἀπεδείχθη σήμερον ὅτι ὁ χωρισμὸς τοῦ πραγματικοῦ ἀπὸ τοῦ νομικοῦ μέρους τῆς ποινικῆς δίκης ἀποτελεῖ χίμαιραν ἐνώνουν τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα καί τὰ θέτουν εἰς τήν ἀφώτιστον καί ἀνεύθυνον κρίσιν τοῦ πλειοψηφοῦντος ἀριθμοῦ τῶν ἐνόρκων εἰς τό μικτόν σύστημα.

Φρονοῦμεν ἀδυστάκτως ὅτι τόσοις τό ἀμιγρές, ὅσον καί τό μικτόν σύστημα, δέν δύναται ν' ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου ὑπὸ τό φῶς τῆς ἐπιστήμης ἀπονεμομένης ποινικῆς δικαιοσύνης. Βεβαίως ὑπάρχουν ἡ δευροὶ τῆς παραδόσεως καί τῆς συνηθείας, οἱ ὅποιοι δέν εἶναι, δυνατόν νά διαρραγοῦν ἀποτόμως, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον παρ' ἡμῶν κατοχυρώνονται καί διὰ συνταγματικῆς διατάξεως. Ἀλλὰ δεόν νά γίνη πλέον κοινὴ συνείδησις, ὅτι οἱ δευροὶ αὐτοὶ τοῦ παρελθόντος ὀφείλουν νά ὑποχωρήσουν πρὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου καί τῆς διὰ συγχρονισμένων μέσων καταπολεμήσεως τοῦ ἐγκλήματος.

Ἡ μεγαλυτέρα τροχοπέδη τοῦ παρελθόντος ἡ καθιστώσα διστακτικούς τοῦς μεταρρυθμιστάς, εἶναι ἡ πρόληψις "ὅτι θί" ἔνορκοι εἶναι οἱ φύλακες "αγγελοὶ τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Ἡ πρόληψις αὕτη ἔχει ἤδη εἰς πολλάς χώρας ὑπερνικηθῇ, διότι εἶναι ἀδίκαιολόγητος. Ὄταν τὸ ὀρκωτὸν σῶσθμα εἰσῆχθῃ εἰς Ἀγγλίαν ἡ διάκρισις τῶν τριῶν ἐξουσιῶν ἦτο ἄγνστος, ἐνῶ σήμερον εἶναι κατοχυρωμένη καὶ διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν δικαστῶν ἐννντι τῆς διοικήσεως. Ἐξ' ἄλλου οἱ δικασταὶ σήμερον προέρχονται ἀπὸ "όλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις καὶ δὴ κατὰ τὴν μέγιστην αὐτῶν πλειοψηφίαν ἀπὸ τὰς λαϊκὰς τριαύτας, ἀπηχοῦν δὲ καλύτερον οἴουδῆποτε ἄλλου τὴν κοινὴν περί δικαίου συνείδησιν.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ παραμόρφωσις τῶν τακτικῶν δικαστῶν δὲν ἀπεδείχθη ἐπιστημονικῶς, τοῦναντίον ἀπεδείχθη ὅτι ἡ σῶρευσις τῆς ἐπαγγελματικῆς πείρας εἶναι ὠφέλιμος. Ἀλλωστε τὸ μικτὸν σῶσθμα τὸ δοκιμασθὲν ἑνμέρει παρ' ἡμῶν προσφάτως εἰς τὰ δικαστήρια φροσιλόγων "οπου οἱ λαϊκοὶ δικασταὶ ἀποτελοῦν μειοψηφίαν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τακτικούς καὶ νομίζομεν ὅτι ἠπέδωκεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Εἴδομεν ἐκ τῶν δικαστηρίων τούτων ἰκπορευόμενος ἀγρίως κατὰδίκας, "ὡπως εἴδομεν καὶ σκανδαλώδεις ἀθωώσεις διὰ πράξεις τῆς αὐτῆς ἡ μείζονος σοβαρότητος. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰ ὀρκωτὰ μας δικαστήρια. Ἡ τετραγαμένη λαϊκὴ ψυχολογία τῶν ἡμερῶν μας ἐπηρέασα τὰ μέγιστα τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων μας τούτων καὶ ἐδικαίωσε τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες φρονοῦν ὅτι μεγαλυτέρα ἀνεξαρτησία γνώμης πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἐκάστοτε πολιτικὴν κατάστασιν ἀποδεικνύουν οἱ τακτικοὶ δικασταὶ παρά οἱ ἔνορκοι.

Οἱ τακτικοὶ δικασταὶ "έχουν θεμελιωμένην δικαστικὴν συνέειδησιν χάριν τῆς ὁποίας πολλάκις ἐθυσίασαν τὴν θέσιν των, ἐνῶ οἱ ἔνορκοι παρασύρονται εὐκόλως ἀπὸ τὰς συστάσεις καὶ παρεμβάσεις τῶν κρατούντων. Ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους ἐλάττωει τελείως τὸ αἶσθμα τῆς εὐθύνης, τὸ ὁποῖον "ὡμως, ἐνυπάρχον εἰς τοὺς τακτικούς δικαστάς, καθιστᾷ αὐτοὺς προσεκτικούς.

Ὁ Μεγάλος Ναπολέων "ελεγε " Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποσιωπηθῇ ὅτι μία τυραννικὴ κυβένησις θὰ εἶχε περὶ σφόδρα ὠφελήματα ἐκ

Μ.Α.
 τῶν ἐνόρκων παρά ἐκ τῶν τακτικῶν δικαστῶν, οἵτινες εἶναι ὀλιγώτερον εἰς
 τὴν δι' αἰθέριν της καὶ οἵτινες θά ἀντέτασσον περισσότεραν ἀντίστασιν.
 Ἀποδείξιν τῆς ἀηθείας ταύτης ἀποτελοῦν τὰ λαϊκὰ δικαστήρια ἐν Ρωσσίᾳ
 καὶ ἡ ἐπαναφορά ἐν ἰσχύϊ τοῦ ὀρκιωτοῦ συστήματος ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ τοῦ Φράγκο
 ὅστις ἔχει τοποθετήσει εἰς τὸ ἐξομάριον τῆς Ἱστορίας τὰς ἀτομικὰς ἐλευ-
 θερίας τοῦ Ἰσπανικοῦ λαοῦ.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν ἐπὶ πλέον τὴν πρόληψιν ὅτι ὁ θεσμός τῶν ἐνόρκων
 κατὰ γέται ἀπὸ τῶ δικαστήριον τῶν Ἡλιαστῶν καὶ συνεπῶς θά ἐπρεπε νὰ εἴμεθα
 ὑπερήφανοι διὰ τὴν καταγωγὴν τοῦ θεσμοῦ καὶ ἐμὲθα οἱ τελευταῖοι ποῦ
 θά τὸν καταργήσωμεν. Φρονῶ ὅμως ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δυνάμεθα νὰ εἴ-
 μεθα ἐξ ἴσου ἂν μὴ καὶ πλέον ὑπερήφανοι διὰ τὸν Ἄρειον Πάγον μας,
 ὅστις ἀπετελεῖτο ἀπὸ μορφωμένους καὶ πεπειραμένους δικαστάς, ἀσκήσαν-
 τας ὑψηλὰ τῆς πολιτείας λειτουργήματα καὶ ὅστις ἐδίκαζε τὰς σοβαρωτέρας
 αἰδή φῶς φονικὰς δίκας καὶ τὰς περὶ Δήμου καταλύσεως. Διὰ τὸν Ἄρειον
 Πάγον καὶ οὐχὶ διὰ τὴν Ἡλιαίαν ἐλέγετο ὅτι καὶ οἱ θεοὶ κατήλθον
 τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπεκλήσθησαν τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ, ἐνῶ δ' αὖ τὴν
 Ἡλιαίαν ἐλέγετο ὅτι κ' ἠτεδίκησεν τὸν Σωκράτην καὶ ἀπήλλαξε τὴν Φρύνην.
 Ὡς ἠφῆσάμεν λοιπὸν τὰς προλήψεις. Ὁ θεσμός τῶν ἐνόρκων γεννηθείς ἐν
 Ἀγγλίᾳ, κατέστη ἀγνώριστος ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐκεῖθεν μετελαμπρῶνθη εἰς
 τὰ ἄλλα κράτη. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἱ ἐνορκοὶ δὲν ἀπέβαλον τελείως τὸν
 ρόλον τοῦ μαρτυρος, διότι, ὅταν ὁ κατηγορούμενος ὁμολογήσῃ τὴν πρᾶξιν του,
 οἱ ἐνορκοὶ ἀποσύρονται, ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ ἐνορκοὶ ἀπὸ μάρτυρες
 ἐγένοντο κυρίαρχοι ὅχι μόνον τοῦ πραγματικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ νομικοῦ μέ-
 ρους τῆς δίκης.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἡλιαίας καὶ τῶν ΚΕΣΤΙΟΝΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΟΥΑΕ καὶ
 τῆς ἰδρύσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν ὀρκιωτῶν δικαστηρίων ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν ὑπῆρχον
 νόμοι ἐντὸς ἐλαχίστων γνωστῶν εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, δὲν ὑπῆρχεν ἐπι-
 στήμη τοῦ Ποινικοῦ δικαίου. Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ δικασταὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ
 ἐξελέγοντο ἐπὶ τῇ βάσει, περιούσια καὶ κριτηρίων. Σήμερον εἰς τὴν ἐποχὴν
 τοῦ φωτισμοῦ, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἐργῶν καὶ τῆς ἐπιστη-
 μονικῆς εἰδικευσεως ἡ ἐκλογή καὶ ἡ ἐπιλογή διὰ τὰ ἀξιόματα αὐτὰ γίνεται
 ἐπὶ τῇ βάσει πνευματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν κριτηρίων. Αὐτὸ ἀποτελεῖ προόδον
 ἐπιφανήσαν καὶ ἀνεγνρισμένην. Ἡ δικαιοσύνη εἶναι θρησκεία καὶ ὡς τοιαύτη
 πρέπει νὰ ἔχῃ τοὺς ἱερεῖς της καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ τακτικοὶ δικασταί.

Οἱ τακτικοὶ δικασταὶ παρέχουν ἐγγύησιν διὰ τὴν μόρφωσιν, διὰ τὴν
 ἡθὸς διὰ τὴν ἀμεροληψίαν καὶ διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς γνώμης, ἐνῶ οἱ ἐνορκοὶ
 μεθ' οἷσαν δὴ ποτε ἐπιλογήν δὲν δύνασθαι νὰ παράσχουν τὰς αὐτὰς ἐγγυήσεις.
 Δέν παραγνωρίζομεν ὅτι οἱ τακτικοὶ δικασταὶ ἔχουν τὰς ἀτελείας των, ἀλλὰ
 εἰς μικρότερον βαθμὸν ἢ οἱ ἐνορκοὶ.

Σ.Α.

'Αρ. 25

Μετά τήν διεξοδικήν ἀνάπτυξιν τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ θεσμοῦ τῶν ὀρκωτῶν καί τῶν μικτῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων, καθῶς καί τῶν ὑπέρ αὐτοῦ καί τῶν κατ' αὐτοῦ ὑποστηρικθέντων ἐπιχειρημάτων, ἐρχόμεθα εἰς τό νομικόν καί τό νομοτεχνικόν μέρος τοῦ θέματος. Ἐν πᾶντων τῶν ἀνωτέρω καθίσταται προφανές ὅτι ἡ συνταγματική μεταρρύθμισις ἐπιβάλλεται καθ' ὅλην τήν ἔκτασιν τῆς προτάσεως τῶν Βουλευτῶν Ὑπουργῶν, δηλαδή κατὰ τρόπον παρέχοντα τήν δυνατότητα τῆς διὰ νόμου ὅχι μόνον μεταβολῆς τῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν ὀρκωτῶν καί τῶν μικτῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων διατάξεων, ἀλλ' ἐνδεχομένως καί τῆς καταργήσεως τῶν περί τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν καθιερωμένων.

Αἱ ὑπάρχουσαι διατάξεις τοῦ συντάγματος τοῦ 1952 ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

"Ἀρθρον 94 "Τό ὀρκωτόν σύστημα διατηρεῖται".

"Ἀρθρον 95 " Ὑπὸ τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων δικάζονται τὰ κακουργήματα, τὰ πολιτικά ἐγκλήματα, ὡς καί τὰ τοῦ τύπου, ὅσακίς τοῦτο δέν ἀφορῶσι τόν ἰδιωτικόν βίον καί τὰ τυχόν ὑπαχθησόμενα ἄλλα ἀδικήματα. Πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ἀδικημάτων τοῦ τύπου νόμος δύναται νά ὀρίσῃ μικτά Δικαστήρια ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καί ἐνόρκων, οἵτινες καί δέον νά ἀποτελῶσι τήν πλειοψηφίαν.

Κακουργήματα ὑπαχθέντα μέχρι τοῦδε δι' εἰδικῶν νόμων καί ψηφισμάτων εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετείων θέλουσιν ἐξακολουθήσει δικάζόμενα ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων τούτων, ἐφ' ὅσον νόμος δέν ἐπαναφέρει ταῦτα ὑπὸ τήν ἀρμοδιότητα τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων.

Ἐκ τῶν κειμένων τούτων διατάξεων παρατηροῦμεν.

α) ὅτι καθιερώθη ἡ δυνατότης συστάσεως μικτῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων καί ὑπαγωγῆς εἰς αὐτά ὅχι μόνον τῶν κακουργημάτων, τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων καί τῶν τοῦ τύπου, ὅσακίς ταῦτα δέν ἀφορῶσιν εἰς τόν ἰδιωτικόν βίον, ἀλλά καί τὰ τυχόν διὰ νόμου ὑπαχθησόμενα ἄλλα ἀδικήματα" καί β) ὅτι πλὴν τῶν μέχρι τοῦδε δι' εἰδικῶν νόμων καί ψηφισμάτων εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετείων ὑπαχθέντων κακουργημάτων, δέν δύναται ὁ νομοθέτης νά ἐπαγάγῃ, ὑπαγάγῃ καί ἄλλα εἰς τήν ἀρμοδιότητα αὐτῶν, ἀλλά μόνον δύναται ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τήν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετείων καί νά τὰ ὑπαγάγῃ εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῶν ὀρκωτῶν Δικαστηρίων.

Δηλαδή παραμένει ἡ ἔννοια τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου ὑπὲρ τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, τό ὅποϊον δέχεται νά μετατραπῇ εἰς μικτόν οὐχί ὅπως καί νά καταργηθῇ.

Κατά τήν γενομένην διεξοδικήν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, καί ἄνδεχόμενως τῆς καταργήσεως αὐτοῦ (εἶδε ἐστενογραφημένα πρακτικά τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὑπὸ τήν Προεδρίαν τοῦ κ. Χατζίσκου, τόμος Ε' σελίς 1764-1793) ὁ ἀείμνητος Χρηστος Θηβαῖος, ὡς εἰσηγητής, ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἀπαλείψεως τοῦ ἀρθροῦ 94 τοῦ Συντάγματος, διὰ νά λυθοῦν αἱ χεῖρες τοῦ συντεταγμένου νομοθέτου καί νά εἶναι οὗτος ἐλεύθερος νά ἀκολουθήσῃ οἷονδήποτε σύστημα θελήσῃ, δηλαδή τό ἀμιγές ὀρκωτόν ἢ τό μικτόν ἢ τό τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

ὑπὲρ τῆς προτάσεως τοῦ εἰσηγητοῦ ἐτάχθησαν οἱ Χ. Θηβαῖος, Α. Βαρβέτσος, Γ. Φλωρτόπουλος, Ψ. Μαζαράκης, Ε. Δουλακᾶκης, καί οἱ παρόντες Ὑπουργοί μας κ. κ. Κ. Τσατσος καί Κ. Παπακωνσταντίνου. Ἐναντίον τῆς προτάσεως οἱ πλεῖστοι τῶν μελῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦν Γ. Ἀριστείδου, Ι. Κυρόζης, Κ. Καλλιάνης, Β. Στεφανόπουλος, Α. Μιχαλακόπουλος, καί ὁ παρὼν Γενικός Εἰσηγητής μας Κ. Κ. Καλλίας.

Ἐκτοτε ἔρρευσεν ἄρκετόν ὕδωρ εἰς τόν μύλον τῆς ιστορίας τοῦ θεσμοῦ, ἐδοκιμάσθη οὗτος ὑπὸ τήν νέαν του μορφήν τῶν μικτῶν δικαστηρίων (ΕΤΣΕΒΙΝΑΤΖΕ ΣΚΟΦΕΝΓΚΕΡΙΚΤΙ) καί ἐδόθη εἰς τοὺς ἀσχολουμένους μέ τήν ἐπιστήμην τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, μέ τήν ἀπονουήν τῆς Ποινικῆς Δικαιοσύνης καί μέ τήν νομοθετικὴν ρύθμισιν καί μεταρρυθμίσιν τῶν σχετικῶν θεσμῶν ἐπαρκές ὕλικόν διὰ τήν ἀπόκτησιν τῆς ἀναγκαίας πείρας καί διὰ τήν συναγωγήν ὠρίμων συμπερασμάτων ἐπὶ τῶν πλεονεκτημάτων καί τῶν μειονεκτημάτων τοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος. Ἀσχέτως ποίαν θέσιν λαμβάνει τίς ἔναντι τοῦ ἀμιγοῦς ἢ τοῦ μικτοῦ ὀρκωτοῦ συστήματος, φρονῶ ὅτι δέν παρίσταται ἀνάγκη συνταγματικῆς κατοχυρώσεως τοῦ θεσμοῦ καί δεόν νά προτείνωμεν εἰς τόν συντακτικόν νομοθέτην τῆς προσεχοῦς ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὅπως λύσῃ τὰς χεῖρας τοῦ συντεταγμένου νομοθέτου διὰ τῆς καταργήσεως τῶν ἀρθρῶν 94 καί 95 τοῦ Συντάγματος, ἵνα δικαιούται ὁ τελευταῖος οὗτος νά διατηρήσῃ τόν θεσμόν, νά τον μεταρρυθμίῃ ἢ καί νά τόν καταργήσῃ, εἰάν τό κρίνῃ σκόπιμον καί ὠφέλιμον διὰ τήν ἄμυναν τῆς κοινωνίας κατὰ τοῦ ἐγκλήματος.

ἀριθ. 27

Φ.Π.

Αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 94 καὶ 95 τοῦ Συντάγματος εἶναι ἀναμφισβητήτως μὴ θεμελιώδεις, διότι οὔτε εἰς τὴν μορφήν καὶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ πολιτεύματός μας τῆς βασιλευομένης Δημοκρατίας ἀναφέρονται, οὔτε εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν, οὔτε εἰς τὴν σύνταξιν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Ἐπομένως δυνάμεθα κατὰ τὸ ἀρθρον 108 τοῦ Συντάγματος νὰ προτείνωμεν τὴν ματαρρύθμισιν ἢ τὴν ἀπάλειψίν των. ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου, ὡς εἰσηγητοῦ, προτείνω τὴν ἀπάλειψίν των, διότι εἰς τὸν αἶσνα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς εἰδικέουσας καὶ τῆς ὑπευθύνου διαχειρίσεως τῶν δημοσίων υποθέσεων, δέν δικαιούμεθα νὰ διατηρήσωμεν τὰς κοινωνικὰς προκαταλήψεις τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸ θαῦμα καὶ εἰς τὴν τύχην, ἢ ὅποια ἡ λογικὴ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου ἀρνεῖται νὰ ἀποδεχθῇ ὡς τὰ καλὺτερα μέσα πρὸς ἀπονομήν τῆς Ποινικῆς Δικαιοσύνης.

Δ ι ᾶ τ α ῦ τ α

προτείνω τὴν ἀπάλειψιν τῶν ἀρθρῶν 94 καὶ 95 τῶν ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 28ῃ μαΐου 1963

Ο Εἰσηγητὴς τοῦ θέματος

Παναγιώτης Κ. Γνωδίας

Βουλευτὴς Καστορίας